

ISSN 0857-0086

หอสมุด

T.L.A. Bulletin

๑

ปีที่ 35 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2534

ฉบับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
และสรุปรายงานการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี 2534

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ในพระราชูปถัมภ์ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

รายนามคณะกรรมการบริหารประจำปี พ.ศ. 2534-2535

นายประจักษ์ พุ่มวิเศษ	นายกสมาคม
ม.ล.จ้อย นันทวิชรินทร์	อุปนายกคนที่ 1
นายชลิช ลีชะวณิช	อุปนายกคนที่ 2
นางเย็นฤดี สัจฉกร	เหรัญญิกคนที่ 1
นางวรรณิ ศิริสุนทร	เหรัญญิกคนที่ 2
นายสันติเทพ ศิลปบรรเลง	บรรณารักษ์
นางสาวรุ่งทิพย์ ห่อวโนทยาน	ปฏิคม
นางสุวคนธ์ ศิริวงศ์รววัฒน์	นายทะเบียน
พันเอกหญิงอุษณีย์ เกษมสันต์	ประธานแผนกวิเทศสัมพันธ์
นางจรี อุดมรัตน์	ประธานแผนกวิชาการ
นางปราณี เชียงทอง	ประธานแผนกประชาสัมพันธ์
นางฉวีวรรณ คูหาภินันท์	ประธานแผนกจัดทำวารสาร
นายจุมพจน์ วนิชกุล	ประธานแผนกจัดพิมพ์
นางเรณู เปียชื่อ	ประธานแผนกแลกเปลี่ยน
นางชนิษฐ์ ตันทวีรัตน์	ประธานแผนกหาทุน
นางสาวชุติมา สัจจานันท์	ประธานแผนกวิจัยและพัฒนา
นางสาวสุภัทรา ฉัตรเงิน	ประธานแผนกนิเทศห้องสมุด
นางอัมพร ปันศรี	ประธานแผนกมาตรฐานห้องสมุด
นายณรงค์ ป้อมบุปผา	กรรมการ
นายอภัย ประกอบผล	กรรมการ
นางฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน	กรรมการ
นายวัลลภ สวัสดิวัลลภ	กรรมการ
นางสาวยุพิน เตชะมณี	กรรมการ
นางเอมอร ศรีนิลทา	กรรมการและเลขานุการคนที่ 1
นางสาวทัศนีย์ หาญพล	กรรมการและเลขานุการคนที่ 2

นางวรรณิ ศรีน้ำเงิน เลขานุการบริหาร

วารสาร ห้องสมุด

วารสารวิชาการรายสามเดือน ของ สมาคมห้องสมุด
ประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

วัตถุประสงค์

ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ ความคิดในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์
สารนิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

เผยแพร่ผลการทดลอง การค้นคว้า และการวิจัยของสถาบันที่เกี่ยวข้อง
เป็นสื่อกลางในการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก
และผู้สนใจ

บทคัดย่อ

๔ ฉบับ (มกราคม-มีนาคม, เมษายน-มิถุนายน, กรกฎาคม-กันยายน,
ตุลาคม-ธันวาคม)

ราคาสมาชิก

หน่วยปลีกฉบับละ 40 บาท สมาชิกประจำปี ๆ ละ 150 ให้เปล่า
สำหรับสมาชิกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ติดต่อขอรับ และ
สมัครเป็นสมาชิกได้ที่ นางวรรณ ศรีน้ำเงิน สำนักงานสมาคม

สมาชิกและผู้สนใจต้องการเผยแพร่ความรู้ หรือแสดงความคิดเห็น
โปรดส่งเรื่องไปที่ นางฉวีวรรณ คูหาภินันท์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถ.อิสราภาพ เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

10600 โทร. 4666662-4 ที่บ้านโทร. 5850510

วารสารห้องสมุดยินดีต้อนรับบทความจากผู้อ่านทุกท่าน

ขอสงวนบทความตีพิมพ์ โปรดแจ้งประวัติการศึกษาตำแหน่งหน้าที่
ปัจจุบันของผู้เขียนพร้อมทั้งชื่อตัว นามสกุล ชื่อบทความเป็นภาษา
ไทย และสถานที่ทำงานหรือที่อยู่ติดต่อได้ ความยาวของบทความ
ประมาณ 10-15 หน้า มีการอ้างอิงตามหลักวิชาการ บทความที่มีภาพ
ประกอบขอให้ส่งภาพที่ชัดเจนมาด้วย และโปรดเก็บสำเนาต้นฉบับ
ไว้ด้วย คณะผู้จัดทำจะไม่ส่งคืนต้นฉบับให้ผู้เขียนขอคืนคิดเห็นที่
ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่านซึ่งไม่จำเป็นต้องตรง
กับความเห็นของสมาคมฯ และคณะผู้จัดทำ

บทความที่ตีพิมพ์ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

คณะกรรมการบริหารสมาคม

บรรณาธิการบริหาร

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์

บรรณาธิการประจำฉบับ

เฉลียว พันธุ์สีดา

บรรณาธิการผู้ช่วย

นันทา วิทวุฒิศักดิ์

สุนิตย์ เย็นสบาย

นิโลบล วรรณปก

มนต์ฤดี วัชรประทีป

พันทิพา มีแต้ม

ชุติมา สัจจานันท์

ออกแบบปก

อภินันท์นาการจากนิตยสารดิฉัน

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

วรรณ ศรีน้ำเงิน

สำนักงาน

273, 275 เซิงสะพานลอย

สุทธิสาร ถนนวิภาวดีรังสิต

พญาไท กทม. 10400

โทร. 2712084, 2710291

พิมพ์ที่

พิศิษฐ์การพิมพ์

127 จรัญสนิทวงศ์ 11

ถนนจรัญสนิทวงศ์

แขวงท่าพระ

เขตบางกอกใหญ่

กรุงเทพฯ 10600

โทร. 4112038

Executive Board of the Thai Library Association 1991-1992

Mr. Prachak Poomvises
M.L. Joy Nandhivajrin
Mr. Shalash Liyavanija
Mrs. Yenruedee Sachukorn
Mrs. Vannee Sirisunthorn
Mr. Santithep Silapabanleng
Miss Rungtip Hovanotayan
Mrs. Suwakhon Siriwongworawat
Col. Usnee Kasemsant
Mrs. Juree Usuparat
Mrs. Pranee Chiangtong
Mrs. Chaweewan Kuhapinant
Mr. Chumpot Wanichakul
Mrs. Renoo Piaseu
Mrs. Knid Tantavirat
Miss Chutima Sacchanand
Miss Supatra Chatngain
Mrs. Amporn Punsri
Mr. Narong Pombubpar
Mr. Aphai Prakobpol
Mrs. Chaveelak Boonyakanchana
Mr. Wanlop Sawaddiwanlop
Miss Yupin Techamanee
Mrs. Aim-orn Srinilta
Miss Tassana Hanpol

President
Vice President I
Vice President II
Treasurer I
Treasurer II
Librarian
Chairman of Hospitality
Chairman of Membership
Chairman of Foreign Relations
Chairman of Continuing Education
Chairman of Public Relations
Chairman of the T.L.A. Bulletin
Chairman of Publications
Chairman of Gift and Exchange
Chairman of Fund Raising
Chairman of Research Projects
Chairman of Library Supervision
Chairman of Library Standard
Member
Member
Member
Member
Member
Secretary I
Secretary II

THAI LIBRARY ASSOCIATION

273-275 Viphavadee Rangsit Road, Phyathai, Bangkok 10400
Tel. 2712084, 2710291

วารสาร

ห้องสมุด

T.L.A. Bulletin ISSN 0857-0086

ปีที่ 35 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2534

ส า ร บ ำ ญ

บทบรรณาธิการ	
เจลิยว พันธุ์สีดา	
สัมมนา	1
วิระ สุภากิจ	
ความต้องการด้านการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย	9
ศาสตราจารย์ ดร.พจน์ สะเพียรชัย	
การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ :	23
เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย	
อุมาวดี โกศล	
สุนทร แก้วลาย	
การพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์	47
ศรีเพ็ญ มะโน	
นิธิวดี สุทธิสว่าง	
การประเมินผลการใช้ฐานข้อมูล CD-ROM MEDLINE ในประเทศไทย	53
สุดใจ ธนไพศาล	
แนะนำทรัพยากรสารนิเทศ	61
วรรณิ ศิริสุนทร	
ฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	66
ชุติมา สัจจามันท์	

แนะนำงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ :

หน้า

69

งานวิจัยทางการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์

พันทิพา มีแต้ม

การจัดดำเนินงานห้องสมุดเพื่อการศึกษาแพทยศาสตร์แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

81

สุดใจ ธนไพศาล

สรุปรายงานการประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2534

92

ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

แผนกวิชาการ

ดัชนีวารสารห้องสมุดปีที่ 35 พ.ศ. 2534

123

ห้องสมุดต้องการรายชื่อหนังสือ
โปรดแจ้งไปที่สำนักพิมพ์รวมสาส์น
864 วังบูรพา กทม. 10200
เรามีหนังสือหลายประเภท
สารคดี วิชาการ นวนิยาย
และหนังสือที่ได้รับเลือกจาก ส.ป.ช.

T.L.A. Bulletin

ISSN 0857 - 0086

'T.L.A. BULLETIN' Volume 35 number 4 October - December 1991

C O N T E N T S

Editorial

Chaleo Pansida

Seminar

Visa Supakit

Needs in Education for Library and Information

Science in Thailand

Pote Sapienchai

Education for Library and Information Science

A Direction of Change in Thailand

Umwadee Koson

Soonthorn Kaewlai

Electronic Publishing

Sripen Mano

Nitiwadi Suttisawang

An Evaluation of CD-ROM MEDLINE in Thailand

Soodjai Thanapaisai

Information Resources

Vannee Sirisunthorn

Databases for Library Researches and Information Science

Chutima Sacchanand

Library Researches and Information Science :

Researches on Library Education In Thailand

Pantipa Meetam

How to Implement The Medical Library

in Problem - Based Learning Curriculum

Soodjai Thanapaisai

Summary of the 1991 Annual Conference of The Thai Library Association

Academic Section

Index to the T.L.A. Bulletin Volume 35

B.E. 1991

1

9

23

47

53

61

66

69

81

92

123

บรรณาธิการ

ปัจจุบันการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย กำลังก้าวเข้าสู่สังคมยุคใหม่ หรือ ยุคไฮเทค ซึ่งเรียกกันทางวิชาการว่า “ยุคสังคมสารสนเทศ” (Information Society) ทุกสถาบันการศึกษา มีความต้องการที่จะนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาสู่ระบบการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น เทคโนโลยีที่สำคัญในขณะนี้ได้แก่คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร และเทคโนโลยีโทรคมนาคม เข้ามาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร จัดระบบสารสนเทศ พร้อมทั้งให้บริการสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงนับเป็นภาระอันยิ่งใหญ่ของอาจารย์ ผู้สอนแบบเก่า ซึ่งต้องชวนขวายหาความรู้มาอบรมสั่งสอนนิสิตหรือบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถในการ นำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนองความต้องการของสังคมในทุกรูปแบบ ความรู้และความสามารถดังกล่าวนี้นับเป็นหลักที่ผู้ประกอบการอาชีพสารสนเทศศาสตร์ยุคใหม่จำเป็นต้องสันติ และสามารถนำมาประยุกต์เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วารสารฉบับนี้ มองเห็นความจำเป็นของหัวเลี้ยวหัวต่อของการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ปัจจุบัน จึงได้นำบทความที่สำคัญมาเสนอ ได้แก่ ความต้องการสารสนเทศในประเทศไทย การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย การประเมิน ผลการใช้ฐานข้อมูล CD-ROM MEDLINE ในประเทศไทย และสัมมนา เป็นต้น

แม้ว่าประเทศไทยจะจัดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์มาเป็นเวลานานมากกว่า 30 ปีแล้วก็ตาม แต่ยังไม่สามารถทำให้คนในวิชาชีพอื่นมีความเข้าใจในวิชาชีพบรรณารักษ์ คือ ตัวผู้เป็นบรรณารักษ์ ได้ดีพอทัดเทียม กับอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ วิศวกร สถาปนิก แพทย์ นายธนาคาร เป็นต้น ที่กล่าวได้เช่นนี้เนื่องมาจากงานวิจัยล่าสุด เรื่อง “เจตคติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาวิทยาศาสตร์ที่มีต่อบรรณารักษ์” ในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน โดย น.ส. สุภาพร โรจนสุขมิตร แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ศึกษาพบว่า นักศึกษาดังกล่าวมีเจตคติต่อบรรณารักษ์ ก่อนข้างดีเพียงด้านเดียวเท่านั้น คือ ด้านภาพลักษณ์ นอกนั้นมีเจตคติที่ไม่ดีถึง 3 ด้าน ได้แก่ด้านคุณสมบัติ ด้านการทำงาน และด้านอาชีพ

จากงานวิจัยดังกล่าว ซึ่งกระทำกับนิสิตในระดับมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ซึ่งต้องถือว่าเป็น ผู้มีความรู้ และมักคุ้นต่อบรรณารักษ์ ยังไม่มีความเข้าใจในบรรณารักษ์ดีพอ จึงทำให้เกิดไปว่าคนอื่น ๆ ที่ไม่ ก่อได้ใกล้ชิดกับบรรณารักษ์อาจจะยังไม่รู้จักบรรณารักษ์ว่าเป็นใคร สำคัญอย่างไรก็ได้ จึงนับว่าน่าห่วงใย ต่อผู้ประกอบการวิชาชีพนี้ในอนาคตเป็นอย่างยิ่ง จึงขอฝากความหวังไว้แก่สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยทุกสถาบัน โปรดตระหนักถึงบุคลากรที่ทํานผลิตออกไปสู่ สังคมยุคใหม่ ท่านจะมีกลวิธีใดบ้างที่จะทำให้สังคมโดยรวมส่วนใหญ่มีความเข้าใจและยอมรับในวิชาชีพนี้ อันได้แก่ บรรณารักษ์ หรือนักสารนิเทศ หรืออาจมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นก็ตาม ให้มีความภาคภูมิใจในอาชีพ ของตน และเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมในทุกอาชีพ นี่คือ ปัญหาที่ฝากไว้ให้คิด และหาทางร่วมมือกันแก้ไข ให้สำเร็จให้จงได้

สัมมนา (Seminar)

วีระ สุภากิจ*

ภูมิหลัง

เมื่อผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมสัมมนากับนิสิตปริญญาโทภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์อีกครั้งหนึ่งในรายวิชา บร 631 สัมมนาทางบรรณารักษศาสตร์และสนเทศศาสตร์ ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2533 หลังจากที่ว่างเว้นไปนาน ผู้เขียนรู้สึกเหมือนกับได้ย้อนกลับมาสู่บรรณารักษศาสตร์ก่อนเมื่อเรียนวิชาสัมมนาทางบรรณารักษศาสตร์ในปี 2519 เพราะคณาจารย์ในครั้งกระโน้นยังคงมาร่วมสัมมนาอย่างครบถ้วน ผู้เขียนยังจำได้ว่าเมื่อก่อนนี้คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ก็เข้าร่วมสัมมนาคับคั่งทุกครั้ง ทำให้รู้สึกว่าการให้คำปรึกษาสำคัญกับรายวิชานี้มาก

ในครั้งกระโน้น ผู้เขียนรวมทั้งเพื่อนนิสิตร่วมชั้นต่างมีความรู้สึกวิตกกังวล เริ่มตั้งแต่การค้นหาและเลือกเรื่องจากวารสารภาษาอังกฤษที่มีเนื้อหาที่ตนคิดว่าเข้าข่ายตามหัวข้อ (theme) ที่อาจารย์กำหนดสำหรับสัมมนาแต่ละครั้ง การแปลและเรียบเรียงบทความ พิมพ์ จัดสำเนาและแจกผู้เข้าร่วมสัมมนาล่วงหน้า (จำไม่ได้ว่ากี่วัน) ความวิตกกังวลจะพุ่งขึ้นสูงสุดเมื่อถึงเวลาเข้าชั้นเพราะความรู้สึกของผู้เสนอบทความแต่ละคนต่างกับเวลาที่รายงานปากเปล่าหรือรายงานกลุ่มในชั้นปกติที่มีอาจารย์ประจำวิชาเพียงท่านเดียว

คณาจารย์ผู้ร่วมสัมมนามีส่วนช่วยนิสิตหลายอย่างในระหว่างสัมมนาเพราะท่านรู้ว่าพวกเราไม่ค่อยกล้าพูด ชักถามหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมซึ่งมีอาจารย์มากเช่นนั้น ดังนั้น เมื่อเสนอเรื่องจบอาจารย์ได้ช่วยกันซักถามประเด็นที่ไม่ชัดเจน

และอธิบายเพิ่มเติม อาจารย์ที่รู้เรื่องใดก็จะอธิบายต่อบางท่านพูดยาว ๆ ทำให้พวกเราชอบมาก บางท่านก็กระตุ้นให้นิสิตช่วยกันซักถามหรือถามนำซึ่งช่วยให้นิสิตพูดต่อหรือแสดงความเห็นเพิ่มเติมในเรื่องที่ได้ฟังและได้อ่านมาล่วงหน้าแล้วได้

เรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนจำได้แม่นยำก็คืออาจารย์บอกว่า “อย่าห่วงเรื่องเกรด ทุกคนจงทำให้ดีที่สุด”

อาจารย์ได้ให้พวกเราประเมินผลการเสนอเรื่อง/การมีส่วนร่วมของพวกเรากันเองด้วย โดยแจกแบบฟอร์มประเมินให้ก่อนเริ่มสัมมนาทุกครั้งและบอกพวกเราว่าจะใช้ข้อมูลนี้ประกอบการประเมินผลของคณาจารย์ที่ร่วมสัมมนา และว่าไม่ต้องเกรงเพื่อน ๆ จะรู้ว่าตนเองประเมินผู้อื่นอย่างไรเพราะจะเก็บเป็นความลับ

โดยสรุป ผู้เขียนจำได้ว่าเวลาสามชั่วโมงสำหรับสัมมนาครั้งแรก ๆ คุยนาน ในครั้งต่อ ๆ มาเมื่อได้เตรียมตัวคิดหาคำถามหรือเตรียมข้อมูลสำหรับพูดเสริมข้อความที่เพื่อนเสนอ จึงกล้าพูดกล้าถามมากขึ้น ทำให้คลายเครียดลงและรู้สึกสนุก ในที่สุดก็สามารถผ่านรายวิชาสัมมนาได้สบาย ๆ นับว่าเป็นวิชาหนึ่งในหลายวิชาที่ประทับใจผู้เขียนมาจนบัดนี้

ด้วยเหตุที่ผู้เขียนคาดว่านิสิตในรายวิชาสัมมนาบางคนอาจจะมีความวิตกกังวลเช่นเดียวกับผู้เขียนและเพื่อนนิสิตในครั้งกระโน้น ผู้เขียนจึงเสนอบทความนี้ต่อท่านผู้อ่านซึ่งบางส่วนอาจเป็นนิสิตนักศึกษาในสาขาวิชาชีพเดียวกับผู้เขียน โดยหวังว่าท่านผู้อ่านคงจะได้ข้อคิดและหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการเตรียมตัวหรือสอนโดยวิธีสัมมนาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

*วีระ สุภากิจ กศ.ม., Ph.D. รองผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลางและหัวหน้าฝ่ายสื่อโสตทัศนศึกษา สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ความหมายของ สัมมนา

สัมมนาเป็นวิธีการเรียนการสอนที่แพร่หลายในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัยและองค์กรธุรกิจเอกชน (Hoover. 1980) Komza และคนอื่น ๆ (อ้างใน Clarke. 1985 : 129) กล่าวว่า "การอภิปรายในชั้นเรียนและสัมมนาเป็นวิธีการที่ใช้กันมากที่สุดในสถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกา รองจากคำบรรยายและการบรรยาย (lecture)" ดังนั้นเราจึงควรพิจารณาความหมายของสัมมนาเป็นอันดับแรก

มีผู้อธิบายความหมายของสัมมนาไว้หลายท่าน เช่น ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2504 : 20-27) อธิบายว่า สัมมนาเป็นศัพท์บัญญัติของกระทรวงศึกษาธิการสำหรับคำภาษาอังกฤษ seminar และอธิบายเพิ่มเติมว่า "สัมมนาเป็นวิธีการเรียนการสอนอันหนึ่ง นิยมใช้สำหรับการเรียนการสอนของผู้ใหญ่" รวมทั้งกิจกรรมของบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ "...เข้าร่วมปรึกษากันเพื่อศึกษาและขบคิดปัญหาอันใดอันหนึ่งโดยใช้ระยะเวลาพอสมควร" และ "...ข้อความรู้ที่คิดค้นได้ หรือข้อตกลงในสัมมนา ไม่เป็นเครื่องผูกมัดแก่ใครอย่างใด อาจใช้เป็นข้อเสนอแนะแก่สาธารณชน หรือองค์กรใด หรือส่วนราชการใดเท่านั้น"

ปัญญา หิรัญรัตน์ (2523 : 61) กล่าวว่าสัมมนา มาจากรากศัพท์ภาษาสันสกฤตสองคำ สัม (= การอยู่ร่วมกัน) กับ มน (มนา = ใจ ความคิด ความเห็น) และให้ความหมายว่าสัมมนาคือ "การประชุมประเภทหนึ่งในการที่จะเสนอเรื่องราว หรือการเสนอผลงานวิจัย และเพื่อแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความรู้หรือประสบการณ์..."

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525 : 809 - 810) ได้นิยามความหมายไว้คล้ายคลึงกันว่า "สัมมนา" น.การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยน

ความรู้และความคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุปในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผลของการสัมมนาคือว่าเป็นเพียงข้อเสนอแนะ ผู้เกี่ยวข้องจะนำไปปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้"

รศ.เจลิยา พันธุ์สีดา และ ผศ.บุญสม ก้านสังวร ตั้งข้อสังเกตว่าเนื่องจากคำว่าสัมมนาเป็นคำนามดังนั้น จึงไม่ควรเขียน "การสัมมนา เรื่อง ..." ตามที่ท่านได้พบเห็นบ่อย ๆ

ความหมายของสัมมนาจากเอกสารภาษาอังกฤษ คล้ายคลึงกับแหล่งที่อ้างมาข้างบน โดยหมายถึงทั้งวิธีการเรียนการสอน และ การประชุม ตัวอย่างเช่น Cockburn and Ross (1980 : 42) กล่าวถึงสัมมนาในแง่การเรียนการสอนว่า กระบวนการสัมมนาเป็นวิธีการสำหรับกระตุ้นความคิดและการแสดงออกที่กระชับ และประกันว่างานของนักศึกษาแต่ละคนจะได้รับการตรวจสอบอย่างสร้างสรรค์และอย่างมีวิจารณญาณ พจนานุกรม Macquarie (O'Keefe et al. 1981 : 1567) ให้ความหมายเป็นข้อ ๆ ดังนี้ :

1. การที่นักศึกษาในกลุ่มเล็กกลุ่มหนึ่ง เช่น ในมหาวิทยาลัย ร่วมมือในการศึกษาขั้นสูง และการวิจัยภายใต้การอำนวยความสะดวกของอาจารย์คนหนึ่ง
2. สถานที่พบปะกันของกลุ่มดังกล่าว
3. วิธีการศึกษาสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
4. การพบปะของนักศึกษา โดยปกตินักศึกษาในระดับสูง เพื่ออภิปรายและการสอนหัวข้อที่กำหนด ปกติมีอาจารย์ 1 คนเป็นประธาน
5. การจัดการประชุมเพื่ออภิปรายหัวข้อเฉพาะหัวข้อหนึ่ง

ในการอภิปรายเกี่ยวกับการสอนแบบกลุ่ม Abercrombie (1970) ชี้ความแตกต่างระหว่างสัมมนาและ tutorial* ว่าสัมมนาคือเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ส่วน tutorial ถือนักศึกษาเป็นสำคัญ

*tutorial = วิธีการสอนวิธีหนึ่งที่ใช้ในมหาวิทยาลัย เช่น ในออสเตรเลีย อาจารย์ (supervisor) สอนนักศึกษาในกลุ่มเล็ก ๆ เป็นรายบุคคล

Hoover (1980) ตั้งข้อสังเกตว่าสัมมนาเหมาะสำหรับรายวิชาที่ไม่มีเนื้อหาวรรวมไว้เป็นรูปเป็นร่าง จุดสำคัญของสัมมนาคือมุ่งให้ผู้เข้าร่วมได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาต่าง ๆ ดังนั้นจึงนิยมจัดที่นั่งแบบอภิปรายโต๊ะกลม

Peruniak (1984) รายงานเกี่ยวกับสัมมนาซึ่งใช้ในการศึกษาทางไกลโดยให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาสมัครใจเข้าร่วมเองว่า สัมมนาที่เน้นหัวข้อเฉพาะของรายวิชาดึงดูดนักศึกษาให้เข้าร่วมมากขึ้นเกือบ 3 เท่า นักศึกษาที่เข้าร่วมสัมมนาได้แสดงความคิดเห็นทั้งโดยการเขียนและคำพูดสอดคล้องกันว่าเป็นประสบการณ์ในทางบวกสำหรับตน ผู้เข้าร่วมสัมมนายังสำเร็จการศึกษาในอัตราสูงกว่าผู้ไม่เข้าร่วมสัมมนาอีกด้วย

Romisowski (1987) กล่าวถึงสัมมนาว่า ผู้เรียนตระเตรียมหัวข้อไว้ล่วงหน้า โดยที่ผู้เรียนคนหนึ่งหรือหลายคนของกลุ่มสัมมนาไปศึกษา ทำโครงการ หรือวิจัยในหัวข้อที่อาจารย์มอบหมายให้อาจารย์จะจัดให้มีการนำเสนอข้อค้นพบ/ความคิดเห็นต่อสมาชิกอื่น ๆ ของกลุ่ม และให้อภิปรายเกี่ยวกับการค้นพบดังกล่าวเพื่อหาบทสรุปทั่ว ๆ ไป ดังนั้นความรับผิดชอบการเรียนการสอนส่วนใหญ่จึงมอบให้ผู้เรียนเอง

เมื่อพิจารณาความหมายของสัมมนาดังกล่าวมาในแง่ของการเรียนการสอน สามารถสรุปได้ว่ามักใช้สัมมนาในการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาได้พิจารณาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานวิจัยใหม่ ๆ รวมทั้งเสนองานวิจัยของตนเองให้ผู้ร่วมสัมมนาและอาจารย์ได้วิเคราะห์วิพากษ์ร่วมกัน (Clarke. 1985 ; Miller. 1987) เราจึงควรพิจารณาวิธีการเตรียมตัวของผู้เข้าร่วมสัมมนาต่อไป

การเตรียมตัวนักศึกษา

Hoover (1980) เน้นว่าสัมมนาเป็นวิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนนำตนเอง และเป็นวิธีการประชาธิปไตย รวมทั้งกลุ่มเป็นผู้นำแทนบทบาท

หน้าที่แต่เดิมของอาจารย์ ดังนั้น นักศึกษารับเอาความรับผิดชอบพื้นฐานต่อการเรียนของตนเอง นั่นคือนักศึกษาต้องรู้และติดตามปัญหาและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นโดยการอ่านตำราและหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ นักศึกษาต้องเสนอบทวิพากษ์สั้น ๆ เกี่ยวกับปัญหาที่เลือกสรรปัญหาหนึ่งหรือมากกว่า เพื่อให้ที่ประชุมสัมมนาได้วิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง ข้อเขียนของตนยังช่วยให้อาจารย์สามารถกำหนดขอบข่ายทางทฤษฎีที่จำเป็น และทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของแนวความคิดต่าง ๆ ที่นำเสนอด้วย

Clarke (1985) อธิบายวิธีปฏิบัติในการเตรียมนักศึกษาสำหรับชั้นสัมมนาซึ่งอาจประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่น ๆ ได้ ดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาร่วมให้นักศึกษาทุกคนอ่าน และบทความในสาขาวิชาอื่น ๆ ให้นักศึกษาแต่ละคนอ่านตามสาขาวิชาที่เขาเกี่ยวข้อง
2. ให้นักศึกษาแต่ละคนเสนอข้อเขียนหนึ่งย่อหน้า พร้อมทั้งมีโครงร่างคำถามหรือขอบข่ายสำหรับการอภิปราย ส่งให้คณาจารย์ก่อนเวลาสัมมนา 1 วัน การทำเช่นนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ เพื่อบังคับให้นักศึกษาอ่านเรื่องที่กำหนดให้จบ เพื่อให้คณาจารย์ได้ preview ความคิดความอ่าน ความสับสน และหรือบางจุดที่นักศึกษามองข้าม และช่วยให้คณาจารย์เตรียมตัวด้วย และเพื่อให้แน่ใจว่านักศึกษาแต่ละคนมีเรื่องที่จะพูด
3. แจ้งให้นักศึกษาทราบว่าความรับผิดชอบในการทำให้การอภิปรายดำเนินไปได้ ขึ้นอยู่กับพวกเขาเอง คณาจารย์จะไม่บรรยาย เพราะฉะนั้นอาจมีความเงียบระยะยาวเกิดขึ้นได้ถ้านักศึกษาไม่ได้เตรียมตัวมา
4. กระตุ้นให้นักศึกษาแต่ละคนมองตนเองเป็นวิทยากรสำหรับชั้นในขอบข่ายเฉพาะ ตามที่ตนได้อ่านมา

การเตรียมตัวอาจารย์

อาจารย์ในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กลุ่ม รับภาระความรับผิดชอบดังต่อไปนี้ (Hoover, 1980)

1. แจกรายการเรื่องซึ่งกำหนดให้อ่าน เช่น บทความหรือหนังสือให้นักศึกษามีความรู้พื้นฐานทั่วไป ในขอบข่ายนั้น

2. เตรียมตัวอย่างย่อความและตัวอย่างการพาดหัวเพื่อแนะแนวนักศึกษาในการเตรียมงานเขียน

3. แนะนำนักศึกษาในการพัฒนาบทความสำหรับสัมมนาซึ่งอาจมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

4. แนะนำนักศึกษาในการเขียนบทความสัมมนา และให้นักศึกษาแจกจ่ายให้แก่กลุ่มล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์ก่อนการเสนอปากเปล่า

5. ประเมินผลประสบการณ์สัมมนา

Clarke (1985) เน้นว่าคณาจารย์จะมีบทบาทเป็นแหล่งข้อเสนอแนะย่อยลงในที่ประชุมสัมมนาและบทบาทมากขึ้นในการเป็นผู้ชี้แนะเพื่อให้สัมมนามีฤทธิ์ผล คณาจารย์จึงต้องพัฒนาทักษะการถามคำถามเพื่อส่งเสริมการอภิปรายและไม่ขัดจังหวะการสืบสวนสอบสวนที่กำลังดำเนินอยู่ การเตรียมตัวของอาจารย์จึงไม่เน้นเนื้อหาแต่นับผลระดับสูงว่านั่นคือ สังเคราะห์ (synthesis) สร้างสรรค์ (creativity) และการหาคุณค่า (valuing)

การประเมินผลสัมมนา

Hoover (1980) เสนอแนะยุทธวิธีบางประการในการประเมินผลตนเอง การอภิปรายโต้เถียงของสมาชิกกลุ่มประเมินตนเองและประสบการณ์สัมมนา และถ้าจำเป็น ให้ระดับคะแนนรายบุคคลโดยพิจารณาจากรายงานสัมมนาวางานนั้น ประสิทธิภาพเพียงใดเมื่อคำนึงถึงวัตถุประสงค์และมาตรฐาน

ฐานที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น อย่างไรก็ตาม Hoover ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “เรื่องที่เน้นคือความอิสระของผู้เรียนต้องหลีกเลี่ยงการตัดสินแบบอิงเกณฑ์ หรือการเปรียบเทียบแต่ละบุคคล เพราะสาระสำคัญของสัมมนาคือความร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขันกันปกติแล้วไม่ใช้การทดสอบ” (หน้า 95)

Clarke (1985) กล่าวถึงวิธีการประเมินผลสัมมนาว่า การมีส่วนร่วมในชั้นเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระดับคะแนน (ถึง 50 %) จะประเมินทักษะต่าง ๆ เช่น การพูด การฟังและการตอบคำถาม และงานเขียนโดยใช้เกณฑ์ 5 ข้อซึ่งแจ้งให้นักศึกษาทราบล่วงหน้าดังต่อไปนี้

1. ความรอบรู้เนื้อหา นักศึกษาต้องแสดงความเข้าใจในข้อเท็จจริง แนวความคิด (concepts) และทฤษฎีที่ปรากฏในบทความที่กำหนดให้โดยการวิพากษ์และหรือตอบคำถามต่าง ๆ ในชั้นเรียน

2. ทักษะการสื่อสาร นักศึกษาต้องสามารถแสดงความคิดของตนได้แจ่มแจ้งและน่าเชื่อถือโดยแสดงทักษะ เช่น การฟังและความเข้าใจเรื่องที่ผู้อื่นพูด การสนองตอบอย่างเหมาะสม การถามคำถามด้วยถ้อยคำที่ชัดเจน ไม่พูดวน หรือพูดแต่คนเดียว และใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมในการอภิปราย

3. การสังเคราะห์/บูรณาการ นักศึกษาสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องที่กำลังพิจารณาและองค์แห่งความรู้อื่น ๆ (bodies of knowledge) โดยอาจนำแนวความคิดจากเรื่องที่อ่านการอภิปรายในชั้น และแหล่งต่าง ๆ (เช่น จากชั้น / วิชาอื่น ๆ ประสบการณ์ส่วนตัว ฯลฯ) มาผสานกันเป็นทิวทัศน์ (perspective) ใหม่หรือสร้างความหยั่งเห็น (insight) ใหม่เกี่ยวกับประเด็นหรือเรื่องนั้น

4. ความคิดสร้างสรรค์ นักศึกษาต้องแสดงให้เห็นว่าตนรู้เรื่องพื้นฐานเป็นอย่างดีและได้ก้าวไป

ถึงขั้นสร้างหยิ่งเห็นที่เป็นของตนเอง การเพียงแต่กล่าวซ้ำแนวความคิดจากตำราแบบตรงไปตรงมา หรือเพียงแต่วิพากษ์เรื่องที่ผู้อื่นพูด ยังไม่นับว่าเป็นการสร้างสรรค์ อาจแสดงให้เห็นการสร้างสรรค์ได้โดยการแสดงนัยอื่น ๆ (implications) ของเรื่องนั้น การประยุกต์ใช้ในวงการใหม่ การหาวิธีใหม่ในการพูด/แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องนั้นในสถานการณ์อื่น ๆ เป็นต้น

5. **การให้คุณค่า** นักศึกษาต้องสามารถระบุคุณค่าภายในของเรื่องซึ่งได้ศึกษามาหรือสมมติฐานเบื้องต้นของผู้ประพันธ์ และสามารถแสดงจุดยืนของตนต่อคุณค่าดังกล่าวว่ายอมรับหรือไม่ยอมรับอย่างไร

Clarke (1985) บันทึกเสียงชั้นสัมมนาแต่ละครั้งไว้เพื่อใช้อ้างอิงในภายหลังและเพื่อใช้เขียนวิจารณ์นักศึกษาแต่ละคน เทคนิคนี้ช่วยให้คณาจารย์สามารถร่วมอภิปรายได้อย่างเต็มที่ ให้ระดับคะแนนงานของนักศึกษา และประเมินการมีส่วนร่วมในชั้นของตนเองซึ่งเป็นผลให้อาจารย์บางคนรู้ตัวว่าควรพูดให้น้อยลงเพื่อให้ นักศึกษามีส่วนร่วมให้มากที่สุด อาจารย์ยังสามารถ เล่นเทปเสียงที่บันทึกไว้ให้นักศึกษาฟังเพื่อชี้ให้เห็นพฤติกรรมยุ่งยากบางอย่าง และใช้เป็นระเบียบในการให้มีการโต้แย้งเกี่ยวกับระดับคะแนนในภายหลังทางเลือกอีกทางหนึ่งคือให้คณาจารย์มัลดีกันเป็นผู้ให้คะแนน แต่วิธีนี้ทำให้อาจารย์ผู้นั้นไม่สามารถเป็นวิทยากรในการอภิปรายได้

Melvin (1988) ใช้วิธีการประเมินการมีส่วนร่วมชั้นสัมมนาแบบ “เพื่อน/อาจารย์” ซึ่งผสมผสานการประมาณค่าของเพื่อนร่วมชั้นกับการให้ระดับคะแนนของอาจารย์ กล่าวคือ ในคาบสุดท้าย ให้นักศึกษาแต่ละคนแบ่งเพื่อน ๆ ในชั้นทั้งหมดเป็นสามกลุ่มคือ ต่ำ กลาง สูง ให้แต่ละกลุ่มมีจำนวนพอ ๆ กันโดยไม่ต้องจัดลำดับภายในแต่ละกลุ่ม จากนั้นทำ

การคำนวณค่ามัธยฐานของนักศึกษาแต่ละคนโดยใช้มาตราส่วน 3 ค่า คือ ต่ำ (1) กลาง (2) และสูง (3) ค่ามัธยฐานกับระดับคะแนนที่อาจารย์ให้จะถูกแปลงเป็นระดับคะแนนตัวอักษรโดยมีการปรับบ้าง เช่นเฉลี่ยค่าระดับคะแนนของอาจารย์และเพื่อนร่วมชั้น หรือถ้าค่าระดับคะแนนของอาจารย์สูงกว่าก็ใช้ค่าของอาจารย์ การใช้วิธีการเช่นนี้ในรายวิชาสัมมนา 7 รายวิชาพบว่าทำได้ง่ายและไม่ต้องใช้เวลามาก คะแนนเฉลี่ยการประมาณค่าของนักศึกษาต่อข้อความเกี่ยวกับวิธีการประเมินผล “วิธีการให้ระดับคะแนนวิธีนี้ยุติธรรมต่อนักศึกษา” คือ 4.03 (4 = เห็นด้วย) สหสัมพันธ์ระหว่างการประมาณค่าของอาจารย์และนักศึกษาใน 7 รายวิชาดังกล่าวมีพิสัยระหว่าง .83-.90 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสหสัมพันธ์สูงระหว่างการประมาณค่าของทั้งสองฝ่าย

ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการ

ได้มีผู้กล่าวถึงและพิจารณาบททวนปัญหาเกี่ยวกับวิธีสัมมนาหลายท่าน เช่น Hoover (1980), Clarke (1985), และ Miller (1987)

Hoover ชี้ให้เห็นว่าสัมมนาอาจกลายเป็นการเสนอเรื่องต่าง ๆ เป็นกลุ่มที่ไม่สัมพันธ์กัน เขาเน้นว่าต้องมีการเชื่อมโยงแนวความคิด (concepts) เข้าด้วยกัน เพราะมีบ่อย ๆ ที่นักศึกษาไม่เห็นตรรกะ (logic) ซึ่งเชื่อมโยงแง่มุมต่าง ๆ ของประสบการณ์ได้ชัดเจน ต้องใช้เวลาสำหรับการปรับแต่งการมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคลและกลุ่มให้เป็นแนวเดียวกัน Hoover เสนอแนะว่าอาจารย์อาจช่วยได้โดยการเตรียมรายการหัวเรื่องตามลำดับสำหรับการอภิปรายรายสัปดาห์ เขายังได้กล่าวถึงข้อจำกัดและปัญหาของวิธีสัมมนาซึ่งอาจจะมีคือ (1) ไม่เหมาะกับนักศึกษาและทำให้บางคนสับสนเพราะคุ้นเคยกับวิธีการที่อาจารย์เป็นผู้ให้สารนิเทศและความรู้ (2) ไม่เหมาะสำหรับการสอนเนื้อหาวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียน

มีความรอบรู้ในเนื้อหาวิชา และ (3) ยึดยึดมากขึ้น เมื่อขนาดของกลุ่มใหญ่เกินไป (มากกว่า 20-25 คน)

Miller (1987) เสนอแนะว่าอาจารย์ไม่ควรใช้วิธีสัมมนาบ่อยนักในรายวิชาทั่วไปของนักศึกษาปริญญาตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งรายวิชาที่มีผู้ลงทะเบียนมาก ควรหาวิธีให้นักศึกษาแสดงปฏิกิริยาต่อการวิจัยใหม่ ๆ หรือการแปลความของเหตุการณ์หรือวรรณกรรมโดยการเขียนเรียงความ เขาได้กล่าวถึงปัญหาอื่น ๆ เช่น อาจารย์อาจลำบากใจที่จะต้องยอมรับบทบาทของตนเป็นผู้อำนวยความสะดวกและหรืออาจให้สารนิเทศมากเกินไป และถ้าอาจารย์ไม่ได้เตรียมตัวดี ๆ ก็อาจเข้าใจผิด ๆ ว่าการพูดของนักศึกษาคือความก้าวหน้าของกลุ่ม

Clarke (1985 : 129) ได้กล่าวถึงปัญหาการดำเนินการสัมมนาและการอภิปรายรวมทั้งวิธีการที่ถือนักศึกษาเป็นศูนย์กลางว่า

ใคร ๆ ก็มักรู้สึกว่าคุณไม่สามารถเตรียมตัวสำหรับการอภิปรายได้อย่างจริงจัง เพราะคุณไม่มีความรู้ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นในการ “ให้” และ “รับ” ในการสนทนานั้น นักศึกษาบางคน ไม่รู้สึกสนใจที่จะร่วมอภิปรายในหัวข้อที่เขาคิดว่าน่าเบื่อหรือหัวข้อที่ตลกเอี่ยมของตน นักศึกษาหลาย ๆ คนไม่สามารถมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากพวกเขาเข้ามาหาวิทยาลัยโดยไม่มีความรู้ที่จำเป็น คือรู้จักฟัง พูดด้วยความชัดเจน และชวนฟัง ฯลฯ (หน้า 129)

ปัญหาอื่น ๆ ที่ Clarke กล่าวถึงรวมทั้งการที่อาจารย์คนหนึ่งมักจะอภิปรายอยู่คนเดียวหรือไม่รู้วิธีการดำเนินการอภิปรายที่มีประสิทธิภาพ มีอาจารย์ไม่มากนักที่แสดงให้เห็นว่าทำไมตนจึงต้องการให้นักศึกษาอภิปรายในหัวข้อหนึ่ง หรือปัญหาสภาพห้องเรียน เช่น ไม่สามารถจัดหรือเคลื่อนย้ายเก้าอี้ทำให้การอภิปรายไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

บทส่งท้าย

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่าการศึกษในระดับบัณฑิตศึกษานั้นผู้เรียนต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากกว่าการศึกษาระดับปริญญาตรี *สัมมนา* จึงนับว่าเป็นวิธีการเรียนการสอนวิธีหนึ่งที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา เพราะส่วนใหญ่แล้วแต่ละรายวิชามีนิสิตนักศึกษาลงทะเบียนเรียนไม่เกินขีดจำกัดของวิธีสอนแบบ *สัมมนา* ผู้เรียนมีประสบการณ์และวุฒิภาวะสูงขึ้นในทุกด้าน และเนื้อหาบางรายวิชาที่เหมาะสมที่จะใช้วิธีการนี้ การที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้กำหนดให้มีรายวิชา *สัมมนา* ทุกสาขาวิชาเอกของการศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเป็นหลักฐานอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมฤทธิ์ของวิธีการสอนนี้

ในบทความนี้มีผู้กล่าวถึงข้อจำกัดซึ่งอาจตรงกับความเป็นจริงอยู่บ้างไม่มากนักน้อย คืออาจารย์คุ้นเคยกับการเป็น “ผู้ให้” สารนิเทศและนิสิตนักศึกษา ก็คุ้นเคยกับการเป็น “ผู้รับ” รวมทั้งปัญหาสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งอาจปรับแก้ได้ง่ายกว่า ตัวอย่างจากการที่ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์กำหนดแนวเรื่องแต่ละสัปดาห์ตลอดภาคเรียนเพื่อให้คณาจารย์และนิสิตได้ทราบและเตรียมตัวเป็นผู้ดำเนินการล่วงหน้า นับว่าเป็นการลดปัญหาที่ Hoover กล่าวถึงว่า “สัมมนาอาจกลายเป็นการเสนอเรื่องต่าง ๆ เป็นกลุ่มที่ไม่สัมพันธ์กัน” ดังกล่าวมาข้างบน

จากงานวิจัยของผู้เขียน ผู้เชี่ยวชาญได้คาดหมายว่าการใช้วิธีสอน *สัมมนา* ในระดับอุดมศึกษายังเป็นวิธีรองลงมาจากการสอนโดยให้ผู้เรียนทำกิจกรรมปฏิบัติการในห้องทดลอง อาจารย์เป็นผู้บรรยาย และการสอนทางไกล (Supakit, 1990 : 222) เมื่อพิจารณาแนวโน้มวิธีการสอนดังกล่าว ก็นับเป็นเรื่องน่ายินดีที่การสอนแบบบรรยายกำลังจะได้รับความนิยม

ลดลง (ซึ่งเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะอภิปรายกันได้อีก
 อีกยาว) อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้รับการสอนให้รู้จัก
 ค้นคว้าตลอดมาตั้งแต่ครั้งศึกษาในวิทยาลัยวิชาการ
 ศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัย
 ยิงในต่างประเทศ ผู้เขียนจึงรู้สึกซาบซึ้งกับการถูก
 สอนให้รู้จักสอนตนเอง และคิดว่าในโลกยุคสารสนเทศ
 "ระเบิด" ในปัจจุบันวิธีสัมมนาเป็นวิธีสอนวิธีหนึ่ง
 ที่สอนให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าและรู้จักคิด ดังนั้น ผู้เขียน
 จึงใคร่ขอยกข้อความต่อไปนี้ (โดยไม่แปล) เพื่อเป็น
 ข้อคิดส่งท้ายซึ่งสนับสนุนความสำคัญที่อาจารย์ผู้สอน
 ต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักหลักการค้นคว้าหาความรู้
 เพราะ

To learn a fact is to gain some informa-
 tion; to learn a principle is to acquire a power,
 an ability, a capacity to do something. When
 we teach the facts of a matter we expand the
 scope of our students' minds; when we teach

a theory or a principle we add a whole new
 power to their minds. They can now do some
 thing they could not do before. They can
 organize facts into coherent wholes, but, more
 than that, they can now begin to look for
 relevant facts for themselves, because they
 now have a principle of relevance that
 empowers them to decide for themselves what
 is and is not important, what is and is not
 relevant to the matter at hand. (Sinaiko,
 1988 : 33)

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมีหลักฐานส่วนหนึ่งซึ่ง
 บ่งบอกถึงวิธีการเรียนของผู้ใหญ่ว่าเรียนด้วยวิธีใด
 ที่แน่ ๆ คือ ส่วนใหญ่แล้วไม่ได้เรียนโดยการฟังการ
 บรรยายหรือมีครูอาจารย์สอน ถ้าการวิจัยเสร็จสิ้น
 ตามที่ผู้เขียนกำหนดขอขยายไว้ ก็อาจจะนำมาเล่า
 สู่กันฟัง (อ่าน) ในโอกาสต่อไปถ้ามีผู้สนใจให้การ
 ป้อนกลับ (feedback) มาที่ผู้เขียนบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. "สัมมนาและวิธีการสัมมนา," ใน สัมมนาว่าด้วยจริยศึกษาของกระทรวง
ศึกษาธิการ ณ ศาลาสันติธรรม 20-24 กุมภาพันธ์ 2504. หน้า 20-22 กองเผยแพร่การ
ศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2524.
- ปัญญา หิรัญรัมย์. ศัพท์วิชาการทางการศึกษา อาชีวศึกษา และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ม.ป.ส., 2523.
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. หน้า 809-810.
- Abercrombie, M.L.J. *Aims and Techniques of Group Teaching*. 2nd ed. London : Society for
Research into Higher Education, 1970. (SRHE Working Party on Teaching Methods
Publication 2).
- Clarke, Edward G. 'Grading seminar performance,' *College Teaching*. 33(3) : 129-133; Summer,
1985.
- Cockburn, Barbara and Alec Ross. *Why Lectures?* Lancaster : School of Education, University
of Lancaster, 1980.
- Hoover, Kenneth H. *College Teaching Today : A Handbook for Postsecondary Instruction*.
Boston : Allyn and Bacon, 1980.
- Melvin, Kenneth B. 'Rating class participation : The prof/peer method,' *Teaching of Psychology*.
15(3) : 137-139 ; October, 1988.
- Miller, Allen H. *Course Design for University Lecturers*. London : Kogan Page, 1987.
- O'Keefe, Daniel et al. *The Macquarie Dictionary*. New South Wales : Macquarie University
NSW, 1981.
- Peruniak, Geoffrey. 'The Seminar as an instructional strategy in distance education,' *British
Journal of Educational Technology*. 15(2) : 107-124 ; May, 1984.
- Romiszowski, A.J. *Designing Instructional Systems*. New York : Kogan Page, 1987.
- Sinaiko, Herman. 'Energizing The classroom : A personal and phenomenological view,' in Bruce
A. Kimball, ed. *Teaching Undergraduates : Essays from the Lilly Endowment
Workshop on Liberal Arts*, PP.23-35. Buffalo, New York : Prometheus Books, 1998.
- Supakit. Vira. *Improving Teaching in Thai Higher Education through Instructional Media
Services*. Ph.D. thesis, University of Tasmania, 1990.

ความต้องการด้านการศึกษา

ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

ศาสตราจารย์ ดร.พจน์ สะเพียรชัย *

สาระสังเขป :

บทความนี้ กล่าวถึงแนวทางในการพิจารณาความต้องการ ในการจัดการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย 5 ด้าน ก่อนแรกกล่าวถึงประวัติ ความสำคัญและอิทธิพลของความรู้หรือสารนิเทศที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ ตอนที่สอง กล่าวถึงปัจจัยที่สำคัญบางประการที่ควรนำมาพิจารณาในการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ตอนที่สาม กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญในการจัดการศึกษาและหลักสูตรทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ตอนที่สี่ กล่าวถึงทรัพยากรสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และตอนที่ห้า กล่าวถึงข้อพิจารณาแนวโน้มทางเศรษฐกิจและสังคมอันจะเป็นผลกระทบต่อการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

1. บทนำ: ประวัติ ความสำคัญ และอิทธิพลของสารนิเทศ

นักวิทยาศาสตร์สันนิษฐานว่า โลกถือกำเนิดขึ้นประมาณ 4,550 ล้านปีมาแล้วนับถอยหลังจากปัจจุบันไป 570 ล้านปี ได้มีสิ่งมีชีวิตพวกแรกเกิดขึ้นในโลก ได้แก่ สาหร่ายและฟองน้ำ เป็นต้น 395 ล้านปีมาแล้วสิ่งมีชีวิตพวกพืชสีเขียว พืชบก เฟิน และปลา ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรก 345 ล้านปีมาแล้วบรรพบุรุษของสัตว์เลื้อยคลานก็ได้ถือกำเนิดขึ้น

ในโลก 195 ล้านปีมาแล้วเป็นยุคที่สัตว์เลื้อยคลานครองโลก ในช่วงนี้ไดโนเสาร์และสัตว์เลื้อยคลานขนาดใหญ่ครอบครองผืนแผ่นดินส่วนใหญ่ของโลก สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมพวกแรกถือกำเนิดขึ้นเมื่อ 65 ล้านปี และสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่ามนุษย์วานร (Homo erectus) ซึ่งเชื่อกันว่าได้วิวัฒนาการมากเป็นต้นกำเนิดมนุษย์ได้ถือกำเนิดขึ้นประมาณ 1.5 ล้านปี แต่บรรพบุรุษของมนุษย์ยุคปัจจุบันหรือมนุษย์โครมายอง (Cro-Magnon) ประมาณกันว่าถือกำเนิดขึ้นประมาณ 10,000-20,000 ปีมาแล้ว (10) เดิมมนุษย์มีชีวิตร่วมกับธรรมชาติการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรงและการลองผิดลองถูก ในยุคแรก ๆ ความรู้ที่มนุษย์ได้รับด้วยวิธีการดังกล่าว ได้รับการถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานโดยผ่านทาง การสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำ (Verbal communications) เป็นหลัก

ต่อมาเมื่อมนุษย์รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาวิธีการ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สำหรับในด้านสังคมจำเป็นจะต้องมีกฎเกณฑ์สำหรับถือปฏิบัติร่วมกันเพื่อความสงบสุขในการดำรงชีวิต สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นความรู้ที่จำเป็นยิ่งสำหรับสังคมมนุษย์ มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยต่างก็แสวงหาความรู้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการดำรงชีวิต การทำงาน และการอยู่ร่วมกันประวัติดาวเคราะห์ของมนุษย์ชาติแสดงให้เห็นว่าความรู้ที่มนุษย์แสวงหาและนำมาใช้ประโยชน์นั้นมีผลกระทบต่อ

ชีวิตมนุษย์ทั้งในทางบวกและทางลบ ในทางบวก มนุษย์ได้นำความรู้ที่ได้จากการถ่ายทอด สะสม หรือค้นหามาได้เพื่อผลิตสิ่งอำนวยความสะดวก แก่ตน เช่น เครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนในทางลบ มนุษย์ได้ใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีสำหรับสร้างอาวุธ ทั้งเพื่อป้องกันตนเองและรุกรานผู้อื่น อันเป็นผล ให้เกิดการทำลายมนุษย์กันเอง ยิ่งในปัจจุบันจะเห็น ได้ชัดเจนว่า ความรู้หรือสารนิเทศเป็นพลังอำนาจ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ผู้ที่ครอบ ครองความรู้จึงถือว่าเป็นผู้มีอำนาจ ฟรานซิส เบคอน กล่าวไว้ว่าแล้วว่าความรู้คืออำนาจ ตามพจนานุกรม ความรู้คือสิ่งที่เรานำมาจากระบบการณ หรือคือ information ที่ระบบผลิตสถาบันบัญญัติว่า “สารนิเทศ” “สารสนเทศ” และ “ข่าวสาร” นั้นเอง เพราะฉะนั้น ผู้ที่ต้องการมีอำนาจก็ต้องเป็นเจ้าของความรู้ ถ้าเรา ยอมรับความหมายที่ว่าความรู้กับสารนิเทศเป็นสิ่ง เดียวกัน คำกล่าวของเบคอนก็เป็นความจริงอย่างยิ่ง ในยุคนี้

สารนิเทศ หรือความรู้ มีความสำคัญต่อชีวิต มนุษย์เปรียบได้กับเป็นเส้นโลหิต และลมหายใจ ของมนุษย์ในอนาคต และจะทวีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ ความก้าวหน้าของระบบจัดการสารนิเทศในปัจจุบัน ก่อให้เกิดการสร้างสรรคความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สาขาต่าง ๆ และเทคโนโลยี ความรู้ทางเทคโนโลยี การสื่อสารหรือโทรคมนาคม (telecommunication) ผ่นวกกับระบบคอมพิวเตอร์สมัยใหม่ ช่วยให้การ สื่อสารและการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่าง กว้างขวาง เช่น ในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาที่ ยุ่งยาก และการปรับปรุงกิจการงานต่าง ๆ อย่าง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ในภาคธุรกิจการค้า ปัจจุบันทำสงครามกันอย่าง หนักในการที่จะได้เปรียบคู่แข่งขั้นนั้นก็คือสงคราม แย่งชิงข้อมูลของลูกค้า เรียกว่าสงครามสารนิเทศ

(9) การรู้สารนิเทศเกี่ยวกับความต้องการของกลุ่ม เป้าหมายด้านอุปนิสัยการบริโภค ศักยภาพ รายได้ เป็นต้น ทำให้บริษัทสามารถวางแผนรณรงค์การผลิต การจำหน่ายสินค้าของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญก็คือได้เปรียบเทียบกับบริษัทคู่แข่ง จึงทำให้ มีการแย่งชิงสารนิเทศดังกล่าว เร็ว ๆ นี้เกิดสงคราม อ่าวเปอร์เซียระหว่างพันธมิตรซึ่งมีสหรัฐอเมริกา เป็นแกนนำกับอิรัก เหตุการณ์นี้เป็นตัวอย่างที่แสดง ถึงอำนาจของสารนิเทศ ข่าวสารจากโทรทัศน์ทั้ง รายการถ่ายทอดสด และข่าวสือมวลชนอื่น ๆ ทำให้ คนแทบทั้งโลกรู้สึกว่าอิรักเป็นผู้ร้ายที่ต้องถูกกำจัด และเป็นศัตรูกับทุกคนทั้งโลก และเพราะพันธมิตร กำความรู้เกี่ยวกับอิรักไว้แทบทุกแง่มุมรวมทั้งที่ ตั้งของอาวุธและสถานที่ยุทธศาสตร์ทั้งมวล ทำให้ สงครามอ่าวเปอร์เซียยุค “ไฮเทค” เสร็จสิ้นลง ในเวลาอันสั้น คือ 39 วัน เมื่อเปรียบเทียบกับระยะ เวลาถึง 8 ปี ที่ อิรักทำสงครามกับอิหร่านก่อนหน้านั้น

ความซับซ้อนของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ ทำให้การปฏิบัติงานยุ่งยากยิ่งขึ้น ความต้องการสารนิเทศที่ถูกต้องจึงเป็นหัวใจของ การตัดสินใจและลงมือปฏิบัติการที่รัฐบาลไทยก็ดี บริษัทเอกชนก็ดี ส่งคนไทยไปศึกษา ดูงานในต่าง ประเทศ หรือการเชิญผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ มาช่วยกิจการต่าง ๆ นั้น สารสำคัญก็คือเราต้องการ ความรู้ ต้องการสารนิเทศจากผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้น เพื่อนำมาพัฒนาประเทศนั่นเอง

แต่เนื่องด้วยวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งสารนิเทศ หรือความรู้ที่ต้องการ มักจะไม่ตรงไปตรงมาเหมือน กับการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ เหตุเกิด จากความซับซ้อนของระบบการผลิต การจัดหา การ จัดเก็บ และการเข้าถึงสารนิเทศนั่นเอง ปัจจุบันทุก ประเทศจึงต้องหาวิธีการมาจัดการกับความรู้ที่ต้อง การอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำออกมาใช้

ได้เหมาะกับเวลา รวดเร็วทันการ และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป ขอยกปัญหาตัวอย่างของความจำเป็นในการใช้สารนิเทศ ในเรื่องที่มีการถกเถียงกันในระดับชาติเรื่องหนึ่ง คือ ประเด็นที่ว่า ควรยืดเวลาการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปีได้หรือยัง ในการตัดสินใจเรื่องนี้อาจใช้เหตุผลเชิงตรรกะได้ แต่ในความเป็นจริงเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับคนทั้งประเทศ และหมายถึงรัฐต้องมีข้อผูกพันด้านงบประมาณจำนวนมหาศาล ฉะนั้นความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 4-5 คน คงไม่เพียงพอ หรือแม้เป็นข้อเสนอของคนทั้งกระทรวงก็ไม่อาจนับเป็นการตัดสินใจที่ดี ผู้บริหารจำเป็นจะต้องใช้สารนิเทศหลายด้านรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาที่มีอยู่ทั้งหมด ประกอบกับเหตุผลเชิงตรรกะ สารนิเทศที่กล่าวมานั้นหากไม่มีระบบจัดหา จัดเก็บ และระบบค้นคืนที่ดี อาจใช้เวลาหลายเดือน และใช้บุคลากรจำนวนมาก จึงจะจัดหาได้ ที่กล่าวมานี้เพื่อชี้ให้เห็นว่าศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสารนิเทศทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าเมื่อทศวรรษที่แล้วมาก ถือกันว่ายุคปัจจุบันและทศวรรษหน้าจะเป็นยุคที่อำนาจต่าง ๆ เปลี่ยนมือจากศูนย์อำนาจแบบเดิมไปสู่ศูนย์อำนาจแบบใหม่ (9) การแข่งขันกันในการผลิต ทำให้ตลาดเป็นของผู้ซื้อ ขณะเดียวกันข้อมูลผู้ซื้อจากบัตรเครดิตทำให้ธุรกิจสามารถควบคุมผู้ซื้อให้อยู่ในกำมือได้ มีหน้าเข้าผู้ซื้อต้องจ่ายสองต่อ (double payment) จ่ายครั้งแรกเป็นค่าสินค้า จ่ายครั้งที่สอง คือ ข้อมูลส่วนตัวที่คอมพิวเตอร์บันทึกไว้ ข้อมูลนี้มีราคาแต่ละบริษัทต่างก็อยากได้ ข้อมูลเกี่ยวกับลูกค้า

ถอยหลังไปประมาณ 10 ปีเศษ ๆ ตลาดงานที่ดูดซับกำลังคนส่วนใหญ่อยู่ในภาครัฐบาล แต่ในยุคที่อำนาจเปลี่ยนมือนี้เราจะได้ยินคำว่า "ให้เอกชนเข้ามาดำเนินการ" หรือ Privatization กันขึ้นหู

จนกลายเป็นคำแฟชั่นที่พูดกันติดปาก ในช่วงที่กล่าวนี้ภาคราชการไม่สามารถสรรหาบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะ มาบรรจุในตำแหน่งว่างได้เนื่องจากไม่มีความยืดหยุ่นพอ ที่จะปรับเงินเดือนหรือค่าจ้างให้ทัดเทียมภาคเอกชนได้สำหรับในภาคของการศึกษา ปรากฏการณ์เหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนและการจัดหลักสูตร ในสาขาที่ต้องการอาจารย์ที่มีความชำนาญเฉพาะทางเป็นอย่างมาก ทั้งนี้รวมทั้งการสรรหาอาจารย์ในสาขาการจัดการสารนิเทศด้วย

สาระสำคัญของการจัดการศึกษา คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเตรียมทรัพยากรบุคคลสำหรับงานในภาคต่าง ๆ ของประเทศ บทความนี้พยายามพิจารณาประเด็นการจัดการศึกษา ในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในแง่ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการมองด้วยวิธีเชิงระบบกล่าวคือพิจารณาเป้าหมายของการจัดการศึกษา องค์ประกอบและกิจกรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมาย ทรัพยากร และลักษณะของทรัพยากร ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ต้องป้อนให้กับกิจกรรมต่าง ๆ ในระบบจัดการศึกษา ในตอนท้ายจะเสนอปัญหาและอุปสรรคที่บุคลากรในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จะต้องใช้ความสามารถและกลยุทธ์แก้ไขเพื่อให้สามารถพัฒนาการศึกษาทางวิชาชีพให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

2. เป้าหมายของการจัดการศึกษา

ในการใช้วิธีเชิงระบบเพื่อกำหนดแผนการจัดการศึกษา จำเป็นจะต้องรวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยเฉพาะสิ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการศึกษาทั้งหมด ทั้งนี้รวมถึงการศึกษาระบบงานเก่าที่มีอยู่แล้วเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษา และกำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง

องค์ประกอบและกิจกรรมต่าง ๆ และกำหนดทรัพยากรที่จะส่งผลให้เกิดผลผลิตตามเป้าหมาย ส่วนประกอบสำคัญของระบบมี 3 ประการ คือ

1. เป้าหมายของระบบ
2. กิจกรรมต่าง ๆ ภายในระบบ
3. ทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับใช้ในกิจกรรมย่อยต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมาย

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงข้อมูลที่สำคัญบางส่วนของที่สามารถนำมาวิเคราะห์ และพิจารณากำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ดังต่อไปนี้

2.1 โครงการระบบสารนิเทศแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2529 รัฐบาลไทยได้อนุมัติให้ดำเนินการโครงการระบบสารนิเทศแห่งชาติ (2) สาระสำคัญของโครงการก็คือการกำหนดโครงสร้างพื้นฐานของระบบสารนิเทศแห่งชาติขึ้น ซึ่งหมายความว่ารัฐมีพันธกิจที่จะต้องดำเนินการด้วยวิธีทางต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ระบบสารนิเทศแห่งชาติมีความก้าวหน้าตามกำลังความสามารถด้านทรัพยากร ในโครงการได้กล่าวหาพิงถึงการจัดการศึกษาไว้โดยตรงว่า สมควรดำเนินการให้มี "4.2.3 แหล่งฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวกับสารนิเทศ ส่งเสริมการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสนเทศศาสตร์ (สารนิเทศศาสตร์-ผู้เขียน) ในระดับมหาวิทยาลัย สำหรับสร้างบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ และนักจดหมายเหตุในระดับวิชาชีพตามความเหมาะสม" โครงการได้ระบุปัญหาสารนิเทศในประเทศไทยไว้ว่า

- 1) แหล่งสารนิเทศมีอยู่บ้างแล้ว เช่น ห้องสมุด ศูนย์เอกสาร หอจดหมายเหตุฯลฯ แต่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ยังไม่มากพอที่จะดำเนินการได้โดยมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน
- 2) ขาดการประสานงานระหว่างแหล่งผลิตแหล่งประมวลและจัดเก็บและผู้ใช้สารนิเทศอย่าง

ใกล้ชิด เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่

- 3) ขาดกำลังเงินที่จะขยายบริการสารนิเทศให้กว้างขวางและมีประสิทธิภาพ
- 4) ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญงานเอกสารสารนิเทศ
- 5) บริการมีอยู่แล้วไม่ใช่ประโยชน์เท่าที่ควร
- 6) มีการใช้สารนิเทศจากต่างประเทศ ซึ่งอาจไม่เหมาะสมและถูกต้องสำหรับประเทศไทย ส่วนสารนิเทศของในประเทศเอง ยังไม่สมบูรณ์และผลิตยังไม่พอ

นอกจากนี้ยังได้ดำเนินเป็นนโยบายสารนิเทศของรัฐไว้ว่า รัฐจะส่งเสริม ดูแล ดำเนินการให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานด้านสารนิเทศในระดับต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

สำหรับในทางภาคปฏิบัติ ทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งได้ดำเนินการมาก่อนมีนโยบายสารนิเทศแห่งชาติจนถึงปัจจุบัน ได้ให้การสนับสนุนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์อยู่ในสถาบันอุดมศึกษา 11 แห่ง ในจำนวนนี้มี 4 สถาบันที่เปิดสอนถึงระดับบัณฑิตศึกษา นอกจากทบวงมหาวิทยาลัยแล้ว วิทยาลัยครูอีกจำนวนหนึ่งก็ได้เปิดสอนในสาขาวิชาดังกล่าว แต่ไม่ได้หมายความว่าการผลิตบัณฑิตที่กล่าวมาแล้วนั้นได้ตอบสนองนโยบายสารนิเทศแห่งชาติโดยสมบูรณ์แล้ว จำเป็นต้องพิจารณารายละเอียดของปัญหาความต้องการและระบบการผลิตบัณฑิตของสถาบันเหล่านั้น จึงจะสามารถกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม ด้วยเหตุผลดังกล่าวในปี พ.ศ. 2533 ทบวงมหาวิทยาลัยจึงแต่งตั้งอนุกรรมการพัฒนาวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ขึ้น เพื่อให้บริการกิจการในด้านนี้ อนุกรรมการชุดนี้ได้จัดสัมมนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ 4 มีนาคม 2534 ถ้าอนุกรรมการดังกล่าวได้ดำเนินการกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ก็เชื่อว่าจะก่อให้เกิดผลดีต่อระบบสารนิเทศแห่งชาติในด้านการผลิตทรัพยากร

บุคคลตามสมควร

ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 ด้านการจัดการศึกษาทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดไว้ว่าจะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ คือเร่งผลิตกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลนแต่ยังคงรักษาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาไว้ส่งเสริมอุดมศึกษาให้กับกับบทบาทของประเทศที่เพิ่มขึ้น ด้านการเมือง และเศรษฐกิจในประชาคมโลก สรุปได้ว่าได้มีการปรับนโยบายการอุดมศึกษาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ทบวงมหาวิทยาลัยอนุมัติให้บรรจุโครงการจัดตั้งคณะสารนิเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เข้าในแผนพัฒนาการอุดมศึกษาระยะที่ 7 นับเป็นการให้การสนับสนุนระดับนโยบายต่อการจัดการศึกษาในสาขานี้เพื่อให้มีความก้าวหน้าเช่นในต่างประเทศ โครงการจัดตั้งคณะนี้เป็นโครงการแรกในประวัติศาสตร์การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศ

2.2 การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย สังคมไทยในยุคปัจจุบันมีความเหลื่อมล้ำกันมากยิ่งขึ้น มีการกล่าวว่า สังคมไทยยุคนี้ซ้อนกันอยู่ถึงสามยุค คือสังคมเกษตรกรรม สังคมอุตสาหกรรม และสังคมสารนิเทศ ในเวลาเดียวกันนี้เกษตรกรไทยต้องดิ้นรนเพื่อเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมก็พยายามดิ้นรนเพื่อเข้าสู่ยุคสารนิเทศ (1) แต่ไม่ว่าประเทศไทยจะเข้าสู่ยุคสารนิเทศเต็มรูปแบบแล้วหรือไม่ก็ตาม คนไทยทุกคนต้องเผชิญกับสภาพสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศที่เข้าสู่ยุคนี้แล้ว นั่นก็คือมีงานด้านบริการเป็นหลัก และวิชาชีพใช้สมองมีมากที่สุดนอกจากนั้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมสารนิเทศนั้นจะมีการแข่งขันกันอย่างหนัก และเครื่องมือแข่งขันที่สำคัญก็คือ

สารนิเทศ นั่นเอง (1) ดังที่กล่าวในตอนต้นแล้วว่า สงครามในยุคนี้เป็นสงครามสารนิเทศ

หัวใจของการนำสารนิเทศเข้ามาใช้แข่งขันกันประกอบธุรกิจ ไม่เพียงการได้เป็นเจ้าของสารนิเทศเท่านั้น แต่จะต้องมีระบบจัดการสารนิเทศนั้นเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้ถูกต้องกับโอกาส รวดเร็วทันเวลา และอยู่ในวิสัยที่สุราคาดได้เมื่อเปรียบเทียบกับผลที่ได้รับปัจจุบันเจตคติต่อสารนิเทศเปลี่ยนแปลงไปมาก สมัยก่อนการจัดตั้งหน่วยบริการสารนิเทศถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่มีผลตอบแทนทางตรง เป็นการลงทุนที่สูง จึงทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ค่อยให้ความสำคัญ แต่ในยุคสารนิเทศนี้ สารนิเทศเป็นสินทรัพย์ที่ต้องอนุรักษ์และแสวงหาในยุคอุตสาหกรรม การผลิต การจำหน่าย การซื้อ สิ่งที่ได้หรือจำหน่ายก็คือผลิตภัณฑ์แต่ในยุคสารนิเทศ สิ่งที่ธุรกิจหวงแหนและรักษาคุณภาพยิ่งกว่าผลิตภัณฑ์ ก็คือสารนิเทศที่ประมวลได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตจำหน่าย การบริการลูกค้า กล่าวได้ว่ามีการตามเก็บกันทุกฝั้ว สารนิเทศเหล่านี้ช่วยให้บริษัทสามารถกำหนดยอดผลิต ตลาดเป้าหมายและการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นต้น ลักษณะสำคัญของยุคสารนิเทศก็คือการผลิตสารนิเทศที่มีคุณค่า ควบคู่ไปกับการทำกิจกรรม และนำสารนิเทศที่ผลิตได้กลับมาควบคุมกิจกรรมนั้น ๆ อย่างได้ผลดียิ่งกว่ายุคสมัยใด

นอกจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้ว ไม่มีสมัยใดที่ภาคเอกชนจะเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็วอย่างปัจจุบัน รัฐบาลเองได้เข้ารับโดยการพยายามเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาดำเนินการหรือร่วมดำเนินการในกิจการที่รัฐผูกขาดมาแต่เดิมมากขึ้น ทั้งนี้รวมทั้งบริการสาธารณะต่าง ๆ ปัจจุบันนี้ราชการมิได้เป็นผู้กุมอำนาจในเรื่องต่าง ๆ อีกต่อไป แต่ศูนย์อำนาจเปลี่ยนมือไปอยู่ในภาคเอกชน ทั้งนี้ไม่ยกเว้น

แม้แต่ด้านการเมือง เจตคติ ในการดำเนินงานของภาครัฐจึงเอนไปทางด้านการให้ความร่วมมือ อำนาจความสะดวก และกำกับเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย และเกิดความเป็นธรรมยิ่งกว่าการควบคุมตั้งแต่ก่อน นอกจากนั้นประเทศไทยได้กระโจนเข้าสู่ระบบการค้าระหว่างประเทศอย่างเต็มตัวจึงไม่แปลกเลยว่าการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ มีผลต่อการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อให้มีคุณสมบัติสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมานั้น

2.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับระบบสารนิเทศ วิชาการที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นรูปธรรมและมีผลกระทบต่อทุกคน ก็คือเทคโนโลยีสารสนเทศ อันประกอบด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีโทรคมนาคม และเทคโนโลยีด้านสื่อเมื่อประกอบกันแล้วจัดเป็นสาขาที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของเราอย่างใหญ่หลวง คอมพิวเตอร์ช่วยเพิ่มความรวดเร็วและเก็บทุกสิ่งทุกอย่างที่ควรเก็บเพื่อให้เราเรียกหาได้ในชั่วพริบตาด้วยเทคนิคด้านโทรคมนาคม เราสามารถเรียกหา แลกเปลี่ยน และส่งสิ่งที่ต้องการให้แก่ผู้รับได้แทบทุกจุดไม่ว่าอยู่ที่มุมโลกใด เทคโนโลยีด้านสื่อทำให้เรามีโอกาสเลือกรูปแบบสารนิเทศทั้งที่เป็นข้อความ ภาพ เสียง หรือภาพเคลื่อนไหวตามความเหมาะสมในการใช้ ตามคุณภาพและกำลังทรัพย์ เทคโนโลยีสารนิเทศมิได้เป็นเพียงของทดลองอีกต่อไป แต่เป็นสิ่งที่เราสัมผัสได้ทุกเมื่อเชิ้อวัน ปัจจุบันในครัวเรือนจำนวนมาก ถ้าหากคาดคะเนจากยอดขายคอมพิวเตอร์ และห้กลบส่วนที่ใช้ในหน่วยงานออกไปแล้ว มีครัวเรือนที่เป็นเจ้าของไมโครคอมพิวเตอร์นับแสนราย และหลายพันรายมีการเชื่อมต่อกับระบบอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันอันเป็นการแสวงหาสารนิเทศอีกรูปแบบหนึ่ง ในจำนวนนี้มีหลายร้อยรายที่เชื่อมต่อกับต่างประเทศ ประชาชน

ทั่วไปหลายหมื่นรายได้ใช้บริการข่าวประจำวันจากเทเลเท็กซ์ที่ ปัจจุบันนี้เราได้ยินคำว่า “ฐานข้อมูล” บ่อยกว่าคำว่า สารานุกรม เสียอีก

ความรู้ในระดับที่สามารถนำเทคโนโลยีสารนิเทศมาใช้ประโยชน์ในการจัดการสารนิเทศ จึงเป็นความรู้หลักอีกสาขาหนึ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสารนิเทศจำเป็นต้องนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน

2.4 สภาพการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในปัจจุบันการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ได้รับอิทธิพลจากทางตะวันตกตลอดมา ตั้งแต่เริ่มแรกได้เตรียมบุคลากรสำหรับตลาดงานแบบเดิมคือสำหรับทำงานในห้องสมุดระดับต่าง ๆ ของรัฐบาลงานหลัก ได้แก่ ห้องสมุด และภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย รองลงไป ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียนสำหรับห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดของรัฐในกรมกองอื่น ๆ แม้ว่าในความเป็นจริงจะมีความต้องการอยู่มาก แต่มักไม่ได้รับการจัดสรรอัตรากำลังและเงินงบประมาณ ในยุคปัจจุบันตลาดงานดังกล่าวมีจำนวนน้อยลงมาก บัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ไม่อาจคาดหวังตำแหน่งงานในตลาดงานกลุ่มนี้ได้อีกต่อไป เนื่องจากมีการแข่งขันกันมากในการจัดสอบแข่งขันโดย ก.พ. สัดส่วนระหว่างตำแหน่งที่รับกับจำนวนผู้สมัครสอบ มีถึง 1 : 300 ในส่วนของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เองก็ได้ตระหนักในปัญหานี้ จึงมีความพยายามที่จะผลิตบุคลากร สำหรับตอบสนองตลาดงานอื่น ๆ ด้วย จะเห็นว่าได้มีการประชุมศึกษาแนวโน้มและหาข้อยุติในการพัฒนาหลักสูตรติดต่อกันมาหลายครั้ง (6) อาจกล่าวได้ว่าการผลิตบุคลากรทางบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรีของสถาบัน ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยทั้ง 11 แห่งในปัจจุบันนั้น ได้บัณฑิตเกินความต้องการของตลาดงานแบบเก่าในขณะเดียว

กันจำนวนที่ผลิตได้ในสถาบันระบบปิดมีจำนวนน้อย คิดค่าใช้จ่ายต่อหัวแล้วจะมีมูลค่าสูงทีเดียว เนื่องจากมีนักศึกษา มาเลือกเรียนสาขานี้ลดลงอย่างมาก ในส่วนของระดับบัณฑิตศึกษา ยังไม่มีปัญหาเรื่องของการไม่มีตลาดงานดูดซับบุคคลกลุ่มนี้ เนื่องจากผู้ที่มาศึกษาในระดับนี้ส่วนใหญ่มีงานทำอยู่ในตลาดงานแบบเก่าแล้ว และสถาบันที่ผลิตมีเพียง 4 สถาบัน จึงไม่มีปัญหามัธยมศึกษาในระดับนี้ว่างงาน

ลองพิจารณา กลุ่มคณาจารย์ซึ่งทำหน้าที่ในการผลิตบ้าง ในระบบทบวงมหาวิทยาลัยประกอบด้วยคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมาก อย่างไรก็ตามสามารถประมวลได้ว่าที่ผ่านมา คณาจารย์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์และพื้นการศึกษาเดิมที่เหมาะสมกับการผลิตบัณฑิตสำหรับตลาดงานแบบเก่าเป็นหลัก การปรับเปลี่ยนหลักสูตรที่ดี การกำหนดเป้าหมายตลาดงานใหม่สำหรับบัณฑิตที่ดี ต้องอาศัยการพัฒนาตนเองของคณาจารย์อย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาด้วยตนเองหรือการศึกษาต่อเนื่องอย่างเป็นระบบก็ตาม

2.5 เป้าหมายของการจัดการศึกษา จากข้อมูลสภาพแวดล้อมและสภาพการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยแล้วพอจะกำหนดเป้าหมายพื้นฐาน ในการจัดการศึกษาได้ดังนี้

2.5.1 ระดับปริญญาตรี ผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1) สามารถเชื่อมโยง ความต้องการสารนิเทศของบุคคลที่อยู่ในสังคมที่แตกต่างกันและมีความเหลื่อมล้ำกันในด้านเทคโนโลยี

2) สามารถสนองความต้องการด้านการจัดการและบริการสารนิเทศในตลาดงานใหม่ ได้แก่ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม สาธารณสุขและการแพทย์ สื่อมวลชน (เช่น วิทยุและโทรทัศน์) หน่วยงาน

ภาครัฐ ธุรกิจการเงินและธนาคาร และสถาบันลักษณะอื่นนอกภาครัฐ (7) ให้มีจำนวนสอดคล้องกับความต้องการนั้น ๆ

2.5.2 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ให้ได้บัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถต่อไปนี้

1) เป็นผู้นำในการพัฒนาระบบสารนิเทศแบบเดิมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

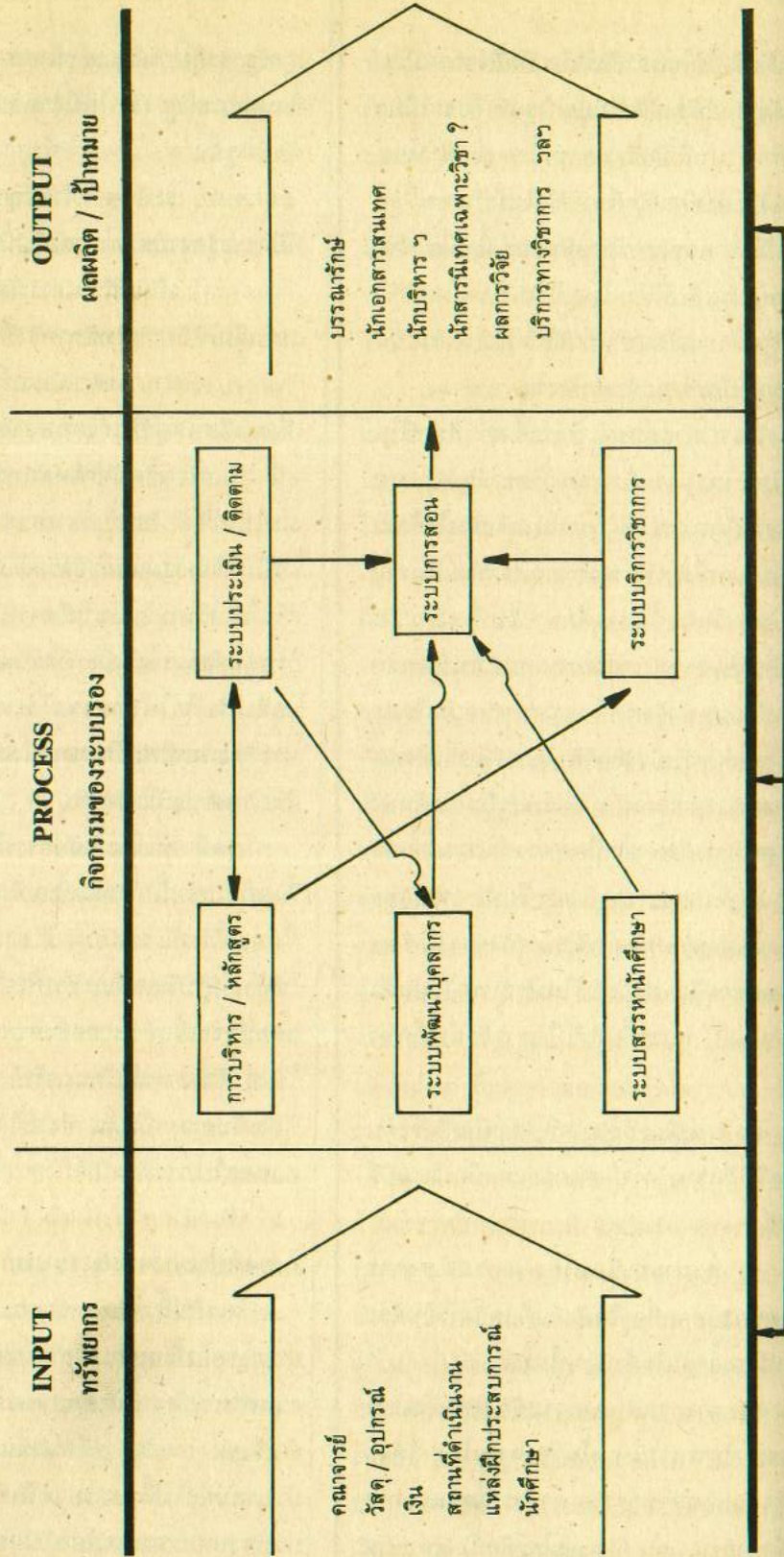
2) สามารถดำเนินงานบริการสารนิเทศให้เกิดผลดีสอดคล้องกับกาลสมัยส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นการผลิตบัณฑิตสำหรับตอบสนองตลาดงานใหม่ซึ่งต้องการบุคลากรระดับสูงสำหรับเป็นผู้นำในการวางแผนและจัดระบบสารนิเทศ ตลอดจนสามารถบริหารเทคโนโลยีสารนิเทศให้เกิดประสิทธิภาพต่อองค์กรอย่างยิ่ง อีกส่วนหนึ่งจะเป็นการผลิตบุคลากรเพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีสารนิเทศประกอบวิชาชีพบริการสารนิเทศตามความถนัดและศักยภาพของบัณฑิตเอง

จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาระดับปริญญา ทั้งสองระดับนี้ กำหนดขึ้นอย่างกลาง ๆ ตามผลการศึกษาสภาพแวดล้อมและการพัฒนาทางวิชาชีพ ในทางปฏิบัติแต่ละสถาบันจะต้องดูความพร้อมและปัจจัยเอื้ออำนวยของสถาบันนั้น ๆ ประกอบ ได้แก่ ศักยภาพด้านคณาจารย์ วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ดำเนินการ เป็นต้น ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดในตอนต่อไป

3. องค์ประกอบของระบบการศึกษา

ในตอนนี้ จะพิจารณาระบบรอง ที่เป็นองค์ประกอบของระบบการจัดการศึกษาในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์โดยละเอียด ความสำเร็จของการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับการจัดให้องค์ประกอบต่อไปนี้ กระทำหน้าที่อย่างเหมาะสมและประสานและสอดคล้องกัน ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงระบบการจัดการศึกษาซึ่งประกอบด้วย INPUT, PROCESS, OUTPUT

3.1 ระบบจัดการและบริหารหลักสูตร ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยต่อไปนี้ การพัฒนาหลักสูตร การจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร การปรับแต่งเนื้อหาวิชาให้ทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของความรู้ การจัดบุคลากรที่เหมาะสมสำหรับสอนในแต่ละรายวิชา และการติดตามประเมินหลักสูตร เพื่อนำข้อมูลการประเมินมาแก้ไขข้อบกพร่อง ปัจจุบันที่จัดหลักสูตรทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มักประสบปัญหาในการปรับหลักสูตรให้ทันสมัยและการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามแนวทางใหม่ เช่น ด้านที่เกี่ยวกับการประยุกต์คอมพิวเตอร์ ระบบโทรคมนาคมเพื่อการเผยแพร่สารนิเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนระบบสารนิเทศเฉพาะสาขาวิชา โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เนื่องจากขาดทรัพยากรบุคคล การจัดกระบวนการเรียนการสอนเหล่านี้จำเป็นต้องใช้บุคลากรภายนอกภาควิชา และต้องร่วมมือกับกลุ่มวิชาชีพหรือคณะอื่นเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่ชำนาญการของตนเอง อย่างไรก็ตามในระยะยาวภาควิชาหรือสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จำเป็นต้องมีแผนระยะยาวในการสรรหาหรือพัฒนาบุคคลที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ระบบการสรรหานักศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมการเผยแพร่หลักสูตรการกำหนดวิธีการให้ได้มาซึ่งนักศึกษาที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับหลักสูตร การติดตามการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในระดับสูง และลักษณะการเพิ่มหรือลดของประชากร เพื่อจะได้กำหนดยุทธศาสตร์ในกิจกรรมเหล่านี้ให้บรรลุเป้าหมาย จะเห็นได้ว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา อัตราการเพิ่มประชากรลดลงเรื่อย ๆ นั่นหมายความว่าในอนาคตจะมีนักศึกษาให้สถาบันสรรหาน้อย

ลง ขณะเดียวกันตลาดงานแข่งขันกันอย่างรุนแรง สิ่งที่สวนทางกันก็คือ ขณะที่อัตราการเพิ่มประชากรลดลง ภาคเอกชนมีการขยายตัวและมีตำแหน่งงานและผลตอบแทนที่ดีให้เลือกมาก ทำให้มีผลต่อการเลือกสาขาสำหรับศึกษาต่อของนักศึกษามาก

ปัญหาที่สร้างความกังวลใจแก่นักการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันก็คือ จำนวนนักศึกษาที่เลือกเรียนในสาขาดังกล่าว (โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี) มีจำนวนลดลงเรื่อย ๆ โอกาสที่จะเลือกนักศึกษาที่อยู่ในกลุ่มคะแนนสูงจึงลดลงตามส่วน สำหรับในระดับสูงกว่าปริญญาตรีผู้ที่เลือกเรียนส่วนใหญ่มาจากกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทำให้ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ปริญญาตรีทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งอยู่ในความต้องการของตลาดงานประเภทศูนย์สารนิเทศเฉพาะสาขา เช่นด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ เคมี อุตสาหกรรม เป็นต้น

3.3 ระบบการสอนและเสริมประสบการณ์ แก่นักศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมการสอน การพัฒนาสื่อและเทคนิคการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับสาขาวิชา การสร้างประสบการณ์ทั้งทางอ้อมและทางตรงให้กับนักศึกษา การประสานงานกับตลาดงานเป้าหมาย และองค์กรเอกชนต่าง ๆ เพื่อให้การสอนสัมพันธ์กับสภาพการทำงานจริง ปัจจุบันนี้นักศึกษาปริญญาตรีเมื่อขึ้นปีที่ 2-3 ต่างก็ชวนชวนออกไปฝึกงานในองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน แสดงให้เห็นถึงการให้ความสนใจกับการมีงานทำภายหลังสำเร็จการศึกษาหลายสาขาวิชาที่ร่วมมือกับภาคเอกชนโดยให้เอกชนเข้ามามีส่วนในการให้ทุนนักศึกษา และพร้อมที่จะจัดสรรตำแหน่งให้เมื่อนักศึกษาเรียนสำเร็จ ส่วนมากจะปรากฏในสาขาที่ขาดแคลน

3.4 ระบบบริการวิชาการและเครื่องมือสนับสนุน

การสอน ความสำเร็จของทุกหลักสูตรขึ้นอยู่กับกิจกรรมสนับสนุนต่อไปนี้ บริการห้องสมุด บริการสื่อการสอนและการเรียนห้องปฏิบัติการ วิธีการจัดบริการที่ก่อให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการและมีความเพียงพอการเรียนการสอนทางบรรณารักษศาสตร์แต่เดิมอาจจะใช้เครื่องมือและอุปกรณ์น้อยใช้ห้องสมุดของสถาบันเป็นห้องปฏิบัติการ และใช้สื่อพื้นฐาน แต่สำหรับหลักสูตรการสอนที่ต้องการตอบสนองตลาดงานแบบใหม่ นักศึกษาจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติอย่างกว้างขวาง แนวความคิดเก่าที่ว่าการสอนบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์อาศัยเพียงข้อสังเกตและกระดานดำ ย่อมไม่สามารถช่วยให้การจัดหลักสูตรสมัยใหม่บรรลุเป้าหมายหลักสูตรสารนิเทศศาสตร์อาจต้องการห้องปฏิบัติการด้านการสร้าง การเข้าถึง การค้นคืนฐานข้อมูล และห้องปฏิบัติการด้านสื่อสารและโทรคมนาคม

3.5 ระบบติดตามและประเมินผล การติดตามและประเมินผลผลิตเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ อาจกระทำได้หลายทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ศิษย์เก่าจะเป็นตัวแทนที่ดีที่จะทำให้บุคคลภายนอกรู้จักหลักสูตร การมีสื่อสัมพันธ์กับศิษย์เก่าอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ในส่วนของการกระบวนการผลิตและกิจกรรมการผลิตที่กล่าวมานี้ สถาบันจะต้องติดตามความเปลี่ยนแปลงอย่างใกล้ชิดเพื่อทราบความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนไปตามกาลการพัฒนาทางเทคโนโลยี เพื่อประสิทธิภาพที่ดีกว่าเดิม ตลอดจนการแข่งขันของภาคธุรกิจลักษณะที่เป็นพลวัตเหล่านี้ต้องได้รับการพิจารณาบูรณาการเข้ากับกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การฝึกประสบการณ์ การสอน และการจัดหลักสูตร ความเปลี่ยนแปลงของสังคมและการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มีความ

จำเป็นต้องจัดหลักสูตรและรายวิชาเกี่ยวกับใช้และการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างกว้างขวางรายวิชาด้านการจัดบริการสารนิเทศสำหรับชุมชน การจัดบริการสารนิเทศสำหรับกลุ่มสนใจเฉพาะ เช่น แพทย์ วิศวกร นักกฎหมาย เป็นต้น

4. ทรัพยากรสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร

ทรัพยากรต่อไปนี้จะจัดเป็นหัวใจของระบบการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์สมัยใหม่

4.1 คณาจารย์ มีจำนวน คุณสมบัติ ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถสอดคล้องกับหลักสูตร การบัณฑิตให้ออกไปปฏิบัติงานในตลาดงานใหม่ จะมีคณาจารย์ที่ทำงานประสานกับตลาดใหม่ รวมทั้งการเชิญให้บุคลากรในตลาดงานใหม่ได้มาพบปะนักศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ในรายวิชาสัมมนา การบรรยายพิเศษ การศึกษาและดูงาน

4.2 นักศึกษา ในระบบตลาดงานใหม่ มักหวังที่จะได้บัณฑิตที่มีหัวทางธุรกิจกล้าแสดงออก มีมนุษยสัมพันธ์ดี (7) การสรรหานักศึกษาคณลักษณะเช่นนี้จึงเป็นงานที่ท้าทายมาก สถาบันจะต้องดำเนินการด้านการตลาดอย่างเป็นระบบ การสร้างภาพลักษณ์ของสาขาให้เป็นที่รู้จักกันทั่วว่ามีความท้าทาย ถ้าได้นักศึกษาที่เก่งเข้ามาในระดต่อไปนักศึกษาเหล่านี้จะเป็นผู้สร้างตลาดให้สถาบัน

4.3 งบประมาณ สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์แต่เดิม มักไม่ใช่อุปกรณ์และเครื่องมือมาก มีการลงทุนน้อย แต่ในการจัดหลักสูตรการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศจำเป็นต้องใช้เครื่องมือมากขึ้น ความต้องการงบประมาณจะสูงขึ้นสูง จึงต้องมีวิธีการที่จะให้ได้งบประมาณงบประมาณแผ่นดิน และงบประมาณสนับสนุนจากภายนอก การมีงบประมาณไม่เพียงพอจะทำให้การยากสำหรับสถาบันที่จะทำการตลาดให้ได้

อย่างจริงจัง

4.4 เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการทางคอมพิวเตอร์สำหรับการฝึกภาคปฏิบัติด้านฐานข้อมูลจะมีความจำเป็นมาก เนื่องจากลักษณะการฝึกเบื้องต้นไม่เหมาะสำหรับการฝึกในสถานการณ์จริง ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหาย หรือเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานจริงของสถาบันที่รับนักศึกษาไปฝึกงาน การเรียนรายวิชาในสาขาที่เกี่ยวข้องนี้ต้องการความคุ้นเคยและการฝึกฝนมาก นอกจากห้องปฏิบัติการแล้วการสอนด้านเทคโนโลยีโทรคมนาคมต้องการสื่อที่ได้รับการพัฒนาอย่างพิถีพิถันเพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

4.5 สถานที่ดำเนินการ มีสถานที่ดำเนินงานเป็นสัดส่วนเพียงพอและเหมาะสมกับลักษณะการใช้งาน ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมสถานที่ทำงานของคณาจารย์ ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุดจำลอง ห้องปฏิบัติงานของนักศึกษา (โดยเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษา) ห้องประชุมสัมมนา เป็นต้น

4.6 แหล่งฝึกประสบการณ์ สถาบันจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรที่เป็นแหล่งฝึกงาน แหล่งฝึกงานเองก็มักได้รับประโยชน์จากนักศึกษาฝึกงานอยู่บ้าง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้นับเป็นความร่วมมือในการพัฒนารัพยากรมนุษย์ที่ดีที่สุดรูปแบบหนึ่ง ผู้ที่ผ่านประสบการณ์การฝึกงานย่อมมีความพร้อมสูงในการเผชิญกับสถานการณ์งานจริง

5. ข้อพิจารณาแนวโน้มด้านเศรษฐกิจและสังคม

อุปสรรคที่สำคัญของการจัดการศึกษา ก็คือต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ทำนายอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงบางรูปแบบอาจมีผลกระทบน้อย ขณะที่การเปลี่ยนแปลงบางรูปแบบมีผลกระทบจนถึงกับทำให้หลักสูตรล้าสมัยไป นักการศึกษาจำเป็นต้องติดตามศึกษาความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ด้วยความรอบคอบและทำความเข้าใจเพื่อนำมาพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณค่าอยู่เสมอ ปัญหาต่อไปนี้มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในสาขามหาวิทยาลัยและสารนิเทศศาสตร์ในทศวรรษนี้ อย่างเห็นได้ชัด ดังนี้

5.1 ความหลากหลายของระบบสารสนเทศ ระบบสารสนเทศได้รับการจัดขึ้นเพื่อตอบสนองผู้ใช้บริการลักษณะต่าง ๆ กันไป เช่น เด็ก ผู้ใหญ่ นักวิชาการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้อยู่ในเมือง ผู้อยู่ในชนบทถิ่นทุรกันดาร ดังนั้นจึงไม่มีระบบบริการสารสนเทศที่ดีที่สุดอยู่รูปแบบเดียว แต่ละรูปแบบต่างก็มุ่งสนองความต้องการของผู้ใช้กลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด เราจึงมี ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ศูนย์สารสนเทศของรัฐ ศูนย์สารสนเทศของบริษัท ห้องสมุดเคลื่อนที่ บริการพิเศษสำหรับคนพิการ บริการสำหรับธุรกิจ เป็นต้น องค์กรและกิจกรรมเหล่านี้ล้วนต้องการบุคลากรที่มีความสามารถและทักษะเฉพาะ เพื่อปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมขององค์กรนั้น ๆ สถาบันที่จัดการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยปัจจุบัน แต่ละแห่งต่างมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีระยะเวลาพัฒนาแตกต่างกัน จึงมีความพร้อมที่จะจัดการศึกษาในสาขาเฉพาะแตกต่างกันไป สถาบันควรได้รับการส่งเสริมให้จัดหลักสูตรเฉพาะที่ตนมีศักยภาพมากที่สุด การจัดหลักสูตรหลากหลายจะสร้างปัญหาด้านทรัพยากรและค่าใช้จ่ายที่สูงจากการต้องพึ่งทรัพยากรภายนอก

5.2 การเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจนานาชาติ ระบบเศรษฐกิจนานาชาติหรือ globalization ทำให้อาณาเขตระหว่างประเทศมีความหมายน้อยลง การแลกเปลี่ยนสารสนเทศเป็นกิจกรรมสำคัญมากในการทำธุรกิจ นักบริการสารสนเทศยุคใหม่ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับตลาดงานประเภทนี้ ต้องการความรู้ภาษาต่างประเทศ การใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่

มีความสามารถในการวิเคราะห์สาหรณิเทศ รวมถึงการปรุ่ดแต่งสาหรณิเทศ (reconsolidation) เพื่อนำเสนอในรูปแบบที่ง่ายต่อการใช้งาน ฉะนั้นระบบการสอนย่อมจะมีความเข้มข้นไปอีกแนวหนึ่ง นับว่าต้องการความสามารถของทั้งอาจารย์ ระบบการเรียนการสอน และการคัดเลือกนักศึกษาที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

5.3 ค่านิยมทางการศึกษา ที่ผ่านมาการศึกษาทางบรรณารักษศาสตรและสาหรณิเทศศาสตร ไม่ได้อยู่ในกลุ่มวิชาที่อยู่ในความสนใจ ที่ผู้สมัครสอบเข้ามหาวิทยาลัยต่างรุมสมัครเรียนกันอย่างล้นหลาม เช่นบางสาขาที่มีภาพลักษณ์ค่อนข้างดี เช่นนิเทศศาสตรบริหารธุรกิจ พนิชยศาสตรและการบัญชี เป็นต้น ฉะนั้นว่าค่านิยมนี้ประกอบด้วยรายได้ที่งดงามและความรู้สึกว่ามีศักดิ์ศรีดีกว่า ปัญหาค่านิยมนี้เป็นปัญหาโลกแตก น่าจะเป็นภาระของทั้งสมาคมวิชาชีพและสถาบันเองที่จะต้องช่วยกันสร้างความเข้าใจในทางที่ดีขึ้น และพิทักษ์สิทธิของลุ่มวิชาชีพ แม้ว่าจะต้องใช้เวลาฉาน

5.4 ทรัพยากรสนับสนุนไม่อำนวยให้มีการปรับเปลี่ยนระบบได้ทันทั่วทั้ง ผู้เขียนเชื่อว่าผู้บริหารการศึกษาในสถาบันเจ้าสังกัด และคณาจารย์สาขาอื่นมองสาขาบรรณารักษศาสตรและสาหรณิเทศศาสตรในฐานะเป็นสาขา “เล็ก ๆ” เช่นเดียวกับสาขาอื่นที่อยู่ในระดับเดียวกันโดยเปรียบเทียบกับความรู้สึกที่มีต่อสาขาที่อยู่ในความนิยมสูงจากสังคม เช่น สาขาวิศวกรรมศาสตร แพทยศาสตร วิทยาการคอมพิวเตอร์ หรือแม้แต่นิเทศศาสตร ผลกระทบจากสิ่งนี้พอจะเห็นเป็นรูปธรรมได้ทั่วไป มีผลให้ได้รับจัดสรรทรัพยากรไม่เพียงพอที่จะพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า ความจำกัดด้านทรัพยากร ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์การศึกษาเป็นอุปสรรคต่อการปรับเปลี่ยนหลักสูตรและการดำเนินการของสถาบัน

ปัจจุบันนี้สถาบันสอนบรรณารักษศาสตรและสาหรณิเทศศาสตรในประเทศไทยทุกแห่งเผชิญกับปัญหานี้สถาบันเหล่านี้จึงน่าจะจะต้องมีกลไกความร่วมมือระหว่างกันมากยิ่งขึ้นกว่าที่ผ่านมา บทเรียนจากการเปิดสถาบันสอนบรรณารักษศาสตรชั้นนำในสหรัฐอเมริกา น่าจะเป็นอุทาหรณ์สำหรับการพัฒนาสถาบันในประเทศไทย โดยเฉพาะในเรื่องของการมีสื่อสัมพันธ์กับสาขาวิชาอื่น ๆ และการสร้างภาวะผู้นำ (8) ในสาขาวิชา ผู้เขียนเห็นด้วยว่าสาขาวิชาจะต้องสร้างผู้นำทางวิชาการในสาขาเพื่อรับช่วงต่อจากคณาจารย์รุ่นเก่าซึ่งเป็นที่ยอมรับ และ “ไม่มีปัญหา” กับฝ่ายบริหารระดับสูงของสถาบัน

6. บทสรุป

จากการพิจารณาความต้องการ ด้านการจัดการศึกษาทางบรรณารักษศาสตรและสาหรณิเทศศาสตรในประเทศไทยโดยใช้วิธีเชิงระบบ พอสรุปได้ว่าประเทศมีความต้องการทรัพยากรบุคคลระดับปริญญาสำหรับปฏิบัติการกิจทั้งในภาครัฐและเอกชน ทั้งในตลาดงานแบบเก่าและตลาดงานแบบใหม่ เพื่อสนองความต้องการของระบบสาหรณิเทศแห่งชาติ และเป้าหมายการจัดการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย แต่เป็นภารกิจของสถาบันผู้ผลิตที่จะต้องนิยามตลาดเป้าหมายของตนเองให้สอดคล้องกับศักยภาพด้านทรัพยากร และปัจจัยส่งเสริมยุทธศาสตรที่มีพลังในการกำหนดตลาดเป้าหมายคงได้แก่การวิจัยและสำรวจตลาดงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง งานวิจัยเพื่อทราบลักษณะตำแหน่งงานในตลาดงานแบบใหม่ (3) และการศึกษารูปแบบสถาบันบริการสาหรณิเทศแบบใหม่ซึ่งถือเป็นแหล่งงานสำคัญอีกแหล่งหนึ่ง (4) เป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ ควรได้รับการส่งเสริมให้กว้างขวาง สถาบันผู้ผลิตทรัพยากรบุคคลด้านนี้ควรถือเป็นภารกิจที่ต้องทำควบคู่ไปกับการสอน การปรับเปลี่ยนหรือจัดหลักสูตรและรายวิชาใหม่ ๆ

จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีทรัพยากรอาจารย์ที่มีคุณภาพสนับสนุน ขณะที่มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ สิ่งที่ต้องทำล่วงหน้าหรือควบคู่กันไปก็คือการพัฒนาอาจารย์ของสถาบัน

รัฐยังมีความต้องการบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ อีกจำนวนมาก โดยเฉพาะที่มีความชำนาญแตกต่างกันไปตามความต้องการเฉพาะ สถาบันที่ผลิตบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในปัจจุบันยังคงจัดหลักสูตรในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ความต้องการ

บรรณารักษ์และนักเอกสารสนเทศสำหรับปฏิบัติงานในสาขาเชี่ยวชาญเฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน ยังไม่ได้รับการเน้น อาจจะมีการสอนหรือสอดแทรกในบางรายวิชาเท่านั้น สาขาหรือกระบวนการวิชาที่อยู่ในความสนใจยังมีอีกมาก เช่น สารนิเทศสำหรับคนพิการ สารนิเทศธุรกิจ การจัดการเทคโนโลยีสารนิเทศ สารนิเทศทางวิทยาศาสตร์ สุขภาพ เป็นต้น ความต้องการบุคลากรในสาขาเหล่านี้ควรได้รับการศึกษาโดยการวิจัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

1. ครรชิต มาลัยวงศ์. **ก้าวไปกับเทคโนโลยีสารสนเทศ**. กรุงเทพฯ : เอ.อาร์.อินฟอร์เมชั่น แอนด์ พับลิเคชั่น, 2533.
2. **โครงการระบบสารนิเทศแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2532.
3. มุกिता ไตรลิจิต. **ลักษณะตำแหน่งงานด้านการจัดการสารนิเทศตามความต้องการของสถาบันธุรกิจเอกชน**. ปรินซ์นิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. ถ่ายเอกสาร.
4. ราหุณ วรสิทธิ์. **สถานภาพและแนวโน้มของบริการสารนิเทศเชิงพาณิชย์ในประเทศไทย**. ปรินซ์นิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. ถ่ายเอกสาร.
5. อัจฉนา วัฒนานุกิจ, วีระพงษ์ สิริกรวุฒิพงศ์ และ สุธี นิธิพิพันธุ์. **รายงานผลการวิจัยเรื่องการคาดคะเนกำลังคนระดับปริญญา**. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.
6. อุมาวดี โกศล. **ศักยภาพในการขยายการศึกษาด้านสารนิเทศของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร**. ปรินซ์นิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
7. Brittain, Michael. "Implications for Education and Training," in **Curriculum Development in Information Science to Meet the Needs of the Information Industries in the 1990s**. Edited by Michael Brittain. p. 153-205 London : The British Library, 1989.
8. Paris, Marion. "Why Library School Fail," **Library Journal**. 38-42 ; October 1, 1990.
9. Toffler, Alvin. **Powershift : Knowledge, Wealth, and Violence at the Edge of the 21st Century**. New York : Bantam Books, 1990.
10. Browne, Thomas, Ed. **The Mind Alive Encyclopedia : the Earth**. London : Marshall Cavenish Books, 1984.

การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย

อุมาวดี โกศล *

สุนทร แก้วลาย*

1. บทนำ

การศึกษาในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในสาขาต่าง ๆ ได้สร้างช่องว่างทางสังคมอย่างใหญ่หลวง ผลกระทบมีต่อตัวบุคคลและสังคม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนวิถีชีวิต และการทำงานแทบทุกด้าน โลกที่กว้างใหญ่ไพศาลกลายเป็นโลกใบเล็กในแง่ของการติดต่อสื่อสารและคมนาคม เทคโนโลยีการผลิตในสาขาบริการและอุตสาหกรรมทำให้เกิดสิ่งขาดและสิ่งเกินอยู่ทั่วไป การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ต้องปรับตัวเอง เพื่อให้สามารถเกื้อกูลต่อสังคมดังเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต ในการปรับตัวยุคใหม่นี้สาขาได้พยายามบูรณาการความรู้จากสาขาต่าง ๆ เข้ามาในระบบเป็นจำนวนมาก ทั้งสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี, ปรัชญา และภาษา เป็นต้น แต่การบูรณาการนั้นไม่ค่อยเป็นไปโดยราบรื่นเนื่องจากอุปสรรคหลายประการ เช่น การขาดการศึกษาอบรมบุคลากร ในระบบอย่างต่อเนื่อง ขาดการวางแผนเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงไวล่วงหน้า ทำให้สถาบันหลายแห่งต้องปิดตัวเองลง ข้อเสนอสำหรับการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย ก็คือ วางรากฐานที่ดี เพื่อปรับตัวเองให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบนั่นก็คือไม่เพียงแต่พยายามพัฒนาหลักสูตรตามแบบอย่างตะวันตก

ดังที่ได้เคยทำมาในอดีต แต่จะต้องศึกษาความต้องการของประเทศอย่างละเอียดและนิยามความต้องการอย่างถูกต้องตรงกับความเป็นจริง สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการค้นคว้าวิจัยอย่างกว้างขวางวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จะต้องไม่เป็นศาสตร์ที่โดดเดี่ยว แต่จะต้องบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อรับใช้สังคมไทยอย่างต่อเนื่องจากยุคปัจจุบันถึงยุคใหม่ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิต การใช้และการเผยแพร่สารนิเทศไปเป็นรูปแบบใดก็ตาม

ปัจจุบันวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย มีเปิดสอนอยู่ในสถาบันต่าง ๆ ทั้งในวิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัย โดยแบ่งหลักสูตรการสอนออกเป็น 5 ระดับคือ

- 1) ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง
- 2) ระดับอนุปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (อ.ศศ.)
- 3) ระดับปริญญาตรี
- 4) ระดับปริญญาโท
- 5) ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต (หลังปริญญาโท)

ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงและระดับอนุปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต มีเปิดสอนเฉพาะในวิทยาลัยครู สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนระดับปริญญาตรีมีเปิดสอนทั้งในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู สำหรับระดับปริญญาโทและระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต เปิดสอนเฉพาะในมหาวิทยาลัย ระดับประกาศ

*อาจารย์บรรณารักษ์ห้องสมุด โรงเรียนศรีราชา อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี

**หัวหน้าศูนย์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นโยบายบัณฑิตนี้ นับเป็นหลักสูตรการศึกษาวิชา
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับสูง
สุดที่มีในประเทศขณะนี้

มหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบการสอนวิชาบรรณา
รักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในระดับปริญญา
ตรี มี 11 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ สงขลา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
ปัตตานี และมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวัง
สนามจันทร์

สำหรับสถาบันที่เปิดสอนในระดับปริญญาโท
มีมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบอยู่ 5 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม และมหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ และกำลังจะเปิดเพิ่มอีก 1 แห่งคือ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ส่วนสถาบันที่รับผิดชอบการสอนระดับประกาศ
นียบัตรบัณฑิต มี 1 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ระดับปริญญาตรี แบ่งเนื้อหาวิชาออกได้ 4 หมวด คือ

1) หมวดวิชาพื้นฐานหรือวิชาศึกษาทั่วไป
แยกออกเป็น 4 กลุ่มวิชา คือ ภาษาศาสตร์ สังคม
ศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ทั่วไป ประกอบ
ด้วยรายวิชาในสาขาวิชาจิตวิทยา รัฐศาสตร์ ปรัชญา
วิทยาศาสตร์ทั่วไป ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ฯลฯ

2) หมวดวิชาชีพครู ปรากฏอยู่ในหลักสูตรของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และวิทยาลัยครู
เนื่องจากเป็นหลักสูตรในสาขาศึกษาศาสตร์ ส่วน

หลักสูตรในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ จะไม่มีหมวดนี้

3) หมวดวิชาด้านบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์เรียกชื่อต่างกัน เช่น วิชาเอก วิชาแกน
วิชาชีพ

4) หมวดวิชานอกเหนือจากวิชาเอก ได้แก่ วิชาโท
หรือวิชารอง และวิชาเลือกเสรี ซึ่งเป็นวิชาที่เปิดสอน
ในสถาบันการศึกษา เพื่อเสริมความรู้ในวิชาบรรณา
รักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ หรือเปิดโอกาส
ให้ผู้เรียนเลือกเรียนวิชาที่ตรงกับความสนใจนอก
เหนือไปจากวิชาเอก

สาระของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์โดยทั่วไป เป็นหลักสูตรแนววิชาชีพ
เน้นความชำนาญเฉพาะด้าน การกำหนดปริมาณ
หน่วยกิตอยู่ระหว่าง 131-145 หน่วยกิต (ตามเกณฑ์
ปริมาณด้านหน่วยกิตของทบวงมหาวิทยาลัย กำหนด
ว่าต้องไม่ต่ำกว่า 120 และไม่เกิน 150 หน่วยกิต)

ถ้าพิจารณาในแง่รายวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอน
และเนื้อหาวิชาแล้ว จะพบว่ามีความคล้ายคลึงกัน
ทุกมหาวิทยาลัย สืบเนื่องจากความมุ่งหมายของ
หลักสูตรที่คล้ายคลึงกัน จะมีแตกต่างก็เฉพาะชื่อวิชา
การแจกแจงรายวิชา จำนวนหน่วยกิต และการจัด
กลุ่มวิชาบังคับหรือวิชาเลือก (กุลธิดา สงวนวิษฐ์
2526 : 51-52 ; ชัยเลิศ ปรีสุทธีกุล และคณะ
2529 : 8-72) สถาบันส่วนใหญ่เน้นประเภทห้องสมุด
วิทยาลัยครูและมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้ง 4 แห่ง
เน้นด้านห้องสมุดโรงเรียน สถาบันที่เน้นห้องสมุด
เฉพาะ มี 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบัน
ที่เน้นงานเทคนิค โดยเฉพาะงานจัดหมู่และทำ
บัตรรายการ มี 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ส่วนอีก 4 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีได้
เน้นด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะ

หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งได้รับการปรับปรุงใหม่และเปิดสอนเมื่อปีการศึกษา 2530 เปิดสอนในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คือ วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ วิชาโทภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ และพัฒนชุมชน โดยมุ่งหวังที่จะผลิตบัณฑิตทางวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่มีความรู้ ความสามารถ ประกอบวิชาชีพอิสระ และประกอบวิชาชีพในธุรกิจเอกชนได้มากขึ้น

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ของสถาบันต่าง ๆ ในประเทศไทย มีการปรับปรุงหลักสูตร และกระบวนการเป็นระยะ ๆ เพื่อเตรียมบรรณารักษ์และผู้ประกอบวิชาชีพในสาขานี้ให้ออกไปทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากพัฒนาหลักสูตรให้ก้าวหน้าแล้ว ยังคำนึงถึงการมีโอกาสดำเนินการของบัณฑิตได้มากขึ้น เห็นได้จากตัวอย่างการเพิ่มคำว่า สารนิเทศศาสตร์ร่วมกับบรรณารักษศาสตร์ เป็นชื่อหลักสูตรสาขาวิชา "บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์" มีการเพิ่มรายวิชาใหม่ ๆ ด้านคอมพิวเตอร์ การสื่อสารและโทรคมนาคม และเทคนิคด้านห้องสมุดอัตโนมัติ เป็นต้น เข้าไปในหลักสูตรใหม่ ตัวอย่างเช่น หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร นอกจากนั้นยังมีการจัดประชุมสัมมนาปรับปรุงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ ในวาระต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ตรงกันในการที่จะจัดหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้สอดคล้องกับความต้องการทางวิชาชีพ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี และแนวโน้มของตลาดงาน

ล่าสุดทบวงมหาวิทยาลัย โดยคณะอนุกรรมการพัฒนาวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นเจ้าภาพจัดสัมมนาขึ้นอีกครั้งหรือเมื่อวันที่ 4

มีนาคม 2534 เรื่องแนวทางการพัฒนาวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทราบปัญหาและอุปสรรคในการประกอบวิชาชีพ และการจัดการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ การประชุมครั้งนี้มีการเสนอแนะทั้งด้านนโยบายในการจัดการศึกษา การจัดหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการใหม่ ๆ รวมถึงการเน้นความสามารถเพิ่มเติมจากทักษะในการจัดการสารนิเทศ เช่น ความสามารถด้านการจัดการ การบริหาร ภาษา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

กล่าวได้ว่าการดำเนินการจัดการต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น สะท้อนถึงความพยายามของกลุ่มวิชาชีพที่ไม่ยอมหยุดนิ่งหรือพ่ายแพ้ต่อการเปลี่ยนแปลงที่ยากจะตามได้ทัน แต่ได้ดำเนินการในทางที่ถูกที่ควร เพื่อพัฒนาวิชาการที่ตนเกี่ยวข้องอยู่เสมอ เส้นทางเปลี่ยนแปลงในสาขาวิชาชีพทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยจึงน่าจะมี ความหวังว่าจะก้าวไปสู่ในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น

2. พัฒนาการด้านหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระยะแรก (พ.ศ. 2497-2514)

การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2497 ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจัดเป็นการศึกษาภาคพิเศษในตอนเย็น ในขณะนั้นเรียกว่าวิชาห้องสมุด ดร. ฟรานซิส แลนเดอร์ สเปน ผู้เชี่ยวชาญจากสหรัฐอเมริกา เป็นผู้วางแนวทางการสอนและการจัดหลักสูตรวิชาห้องสมุด วิชาที่กำหนดให้เรียนนั้นเป็นวิชาที่เป็นหลักสำคัญและอาจใช้ได้ทั่วไป รวม 6 วิชา คือ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริการห้องสมุด การจัดหมู่หนังสือและการทำรายการ บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า การเลือกหนังสือ การจัดหมู่และการ

ทำรายการหนังสือชั้นสูง การบริหารงานห้องสมุด ถ้าพิจารณาจุดหลักสูตรรายละเอียดแล้ว จะเห็นว่าอยู่ในระดับสูงเกือบเท่าขั้นปริญญาโท ในต่างประเทศสมัยนั้นการสอนวิชาห้องสมุดนี้นับว่าเป็นบันไดขั้นแรกไปสู่การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และปริญญาโท ในเวลาต่อมา

การจัดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญา ในระยะแรกนั้น กล่าวได้ว่าได้รับอิทธิพลจากประเทศสหรัฐอเมริกามากกว่าประเทศอื่น เนื่องจากชาวอเมริกันเป็นผู้วางรากฐานกิจการห้องสมุดแผนใหม่ในประเทศไทย อีกทั้งการกำหนดหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในช่วงนั้น คนไทยซึ่งเรียนจบชั้นปริญญาโทวิชาบรรณารักษศาสตร์จากสหรัฐอเมริกา สามสี่คน เป็นผู้ช่วยกันร่างขึ้นและได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ชาวอเมริกันซึ่งได้รับทุนจากมูลนิธิฟูลไบรท์ โดยถือแนวตามหลักสูตรของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา และเพิ่มเติมวิชาที่เห็นว่าจำเป็นสำหรับผู้ซึ่งทำงานห้องสมุดในประเทศไทย

หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี เริ่มเปิดสอนครั้งแรกที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2502 มุ่งหมายให้ความรู้ขั้นพื้นฐานโดยทั่วไป ซึ่งบัณฑิตจะนำไปปฏิบัติงานในห้องสมุดได้ คร.มอริส เอ. เกลแพนด์ ผู้เชี่ยวชาญขององค์การศึกษานานาชาติ ได้สำรวจเพื่อวางโครงการปรับปรุงงานหอสมุดแห่งชาติ และเพื่อประเมินการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2505 มีความเห็นว่าหลักสูตรที่เหมาะสมดีแล้ว จนกระทั่งปีการศึกษา 2514 จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงและเริ่มใช้ระบบหน่วยกิต และจัดหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของประเทศในขณะนั้นมี รายงานว่าห้องสมุดโรงเรียนยังขาดบรรณารักษประมาณมากกว่า 25,000 คน ในระดับปริญญาตรี

นี้มีการสอนวิชาห้องสมุดโรงเรียน วิชาวัสดุประเภทหลักสูตรโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้ศึกษาไปทำงานห้องสมุดโรงเรียนให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังได้วิชาที่คิดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ได้กว้างขวาง เปิดสอนเป็นวิชาให้เลือก เช่นวิชาการทำวรรณคดีสาระสังเขป และการบริหารงานเอกสารจดหมายเหตุ สำหรับการฝึกงานจัดไว้เป็นวิชาบังคับของหลักสูตร

ในปีการศึกษา 2512 นวลฉวี สุธรรมว. (2513 : 145-178) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (ในขณะนั้นประกอบด้วย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ได้กล่าวถึงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในขณะนั้นว่า หลักสูตรของสถาบันต่าง ๆ ในประเทศไทยประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กัน และเนื่องจากวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาค่อนข้างใหม่สำหรับเมืองไทย หนังสือประกอบเรียนตำราวิชาการต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษด้วยเหตุนี้หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์จึงมีวิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับให้นิสิตเรียนด้วย เช่น หลักสูตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรประกอบด้วยวิชาพื้นฐานและวิชาเฉพาะซึ่งมีทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกอย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาโดยทั้ง ๆ ไปแล้ว หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย นับว่าเหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของประเทศในขณะนั้น

ในระดับปริญญาโท เริ่มเปิดสอนครั้งแรกในปีการศึกษา 2507 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตร 2 ปี หน่วยกิตรวม 60 หน่วยกิต คือ เป็นกึ่งปริญญาโท 30 หน่วยกิต และ อีก 30 หน่วยกิต สำหรับการค้นคว้าและเขียนวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยรายวิชาหลักที่เป็นรากฐานเช่นเดียวกับในระดับ

อนุปริญญา แต่เรียนในระดับสูงกว่า ได้แก่ วิชาการ จัดหมวดหมู่หนังสือและทำรายการ บริการตอบ คำถามและงานทางเทคนิคต่าง ๆ ของห้องสมุด เป็นต้น หลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงอีกหลายครั้ง การปรับปรุง ครั้งใหญ่กระทำเมื่อปีการศึกษา 2516 ลดหน่วยกิต ลงจาก 60 หน่วยกิต เป็น 48 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชา บังคับ 10 หน่วยกิต วิชาเลือก 20 หน่วยกิต และ วิทยานิพนธ์ 18 หน่วยกิต และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ มีพื้นฐานความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี เข้าเรียนได้ด้วยแต่ต้องเรียนวิชาพื้นฐานเพิ่มขึ้น 5 วิชา โดยไม่นับหน่วยกิต

หลักสูตรชั้นปริญญาโทในระยะแรก มีจุด มุ่งหมายที่จะฝึกอบรมให้ผู้ศึกษาไปทำงานห้องสมุด ได้ทุกประเภท รวมทั้งการฝึกอบรมนักจดหมายเหตุ สำหรับไปทำงานเกี่ยวกับการจัดดำเนินงานเอกสาร จดหมายเหตุและเอกสารทางราชการ นอกจากนี้ยัง ได้จัดเตรียมผู้ศึกษาสำหรับไปทำการสอนวิชา บรรณารักษศาสตร์ในระดับต่าง ๆ อีกด้วย ส่วนความ ทันสมัยของหลักสูตรจะเห็นได้จากวิชาที่จัดสอน อื่น ๆ เช่น วิชา Mechanization of Library Information Service ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวกับวิธีการ ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุดเริ่มเปิดสอน มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2514 วิชาบรรณารักษศาสตร์ เปรียบเทียบ (Comparative Librarianship) เริ่ม เปิดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2511 เป็นการขยายขอบ เขตวิชาให้ผู้ศึกษามีทัศนะที่กว้างขวาง และมีความรู้ เกี่ยวกับงานห้องสมุดและงานบรรณารักษศาสตร์ ของประเทศต่าง ๆ ในโลก วิชานี้เป็นที่นิยมเรียกกัน ในสถาบันการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ใน ต่างประเทศ (แม้นมาส ซวลิต. 2511 : 124-130 ; สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. 2518 : 3-5)

ปัญหาที่เหมือนกันในสถาบันการศึกษาทาง บรรณารักษศาสตร์ คือหลักสูตรวิชาบรรณารักษ

ศาสตร์มีสัดส่วนมากเกินไป บรรณารักษ์ส่วนมาก ที่ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เมื่อสำเร็จการศึกษา แล้วต้องไปทำงานในห้องสมุดที่ต้องทำงานเองทุก อย่าง พวกเขาจึงมีความต้องการที่จะได้รับการศึกษา ในการบริหารงานมากเท่า ๆ กับการศึกษาวิชา บรรณารักษศาสตร์ ด้วยเหตุที่มีการจัดรายวิชาใน ระดับปริญญาตรีไว้มาก หลักสูตรระดับปริญญาตรี จึงมีวิชาที่ซ้ำซ้อนกับวิชาในระดับปริญญาโท (The Thai Library Association. 1972 : 128)

3. พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ ในระยะที่ 2 (พ.ศ. 2515-2524)

ในช่วงนี้การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ใน ระดับปริญญาตรีมีเปิดอยู่ใน 4 สถาบัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุกสถาบันมีความมุ่งหมายเหมือนกัน คือ เพื่อเตรียม บรรณารักษ์ที่สามารถปฏิบัติงานในห้องสมุดทุก ประเภท เช่นห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและห้องสมุดเฉพาะ บรรจง จันทรสา (Banchong chantrasa. 1974 : 231-232) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ในประเทศไทยเพื่อสนองมาตรฐานการศึกษาวิชา บรรณารักษศาสตร์ ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ความ มุ่งหมายของหลักสูตรดังกล่าว ทำให้การจัดหลักสูตร วิชาบรรณารักษศาสตร์มีข้อกำหนดมากเกินไป แต่ละสถาบันก็จัดแตกต่างกันไป การศึกษาวิชาพื้นฐาน เป็นไปอย่างจำกัดและขาดความรู้เกี่ยวกับงานใน หน้าที่ของบรรณารักษ์ สำหรับนักศึกษาที่คาดหวัง จะไปเป็นบรรณารักษ์วิชาชีพและพบว่าวิชาเอก บรรณารักษศาสตร์หลักสูตร 4 ปี ที่สถาบันต่าง ๆ จัดขึ้น ไม่สอดคล้องกับหลักการศึกษามหาวิทยาลัย แผนใหม่ ซึ่งถือเป็นการศึกษาวิชาชีพระดับสูง คณะ

ที่จัดการศึกษาในมหาวิทยาลัย มีโครงสร้างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาชีพ วิชาศึกษาทั่วไป (general education) ยังไม่เพียงพอ หลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีส่วนใหญ่ยังไม่สมบูรณ์ การศึกษาของ อัมพร ทัศนะ (2529 : 91-92) ซึ่งทำขึ้นหลังจากนั้นกว่าสิบปี ก็ได้ผลในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทั้ง 8 แห่ง ยังมิได้ดำเนินการเช่นในต่างประเทศ

เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์นั้น มีบุคคลหลายฝ่ายที่พยายามจะจัดทำขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 คณะบุคคลนี้ประกอบขึ้นด้วยผู้แทนของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดทั่วประเทศ มาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่จัดทำขึ้นนี้เพื่อเสนอให้รัฐบาลพิจารณารับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2510-2514 แม้ว่าจะไม่เกิดผลในการทำให้แผนพัฒนาห้องสมุดฉบับดังกล่าวปรากฏในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติก็ตาม แต่นับว่าเป็นความคิดที่ก้าวหน้ามาก เพราะในช่วงนั้นน้อยประเทศที่จะมีแผนพัฒนาห้องสมุดในระดับชาติ อย่างไรก็ตาม มาตรฐานการศึกษาในแผนพัฒนาห้องสมุดแห่งชาติที่จัดทำขึ้นมานี้ ไม่มีการนำมาใช้ เนื่องจากขณะนั้นมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรี มีเพียง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งต่างก็มีจุดมุ่งหมายในการที่จะผลิตบรรณารักษ์ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ความแตกต่างกันในด้านหลักสูตรและคุณภาพของบัณฑิตจึงยังไม่ปรากฏชัดเจน แต่ภายหลังเมื่อมหาวิทยาลัยหลายแห่งเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ความ

จำเป็นในเรื่องมาตรฐานจึงค่อย ๆ เกิดขึ้น

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา วงห้องสมุดในประเทศไทยเข้าร่วมโครงการสารนิเทศระหว่างชาติมากขึ้น มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่และมาตรฐานระหว่างชาติเข้ามาใช้ในการปฏิบัติห้องสมุด เช่น เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ เลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร การใช้กฎกลอสอเมริกันเพื่อลงรายการ การใช้รูปแบบการรายการในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เก็บและจัดข้อมูล เป็นต้น (แมนมาส ขวลิขิต. 2529 : 2)

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่มีบทบาทต่อการจัดเก็บและเรียกใช้สารนิเทศ เริ่มมีผลกระทบต่อการวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์มาประมาณช่วงปี พ.ศ. 2519-2520 เป็นต้นมา หน่วยงานหลายแห่งเริ่มเกิดความวิตกกังวลที่จะประสานทางปฏิบัติแก่ให้รับกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ จากขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถใช้เครื่องมือสมัยใหม่ หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์เท่าที่เป็นอยู่ยังเน้นสถาบันห้องสมุดอีกทั้งบุคลากรด้านบริการสารนิเทศที่เป็นอยู่ในช่วงนี้ อาจไม่ได้ว่ามีเพียงกลุ่มเดียว คือ กลุ่มที่สามารถปฏิบัติห้องสมุดในชื่อต่าง ๆ กัน แต่กระบวนการดำเนินการคล้ายคลึงกันแต่ในสาระสำคัญของการปฏิบัติไม่แตกต่างไปจากสมัยเมื่อวิชาบรรณารักษศาสตร์เข้ามาในประเทศไทยใหม่ ๆ ในแง่คุณภาพอาจดีขึ้น มีบุคลากรเพิ่มขึ้น แต่รูปแบบการปฏิบัติไม่ได้เปลี่ยนแปลงมาก (สุนทร แก้วลาย. 2525 :

4. พัฒนาการของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ระยะที่ 3 พ.ศ. 2524-25

ระยะนี้เป็นช่วงที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก มีความพยายามที่จะพัฒนาประให้ป็นอุตสาหกรรมใหม่ ที่ยังมีพื้นฐานทางเท

กรม ทำให้มีการรับเอาเทคโนโลยีและสิ่งประดิษฐ์
ใหม่ ๆ เข้ามาพัฒนาประเทศ รวมทั้งนำเอาเทคโนโลยี
การสื่อสารเข้ามาเผยแพร่ความรู้อย่างกว้างขวาง
ทำให้สังคมไทยอย่างเข้าสู่ยุคข่าวสารอย่างรวดเร็ว
وبر กับประชาชนเริ่มเล็งเห็นความสำคัญของข่าว
สารข้อมูลที่มีต่อการตัดสินใจในการบริหารและ
การดำรงชีวิตประจำวัน องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ
ของรัฐและเอกชนเริ่มมีความต้องการบุคลากรที่
สามารถจัดการข่าวสารที่อยู่ในรูปใหม่ ซึ่งต้องอาศัย
การใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร รวมทั้งคอมพิวเตอร์
เข้าช่วยจัดการเพื่อให้ได้รับข่าวสาร ความรู้ รวดเร็ว
ทันต่อความต้องการใช้ ในวงการวิชาชีพบรรณารักษ
ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เองมีความตื่นตัวและ
เห็นความสำคัญของเทคโนโลยีสารนิเทศ มีการตั้ง
เป้าหมายที่จะนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามา
เป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล
ในการจัดการให้บริการข่าวสารแก่ผู้ใช้ของตน อย่างไร
ก็ดีการรับเอาเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ในห้องสมุด
และในสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข่าวสารยัง
เป็นไปช้ามาก เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้
ความเข้าใจ สามารถที่จะใช้เครื่องมือสมัยใหม่ดังกล่าว

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยที่
สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ต่างก็เล็งเห็นความจำเป็น
อย่างรีบด่วนในการจัดการเรียนการสอนวิชาบรรณารักษ
ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อผลิตบุคลากรออกไป
สู่ตลาดงานใหม่นี้ ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่มผู้สอน
และผู้ประกอบวิชาชีพร่วมกันจัดสัมมนาขึ้นหลายครั้ง
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เพื่อหาแนวทางผลิตบัณฑิตให้
เหมาะสมกับตลาดแรงงาน (พิมลพรรณ เรฟเพอร์.
2531 : 103-104)

การพัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ มีเหตุผลสรุปได้ 4 ประการ คือ

1) เทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ต้องมี
การพัฒนาหลักสูตร

2) การแข่งขันกับสาขาวิชาอื่น ๆ ในอันที่จะ
ดึงดูดนักศึกษาใหม่ให้หันมาเรียนวิชาทางด้านบรรณารักษ
ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มากขึ้น

3) มีการค้นพบว่าความรู้และทักษะด้านบรรณา
รักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์สามารถใช้กับ
งานด้านธุรกิจอุตสาหกรรมได้ นอกเหนือจากงาน
ห้องสมุด

4) การลบลภาพพจน์เก่าของบรรณารักษ์ที่
ผูกติดอยู่กับงานห้องสมุด (ยุพิน เดชะมณี 2526 : 59-71)

ในปี พ.ศ. 2524 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดประชุมทางวิชาการเพื่อ
พัฒนาหลักสูตรวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับ
ความต้องการทางวิชาชีพปัจจุบัน และเพื่อสร้างความ
ร่วมมือระหว่างสถาบันที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์
ผลของการจัดสัมมนานี้ไปให้ความร่วมมือในการจัด
การเรียนการสอน เช่น การลงทะเลียนระหว่าง
มหาวิทยาลัย การผลิตตำรา วารสารวิชาการ ข่าวสาร
ทันสมัย ตลอดจนการรวมกลุ่มผู้สอนวิชาบรรณารักษ
ศาสตร์ (อัมพร ทีชะระะ. 2529 : 90-91)

พ.ศ. 2525 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดสัมมนาทาง
วิชาการเรื่อง “การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษ
ศาสตร์” โดยมีหลักการและเหตุผลว่า เพื่อขยาย
เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์
ให้เหมาะสม มีมาตรฐานในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน
ซึ่งได้มีการสรุปผลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย
รามคำแหง วิชาพื้นฐาน วิชาเลือก ความรู้ใหม่ ๆ
โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี ที่ควรจัดการศึกษาเพิ่มเติม

เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร มีข้อเสนอแนะที่พอสรุปได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

(2) วิชาบรรณารักษศาสตร์ มีลักษณะเป็นวิชาชีพ ซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องปริมาณของนักศึกษาและสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน จึงควรสร้างห้องปฏิบัติงานขึ้นเพื่อแก้ปัญหาส่วนในภาคทฤษฎีนั้น สำหรับวิชาพื้นฐานทั่วไปทางด้านสังคมศาสตร์ควรเพิ่มวิชามนุษยสัมพันธ์ วิชาการประชาสัมพันธ์ ทางด้านมนุษยศาสตร์ควรเพิ่ม วิชาที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมไทย สำหรับกลุ่มวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษาเสนอให้เพิ่ม วิชาภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยเน้นทักษะการใช้ภาษาและการเขียน กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ควรบังคับเรียนวิชาสถิติ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

(2) ควรรวมวิชาการบริหารงานห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ไว้เป็นกระบวนวิชาเดียวกัน วิชาที่ว่าด้วยการบริหารงานห้องสมุด ควรรวมงานธุรการไว้ด้วยกัน เพิ่มการศึกษาแหล่งวัสดุทางธุรกิจ ทางเศรษฐกิจ และการเมืองเพื่อช่วยให้การทางงานของบัณฑิตกว้างขวางขึ้น ด้านงานเทคนิคของห้องสมุดควรเพิ่มเนื้อหาให้มีรายละเอียดเกี่ยวกับการนำเอาเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในงานห้องสมุดด้วย ส่วนงานด้านบริการควรเพิ่มเนื้อหาและหน่วยกิตให้มากขึ้น เพิ่มวิชาที่ว่าด้วยบริการทางสื่อต่าง ๆ เพิ่มวิชาความรู้เบื้องต้นทางคอมพิวเตอร์ซึ่งจะนำมาใช้ในการเก็บและเผยแพร่สารนิเทศ เพิ่มวิชาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น สำหรับวิชาที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย ควรกำหนดเนื้อหาให้เป็นเรื่องหลักการวิจัยเบื้องต้น

(3) ควรให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างภาควิชา

บรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อจัดทำหลักสูตรโดยให้สำรวจความต้องการและจำนวนบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์เพื่อจัดหลักสูตรโดยให้สำรวจความต้องการนั้น รวมทั้งควรจะมีการตกลงร่วมกันในการนิยามศัพท์ทางบรรณารักษศาสตร์เพื่อให้เป็นที่ยอมรับไม่ใช้ให้แตกต่างกัน (มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2525 : 62)

พ.ศ. 2527 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่นจัดสัมมนาเรื่อง "การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ซึ่งสืบเนื่องจากระดับปริญญาตรี เพื่อให้อาจารย์บรรณารักษศาสตร์ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และผู้แทนของตลาดงานสำหรับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้เรื่องหลักสูตรและเทคโนโลยี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งผลของสัมมนามีข้อสรุปที่ชัดเจนว่าในขณะนั้นหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของทุกสถาบันจำเป็นต้องสนองการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย การผลิตบัณฑิตควรเน้นความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เน้นการผลิตบุคลากรเพื่อธุรกิจเอกชน และบัณฑิตที่มีคุณภาพ คุณธรรม สามารถพัฒนาตนเองในเรื่องหลักสูตรและรายวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีที่ควรจะเป็นนั้น ควรเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารนิเทศเบื้องต้น ระบบบริการสารนิเทศแก่ชุมชน ระบบการสื่อสารสำหรับบรรณารักษ การวิเคราะห์ระบบงาน แหล่งและลักษณะของสารนิเทศ การบริหารสำนักงาน การใช้ไมโครคอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุด ภาษาอังกฤษสำหรับบรรณารักษศาสตร์ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรแกนร่วม (common core courses) ของ

ทุกมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นแนวทางขั้นต้นในการลง
ทะเบียนข้ามสถาบันตลอดจนข้อเสนอแนะให้สถาบัน
ที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ร่วมมือกันสำรวจ
แรงงานสำหรับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ โดยแบ่ง
งานกันตามภูมิภาค (ภรณ์ ศิริโชติ. 2528 : 19-22)

พ.ศ. 2529 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
จัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529 ณ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ ในหัวข้อมาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการห้องสมุด
ได้มีการกำหนดรูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษา
วิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดย
คณะกรรมการพิจารณามาตรฐานการศึกษา
วิชาบรรณารักษศาสตร์ (อัมพร ทิษะระ. 2529 : 1-5)
รูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษาทางบรรณารักษ
ศาสตร์ฉบับนี้เป็นมาตรฐาน ฉบับที่ 2 ที่มีการจัดทำ
ขึ้น ต่อจากมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์
ปี 2508 มาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์
ในมาตรฐานฯ ปี 2508 กำหนดวิชาพื้นฐานที่ถือว่าเป็น
หัวใจของการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ ประกอบด้วย

ด้วยหมวดวิชาด้านการจัดหา การจัดหมู่และทำบัตร
รายการ การบริการ การบริหาร และห้องสมุดกับ
สังคม ส่วนหลักสูตรในรูปแบบจำลองมาตรฐานการ
ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ปี 2529 ยังคงหมวด
วิชาพื้นฐานที่ถือว่าเป็นหัวใจทางบรรณารักษศาสตร์
อยู่ แต่ได้นำเอาวิชาในสาขาสารนิเทศศาสตร์ มาผสม
ผสานเข้าด้วยกัน โดยเน้นการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ
มาจัดการกับสารนิเทศเพื่อการบริการแก่ผู้ใช้มากขึ้น
นอกจากนี้ยังกำหนดว่าภาควิชาควรมีการจัดโครงการ
เสริมความรู้และการศึกษาต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ
เช่น จัดโครงการสัมมนาทางวิชาการ ฝึกอบรม เป็นต้น
และมีการวางแผนสำหรับอนาคต คือ ภาควิชาจะต้อง
จัดทำแผนงานระยะสั้น และระยะยาว เช่น การ
ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับ
การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การวางแผนสำหรับ
อนาคตให้มีความยืดหยุ่น โดยให้ยึดถือวัตถุประสงค์
ของภาควิชาเป็นหลัก

ตาราง 1 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์และแนวคิดด้านหลักสูตรในมาตรฐาน

มาตรฐาน ปี พ.ศ. 2508	มาตรฐาน ปี พ.ศ. 2529
1) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษาเข้าใจในห้องสมุดในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม และบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาประเทศ 2) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีความรู้และความเข้าใจในหลักการบริหารงานห้องสมุดเพื่อดำเนินการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานของห้องสมุด 3) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีพื้นฐานความรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในวรรณกรรมแขนงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ และสามารถให้บริการช่วยการค้นคว้าและวิจัยในด้านต่าง ๆ	1) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษาเข้าใจห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศในฐานะที่เป็นสถาบันของสังคม และบทบาทของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศในการพัฒนาประเทศ 2) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีความรู้และความเข้าใจในหลักการบริหารงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ 3) เพื่อให้บัณฑิตและนักศึกษามีพื้นฐานความรู้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้งในวรรณกรรมในแขนงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสามารถให้บริการช่วยการค้นคว้าสารนิเทศเพื่อวิจัยด้านต่าง ๆ ด้วย

มาตรฐานปี พ.ศ. 2508

มาตรฐาน ปี พ.ศ. 2529

หลักสูตร

ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานที่สำคัญต่อไปนี้

- 1) ห้องสมุดและสังคม
 - 2) การเลือกซื้อหนังสือและอุปกรณ์
 - 3) การจัดหมู่หนังสือและอุปกรณ์ห้องสมุด
 - 4) บรรณานุกรม หนังสืออ้างอิง และบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า
 - 5) การดำเนินงานและการบริการงานห้องสมุด
- นอกจากนี้ควรมีวิชาประกอบในแขนงอื่นที่เกี่ยวข้อง

ประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ 12 ด้าน ต่อไปนี้

- 1) บทบาทของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศในฐานะหน่วยงานด้านการสื่อสาร
- 2) หลักการและระบบวิธีการของบรรณานุกรม
- 3) หลักการและระบบวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการมวลทรัพยากร เช่น การจัดทำบัตรรายการ การจัดหมวดหมู่ เป็นต้น
- 4) หลักการและระบบวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการให้บริการตอบคำถาม บริการสารนิเทศและการให้บริการแก่ผู้อ่าน
- 5) หลักการและระบบวิธีการจัดหามวลทรัพยากรทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์ และวัสดุไม่ตีพิมพ์
- 6) หลักการและระบบวิธีการจัดการดำเนินการห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ
- 7) หลักการและระบบวิธีการรวบรวมบรรณานุกรม
- 8) หลักการและกลวิธีเกี่ยวกับการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
- 9) หลักการและระบบวิธีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ ใช้ในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ
- 10) หลักการและระบบวิธีการจัดเก็บเอกสาร สารนิเทศ เอกสารจดหมายเหตุ
- 11) หลักการและระบบวิธีการวางแผน การออกมตกแต่งอาคารห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ
- 12) ประวัติห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ

การศึกษาต่อเนื่อง ภาควิชาควรมีการจัดโครงสร้างเสริมความรู้ และการศึกษาต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เช่น จัดโครงการสัมมนาทางวิชาการ ฝึกอบรม เป็น

ในปี พ.ศ. 2529 คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดสัมมนาทางวิชาการเรื่อง แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ เพื่อพิจารณาสภาพการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา เพื่อพิจารณาสภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ และการประยุกต์ความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตเพื่อศึกษาบทบาทของบรรณารักษ์ นักบริการ สารนิเทศตามที่ตลาดงานต้องการ และเพื่อหาแนวทางในการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่มีความสามารถและคุณลักษณะในการจัดการบริการสารนิเทศสำหรับส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาตลอดจนส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและความเจริญก้าวหน้าของผู้ใช้และหน่วยงานต่าง ๆ เอกสารประกอบสัมมนา รวมรายงานการศึกษา สภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์จาก 8 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายงานดังกล่าวให้ผลการศึกษาสอดคล้องกันว่า บัณฑิตจากทุกสถาบันต่างเสนอแนะให้ปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีให้ทันสมัย โดยเพิ่มเติมความรู้ใหม่ ๆ ทางสารนิเทศ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เทคนิคการใช้เครื่องมือในห้องสมุด สารนิเทศศาสตร์ การสื่อสาร เป็นต้น (เสริมศรี เจริญผล. 2529 : 83 ; ละอองกาญจน์ เหล่าไพบุลย์. 2529 : 105 ; กุศล นาคะชาติ. 2529 : 152 ; วาณี ฐานานวงศ์ศานติ.

2529 : 155 ; วิไล ปานพลอย. 2529 : 165 ; จารวรรณสินธุโสภณ. 2529 : 179 ; จีวรรณ คูหาภินันท์. 2529 : 193 ; นงลักษณ์ ไม่น่ายกิจ. 2529 : 215) ในช่วงปี พ.ศ. 2529 นี้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัยให้เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มีการปรับปรุงรายวิชาโดยเพิ่มเติมวิชาด้านเทคโนโลยีสารนิเทศเข้าไปในหลักสูตรมากขึ้น

ในปีการศึกษา 2530 มหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ปรับปรุงหลักสูตรหรือเพิ่มเติมหลักสูตรใหม่โดยปรับปรุงหรือเพิ่มเติมรายวิชาทางสารนิเทศศาสตร์มากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติหลักการให้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างจัดทำหลักสูตรดังกล่าว ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ได้เปิดระดับบัณฑิตศึกษา สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักสูตรเดียวกันกับที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประธานมิตรส่วนภาควิชาบรรณารักษศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัยให้เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ (CAS) ในปีการศึกษา 2531 แต่เนื่องจากมีผู้สมัครน้อยกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้จึงระงับการเปิดสอนไป และเริ่มเปิดในปีการศึกษา 2532 ส่วนมหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งเน้นการสอนในระดับปริญญาตรีมาแต่เดิม หันมาให้ความสนใจหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาบรรณารักษศาสตร์

และสารนิเทศศาสตร์ โดยเริ่มร่างหลักสูตรเตรียมเสนอ
ขออนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัย (สองศรี พรสุวรรณ.
2531 : 214-215) คาดว่าหลักสูตรนี้จะสามารถเปิด
สอนได้ในปีการศึกษา 2534

5. แนวทางการปรับปรุงหลักสูตรและรายวิชา :

ทักษะและภาคปฏิบัติจากตะวันตก

จากการประมวลเอกสาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็น
บทความวารสาร 20 ฉบับ ผู้เขียนนำข้อเสนอแนะ
ด้านสาขาหรือกระบวนวิชามาแจกแจงความถี่ เพื่อ
จัดลำดับว่าหลักสูตรลักษณะใดหรือรายวิชาใดได้
รับการเสนอแนะเป็นจำนวนกี่ครั้ง เป็นลำดับที่เท่าไร
สามารถรวบรวมรายชื่อวิชาที่ได้รับการเสนอแนะ
เป็นจำนวนทั้งสิ้น 334 รายชื่อวิชา และรวมจัดเป็น
หมวดหมู่ได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ คือ

1) บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเทคนิค
สมัยใหม่ในการจัดการสารนิเทศรูปแบบต่าง ๆ รวม
ทั้งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในห้องสมุด

2) บรรณารักษศาสตร์เกี่ยวกับการบริหาร
และจัดการห้องสมุด

3) วิชาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แก่วิชานอกเหนือ
จาก 1) และ 2)

ดังมีรายละเอียดดังนี้คือ

5.1 บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ประกอบด้วยรายวิชา 10 หมวด โดยยึดถือการจัด
หมวดรายวิชาจากบทความเรื่อง Information
Technology and Library Education โดย K.
Subramanyam. จาก **Encyclopedia of Library
and Information Science**. Vol. 41 หน้า 166-167
ดังนี้

1) General and introductory courses on computers and data processing :

- a) Introduction to Computers and
Information Processing
- b) Technology of information Storage
and Dissemination
- c) Communication and Computer
Technologies
- d) Introduction to Computers
- e) Introduction to Information Science
- f) Information Technology

2) On-line information retrieval from remote data base :

- a) On-line Bibliographic Searching
- b) On-line Bibliographic Retrieval
- c) Biomedical Searching
- d) Advanced On-line Searching
- e) Intensive On-line Workshop
- f) Computer-Assisted Legal Research

3) Database design and management :

- a) Computer-based Information
Retrieval
- b) Management Information System
- c) Medical Records Management
- d) Information Storage and Retrieval
- e) Information System
- f) Data Base Management

4) System analysis, design, and evalua- tion :

- a) Information Retrieval System Design
- b) System Analysis and Evaluation
- c) Information System Analysis
- d) Library System Analysis
- e) Design of Interactive System

5) Technology applied to library Processes :

- a) Library Automation
- b) OCLC Laboratory
- c) On-line Technical Services-OCLC
- d) Automation of Library and Infor-
mation Services
- e) Library Applications of Micro-
computers

6) Computer programming :

- a) Programming for Information System
- b) Computer Method in Language Processing
- c) Computer Programming for Information Processing
- d) Text Processing by Computer
- e) Computer Programming

7) Network and networking :

- a) Networking System
- b) Institute on Library Networking
- c) Library Information Networks
- d) Information Networks
- e) Bibliographic Utilities and Networks

8) Information science, philosophy and sociology of information science, and economics of information :

- a) The Economics of Information
- b) Human Factors in Information
- c) Informatology : Foundations of Information Science
- d) Sociology of information Science
- e) Philosophy of Information Science

9) Computer science courses :

- a) Artificial Intelligence
- b) Pattern Recognition and Perception
- c) Interactive Graphics
- d) Information Display
- e) Software Engineering and Software Tools

10) Mathematics and statistics courses :

- a) Basic Mathematics for Information Science
- b) Mathematics in Information Science

- c) Statistics in Information Science
- d) Quantitative Methods

5.2 บรรณารักษศาสตร์ จัดเป็นกลุ่มได้ 8 หมวด

วิชาตามลักษณะของการปฏิบัติงานในห้องสมุด ดังนี้

- 1) Library Science : General and Introduction Courses
- 2) Library System
- 3) Library Administration/Management
- 4) Collection Management & Organization
- 5) User Education/User Studies
- 6) User Service / Reference Service
- 7) Library Resources
- 8) Bibliographic Tools and Techniques

5.3 วิชาที่เกี่ยวข้องอื่นๆ แบ่งออกเป็นหมวด 6

ตามที่มีการเสนอแนะ ดังนี้

- 1) Education
- 2) Administration / Management / Accounting
- 3) Communications
- 4) Foreign Language
- 5) Economics
- 6) Research

ตาราง 2 แสดงความถี่และร้อยละของรายวิชาตามความถี่ที่นับได้ในเอกสารซึ่งปรากฏจำนวน ดังนี้ รายวิชาในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มี 136 ครั้ง ปรากฏในชื่อต่างๆ กัน สาขาบรรณารักษศาสตร์ 126 ครั้ง และสาขาที่เกี่ยวข้อง 72 ครั้ง เมื่อจัดให้เข้ากับชื่อวิชาตามเกณฑ์ที่ใช้แล้ว ปรากฏผลตามตารางที่ 2

ตาราง 2 การจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มรายวิชาตามความถี่ที่ผู้เขียนบทความเสนอ

อันดับที่	กลุ่มรายวิชา	สาขาวิชา	ความถี่	ร้อยละ
1	Collection Management & Organization	บรรณารักษศาสตร์	40	11.98
2	Administration/Management /Accounting	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	30	8.98
3	User Service/Reference Service	บรรณารักษศาสตร์	27	8.08
4	Technology Applied to Library Process	บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	20	5.99
5	Database Desigb and Management	บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	19	5.69
6	Communications	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	18	5.39
8	Computer Programming	บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	15	4.49
8	Information Science, Philosophy and Sociology of Information Science and Economics of Information	บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	15	4.49
11	General and Introductory Courses on Computers and Data Processing	บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	14	4.19
11	On-line Information Retrieval On-line Information Retrieval from Remote Data Bases	และสารนิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	14	4.19
11	Library Resources	บรรณารักษศาสตร์	14	4.19
13	System Analysis, Design and Evaluation	บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	13	3.89
13	Library Administration Management	บรรณารักษศาสตร์	13	3.89
14	Bibliographic Tools and Techniques	บรรณารักษศาสตร์	12	3.60

อันดับที่	กลุ่มรายวิชา	สาขาวิชา	ความถี่	ร้อยละ
15	Library Science : General And Introductory Courses	บรรณารักษศาสตร์	11	3.29
16	Mathematics and Statistics Courses	บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	10	2.99
18	Computer Science Courses	บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์	9	2.69
18	Education	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	9	2.69
19	Research	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	8	2.39
20	Networks and Networking	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง บรรณารักษศาสตร์	7	2.10
22	User Education/User Studies	บรรณารักษศาสตร์	5	1.50
22	Foreign Language	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	5	1.50
23	Library System	บรรณารักษศาสตร์	4	1.20
24	Economics	สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง	2	0.6
รวม			334	100

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนบทความให้ความสำคัญ
วิชาด้านการบริหารและจัดการสูงสุดทั้งด้านการจัด
การทรัพยากรและเทคนิคการบริหารงาน ถัดลงมา
ได้แก่วิชาด้านการบริการผู้ใช้และการใช้เทคโนโลยี
สำหรับห้องสมุด วิชาที่ได้รับการเสนอแนะค่อนข้าง
บ่อยในระดับที่ใกล้เคียงกันได้แก่กลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์
การสื่อสาร การเขียนโปรแกรม สารนิเทศศาสตร์
การค้นคืนสารนิเทศ ทรัพยากรสารนิเทศ การวิเคราะห์
และออกแบบระบบ ส่วนวิชานอกสาขาบรรณารักษ
ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ได้รับการเสนอแนะน้อย
แต่ไม่ควรด่วนสรุปว่าวิชาเหล่านั้นไม่มีความสำคัญ
ต่อสาขามรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ที่มีการกล่าวถึงน้อยนั้นอาจเนื่องมาจากเป้าหมาย
ของการเขียนบทความส่วนใหญ่ไม่ได้มีเป้าหมาย
ที่จะเสนอแนะรายวิชานอกสาขา ก็มีส่วนทำให้ับ
ความถี่ได้น้อย การที่มีความถี่ปรากฏในที่นี้แสดง
ให้เห็นว่าวิชาเหล่านั้นอยู่ในความสนใจและมีความ
สำคัญควรได้รับการพิจารณาบูรณาการเข้ากับหลัก
สูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ตาม
ความเหมาะสม

6. เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสารตั้งแต่หัวข้อที่
1-5 พอสรุปได้ว่า ทั้งสถาบันและนักการศึกษาทาง
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ทั้งใน
และต่างประเทศต่างก็มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษา
ในวิชาชีพให้มีความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ปัญหา
จึงมีอยู่ว่าแต่ละคนและแต่ละสถาบันได้เสนอความ
คิดและดำเนินการอยู่บนเส้นทางที่เหมาะสมเพียงใด
เท่านั้น การพิจารณาความเหมาะสมน่าจะรวมตัว
แปรดังต่อไปนี้

6.1 แก่นสารของวิชา ควรประกอบด้วยเนื้อหา
วิชาที่เป็นแกนที่สามารถสะท้อนเอกลักษณ์ของวิชา
ชีพ เช่น ความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับระบบและกลไก

ของระบบสารนิเทศหลักปรัชญาและกฎเกณฑ์
ที่อธิบายปรากฏการณ์ขององค์กรและสารนิเทศ
เฉพาะกลุ่ม เป็นต้น

6.2 ความเป็นเอกภาพของสาขาวิชาที่เปรียบ
เทียบได้กับศาสตร์อื่น ๆ กระบวนวิชาที่เป็นแกนหรือ
วิชาเอกควรมีเอกลักษณ์ มีความลึกซึ้งเปรียบเทียบ
ได้กับศาสตร์สาขาอื่นที่จัดสอนในระดับเดียวกัน
วิชาที่เข้าข่าย 'shopping' จากสาขาวิชาอื่น ๆ ควร
เป็นวิชาเลือกหรือวิชาประกอบรองเท่านั้น หาก
จำเป็นต้องบูรณาการความรู้ของสาขาวิชาอื่น เช่น
เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา เป็นต้น ควร
ได้รับการบูรณาการและพัฒนาให้มีความลึกซึ้งก่อน
ที่จะได้รับการจัดเข้าเป็นกระบวนวิชาเอก

6.3 ความสมดุลระหว่างวิชาการและวิชาชีพ
หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ต้องพยายามพัฒนาทั้งเนื้อหาวิชาและรูปแบบการ
จัดการศึกษาให้มีความสมดุลระหว่างความเป็น
วิชาการ คือมีเนื้อหาสาระที่ลึกซึ้งมุ่งปลูกฝังความคิด
และการวิเคราะห์ กับเนื้อหาสาระที่มุ่งให้นำไป
ประยุกต์เพื่อใช้ในวิชาชีพโดยตรง ไม่เช่นนั้นหลักสูตร
จะมีสภาพเป็นหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นที่มีการ
สอนเสริมให้แก่ประชาชนทั่วไป หลักสูตรบรรณารักษ
ศาสตร์ที่ผ่านมาได้มีการปฏิบัติในทำนองนี้มามาก
จนแยกกันไม่ออกว่าหลักสูตรใดจัดให้กับระดับที่
ไม่ใช่วิชาชีพ และหลักสูตรใดจัดสำหรับวิชาชีพ
แนวปฏิบัติเช่นนี้ควรจะต้องได้รับการแก้ไข

6.4 ความสามารถดึงดูดนักศึกษาชั้นแนวหน้า
เข้ามาสู่ระบบได้มากพอ ภารกิจอันหนักในการพัฒนา
ทางวิชาชีพก็คือการแสวงหาบุคคลชั้นนำเข้าร่วม
วิชาชีพ เนื่องจากต้องการผู้นำที่มีความสามารถ
มีพลังความคิด และมีความคิดสร้างสรรค์สูง เพื่อ
ที่จะเป็นหลักในการนำการพัฒนาและเป็นตัวแทน
ที่ได้รับการยอมรับ ไม่มีใครบอกได้อย่างถูกต้องว่า

หลักสูตรแบบใดที่จะสามารถดึงดูดบุคคลซึ่งมีลักษณะ
ดังกล่าวเข้ามาในระบบได้ หากนำปรากฏการณ์
ในวิชาชีพอื่นมาเปรียบเทียบกับอาจจะผิดพลาดได้
ภาพลักษณะของวิชาชีพน่าจะมีส่วนอยู่ไม่น้อยใน
การคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยในปีการศึกษา 2534
แล้ว ๆ นี้ ปรากฏว่านักศึกษาเลือกเรียนนิเทศศาสตร์
มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง นักศึกษาที่เรียนเก่ง ยังนิยม
เลือกเรียนแพทยศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์เช่น
แต่ก่อน

6.5 การตั้งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยอย่างกว้างขวาง
มาใช้ประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตร
ในอดีตการพัฒนาหลักสูตรมักเริ่มด้วยการที่ผู้ซึ่งได้
รับปริญญาในสาขาเป็นผู้เริ่มในการวางหลักการ
แทบทั้งสิ้น อาจใช้ประสบการณ์ส่วนตัวคาดคะเน
ข้อเท็จจริงและความเป็นไปได้ในอนาคต แต่ไม่มี
หลักประกันว่าการคาดคะเนนั้นจะมีค่าความถูกต้อง
มากเพียงใด ต้องอาศัยการลองผิดลองถูก ปัจจุบันนี้
วิธีการแบบที่เคยทำมานั้นอาจจะก่อให้เกิดความ
เสียหายมากกว่าที่ผ่านมา การพัฒนาหลักสูตรและการจัด
รายวิชาในสาขาที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่าง
รวดเร็วในสังคม จำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากการวิจัย
อย่างกว้างขวางเพื่อให้สามารถกำหนดได้ว่า หลักสูตร
จะรับใช้สังคมในส่วนใดและตอบสนองความต้องการ
ในการศึกษาหาความรู้ของคนกลุ่มใด หลักสูตรจะ
ต้องมีแผนการปรับตัวเองอย่างต่อเนื่องและทันเวลา
ปัจจุบันนี้สิ่งที่นักการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์ต้องการรู้อย่างมาก คงจะหนี
ไม่พ้นเรื่องของ ตลาดงานแบบใหม่นอกห้องสมุดที่
มีมาแต่เดิมนั้นจะมีอยู่ที่ไหนบ้าง จำนวนเท่าไร มี
อัตราเติบโตอย่างไร ขณะเดียวกันก็อยากจะคาดคะเน
ลักษณะตลาดงานแบบเก่า โดยเฉพาะในภาครัฐบาล
ว่าจะเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร ความขาดแคลนที่
ป้อนในห้องสมุดนอกวิทยาลัยจะได้รับการ
เยียวยาจากวิทยาลัยหรือไม่ การริเริ่มงานสร้างสรรค์ใหม่ ๆ

ซึ่งใช้ทักษะและความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์ ทั้งสำหรับสถาบันพัฒนาเอกชน
และการประกอบอาชีพอิสระมีช่องทางให้กระทำได้
เพียงใด

อาจกล่าวได้ว่า สำหรับการศึกษาและผู้ที่สนใจ
ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อมวลชนสาขาล้วนยืนอยู่
บนเส้นทางแห่งการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เห็น
จะเป็นภารกิจของทุกวิชาชีพที่จะต้องร่วมกันเลือก
เส้นทางที่เหมาะสมกับแต่ละยุคสมัย บรรณารักษ
ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ใน พ.ศ. 2534 ใต้รับ
การทำทลายอย่างมากจากการเปลี่ยนแปลงในระบบ
สังคม ที่อัลวิน ทอฟเฟเลอร์เรียกว่า "Powershift"
ขณะที่ธุรกิจแข่งขันและ "สู้รบ" กันด้วยสงคราม
สารนิเทศ การติดต่อสื่อสารกระทำกันด้วยสัญญาณ
อิเล็กทรอนิกส์ การกระทำแทบทุกอย่าง การเคลื่อนไหว
ทุกฝีก้าวถูกดักเก็บและนำไปผลิตเป็นสารนิเทศ
นำกลับมาใช้ประโยชน์อย่างน่าพิศวง นักการศึกษา
จะวิ่งตามสิ่งเหล่านี้ และทิ้งภูมิปัญญาเก่าโดยสิ้นเชิง
หรือว่าจะบูรณาการเข้าด้วยกันให้สอดคล้องกับสังคม
ร่วมสมัย ผู้เขียนเห็นว่าการพิจารณาเรื่องนี้ต้องไม่
ลืมนึกถึงแก่นสารของความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ
แม้มนุษย์จะสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา
เพื่อสนองกิเลสตน หรือกิเลสสังคมซึ่งหมู่คณะ
ของตนสร้างขึ้นมาได้อย่างเลอเลิศเพียงใดก็ตาม
มนุษย์ก็ไม่สามารถหนีกฎธรรมชาติโลกไปได้ สุดท้าย
แล้วเราทุกคนต้องหันมามองหลักของความดี ความ
งามและคุณธรรม จึงขอสรุปว่าหลักสูตรที่ดีมุ่ง
สร้างมนุษย์ที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวในสถาน
การณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดีระบบการศึกษา
ที่ดีน่าจะมีรากฐานเพื่อเสริมคุณค่าแห่งความ
เป็นมนุษย์อยู่ด้วยเทคโนโลยีนั้นจะต้องอยู่ในกำกับ
ของมนุษย์เพื่อบรรลุความดีงาม นั่นก็คือเกื้อกูลให้
มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขยิ่งกว่าที่ผ่านมา

บรรณานุกรม

- กุศล นาคะชาติ, สวาสดี เดชพิชัย, อัมจิต ตันสกุล. "การศึกษาเรื่องประสิทธิผลของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีการศึกษา 2522-2527," **วารสารห้องสมุด**. 31(1) : 49-81 ; มกราคม - มีนาคม 2530
- โครงการจัดตั้งคณะสารนิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533
- จ้อย นันทวิรินทร์, ม.ล. "1985 : เทคโนโลยีใหม่สำหรับห้องสมุด," **บรรณศาสตร์**. 5 (1) : 1-13 ; มกราคม 2528.
- จารุพร พงศ์ศรีวัฒน์. "ผลกระทบของเทคโนโลยีที่มีต่อบริการห้องสมุด," **ข่าวสารห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. 66 (6) : 6-7 ; ปักษ์หลัง มิถุนายน 2531.
- จาวรรณ สินธุโสภณ. "ผลการสำรวจบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างปีการศึกษา 2524-2528," ใน **แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา**. หน้า 175-181. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- จิรวรรณ ภักดีบุตร. "บรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศ : บทบาทในอนาคต," ใน **แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา**. หน้า 226-233. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์. **การผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์**. เอกสารบรรณารักษศาสตร์ เล่ม 30 2530.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์. "หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," **วิทยบริการ**. 9 (2) : 67-80 ; ธันวาคม 2530.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. "การศึกษสภาพการทำงานบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ปีการศึกษา 2523-2527," ใน **แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา**. หน้า 182-199. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- เจลิยา พันธุ์สีดา. "แนะนำให้รู้จักภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร," **บรรณศาสตร์**. 9 (2) : 59-65 ; เมษายน 2529.
- _____. "วิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย," **วารสารห้องสมุด**. 18 (6) : 455-470 ; พฤศจิกายน - ธันวาคม 2517.
- ชัยเลิศ ปริสุทธุกุล และคณะ. "การผลิตบัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์," ใน **แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา**. หน้า 8-72. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. “ห้องสมุดแห่งอนาคต,” ใน ห้องสมุดวันพรุ่งนี้. เอกสารวิชาการจัดพิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2531. หน้า 163-170. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2531.

ชุติมา สัจจานันท์. “หลักสูตรวิชาสารนิเทศศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช,” วิทยบริการ. 9 (1) : 55-62 ; กรกฎาคม 2530.

ชุมจิตต์ แซ่ฉั่น. แนวโน้มหลักสูตรและการสอนบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ อม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์. หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์ ปีการศึกษา 2530.

ครุณา สมบูรณ์กุล. “บทบาทของบรรณารักษศาสตร์และนักบริการสารนิเทศในอนาคต,” ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 234-237. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529

ครุณี ณ ลำปาง. รายงานการวิจัย เรื่องประสิทธิผลของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต ปีการศึกษา 2519-2523. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2525.

นงลักษณ์ ไม่น่ายกิจ. “สภาพการทำงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2524-2528,” ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 201-225. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

นนทนา เมือกผ่อง. บรรณารักษศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.

นวลณี สุธรรมวงศ์. “การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย,” ห้องสมุด. 3 : 145-178 ; พฤษภาคม - มิถุนายน 2513.

“บรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศที่คาดหวัง,” ใน รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องแนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 20-21 ตุลาคม 2529.

บำเพ็ญ โรจน์ปรีชา. “หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์,” วารสารห้องสมุด. 30 (3) : 129-134 ; กรกฎาคม - กันยายน 2529.

ประภาวดี สืบสนธิ์. “บทบาทของบรรณารักษ์นักบริการสารนิเทศในอนาคต,” ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 243-248. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

พัฒน์ น้อยแสงศรี. “คำกล่าวรายงานในพิธีเปิดการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์” ใน รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์.

- ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525.
- พิมลพรรณ เรพเพอร์. "ทิศทางการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในอนาคต...", วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์. 12 (1) : 103-110 ; กันยายน 2531.
- ภรณ์ ศิริโชติ. "รายงานการสัมมนาเรื่อง การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาตรี," บรรณารักษศาสตร์ มข. 3 (2) : 19-22 เมษายน 2528.
- มาลินี ประเสริฐวงศ์. การศึกษาและประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518.
- มุกิดา ไตรลิขิต. ลักษณะตำแหน่งงานด้านการจัดการสารนิเทศตามความต้องการของสถาบันธุรกิจเอกชน. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532.
- แมนมาส ขวลิต. "บทนำ," ใน มาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการห้องสมุด. เอกสารวิชาการจัดพิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529. หน้า 1-9. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2529.
- . "มาตรฐานห้องสมุดในประเทศไทย," ใน มาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการ. หน้า 25-38. เอกสารวิชาการ จัด พิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529, กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2529.
- แมนมาส ขวลิต และสิรินทร์ ช่างโชติ. คู่มือบรรณารักษศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ, 2511.
- ยุพิน เศษะมณี. "บทบาทของบรรณารักษ์และนักบริการสารนิเทศในอนาคต," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 238-242. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- . "พัฒนาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์," บรรณารักษศาสตร์ มข. 1 (2) : 69-83 ; เมษายน 2526.
- รามคำแหง, มหาวิทยาลัย. หลักสูตรมนุษยศาสตร์ (ฉบับร่าง). 2528.
- ละอองกาญจน์ เหล่าไพบูลย์. "การปรับปรุงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น," บรรณารักษศาสตร์ มข. 4 (2) : 1-16 ; เมษายน 2529.
- ละอองกาญจน์ เหล่าไพบูลย์. "การปรับปรุงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อันเนื่องมาจากสภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 94-116. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ลานนา ทวีเศรษฐ. "บัณฑิตศึกษาด้านสารนิเทศ ณ มหาวิทยาลัยซีเรคซ์ มลรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา," วารสารห้องสมุด. 31 (3) : 75-90 ; กรกฎาคม - กันยายน 2530.
- . "เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง ประสบการณ์การประชุมนานาชาติในวิชาชีพบรรณารักษ์และสารนิเทศ และการศึกษาด้านวิทยาการจัดการทรัพยากรสารนิเทศ (Information Resources Management)

ณ มหาวิทยาลัยซีเรคซ์ รัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในระหว่างเดือนสิงหาคม 2528 - สิงหาคม 2530," ข่าวสารสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง. 10 (2), (4) : 32-34 ; กุมภาพันธ์-เมษายน 2531.

วณี รูปนวงศ์คานติ. "สถานภาพการทำงานและความคิดเห็นต่อหลักสูตรของบัณฑิตวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบางแสน," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 94-116. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

วิไล ปานพลอย. "สภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ระดับปริญญาตรี)," ใน แนวโน้มการผลิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 156-167. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์, 2529
สองศรี พรสุวรรณ. "บรรณารักษศาสตร์หรือสารนิเทศศาสตร์ในอนาคต," ใน ห้องสมุดวันพรุ่งนี้ เอกสารวิชาการ จัดพิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2531. หน้า 213-218. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 2531.

สุทธิลักษณ์ อัมพวงค์. มาตรฐานห้องสมุดในประเทศไทย แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511.

_____. "20 ปีของแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2498-2518," ใน บรรณารักษ์ 20. หน้า 1-15 กรุงเทพฯ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

สุนทร แก้วลาย. "การเรียนบรรณารักษศาสตร์ ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร," ห้องสมุด. 16 (5) : 398-408 ; กันยายน - ตุลาคม 2515.

_____. "บัณฑิตทางบรรณารักษศาสตร์ที่ต้องการ," ใน รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์. หน้า 75-78 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2525.

_____. "สนเทศศาสตร์ในระบบสาขาวิชา," วารสารบรรณารักษศาสตร์ ฉบับพิเศษ : 3-17 ; ตุลาคม 2521.
เสริมศรี เจริญผล. "แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง," ใน แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 73-93. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ห้องสมุดแห่งประเทศไทย, สมาคม. คณะอนุกรรมการพิจารณามาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์. รูปแบบจำลองมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์. (2529).

อัมพร ทัศนะ. "บรรณารักษศาสตร์ในอนาคต," แนวโน้มการผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา. หน้า 249-255.

_____. "มาตรฐานการศึกษาวิชาสารนิเทศศาสตร์," ใน มาตรฐานเพื่อพัฒนาบริการห้องสมุด. เอกสารวิชาการ จัดพิมพ์เนื่องในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2529 หน้า 80-95. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 2529.

- rd-Williams. 'Library Education in the ASEAN,' **International Library Review**. 10 (2) : 143-152 ; April 1987.
- ... **Proposed Standards for Education for Librarianship in Thailand**. Doctor's Thesis. Nashville, Tennessee: George Peabody College for Teacher, 1974. photocopied.
- ..., Russell E. 'Accreditation of Library Education,' in **Encyclopedia of Library and Information Science : Supplement 4. V. 39**. p. 1-34. New York : Marcel Dekker, 1985.
- Brindley, Lynne. 'Management Development for Information professional of the Future,' **Aslib Proceedings**. 39 (9) : 235-243 ; September 1987.
- Brittain, J. Michael. 'Implications for Education and Training,' in **Curriculum Development in Information Science to Meet the Needs of the Information Industries in the 1990s**. p. 153-205. London : British Library, 1989.
- Brittain, J. Michael. 'Information Specialists : new directions for education and training' **Journal of Information Science**. 13 (6) : 321-326 ; 1987.
- Brittain, J. Michael, Nick Moore and Margaret. Slater. 'Library and Information Science Education : exploring the future,' **Journal of Information Science**. 13 (6) : 343-344, 1987.
- Broadbent, Marriane and Kerry Grossew. 'Continuing Professional Development of Special Library and Information center Managers,' **Journal of Education for Library and Information Science**. 28 (2) : 99-155, Fall 1987.
- Buckland, Michael k. 'Education for Librarianship in the Next Century,' **Library Trends**. 37 (4) : 777-788 ; Spring, 1986.
- Carpenter, Ray L. 'Libraianship Education and Service,' **International Library Review**. 20 (2) : 127-134 ; April 1988.
- Cawkell, A.E. 'Job Identification and Education for the New Information Profession,' in **Curriculum Development in Information Science to Meet the Needs of the Information Industries in the 1990s**. p. 16-22. London : British Library, 1989.
- Chaudhry, abduS Sattar. 'Information Science Curricula in Graduate Library School in Asia,' **Informational Library Review**. 20 (2) : 185-202 ; April 1988.
- Colson, John Calvin. 'Professional Ideals and Social Realistics : some questions about the education of librarians,' **Journal of Education for Librarianship**. 21 (2) : 91-98, Fall 1980.
- Culnan, Mary J. 'What Corporate will Need to know in the Future,' **Special Libraries**. 77 (4) : 213-216 ; Fall 1986.
- Davinson, Donald. Education for Librarianship : the big picture,' **Library Review**. 33 : 153-168, Autumn, 1984.
- Day, Alan. 'Profession Education Change course Again,' **Library Review**. 30 : 209-215, Winter 1981.
- Debon, Anthony. 'Education in Library and Information Science,' in **Encyclopedia of Library and Information Science Vol.7**. p.414-417. New York : Marcel Dekker, 1972.
- Debons, Anthony and others. **Information Professional Survey of an Emerging Field**. New York : Marcel Dekker, 1981.
- 'Education and Training for Information Work : Diversity of Education Background,' **Annual Review of Information Science and Technology Vol. 16** p. 299-302. New York : Know-

ledge Industry Publication for American Society for Information Science. 1981.

Fosdick, Howard. 'Trends in Information Science Education' **Special Libraries**. 75 : 292-302 ; October 1984.

Grotzinger, Laurel A. 'Curriculum and Teaching Styles : Evaluation of Pedagogical Patterns,' **Library Trends**. 34 (3) : 451-468, Winter 1986.

Hayes, Robert M. 'Part I. Curricula and Accreditation : education of the information professional : a library school perspective,' **Journal of the American Society for Information Science**. 39 (5) : 312-317, September 1988.

Holley, Edward G. 'Does Library Education Have A Future?' **American Libraries**. 17 (9) : 704-706, October 1986.

Hunt, Mary Alice, Sarah R. reed, and Blanche Woolls. 'Survey of Library Science Ph. D. Graduates of Three Universities,' **Journal of Education for Librarianship**. 19 (3) : 241-247, Winter 1979.

Koenig, Michael E.D. 'Education for Information Managment : Competition or Cooperation?' **Library Trends**. 34 (3) : 715-728, Spring 1986.

_____. 'Edution for Special Librarianship,' **Special Libraries**. 74 (2) : 182-196, April 1983.

Lajeunesse, Marcel. 'Education and Training for Information Specialist in french-Speaking Countries : a comparative study,' **Journal of Information Science, Librarianship and Archives Administration** 1 (2) : 124-137. April - June 1979.

Lancaster, F.W. 'Implications for Library and Information Science Education,' **Lebrary Trends**. 32 (3) : 337-347, Winter 1984.

Martin, Susan k. 'Library Education : An Administrator's review,' **Library Journal**. 111 (3) : 115-117 ; February 15, 1986.

Mathews, Elizabeth W. 'Update in Eucation for Community College Library Administrators,' **Journal of Education for Librarianship**. 19 (3) : 304-311, Winter, 1979.

McGarry, K. J. 'The Influence of Technology on Professional Curricula,' **Aslib Proceedings**. 35 (2) : 99-105 ; February 1983.

Ochai, Adakole. 'The Emering Information Society,' **International Library Review**. 16 (4) : 367-372 ; October 1984.

Oen, Carol, Marrienne Cooper. 'Professional Indentify and the Information Professional,' **Journal of the American Society for Information Science**. 39 (5) : 355-357 ; September 1988.

Parr, Ed. and Michael Done. 'Curriculum Development and the Normial Group Technique : gaining the practitioners view,' **Journal of Education for Librarianship**. 19 (3) : 223-232. Winter 1979.

Pearson, Richard C. and T.D. Webb. 'The New Librarians : how prepares are they?,' **Library Journal**. 113 (14) : 132-134, September 1988.

Powell, Ronald R. and Sheila D. Creth. 'Knowledge Bases and Library Education,' **College & Reseach Libraries**. 47 (1) : 16-27, January 1986.

Reed, Sarah R. 'Library Education 1977-1987,' **Journal of Education for Librarianship**, 19 (2) : 87-96, Fall 1987.

- Robbins - Cater, Jane; Charles A seavey, 'The Master's Degree : Basic Preparation for Professional Practice,' **Library Trends**. 34 (4) : 561-580, Spring 1986.
- Rogers, Sally A. 'Nes Directions in Library Education : A Young Practitioner's View,' **The Journal of Acedemic Librarianship**. 9 (2) : 90,98, May, 1982.
- Smith, Nathan M., Mauricd P. Marchant and Laura F. Nielson. 'Education for Public and Acedemic Librarians : A View From the Top,' **Journal of Education for Librarianship**. 24 (4) : 233-245, Spring 1984.
- Spaulding, Frank H. 'Special Lbrarian to Knowledge Counselor in The Year 2006,' **Special Libra- RIES**. 79 (2) : 83-91, Spring 1988.
- Stueart, Rpbert D. 'Preparing Libraries for Change,' **Library Journal**. 15 : 1724-1726 ; September 1984.
- Subramanyam, K. 'Information Technology and Library Education,' in **Encyclopedia of Library and Information Science**. Vol. 41. p. 161-193. New York : Marcel Dekker, 1986.
- Surprenant, Thomas T. and Clandia Perry-Holmes. 'The Reference Librarian of the Futures : a scenario,' **R.O.** 25 (2) : 234-238 ; Winter, 1985.
- Tees, Miriam. 'Graduate Education for Special Libraians : what special Librarians are looking for in graduates,' **Special Libraries**. 77 (4) : 190-197 ; Fall 1986.
- 'New Roles for Library School Graduates,' **Canadian Library Journal**. 43 (6) : 372-376 ; December 1986.
- Thomson, James. 'Keynote Address,' in **The New Information Professionals**. proceedings of the Singapore-Malaysia Congress of Librarians and Information Scientists. Singapore 4-6 September 1986. p.
- Veaner, Allen B. '1985 to 1995 : The Next Decade in Acedemic Librarianship. Part II,' **College & Research Libraries**. 46 (4) : 295-308, July 1985.
- White, Herbert S. 'the Future of Library and Information Science Education,' **Journal of Educa- tion Library and Information Science**. 26 (3) : 174-181. Winter 1986.
- White, Herbert S. and Marion Paris. 'Employer Preference and the Library Education Curriculum,' **The Library Quarterly**. 55 (1) : 1-33 ; January 1985.

การพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

(Electronic Publishing)

ศรีเพ็ญ มะโน*

นิวัติ สุทธิสว่าง*

บทนำ

คำว่า Electronic Publishing มีความหมายหลายประการ ความหมายโดยทั่วไปคือการใช้คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในการผลิตสิ่งพิมพ์ที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่ประหยัดและรวดเร็วในการพิมพ์ ส่วนความหมายที่เฉพาะหมายถึงความสามารถของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะทำให้สิ่งพิมพ์ในรูปแบบใหม่ที่สามารถแสดงการเคลื่อนไหวเสียง และลักษณะที่ได้ตอบกันได้

การพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เริ่มมีวิวัฒนาการตั้งต้นปี ค.ศ. 1960 จนถึงปัจจุบันและยังจะพัฒนาไปในอนาคต ซึ่งจะมีผลกระทบต่อผู้เขียน สำนักพิมพ์ และผู้ใช้สิ่งพิมพ์

ใช้คอมพิวเตอร์ในการพิมพ์

(computer use to print)

ขั้นแรกเป็นการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการพิมพ์ (เครื่องพิมพ์โดยคอมพิวเตอร์) แต่เนื่องจากผลที่ได้นั้นยังอยู่ในรูปสิ่งพิมพ์แบบเดิมที่เป็นกระดาษ พัฒนาการในขั้นนี้จึงมีผลกระทบต่อผู้อ่านเล็กน้อย แต่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบอกรับพิมพ์ และทำให้การผลิตสิ่งพิมพ์เร็วขึ้นกว่าเดิม

การพิมพ์แบบโฟโตคอมโพส (Photocompose) การนำคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการพิมพ์โดยสร้างฐานข้อมูลเรื่องที่จะพิมพ์ ซึ่งจะสามารถจัดพิมพ์

จัดเรียง ตรวจสอบความผิดพลาด และจัดทำบรรณานุกรมได้โดยสะดวก ซึ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสำนักพิมพ์ที่ให้บริการบรรณานุกรมและสาระสังเขปในปริมาณมาก นอกจากนั้นหลังจากที่ได้ผลิตสิ่งพิมพ์ออกมาแล้ว ฐานข้อมูลก็ยังคงใช้ประโยชน์ในการผลิตและให้บริการสารนิเทศอื่น ๆ ได้อีกด้วย

การผลิตสิ่งพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์จะทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เขียนกับสำนักพิมพ์ทำได้สะดวกขึ้น เนื่องจากผู้เขียนสามารถส่งต้นฉบับที่อยู่ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ไปให้กับสำนักพิมพ์ซึ่งก็จะทำให้สำนักพิมพ์ได้รับความสะดวกในการที่จะนำไปจัดพิมพ์ต่อไป แนวคิดในการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการพิมพ์ในทางปฏิบัติแล้วสามารถเป็นไปได้ เนื่องจากอุปกรณ์ที่สำคัญคือไมโครคอมพิวเตอร์สามารถจัดหาได้ง่ายราคาถูก (Armbruster & Yates. 1982 ; Shotwell 1982) การพิมพ์ด้วยอิเล็กทรอนิกส์สามารถเลือกใช้เทอร์มินัล และโปรแกรมสำเร็จรูปได้หลากหลายในการจัดทำ เรียบเรียง แก้ไข ปรับปรุงเนื้อหาข้อความที่พิมพ์

การผลิตสิ่งพิมพ์จากฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์สามารถจัดทำได้ตามความต้องการและปริมาณที่ผู้ต้องการ Star (1983) ได้แสดงความคิดเห็นว่าการพิมพ์นามานุกรมด้วยเครื่องพิมพ์เลเซอร์ สามารถจัดพิมพ์รูปเล่มออกมาได้อย่างรวดเร็วโดยใช้เวลา 2 แผ่น/วินาที ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าในอนาคตร้านจำ

*นิสิตปริญญาโท วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ มศว. ประสานมิตร ถอดความจาก "Electronic Publishing," Library and. 37 (3): 316-325 ; Winter, 1989.

หน่วยหนังสืออาจจะมีสิ่งพิมพ์เพียง 1 เล่มในชื่อเรื่องหนึ่ง ๆ ออกวางจำหน่ายแก่ผู้ใช้โดยที่ไม่จำเป็นต้องมีวางขายหลาย ๆ เล่ม หากผู้ใช้ต้องการก็สามารถจัดพิมพ์ให้กับผู้ใช้ตามจำนวนที่ผู้ใช้ต้องการได้อย่างรวดเร็ว

การพิมพ์ด้วยอิเล็กทรอนิกส์ผู้เขียนสามารถปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยได้อย่างสะดวกโดยการแก้ไขในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์และจัดพิมพ์ออกมาได้อย่างรวดเร็วตรงตามความต้องการของผู้ใช้ ทำให้ผู้ใช้ได้รับสิ่งพิมพ์ที่ทันสมัยที่สุดภายในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วยังสามารถจัดพิมพ์ออกมาในรูปแบบที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ และยังสามารถจัดพิมพ์ในรูปแบบของสื่ออื่น ๆ ได้ด้วย เช่น วิดีทัศน์ วิดีโอดิस्क ซึ่งแสดงออกมาในรูปของเสียง การเคลื่อนไหว ข้อความและภาพนิ่งได้ด้วย

การเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ Electronic Distribution

วิวัฒนาการขั้นที่สองของการพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์จะได้สิ่งพิมพ์ในรูปของกระดาษและสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ และพัฒนาการจนถึงขั้นที่สามจะเหลือสิ่งพิมพ์ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น เนื่องจากค่าใช้จ่ายและความต้องการที่จำกัด จึงทำให้ไม่สามารถผลิตสิ่งพิมพ์ออกมาในรูปของกระดาษได้ และการพิมพ์ลงกระดาษก็ไม่เหมาะสมเพราะข้อมูลที่นำเสนอขึ้นนั้นมักจะมีการปรับปรุงบ่อย ๆ

ในช่วงปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมาการเผยแพร่สารนิเทศในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีข้อจำกัดและทำให้เกิดปัญหาเนื่องจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะอยู่ในรูปเทปแม่เหล็กที่ต้องใช้กับคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่แบบเมนเฟรมเท่านั้น แต่ในช่วงปี ค.ศ. 1970 เริ่มมีการเผยแพร่สารนิเทศในรูปของเครือข่ายในระบบ Online ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากสารนิเทศร่วม

กันได้ ทำให้ลดค่าใช้จ่าย และทำให้ผู้ใช้ได้รับสารนิเทศจากแหล่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และในช่วงปี ค.ศ. 1980 สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์หลาย ๆ รูปแบบได้เพิ่มมากขึ้นโดยที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารนิเทศโดยผ่านทางเครือข่ายในระบบ online หรือทางโทรศัพท์ได้ ในขณะที่การเผยแพร่ในลักษณะอื่น ๆ จะมีทั้งเทปแม่เหล็ก วิดีทัศน์ และออปติคัลดิस्क (รวมทั้ง CD-ROM หรือรูปแบบอื่น ๆ)

เราสามารถทำอะไรได้หลาย ๆ อย่างกับสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งไม่สามารถทำได้กับสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปกระดาษ สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือเราสามารถค้นข้อมูลที่อยู่ในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วยคอมพิวเตอร์ และให้บริการในการสืบค้นย้อนหลังและให้บริการ SDI ได้อย่างสะดวก

ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งสารนิเทศทาง Online มีผลต่อค่าใช้จ่ายสารนิเทศนั้นคือในระบบ Online ผู้ใช้จะจ่ายเงินเมื่อใช้บริการเท่านั้น ในแง่ประโยชน์ที่ห้องสมุดจะได้รับคือ ห้องสมุดไม่จำเป็นต้องเก็บสิ่งพิมพ์ทุกประเภทไว้เพื่อให้บริการผู้ใช้ แต่บริการสารนิเทศในระบบเครือข่าย Online ช่วยให้ห้องสมุดจัดหาสารนิเทศที่มีในแหล่งต่าง ๆ มาให้บริการแก่ผู้ใช้ได้

การประชุมโดยคอมพิวเตอร์ (Computer Conferencing)

ความลำบากในการผลิตสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปกระดาษคือกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่าสองคนขึ้นไป แต่ก็สามารถแก้ไขได้โดยการใช้ Computer Conferencing และ Electronic Mails ซึ่งจะสามารถทำได้โดยง่ายโดยผ่านทางเครือข่ายหลาย ๆ เครือข่าย และผู้เขียนหลายคนสามารถร่วมมือกันผลิตสิ่งพิมพ์ ทำให้การผลิตสิ่งพิมพ์ชนิดใหม่มีความน่าเชื่อถือได้มาก ผลของความร่วมมือกันก็จะเกิดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ขึ้น ซึ่งแต่เดิมฐานความรู้ (Knowledge Base) จะจัดทำขึ้นโดย NLM (National Library of Medicine) เท่านั้น (Bernstein และคนอื่น ๆ. 1980 ; Sigel. 1979)

เครือข่ายการประชุมโดยคอมพิวเตอร์จะทำให้เข้าถึงการพิมพ์ที่ไม่เป็นไปตามแบบแผนได้ ผู้เขียนจะกลายเป็นผู้จัดพิมพ์โดยการส่งเรื่องที่เขียนให้กับเครือข่าย และผู้อ่านก็สามารถเข้าถึงเรื่องเหล่านั้นได้ ในทำนองเดียวกันวารสารหรือจดหมายข่าวที่ไม่เป็นแบบแผนก็จะถูกสร้างขึ้นในเครือข่ายเช่นเดียวกัน

ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ ผู้อ่านและผู้เขียนสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้อย่างง่ายดาย โดยผู้อ่านสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์นั้น ๆ หรือสนทนากับผู้เขียนเรื่องนั้น ๆ ได้ ผู้อ่านคนอื่น ๆ ก็สามารถอ่านบทสนทนาเหล่านั้นได้เช่นเดียวกัน

Hypertext

พัฒนาการต่าง ๆ ก็ยังคงมีเรื่อย ๆ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ได้นำมาใช้ในการผลิตสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปของกระดาษ หรือสิ่งพิมพ์บางประเภทที่แสดงออกทางหน้าจอคล้ายกับการพิมพ์บนกระดาษ เราสามารถกล่าวได้ว่าการพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์พยายามที่จะเลียนแบบการพิมพ์ในรูปแบบเดิม การบันทึกสารนิเทศจาก Encyclopedia Britanica ลงไปในฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ในระบบออนไลน์และบทกวีของเชกสเปียร์ ที่ปรากฏที่หน้าจอไม่ใช่เป็นการผลิตสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์จะไม่เหมือนกับหนังสือตรงที่ผู้เขียนไม่จำเป็นต้องเสนอเนื้อหาตามลำดับ แต่อาจจะเสนอในตอนใดตอนหนึ่งก็ได้

แม้ว่าสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปกระดาษได้มีวิวัฒนาการขึ้นมาในระยะสั้นเพียง 500 ปีเท่านั้นในประวัติศาสตร์ของการสื่อสารของมนุษย์แต่ก็ยังเป็นที่นิยมถึงแม้ว่าจะ

เป็นวิธีการพิมพ์ที่มีระเบียบแบบแผนและข้อจำกัด แนวความคิดที่นำระบบ Hypertext เข้ามาช่วยในการผลิตสิ่งพิมพ์ได้เริ่มขึ้นเมื่อ 300 ปี ที่ผ่านมาจากความคิดที่ว่าทำอย่างไรวารสารทางวิทยาศาสตร์ซึ่งแต่เดิมได้เสนอเนื้อหาที่เป็นลักษณะของภาพที่ไม่มีการเคลื่อนไหวให้ออกมาในรูปแบบที่เป็นปรากฏการณ์ที่สามารถเคลื่อนไหวได้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้เร็วมากขึ้น แต่ก็ต้องทำให้ผู้อ่านรู้สึกที่กำลังอ่านอยู่ที่หน้าใดของหนังสือและผู้อ่านสามารถเลื่อนหน้าของข้อความที่ต้องการอ่านได้อย่างรวดเร็ว ต่อมาจึงมีคณะผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเพื่อหารูปแบบใหม่ของสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้สามารถแสดงเนื้อหาที่มีการเคลื่อนไหวได้ ดังนั้นจึงต้องนำวิธีการพิมพ์ที่ทันสมัยมากขึ้นมาใช้แต่ก็ยังยึดหลักการของการเสนอข่าวสารในรูปแบบของสิ่งพิมพ์ปกติเช่น วารสาร Computer Human Factors (Shackel and Pullinger. 1984)

Hypertext เป็นระบบการนำเสนอเนื้อหาข้อความที่ผู้ใช้เป็นอิสระในการที่จะเลื่อนดูหน้าของข้อความได้ เป็นการรวมความยืดหยุ่นในการเข้าถึงและผู้อ่านสามารถที่จะวิจารณ์เนื้อหาข้อความได้และง่ายต่อการแก้ไขเพื่อให้เหมาะสมแก่ความต้องการของแต่ละคน ยิ่งไปกว่านั้น Nelson ยังกล่าวว่า Hypertext สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ผู้อ่านสามารถเลือกข้อความที่เก็บไว้ที่ใดที่หนึ่งได้ตามความต้องการ โดยใช้การเชื่อมโยงไปมาแบบเครือข่าย ผู้อ่านสามารถวิจารณ์หรือสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ได้นอกจากนั้นเนื้อหาข้อความสามารถที่จะปรับปรุงให้ทันสมัยได้ โดยผ่านการประชุมทาง Computer ระหว่างกลุ่มนักเขียน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ดังนั้นรูปแบบการเสนอจะไม่เป็นแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะแต่จะเปลี่ยนไปตามรูปแบบที่ผู้อ่านแต่ละคนต้องการ (Weyer. 1982)

Thrush และ Mabry (1980) ได้พัฒนาตำราอิเล็กทรอนิกส์ขึ้น (Electronic Textbook) โดยใช้หลักของ Hypertext ตำราอิเล็กทรอนิกส์จะต่างจากตำราที่พิมพ์โดยทั่ว ๆ ไป คือ ไม่จำเป็นต้องอ่านไปตามลำดับหน้า แต่จะมีวิธีการต่าง ๆ หรือการจัดรูปแบบให้เป็นไปตามความต้องการของผู้สอนเนื้อหาวิชาหรือผู้เรียน นอกจากนี้ผู้เรียนสามารถที่จะเสนอบทสรุป บทวิจารณ์หรือคำถามให้กับผู้สอน ผู้สอนสามารถตอบคำถามของผู้เรียนได้เช่นเดียวกัน ผู้เรียนสามารถที่จะเข้าถึงคำถามและบทวิจารณ์ของคนอื่น ๆ รวมทั้งคำตอบของผู้สอนหลาย ๆ คนได้ เนื้อหาข้อความต่าง ๆ ก็สามารถที่จะปรับปรุงให้ทันสมัยได้อย่างรวดเร็ว

Hypermedia Publication

ขณะที่เราสามารถจัดข้อความให้มีการเคลื่อนไหวและจัดรูปแบบใหม่ได้ การบรรยายเนื้อหาข้อความใน สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์จะมีความสำคัญน้อยลง เนื่องจากสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์จะมีภาพที่เคลื่อนไหวรูปแบบทางอิเล็กทรอนิกส์และเสียง โดยที่ผู้เขียนสามารถใช้สิ่งเหล่านี้ไปสู่การบรรยายเนื้อหาได้สื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบอื่น ๆ รวมทั้ง optical disk และโทรทัศน์ที่โต้ตอบได้ จะให้ความเป็นไปได้ในการที่จะรวมเสียงเพื่อที่จะให้ภาพและข้อความนั้นนำเสนอมากขึ้น Grunagle (1981) ได้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อจอโทรทัศน์กลายมาเป็นจอเทอร์มินัล เขาคาดว่าเสียงจากจอโทรทัศน์ควรจะมีความดังนี้

“จากงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนที่ติดตามอ่านข้อความจากจอโทรทัศน์ คาดว่าเสียงของข้อความนั้นจะออกมาด้วย และเสียงนั้นควรจะเหมือนกับเสียงที่ออกมาจากวิทยุทัศน์ ซึ่งจะเป็นสิ่งเร้าให้เกิดความสนใจแทนที่จะมีแต่ความเงียบ ซึ่งความเงียบลักษณะนี้นักจิตวิทยาเชื่อว่า เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการสูญเสียความรู้สึกร (sensory deprivation)”

ประโยชน์ของการใช้เสียงกับสิ่งพิมพ์ที่เห็นได้ชัด คือ บทความเป็นเรื่องของคนตรีที่ได้อ่านรวมผลงานของนักดนตรีหลาย ๆ คน เราสามารถเรียกดูชีวประวัติพร้อมทั้งผลงานของเขาได้ ถ้ายังสนใจลึกลงไปอีกก็อาจขอลองฟังเสียงผลงานดนตรีของเขาได้ ส่วนบทความอื่น ๆ ก็อาจบรรยายโดยมีเสียงนกร้องหรือเสียงสัตว์ต่าง ๆ ได้

ความสามารถทางกราฟฟิกของอิเล็กทรอนิกส์เป็นสิ่งที่น่าสนใจ แต่อย่างไรก็ตามภาพที่ปรากฏในหนังสือที่พิมพ์แบบเดิมก็เป็นภาพที่มีคุณภาพแม้ว่าจะไม่มีการเคลื่อนไหวก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็นข้อจำกัดของสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปแบบเดิม แต่สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงแต่จะเสนอภาพนิ่งเท่านั้นยังเสนอภาพเคลื่อนไหวอีกด้วย

Yankelovich และคนอื่น ๆ (1985) ได้อธิบายว่า Hypermedia หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะของ Hypertext แต่จะเพิ่มองค์ประกอบโครงสร้างของภาพที่ปรากฏในรูปหลายมิติ สามารถที่จะทำการเพิ่มสีสรรให้กับภาพได้ รวมทั้งตารางคำนวณ เสียง และภาพที่เคลื่อนไหวได้ ในระบบ Hypermedia ผู้เขียนสามารถสร้างการเชื่อมโยงกับโคแอดแกรมเนื้อหา ภาพถ่าย วิดีโอดิस्क การบันทึกเสียง ฯลฯ

ความสามารถที่จะรวมสารสนเทศที่เป็นเนื้อหาข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงเข้ากับระบบที่สามารถโต้ตอบได้นี้ Negroponte (1979) ได้กล่าวว่า เหมือนกับการจัดทำหนังสือที่ไม่เป็นไปตามรูปแบบ (book without pages) ซึ่ง Negroponte ได้พัฒนาระบบนี้ขึ้นที่ MIT โดยติดตั้งอุปกรณ์ควบคุมไว้ที่เก้าอี้ทำให้สามารถเลือกข้อความ หรือภาพและเสียง ออกปรากฏทางหน้าจอได้ นอกจากนี้ผู้อ่านสามารถที่จะย้ายหรือหมุนดูทุก ๆ ด้านของสิ่งพิมพ์ที่เราต้องการได้ ฐานข้อมูลที่แตกต่างกันสามารถนำมาเชื่อมโยงและบันทึกส่วนที่ต้องการและจัดเก็บไว้

ในสมุดอิเล็กทรอนิกส์

นอกจากนั้นงานอีกอย่างหนึ่งของ Negroponte คือ ระบบการจัดการข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ (SDMS-Spatial Data Management System) ซึ่งเป็นการอาศัยเทคโนโลยีของออปติคัลดิสก์ โดยการทำการเก็บภาพทั้งภาพนิ่งและการเคลื่อนไหว ผู้ใช้สามารถเรียกดูและค้นคืนได้ ระบบ SDMS ประกอบด้วยจอภาพ 2 เครื่อง ไมโครคอมพิวเตอร์ และเครื่องเล่นดิสก์ ความสามารถของระบบการจัดการข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ (SDMS) ที่ใช้เทคโนโลยีออปติคัลดิสก์จะประโยชน์ในการจำลองการท่องเที่ยวสามารถเลือกพื้นที่ทางภูมิศาสตร์โดยใช้ joystick เป็นตัวควบคุมความเร็วและทิศทาง ซึ่งลักษณะแบบนี้ได้นำมาใช้ในการสอนพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และทักษะการเดินทางของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกา

การจินตนาการในเรื่องของอิเล็กทรอนิกส์ยังคงมีเรื่อง ๆ เช่น นวนิยายวิทยาศาสตร์จะแตกต่างจากนวนิยายที่อยู่ในรูปแบบเดิม นอกจากนี้สิ่งพิมพ์ชนิดอื่น ๆ ก็จะมีทั้งเสียง ข้อความ และการเคลื่อนไหว รวมอยู่ด้วย โดยที่ผู้อ่านสามารถเลือกอ่านได้ตามต้องการ

Krueger (1985) ได้อธิบายถึงความเป็นไปได้ของการเขียนโคลงกลอนอิเล็กทรอนิกส์ที่มีจังหวะและเคลื่อนไหวได้ โดยการเขียนโปรแกรมใส่เข้าไปเพื่อให้อำและตัวอักษรมีจังหวะและโยกย้ายไปตามจังหวะ นอกจากนี้เขาได้แนะนำถึงความเป็นไปได้ในอนาคต คือ การที่จะทำให้คอมพิวเตอร์เข้าใจคำพูดของมนุษย์ และสามารถออกเสียงตามตัวอักษรได้ ซึ่งสามารถโต้ตอบกับผู้ใช้เขียนโคลงกลอนนั้น

สรุป

Yankelvoich และคนอื่น ๆ (1985) ได้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปอิเล็กทรอนิกส์จะทำให้ประโยชน์มากกว่าสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปกระดาษ เพราะจะช่วยในการติดต่อซึ่งกันและกันรวมความสามารถของสื่อสตัททัศน์ การเคลื่อนไหว การโต้ตอบ ตรงตามความต้องการของผู้ใช้และสามารถสืบค้นข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว Hypertext และความสามารถของ Hypermedia จะเปิดโอกาสให้ผู้ใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลสามารถทำการส่งผ่านข้อมูลได้เร็วขึ้นโดยผ่านอุปกรณ์ Apple Computer's Hypercard (Hallerman 1987)

ความสามารถที่จะเข้าถึงแหล่งสารนิเทศทาง online โดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีผลกระทบต่อห้องสมุดหลายแห่ง และห้องสมุดเหล่านี้ปัจจุบันก็ได้มีการใช้ฐานข้อมูล CD-ROM เนื่องจากปริมาณการเพิ่มข้อมูล แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบต่อห้องสมุดก็ถูกจำกัดในแง่ที่ว่า สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่จะเป็นฐานข้อมูลทางบรรณานุกรมซึ่งจะสนับสนุนกิจกรรมห้องสมุดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และจะมีน้อยกว่าสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรูปกระดาษ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดใหม่นี้จะปรากฏขึ้นในอนาคตบนสื่อสิ่งพิมพ์ ที่มีการประดิษฐ์ขึ้น โดยมีแนวโน้มที่จะเข้ามาเป็นทรัพยากรที่ห้องสมุดจะต้องจัดหามาให้บริการแก่ผู้ใช้นอกเหนือจากตำรา คู่มือการสอน นวนิยาย หนังสือเด็ก ซึ่งจะมีรูปแบบที่หลากหลาย กล่าวได้ว่า สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์จะเป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์ต่อห้องสมุดและนับเป็นสิ่งท้าทายต่อวงการวิชาชีพบรรณารักษ์

เอกสารอ้างอิง

Lancaster, F.W. "Electronic Publishing" **Library Trends**. 37(3) : 316 - 325 ; Winter, 1989.

การประเมินผลการใช้ฐานข้อมูล CD-ROM MEDLINE ในประเทศไทย*

สุดใจ ธนไพศาล **

บทคัดย่อ :

เป็นการวิเคราะห์คำขอให้บริการค้นหาข้อมูล CD-ROM MEDLINE ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงธันวาคม 1987 ที่ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คำขอใช้บริการดังกล่าวมาจากแหล่งต่าง ๆ 82 แห่งด้วยกัน ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ร้อยละ 97.8 มาจากหน่วยงานรัฐบาล

ห้องสมุดจัดหาฐานข้อมูล CD-ROM MEDLINE ตั้งแต่ปี 1982 ถึงปัจจุบันผู้ใช้ส่วนใหญ่ขอให้ค้นในช่วง 5-6 ปีหลัง การสำรวจผู้ใช้พิจารณาถึงในด้านบริการ ผู้ใช้มากกว่าร้อยละ 87 เห็นว่าคุ้นเคยกับบริการ นอกจากนั้นผู้ใช้เสนอแนะให้ห้องสมุดจัดโปรแกรมฝึกอบรมการค้นให้แก่ผู้ใช้ ผู้ใช้มากกว่าครึ่งหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่าจุดที่ให้บริการค้นที่เดียวนั้น ไม่เพียงพอต่อการขอใช้บริการ

ความนำ

ปัจจุบันได้มีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามามีใช้ในการควบคุมการทะลักรหัสของข่าวสารได้เป็นอย่างดี ในระหว่างทศวรรษ 1970 ฐานข้อมูลที่ใช้คอมพิวเตอร์เมนเฟรมขนาดใหญ่ทำให้ข่าวสารแพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง ตอนแรกฐานข้อมูลเหล่านี้ออกแบบให้ใช้โดยคนกลางซึ่งได้รับการฝึกฝนการค้นแล้ว และผู้ใช้จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอย่างดีมากจึงจะค้นได้ตามต้องการ การเข้าถึงฐานข้อมูลทางไกลโดยเครื่องเทอร์มินัลนั้นถูกจำกัด ส่วนใหญ่ต้องเสียค่าสื่อสารในราคาที่สูง พัฒนาการของเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ระหว่างปลายทศวรรษ 1970 ทำให้เกิด

การเปลี่ยนแปลงสำคัญในเรื่องการจัดเก็บและเผยแพร่ข่าวสาร ระบบสารสนเทศโดยใช้เครื่องไมโครได้รับการพัฒนาขึ้น ฐานข้อมูลยิ่งเพิ่มความเฉพาะวิชาและแตกย่อยไปมากขึ้น ทำให้ผู้ใช้จำนวนมากเข้าถึงสารสนเทศได้

ปัจจุบันระบบที่ใช้เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์มีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมข่าวสาร เนื่องจากการจัดหาฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ระบบและการฝึกหัดที่ทำได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม ระบบเหล่านี้มีข้อจำกัดต่าง ๆ เช่นความสามารถในการจุข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเราคำนึงถึงอย่างมากในเรื่องการจัดเก็บและเรียกค้น ข้อดีที่เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเลเซอร์ก้าวหน้ามากขนาดที่จะแก้ปัญหาโดยการให้ระบบ CD-ROM (compact-disc, read-only-memory) CD-ROM เริ่มนำเข้ามาใช้ในอุตสาหกรรมบันเทิงและดนตรีก่อนในทศวรรษ 1980 ต่อมาถูกนำมาใช้ในอุตสาหกรรมข่าวสารเพราะสามารถจัดเก็บข้อมูลได้ปริมาณมาก

ขณะที่ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พัฒนาการค้นหาสารสนเทศด้วยมือมาเป็นแบบออนไลน์ ก็พบปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายสูงเช่นกัน มีข้อจำกัดในการค้นหาสารสนเทศเนื่องจากเครื่องเทอร์มินัลและเวลาในการติดต่อสื่อสารมีไม่เพียงพอ บุคลากรของคณะให้บริการฐานข้อมูล DIALOG ในประเทศไทยซึ่งมีอยู่ 5 แห่งและที่อยู่ใกล้ที่สุด คือ สถาบันวิทยบริการ จุฬาฯ ซึ่งอยู่ห่างไปประมาณ 2 กิโลเมตร โดยฐานข้อมูล MEDLINE มีการใช้มากที่สุด เมื่อมีการบันทึกฐานข้อมูลนี้ลง CD-ROM ในต้นปี

*แปลจาก : Chamchuklin, A and Aung-Myint. An evaluation of CD-ROM MEDLINE use in Thailand. *Bull Med Libr Assoc* 1990; 78 : 395-9.

**หัวหน้างานห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และรองผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

1987 คณะกึ่งลงทุนจัดซื้อระบบของ Compact Cambridge MEDLINE CD-ROM ชุดแรกในประเทศไทยจึงใช้ที่ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน 1987 ข้อมูลของปี 1982 ถึง 1987 บรรจุลงในดิสก์ 6 แผ่น ๆ ละปี รวมแล้วมีข้อมูลถึง 1,808,424 รายการ

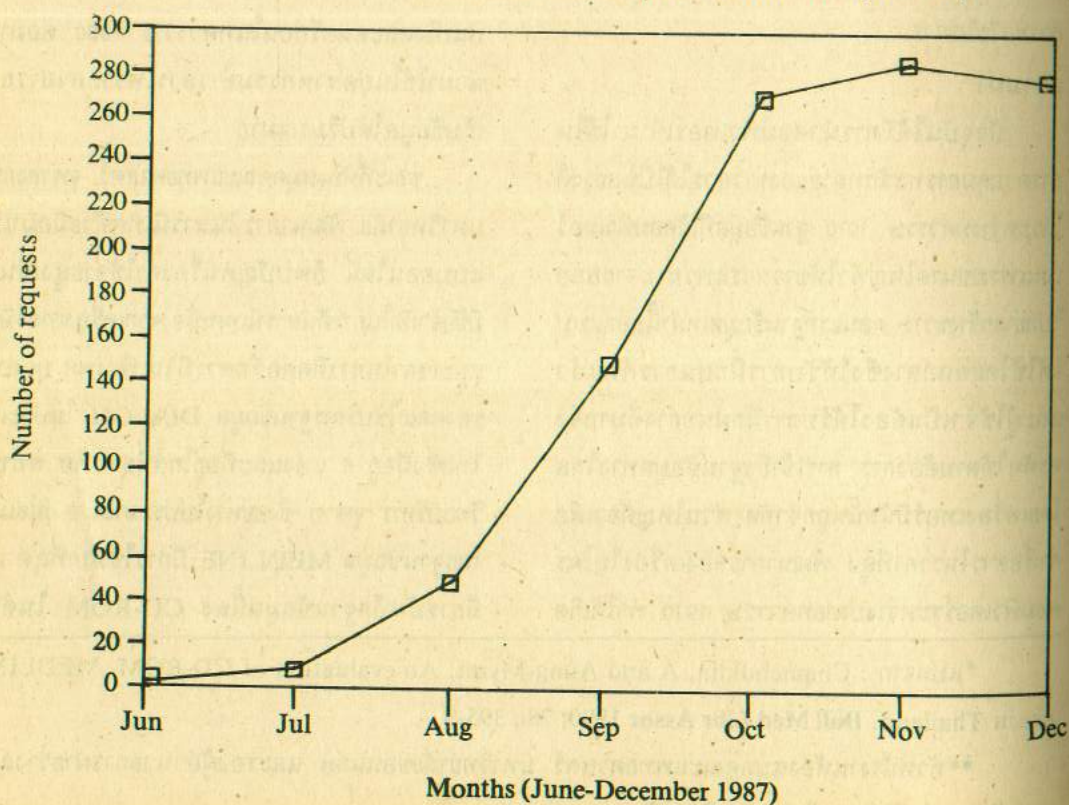
เครื่อง CD-ROM จัดไว้ให้คั่นภายในห้องของแผนกวารสารของห้องสมุด มีการฝึกการใช้และเรียกค้นให้กับเจ้าหน้าที่ห้องสมุดจำนวน 10 คน มีการประชาสัมพันธ์บริการนี้ให้บุคลากรของคณะและห้องสมุดในข่ายงานการยืมระหว่างห้องสมุดได้ทราบด้วย เมื่อตอนเริ่มในเดือนกรกฎาคม 1987 จัดให้บริการระหว่างเวลา 8.00-20.00 น. ในวันธรรมดาการใช้ในช่วง 6 เดือนแรกได้นำมาทำการศึกษาในครั้งนี้

วิธีการ

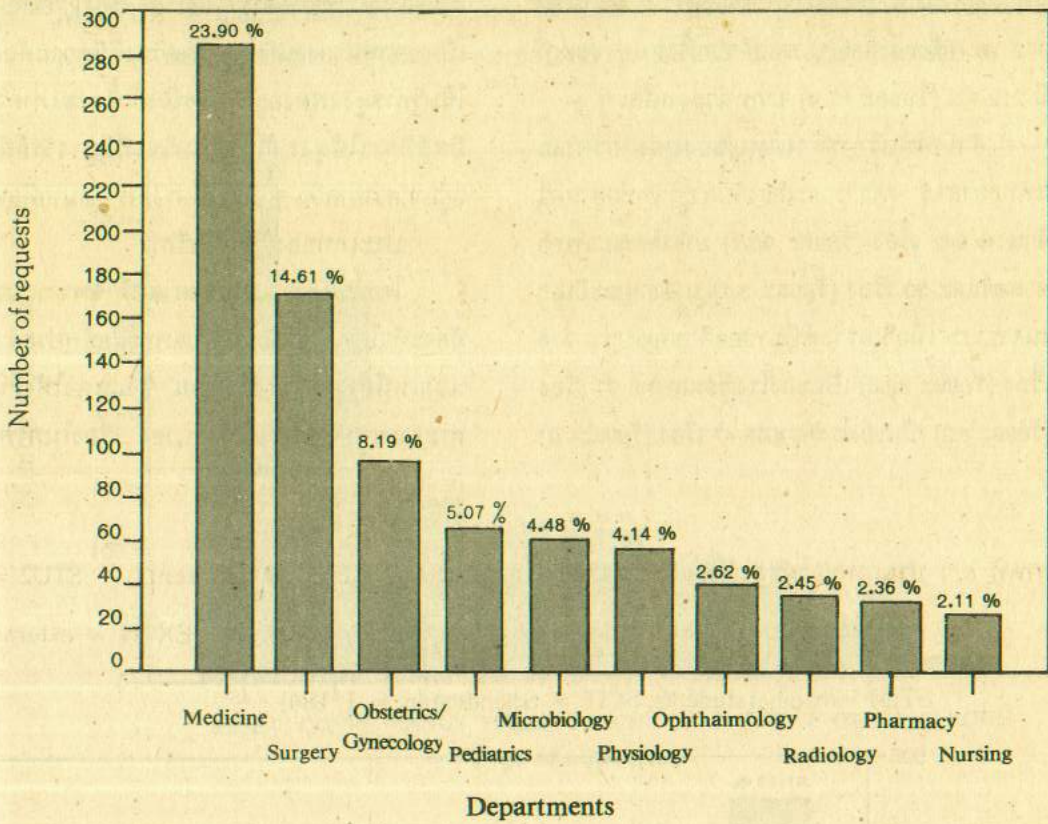
ระบบนี้ใช้เครื่องอ่าน CD-ROM ยี่ห้อ Phillips CM 100 พร้อมด้วย Interface card สำหรับเครื่อง IBM PC / XT ขนาดความจำ 640 KB กับฮาร์ดดิสก์ความจุ 20 MB ผู้ใช้บริการต้องกรอกแบบฟอร์มขอค้นและเจ้าหน้าที่ห้องสมุดซึ่งได้รับการฝึกฝนแล้วจะเป็นผู้ค้นให้ ข้อมูลที่ค้นได้อาจถูกเก็บลงบนแผ่นดิสก์หรือพิมพ์ลงบนกระดาษตามที่ผู้ใช้ต้องการแบบฟอร์มดังกล่าวได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์การใช้ครั้งนี้

มีการสุ่มตัวอย่างผู้ขอใช้บริการในตอนปลายปี 1987 โดยการใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจในการใช้บริการ CD-ROM แบบฟอร์มขอค้นและแบบสอบถามดังกล่าวถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ แยกตามเวลาที่ขอ สถาบันกลุ่มผู้ขอและวัตถุประสงค์ ขอบเขตปีที่ขอให้ค้น ภาษา คำวิจารณ์และคำแนะนำของผู้ใช้บริการ

ภาพที่ 1 : จำนวนคำขอใช้บริการที่ได้รับระหว่างเดือนมิถุนายน-ธันวาคม 1987 (n=1,184)

ภาพที่ 2 : จำนวนคำขอใช้บริการที่ได้รับจากภาควิชาในคณะแพทยศาสตร์จุฬา ฯ (n=972)

ผลและการอภิปรายผล

จำนวนการขอใช้บริการ

ใน 6 เดือนแรก มีคำขอใช้บริการทั้งสิ้น 1,184 เรื่อง 4 เดือนแรกการขอใช้บริการของบุคคลากรภายในคณะและนอกคณะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ 2 เดือนสุดท้ายปริมาณการขอใช้ค่อนข้างคงที่ (ภาพที่ 1) ประมาณปลายปี 1987 ห้องสมุดโรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล จัดหาระบบ CD-ROM MEDLINE มาใช้เป็นแห่งที่ 2 (ที่จริงคงเป็นแห่งที่ 3 มากกว่า เพราะห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีใช้แล้วตั้งแต่เดือนสิงหาคม 1987 - ผู้แปล) ห้องสมุดโรงพยาบาลรามาธิบดี

อยู่ห่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไป 5 กิโลเมตร ดังนั้น การขอใช้บริการของบุคคลภายนอกจึงลดลง บริการของจุฬา ฯ ส่วนใหญ่จึงให้กับบุคลากรของคณะเท่านั้น

แหล่งที่มาของคำขอใช้บริการ

แม้ว่านโยบายของห้องสมุดจะเป็นการให้บริการฟรีแก่ผู้ใช้ทุกคนทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน คำขอใช้บริการส่วนใหญ่ (1,158 เรื่องหรือร้อยละ 97.8) มาจากหน่วยงานรัฐบาล มีเพียง 26 เรื่อง (ร้อยละ 2.2) ที่มาจากหน่วยงานเอกชน ระหว่างการสำรวจ ได้รับคำขอจากสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด รวม 82 แห่ง คำขอ 31 เรื่องจาก 82 แห่งนี้ (ร้อยละ 37.8)

มาจากคณะแพทยศาสตร์และคณะที่เกี่ยวข้องใน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้ของจุฬา ฯ มีจำนวน
972 คน (ร้อยละ 82.1) ของคำขอทั้งหมด ขณะที่
มี 212 คน (ร้อยละ 17.9) จากหน่วยงานอื่น ๆ

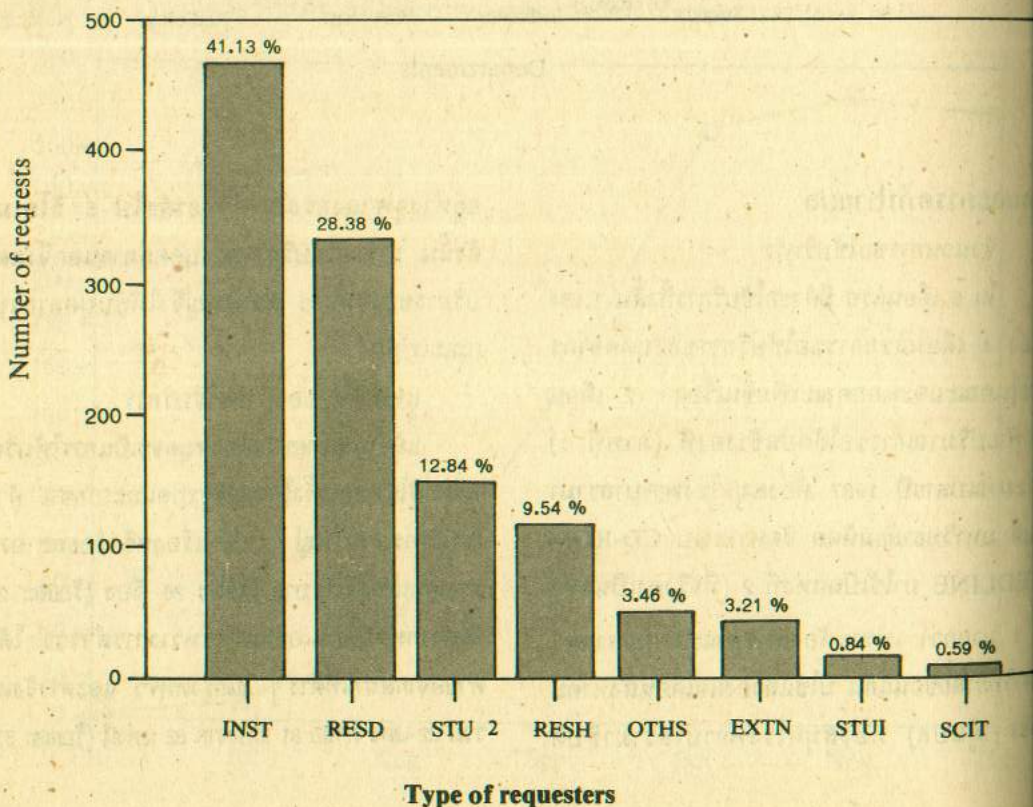
คำขอใช้บริการส่วนใหญ่ของบุคลากรคณะ
แพทยศาสตร์ จุฬา ฯ จะเกี่ยวกับสาขาแพทยศาสตร์
จำนวน 942 เรื่อง (ร้อยละ 96.9) มาจากคณะแพทย
ศาสตร์และ 30 เรื่อง (ร้อยละ 3.1) มาจากคณะอื่น ๆ
ในจุฬา ฯ เมื่อวิเคราะห์ที่มาของคำขอพบว่า 976
เรื่อง (ร้อยละ 82.6) เป็นของโรงเรียนแพทย์ 97 เรื่อง
(ร้อยละ 8.2) เป็นของโรงพยาบาล 47 เรื่อง (ร้อยละ 4.0)

เป็นของสถาบันทางสุขภาพ 38 เรื่อง (ร้อยละ 3.2)
เป็นของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และ 26 เรื่อง (ร้อยละ 2.2)
เป็นของหน่วยงานอื่น ๆ ภาควิชาที่มีความต้องการ
ใช้บริการสูงแสดงอยู่ในภาพที่ 2 ทั้ง 3 ภาควิชาที่
มีสถิติการใช้สูงสุดเป็นภาควิชาที่มีอาจารย์สังกัด
อยู่มากกว่าภาคอื่น ๆ และมีโครงการวิจัยมากที่สุดด้วย

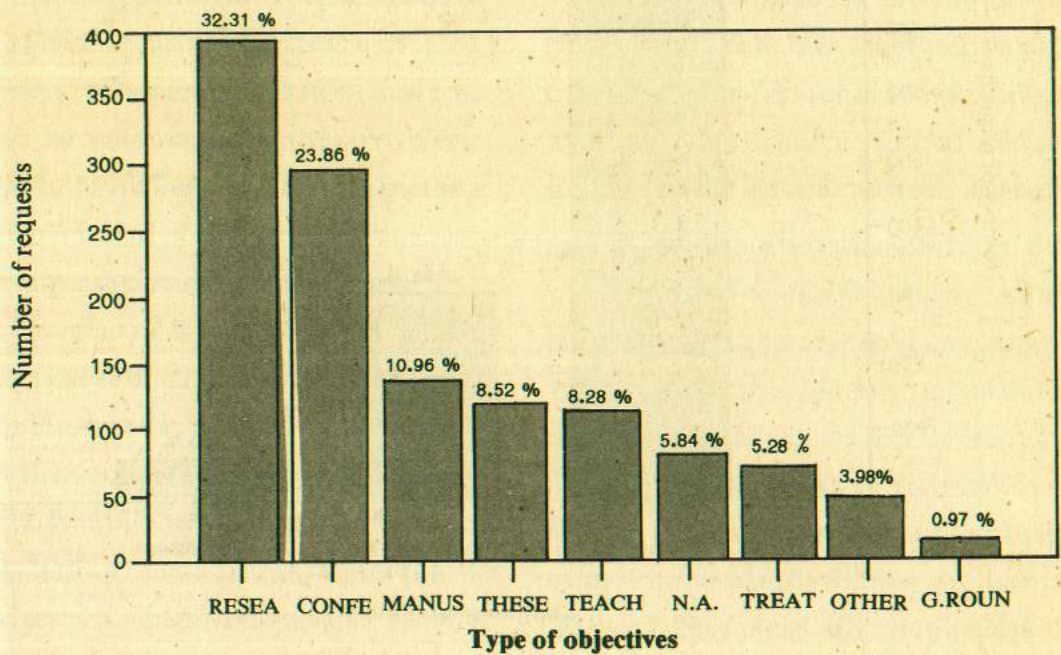
ประเภทของผู้ขอใช้บริการ

โดยทั่วไปที่คณะแพทยศาสตร์ จุฬา ฯ อาจารย์
มักจะทำโครงการวิจัยร่วมกับแพทย์ฝึกหัดประจำบ้าน
นอกเหนือจากภาระงานสอน ซึ่งแสดงให้เห็นการ
กระจายของคำขอจำนวน 1,184 เรื่องในภาพที่ 3

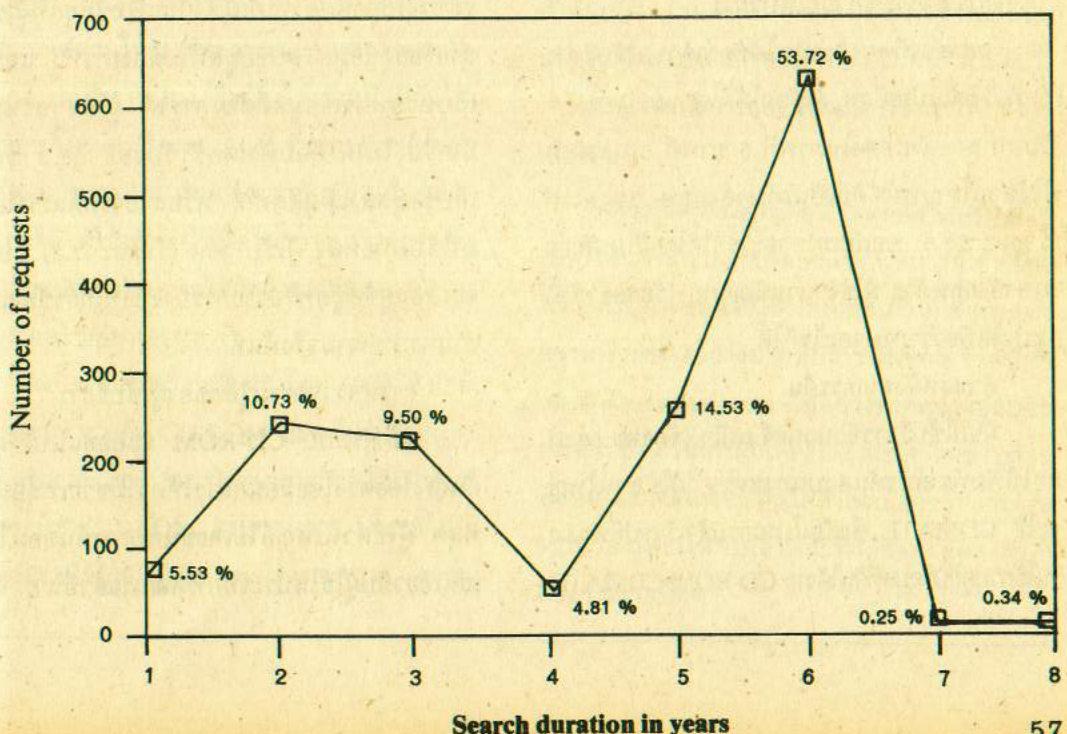
ภาพที่ 3 : ประเภทของผู้ขอใช้บริการ (INST = instructors, RESD = residents, STU2 =
postgrad.students, RESH = researcheres, OTHS = others, EXTN = externs,
STU1 = medical students, SCIT = Scientists) (n = 1,184)

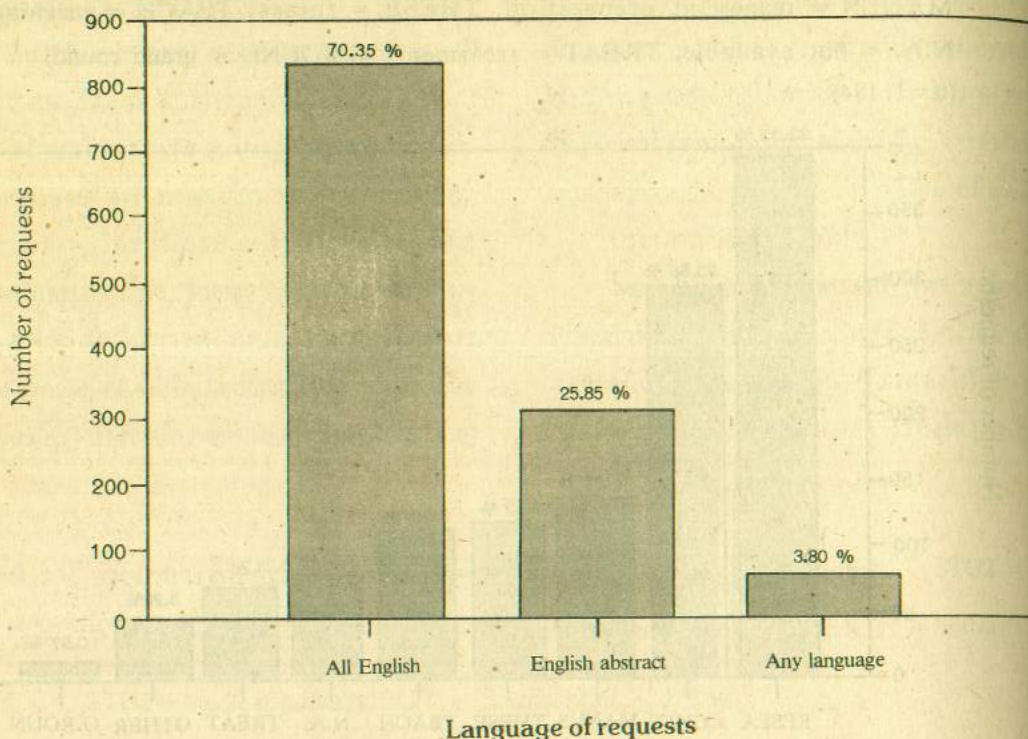
ภาพที่ 4: วัตถุประสงค์ของการใช้บริการ (RESEA = research, CONFE = conference/ seminar, MANUS = manuscript preparation, THESE = theses, TEACH = teaching, N.A. = not available, TREAT = treatment, G.ROUND = grand round)
(n = 1,184)

ภาพที่ 5 : จำนวนคำขอใช้บริการแยกตามขอบเขตปีที่ย่อ (n = 1,184)

ภาพที่ 6 : จำนวนคำขอใช้บริการแยกตามภาษาที่ขอ (n = 1,184)

การวิเคราะห์คำขอใช้บริการ

จากภาพที่ 4 จะเห็นได้ชัดว่าคำขอใช้บริการเพื่อทำวิจัยนั้นมากที่สุด ผู้ใช้ขอให้ค้นฐานข้อมูลทั้ง 6 ปีมากที่สุด ดังแสดงในภาพที่ 5 ภาพที่ 6 แสดงว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่ขอให้ค้นเป็นภาษาอังกฤษ รองลงมา (ร้อยละ 25.6) ขอเป็นภาษาอะไรก็ได้โดยมีบทความย่อภาษาอังกฤษด้วย ผู้ใช้จำนวนน้อยมาก (ร้อยละ 3.8) ระบุแต่เพียงว่าภาษาอะไรก็ได้

คำขอหลังจากการค้น

ผู้ขอใช้บริการจำนวนครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.5) ขอให้พิมพ์ผลการค้นลงบนกระดาษ ผู้ใช้ส่วนใหญ่จะใช้ CDMATE ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่พัฒนาขึ้นใช้ควบคู่กับข้อมูลที่ค้นได้จาก CD-ROM CDMATE

จะช่วยเปลี่ยนผลการค้นให้เป็นแฟ้มข้อมูลที่ผู้ใช้สามารถเรียกดูข้อมูล ลบข้อมูลที่ไม่ต้องการทิ้ง และสแกนหรือพิมพ์ข้อมูลที่ต้องการได้ ผู้ใช้จำนวนมากมีเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ ร้อยละ 38.3 ขอเก็บข้อมูลลงแผ่นดิสเก็ต หรือลงฮาร์ดดิสก์เพื่อนำใช้ในภายหลัง ผู้ใช้บางคน (ร้อยละ 7.3) ชอบจะเลือกดูข้อมูลหรือรายการอ้างอิงที่เกี่ยวข้องแล้วตามหาบทความจริงทันที

การสำรวจความรู้สึกรู้สึกของผู้ใช้บริการ

แม้ว่าระบบ CD-ROM จะออกแบบให้ผู้ค้นเองโดยตรงโดยมีคนกลางให้ความช่วยเหลือน้อยที่สุด ผู้ใช้ส่วนใหญ่ก็ไม่เคยชินกับการค้นออนไลน์ เช่นเดียวกับผู้ใช้ในประเทศที่พัฒนาแล้วอื่น ๆ ดัง

เหตุนี้ ตอนแรกห้องสมุดจึงจัดให้เจ้าหน้าที่ที่ฝึกฝนแล้วทำการค้นให้ เมื่อผ่านไป 6 เดือนแล้ว คาดว่าผู้ใช้จะคุ้นเคยกับระบบและสามารถให้คำวิจารณ์ได้ การสำรวจผู้ใช้จึงเริ่มขึ้นโดยการใช้แบบสอบถาม ผู้ใช้ไม่ได้ถูกขอให้วิจารณ์ข้อแตกต่างระหว่าง

การค้นแบบออนไลน์และแบบ CD-ROM แต่จำนวนร้อยละ 80 ออกความเห็นว่ชอบระบบการใช้คอมพิวเตอร์มากกว่าใช้มือค้น ดังที่เคยมีรายงานแสดงมาแล้วก่อนหน้านี้ ผู้ใช้ส่วนน้อย (ร้อยละ 20) ไม่แสดงว่าชอบแบบใดแบบหนึ่ง ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.1) บอกว่าคุ้นเคยกับการค้นจาก CD-ROM หรือไม่ก็รู้สึกเป็นการง่ายที่จะใช้ CD-ROM เพียงร้อยละ 12.9 พบว่าเป็นการยากที่จะใช้บริการนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่ง (65.7) ชอบให้เจ้าหน้าที่ที่ฝึกฝนแล้วทำการค้นให้ ร้อยละ 22.9 ไม่เห็นความแตกต่างว่าใครจะเป็นผู้ค้นให้ ส่วนร้อยละ 11.4 ชอบที่จะค้นด้วยตนเอง เกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.4) บอกว่าชอบให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดค้นให้เพราะตนเองขาดความรู้ในวิธีการค้น ร้อยละ 28.6 รู้สึกว่าการค้นโดยเจ้าหน้าที่ห้องสมุดละเอียดมากกว่า แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89.3) บอกว่าตนเองไม่มีเวลาพอที่จะค้นเอง จึงต้องให้เจ้าหน้าที่ค้นให้ ผู้ใช้เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 94.5) ซึ่งชอบที่จะค้นเองให้เหตุผลว่าเพราะสามารถจัดการกับข้อมูลในขณะที่ค้นอยู่ได้ ผู้ใช้ครึ่งหนึ่งเชื่อว่าเขาจะได้ผลการค้นที่ละเอียดชัดเจนขึ้น หากได้ค้นด้วยตนเอง

วิจารณ์และข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.3) สังเกตเห็นว่าจุดที่ทำการค้น CD-ROM มักจะไม่ว่างอยู่เสมอ จำนวนร้อยละ 40.6 ของผู้ตอบระบุว่าเขาไม่มีความรู้เรื่องการใช้ CD-ROM MEDLINE ขณะนี้ไม่มีการจัดฝึกฝนให้ผู้ใช้ ผู้ใช้บางคน (ร้อยละ 9.4) บอกว่า

บริการช้าและเจ้าหน้าที่ประจำมักจะไม่ว่างเนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งที่ต้องให้บริการถ่ายเอกสารควบคู่ไปด้วย

มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ 58.3) แนะนำให้ห้องสมุดจัดอบรมการใช้ CD-ROM ให้แก่ผู้ใช้อย่างทั่วถึงจัดทำคู่มือค้นด้วย ส่วนร้อยละ 41.7 แนะนำให้มีการปรับปรุงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบริการชนิดนี้ โดยเฉพาะการนำระบบ multi-use มาใช้ให้ผู้ใช้หลายคนสามารถเรียกค้นพร้อม ๆ กัน

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นพฤติกรรมของผู้ใช้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคลากรของคณะแพทยศาสตร์ จุฬาฯ เอง วัตถุประสงค์หลักของคณะคืองานบริการโดยมีอาจารย์ผู้สอนและแพทย์ฝึกหัดประจำบ้านร่วมทำวิจัย จำนวนการขอใช้บริการที่เท่า ๆ กันใน 2 เดือนสุดท้ายแสดงถึงความต้องการและความสามารถในการให้บริการที่เท่า ๆ กัน โดยการให้บริการยังมีข้อจำกัดอยู่ เป็นการแน่นอนว่าถ้ามีจุดค้น CD-ROM MEDLINE เพิ่มขึ้นก็จะเป็นการเพิ่มความสามารถในการให้บริการเนื่องจากงบประมาณที่ได้รับมีจำนวนจำกัด ห้องสมุดจึงกำลังหาวิธีอื่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการนี้ เป็นต้นว่า การขยายเวลาบริการและจัดระบบวิธีการให้บริการเสียใหม่

ความรู้สึกของผู้ใช้ที่มีต่อ CD-ROM MEDLINE เป็นไปในด้านบวกการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้ใช้พร้อมที่จะได้รับการสอนวิธีใช้ระบบนี้ แม้ว่าผู้ใช้จะแสดงความพึงพอใจอย่างมากต่อการค้นของเจ้าหน้าที่ เขาก็รู้สึกว่าการค้นเองจะทำให้ดีกว่าหากคุ้นเคยกับวิธีการค้น ถ้าได้รับการฝึกให้อย่างดีและมีคู่มือใช้ เขาจะพึงพอใจมากขึ้นเพราะค้นได้ด้วยตนเองหรือสามารถระบุเรื่องที่ค้นให้กับเจ้าหน้าที่ได้ชัดเจนตรงกับที่ต้องการมากที่สุด

หัวข้อการค้นนั้นแตกต่างกันไปตามความสนใจของภาควิชาและของส่วนบุคคล ผู้ใช้แสดงถึงความสนใจในขอบเขตปีที่ค้นและสนใจที่จะค้นในช่วง 2 ปีสุดท้ายมากที่สุด ลักษณะเช่นนี้แสดงไว้ในรายงานของ Takada ซึ่งทำการศึกษาไว้ที่ IMIC (International Medical Information Center) ของประเทศญี่ปุ่นผู้ใช้ในการศึกษาทั้ง 2 ครั้งส่วนใหญ่ทำงานวิจัย สิ่งนี้เป็นการแนะนำให้เห็นว่าการจัดให้บริการดังกล่าวต้องควบคู่ไปกับฐานข้อมูล

หรือแหล่งวารสารที่มีประสิทธิภาพ

ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จะปรับปรุงจัดการบริการต่าง ๆ ให้ทันกับความต้องการของผู้ใช้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงบริการห้องสมุดเพื่อให้ผู้ใช้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากระบบและจะใช้เป็นฐานสำหรับการเปรียบเทียบกับอื่น ๆ ในอนาคตต่อไป

แนะนำทรัพยากรสารสนเทศ

วรรณิ ศิริสุนทร *

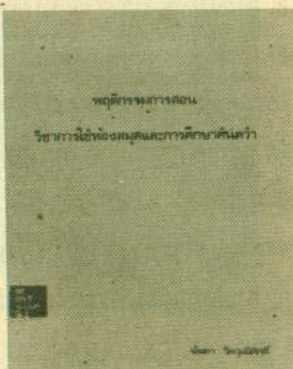
นันทา วิฑูณิศักดิ์. การผลิตอุปกรณ์และครุภัณฑ์ห้องสมุด. กรุงเทพมหานคร : ดี ดี บุ๊คส์โตร์, 2532.
278 หน้า. ภาพประกอบ. ราคา 65 บาท. ISBN 974 - 233-015-8

ของครุภัณฑ์ห้องสมุด เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสร้างวัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ห้องสมุด

ให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ และครุภัณฑ์ห้องสมุด มาตรฐานห้องสมุด มาตรฐานครุภัณฑ์ ราคามาตรฐานวัสดุและครุภัณฑ์ ห้องสมุด การแลกเปลี่ยนวัสดุครุภัณฑ์ วิธีการผลิต อุปกรณ์และครุภัณฑ์ห้องสมุด การซ่อมบำรุงรักษา การผลิตและการจัดจำหน่าย หัวยเล่มมีบรรณานุกรม ดัชนี และภาคผนวกเกี่ยวกับมาตรฐานห้องสมุด มาตรฐาน ราคามาตรฐาน และทั้งรูปแบบมาตรฐาน

นันทา วิฑูณิศักดิ์. พฤติกรรมการสอนวิชาการใช้ห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้า. กรุงเทพมหานคร : ดี ดี บุ๊คส์โตร์, 2533. 275 หน้า. ราคา 65 บาท.

กล่าวถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสอน หลักสูตร และการเตรียมการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล การประเมินผล วิธีสอนวิชาการใช้ห้องสมุด ตัวอย่างแผนการสอน เรื่องต่าง ๆ เช่น การปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุด การจัดหมู่หนังสือและการเรียงหนังสือบนชั้น ส่วนต่าง ๆ ของหนังสือและการระวังรักษาหนังสือ บัตรรายการ และหนังสืออ้างอิง เป็นต้น หัวยเล่มมีดัชนี ช่วยค้นเรื่อง

* วรรณิ ศิริสุนทร รองศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน

วรรณิ ศิริสุนทร. การเล่านิทาน. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2532. 125 หน้า. ภาพประกอบ. ราคา 90 บาท
ISBN 974-85559-2-5

ผลงานที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้เป็นเอกสาร
คำสอนแก่นิสิตระดับการศึกษามหาบัณฑิต วิชา
บรรณารักษศาสตร์ เหมาะสำหรับผู้ที่กำลังศึกษา
การเล่านิทาน บรรณกรรมสำหรับเด็ก พ่อแม่
อาจารย์ และบรรณารักษ์ ใช้เป็นคู่มือในการ
นิทานและเลือกนิทานรวมทั้งวรรณกรรมต่าง
สำหรับเด็กเข้าห้องสมุดได้ด้วย เนื้อหาสาระ
หนังสือแบ่งออกเป็น 9 บท ได้แก่ ประวัติและคว

เป็นมาของนิทานและวรรณกรรมต่าง ๆ ประเภทของนิทาน หลักเกณฑ์ในการเลือกนิทานและวรรณกรรม
ชั่วโมงนิทาน เทคนิคและศิลป์ในการเล่านิทาน หุ่น การใช้สื่อชนิดต่าง ๆ ประกอบการเล่านิทาน การดำเนิน
การเล่านิทาน และ การเขียนโครงการเล่านิทาน

วรรณิ ศิริสุนทร. รวมบทความบรรณารักษศาสตร์เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2532. 175 หน้า
ภาพประกอบ. ราคา 60 บาท. ISBN 987-7680-02-5

รวมบทความบรรณารักษศาสตร์เล่ม 2 เป็น
ผลงานที่ได้เขียนหรือแปลลงใน วารสาร นศว. ปทุมวัน
และ วารสารห้องสมุด เป็นส่วนมากในช่วงระหว่าง
ปี พ.ศ. 2529-2532 รวม 11 บทความ และมีบทความ
อื่นและผลงานวิจัยจากวิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร
มหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2527 รวม
อยู่ด้วย 2 บทความ บทความต่าง ๆ จะช่วยอำนวย

ประโยชน์ให้แก่ผู้ที่สนใจในสาขาวิชาวรรณกรรมสำหรับเด็ก ห้องสมุด การส่งเสริมการอ่าน สไลด์ทัศนวิ
การเล่านิทาน และสารนิเทศศาสตร์ ชื่อบทความที่น่าสนใจได้แก่ การแนะนำการอ่านสำหรับเด็กปัญญาเลิศ
การเล่านิทาน บรรณนิทรรศน์สังเขปหนังสือภาษาไทยที่เป็นผลงานของพระยาอนุมานราชธน พาเด็ก ๆ ไป
เที่ยว สรุปการสัมมนาทางวิชาการระดับชาติ เรื่อง "มาตรฐานการควบคุมบรรณานุกรม" สารานุกรมไทย
สำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชุดพิเศษ เป็นต้น

วรรณิ ศิริสุนทร. แหล่งและบริการสนเทศทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2533.
164 หน้า. ภาพประกอบ. ราคา 110 บาท. ISBN 974-7680-14-9

ผลงานที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้เป็นประโยชน์แก่นิสิตปริญญาโทที่กำลังศึกษาวิชา แหล่งและบริการสนเทศทางสังคมศาสตร์ ทั้งใช้อย่างอิงได้ ในวิชา วรรณกรรมทางสังคมศาสตร์ และ วรรณกรรมสังคมศาสตร์กับห้องสมุด ในมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยอื่นๆ ที่ทำการสอนวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับสาขาวิชาต่าง ๆ ของสังคมศาสตร์

ได้แก่ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา ฯลฯ แต่ละสาขาวิชาจะให้รายละเอียดทางความหมายของสาขาวิชานั้น ๆ ว่าคืออะไร พัฒนาการความเป็นมาของสาขาวิชานั้น ๆ ในประเทศไทย ขอบเขต วรรณกรรม รวมทั้งบอกแหล่งและบริการสนเทศทางสาขาวิชาใน ๆ ด้วยเพื่อประโยชน์ให้ใช้บริการได้ตรงตามวัตถุประสงค์

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศิลปศาสตร์. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ. (Information Resources Development) (นนทบุรี) : มหาวิทยาลัย, 2533. 2 เล่ม.
ภาพประกอบ. ราคา 225 บาท.

วัตถุประสงค์เพื่อให้ นักศึกษารู้จักทรัพยากรสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศ และเกิดแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดหาและดำเนินงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศมี 2 เล่ม เล่มที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทรัพยากรสารสนเทศ กระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การจัดการงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ แหล่งทรัพยากรสารสนเทศภาคราชการ แหล่งทรัพยากรสารสนเทศภาคเอกชน ความต้องการใช้สารสนเทศ

การเลือกสิ่งพิมพ์ และการเลือกสื่อโสตทัศนและฐานข้อมูล เล่มที่ 2 คู่มือเลือกและจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ การจัดหาหนังสือ การจัดหาวารสารและหนังสือพิมพ์ การจัดหาสื่อโสตทัศนและฐานข้อมูล คอมพิวเตอร์กับงานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ และความร่วมมือในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศิลปศาสตร์. เอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์สารสนเทศ.
(Information Analysis). (นนทบุรี) : มหาวิทยาลัย, 2533. 2 เล่ม ภาพประกอบ. ราคา 225 บาท.

วัตถุประสงค์เพื่อให้ นักศึกษาตระหนักถึงคุณค่าของการวิเคราะห์สารสนเทศซึ่งเป็นหัวใจของกระบวนการจัดเก็บและค้นหาสารสนเทศ สามารถเลือกใช้เทคนิคในการวิเคราะห์สารสนเทศแต่ละประเภท แต่ละรูปแบบ และสามารถนำหลักการไปใช้กับการจัดเก็บและค้นหาสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ได้ มี 2 เล่ม เล่มที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวิเคราะห์สารสนเทศ แหล่งข้อมูลของวัสดุสารสนเทศ

การจัดเก็บเอกสารการวิเคราะห์สารสนเทศระบบทศนิยมดิวอี้ การวิเคราะห์สารสนเทศระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน การวิเคราะห์สารสนเทศระบบหอสมุดแพทย์แห่งชาติอเมริกัน ระบบทศนิยมสากลและระบบศูนย์การค้ำระหว่างประเทศ และการใช้หัวเรื่องและศัพท์สัมพันธ์ในการวิเคราะห์สารสนเทศ เล่มที่ 2 บัตรรายการและการลงรายการ การทำบัตรรายการหนังสือ การทำบัตรรายการสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องและสิ่งพิมพ์พิเศษ การทำบัตรรายการสื่อโสตทัศน์ การจัดทำดรรชนี การจัดทำสาระสังเขป คอมพิวเตอร์ กับการวิเคราะห์สารสนเทศ คอมพิวเตอร์กับการจัดเก็บและค้นหาสารสนเทศ

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สาขาวิชาศิลปศาสตร์. เอกสารการสอนชุดวิชาสารสนเทศศาสตร์เบื้องต้น.

(Introduction to Information Science). (นนทบุรี) : มหาวิทยาลัย, 2532. 2 เล่ม. ภาพประกอบ. ราคา 225 บาท.

เนื้อหาประกอบด้วยความรู้ทางด้านสารสนเทศศาสตร์ เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการดำเนินงานตามวิธีการทางนิเทศศาสตร์ มี 2 เล่ม เล่มที่ 1 ประกอบด้วยเนื้อหาทางด้านสารสนเทศและนิเทศศาสตร์ ระบบสารสนเทศ สารนิเทศสำนักงาน สถาบันบริการสารสนเทศ ผู้ใช้และผู้บริการสารสนเทศ ดรรชนีและสาระสังเขป ตรกกวิทยาเชิงคณิตศาสตร์ และการค้นหาสารสนเทศ เล่มที่ 2 ประกอบด้วยเนื้อหาทาง

ด้านระบบไมโครกราฟฟิก ไมโครฟอร์มกับงานสารสนเทศ การโทรคมนาคมกับสารสนเทศ ระบบคอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์ ไมโครคอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์กับงานสารสนเทศและพัฒนาการด้านสารสนเทศในอนาคต

ห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, สมาคม. ห้องสมุดกับสารนิเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. (Library and Introduction for Life Quality Development). กรุงเทพมหานคร : สมาคม, 2533. 239 หน้า. ISBN 974-85736-7-2

จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการประชุมสามัญประจำปี 2533 บรรจบทความจากวิทยากรที่ได้รับเชิญให้มาบรรยายและอภิปรายและบทความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการประชุม “ห้องสมุดกับสารนิเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต” เนื้อหาแบ่งเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 สารนิเทศเพื่อพัฒนาการรู้หนังสือ ตอนที่ 2 สารนิเทศเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตอนที่ 3 สารนิเทศเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรม และ ตอนที่ 4 บรรณานุกรมเลือกสรรทางด้านคุณภาพชีวิต การรู้หนังสือ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

อัมพร ทิษะระ, ผู้รวบรวม. ศัพท์วิชาการบรรณารักษศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. 332 หน้า.

ผลงานที่ได้จากการวิจัยของผู้รวบรวมเรื่อง “การรวบรวมและวิเคราะห์ศัพท์วิชาการทางบรรณารักษศาสตร์ในภาษาไทย” ซึ่งได้รับเงินทุนอุดหนุนการวิจัยของคณะอักษรศาสตร์ปี 2525 การจัด

พิมพ์หนังสือ ศัพท์วิชาการบรรณารักษศาสตร์ นั้นนับว่าเป็นประโยชน์แก่นักวิชาการและผู้สนใจในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพราะจะได้ศัพท์วิชาการที่เป็นภาษาไทยเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม และยังช่วยลดความสับสนในการใช้ศัพท์ภาษาไทยและต่างประเทศด้วย และยังมีส่วนผลักดันให้เกิดการใช้คำศัพท์ภาษาไทยศัพท์เดียวกันต่อไปในอนาคต

ศัพท์วิชาการบรรณารักษศาสตร์ทั้งหมดมี 1,630 คำ โดยรวบรวมมาจากตำราและหนังสือวิชาการที่จัดพิมพ์โดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นับตั้งแต่แรกเริ่มจนถึง พ.ศ. 2528 จำนวน 90 ชื่อเรื่อง

ฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ชุดิมา สัจจันนท์ *

การวิจัยในศาสตร์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน รวมทั้ง บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ นอกจาก จะใช้ข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ที่มีให้บริการในห้องสมุดแล้ว เพื่อความทันสมัย และความกว้างขวางของ ข้อมูลและแหล่งข้อมูลนักวิจัยจึงให้ความสนใจใช้บริการ ค้นคืนข้อมูลจากฐานข้อมูลทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์ ฐานข้อมูลที่แนะนำต่อไปนี้มีทั้งฐานข้อมูลทางบรรณารักษ ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และฐานข้อมูลของศาสตร์ อื่น ๆ เช่น ศึกษา ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ด้วย นักวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์สามารถค้นข้อมูลได้จากฐาน ข้อมูลของผู้ผลิตฐานข้อมูลโดยตรง หรือจากฐาน ข้อมูลของ DIALOG ซึ่งเป็นบริษัทจัดจำหน่ายฐาน ข้อมูลที่ใหญ่ที่สุด

ชื่อฐานข้อมูล : British Education Index (BEI)

ขอบเขต : BEI : ค.ศ. 1976 -ปัจจุบัน

BETI : ค.ศ. 1950 - ปัจจุบัน

จำนวนระเบียน : 60,150 ระเบียน

การปรับปรุงข้อมูล : BEI ราย 3 เดือน BETI รายปี

ผู้ผลิตฐานข้อมูล : University of Leeds, Leeds สหราชอาณาจักร

BEI เป็นฐานข้อมูลของ British Education Index (BEI) ฉบับจัดพิมพ์และ British Education Theses Index (BETI) ฉบับไมโครฟิช BEI ประกอบด้วยสรุปเนื้อหา และข้อมูลทางบรรณานุกรม ของบทความและงานเขียนในวารสารสำคัญ ๆ ทาง การศึกษาส่วน BETI เป็นดรรชนีของวิทยานิพนธ์ ซึ่งแฟ้มข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของฐานข้อมูล ERIC

International นอกจากนี้ยังรวมดรรชนีทางการศึกษา ของอังกฤษ ออสเตรเลียและแคนาดาด้วย

ขอบเขตของฐานข้อมูลครอบคลุมอย่างกว้าง ขวางทุกแง่มุมของการศึกษาดังแต่การศึกษาก่อนวัย เรียนจนถึงการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาระดับสูง และ ไม่จำกัดขอบเขตทางภูมิศาสตร์ ตัวอย่างหัวข้อที่ ครอบคลุม เช่น หลักสูตร นโยบายการศึกษาคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จิตวิทยาการศึกษา เทคโนโลยีทางการศึกษา ภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาที่สอง การบริหารการศึกษา พลศึกษา การศึกษาพิเศษ การฝึกหัดครู

ชื่อฐานข้อมูล : DISSERTATION ABSTRACTS ONLINE (DAO)

ขอบเขต : ค.ศ. 1861 - ปัจจุบัน

จำนวนระเบียน : 1,085, 142 ระเบียน

การปรับปรุงข้อมูล : รายเดือน

ผู้ผลิต : University Microfilms International. Ann Arbor. MI สหรัฐอเมริกา

DAO เป็นฐานข้อมูลสาระสังเขปวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาเอกของสถาบันการศึกษาในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นที่รับรอง โดยมีขอบเขตครอบคลุมทุก สาขาวิทยาการ รวมทั้งบรรณารักษศาสตร์และสาร นิเทศศาสตร์ ต่อมา ค.ศ. 1988 ได้รวมสาระสังเขป วิทยานิพนธ์ของสถาบันการศึกษาในแคนาดา สหราชอาณาจักร ยุโรป และประเทศอื่น ๆ และยังมีสาระสัง เขปวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทด้วย มีบริการทั้งใน ระบบออนไลน์และแผ่นซีดีรอม

* รองศาสตราจารย์ระดับ 9 และประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ชื่อฐานข้อมูล : ERIC

ขอบเขต : ค.ศ. 1966 ถึงปัจจุบัน

จำนวนระเบียน : 719, 826 ระเบียน

การปรับปรุงข้อมูล : รายเดือน

ผู้ผลิต : U.S. Department of Education, OERI.
Washington, D.C. ; และ ERIC Processing and
Reference Facility Bethesda. MD สหรัฐอเมริกา

ERIC เป็นฐานข้อมูลวัสดุการศึกษาที่สมบูรณ์
จากศูนย์แหล่งสารนิเทศทางการศึกษา ข้อมูลจากฐาน
ข้อมูล ERIC สามารถค้นคืนได้ทั้งระบบออนไลน์และ
แผ่นซีดีรอมของบริษัท DIALOG และจากแผ่นซีดี
รอมของบริษัทซิลเวอร์เพลตเตอร์ ERIC ทั้งสองรุ่นครอบคลุม
ดัชนีฉบับพิมพ์ทั้งสองฉบับคือ Resources
in Education ซึ่งเน้นรายงานการวิจัยทางการศึกษา
ที่สำคัญและทันสมัย และ Current Index to Jour
nals in Education ซึ่งเป็นดรรชนีจากวารสารที่น่า
สนใจสำหรับผู้ประกอบอาชีพทางการศึกษา

ชื่อฐานข้อมูล : INFORMATION SCIENCE
ABSTRACTS

ขอบเขต : ค.ศ. 1966 ถึงปัจจุบัน

จำนวนระเบียน : 135,087 ระเบียน

การปรับปรุงฐานข้อมูล : ปีละ 11 ครั้ง

ผู้ผลิต : IFI/Plenum Data Corp. เมืองอเล็ก
ซานเดรีย VA

ใช้ค้นวรรณกรรมทางสารนิเทศศาสตร์และ
ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องจากบทความวารสาร สิทธิบัตร
รายงานการประชุม เอกสาร สิ่งพิมพ์รัฐบาล รายงาน
เอกสารชุด และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ทุกประเภท ขอบเขต
เนื้อหาวิชาแบ่งกว้าง ๆ เป็นสารนิเทศศาสตร์ และ
การเอกสาร ห้องสมุด บริการสารนิเทศ การผลิตสำ
เนาและแจกจ่ายสารนิเทศ การจัดเก็บและค้นคืนสาร
นิเทศ การใช้สารนิเทศ การศึกษาและเทคนิคที่

เกี่ยวข้อง (ทางด้านจิตวิทยา คณิตศาสตร์ วิศวกรรมวิทยา
และอื่น ๆ

ชื่อฐานข้อมูล : INSPEC (The Database for
Physics, Electronics and Computing)

ขอบเขต : ค.ศ. 1969 ถึงปัจจุบัน

จำนวนระเบียน : 3,750,000 ระเบียน

การปรับปรุงข้อมูล : รายปี

ผู้ผลิต : Institution of Electrical Engineers,
London สหราชอาณาจักร

INSPEC เป็นฐานข้อมูลทางฟิสิกส์ อิเล็ก
ทรอนิกส์และการคำนวณรวบรวมสาระสังเขปทาง
วิทยาศาสตร์ที่จัดพิมพ์ออกเป็นรูปเล่ม 3 รายการคือ
Physics Abstracts ; Electrical and Electronics
Abstracts และ Computer and Control Abstracts
ฐานข้อมูลนี้บรรจุข้อมูลภาษาอื่นนอกจากภาษาอังกฤษ
ด้วยถึงประมาณร้อยละ 16 และทุกบทความมีสาระ
สังเขปเป็นภาษาอังกฤษ ฐานข้อมูล INSPEC ใช้
ศัพท์ควบคุมจากศัพท์สัมพันธ์ INSPEC Thesaurus
ชื่อฐานข้อมูล : LIBRARY AND INFORMATION
SCIENCE ABSTRACTS (LISA)

ขอบเขต : ค.ศ. 1969 - ปัจจุบัน

จำนวนระเบียน : 107,481 ระเบียน

การปรับปรุงฐานข้อมูล : รายเดือน

ผู้ผลิต : Bowker-Saur Ltd., London สหราชอาณาจักร

LISA เป็นฐานข้อมูลทางบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์ที่มีขอบเขตกว้างขวางทั่วโลก
มีแฟ้มข้อมูลย่อย 2 แฟ้ม คือ LISA records ซึ่ง
รวมบทความจากวารสารมากกว่า 550 ชื่อจาก 60
ประเทศ และ Current Research Records รวม
งานวิจัยใหม่ ๆ ใน Current Research in Library
& Information Science ซึ่งเป็นแหล่งรวมงานวิจัย

ในสาขาที่กำลังดำเนินการและเพิ่งดำเนินการแล้ว
เสร็จจากทั่วโลก นอกจากนี้ยังมีรายงาน รายงานการ
ประชุม วิทยานิพนธ์ และเอกสารชุดซึ่งมีสาระสัง
เขปอย่างละเอียด LISA มีได้ครอบคลุมเฉพาะวิชา
บรรณารักษศาสตร์และบริการห้องสมุดเท่านั้น แต่
รวมการค้นคืนข้อมูลออนไลน์ วิดีโอเท็กซ์ การพิมพ์
อิเล็กทรอนิกส์ เวกโปรเซสซึ่ง การประชุมทางไกล
การจัดเก็บและค้นคืนสารนิเทศ บริการสาระสังเขป
และตรวจการพิมพ์และจำหน่ายหนังสือ บรรณานุ
กรม จดหมายเหตุ วัสดุไมตีพิมพ์และเครื่องมือการ
ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
กิจกรรมวัฒนธรรมสัมพันธ์ และสื่อมวลชน

ชื่อฐานข้อมูล : NITS

ขอบเขต : ค.ศ. 1964 ถึงปัจจุบัน

จำนวนระเบียน : 1,473,762 ระเบียน

การปรับปรุงข้อมูล : 2 สัปดาห์

ผู้ผลิต : National Technical Information Service
(NTIS) .U.S. Department of Commerce.
Springfield, VA

NTIS ครอบคลุมงานวิจัยและพัฒนาที่ได้รับ
การสนับสนุนจากรัฐ สหพันธรัฐ หน่วยงานระดับ
รัฐและองค์การส่วนท้องถิ่น ฐานข้อมูลนี้เป็นพหุวิ
ทยาการ มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมการบริการและ
การจัดการ การเกษตรและอาหาร พหุติกรรมและ
สังคม การก่อสร้าง ธุรกิจและเศรษฐศาสตร์ เคมี
วิศวกรรมโยธา พลังงาน การวางแผนสาธารณสุข
บรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ วัสดุศาสตร์

แพทยศาสตร์และชีววิทยา การทหาร การขนส่ง และ
อื่น ๆ

ชื่อฐานข้อมูล : Research Centers and Services
Directory

ขอบเขต : ฉบับพิมพ์ปัจจุบัน

จำนวนระเบียน : 26,000 องค์การ

การปรับปรุงข้อมูล : ราย 6 เดือน

ผู้ผลิต : Gale Research Inc., Detroit, MI สหรัฐ
อเมริกา

แหล่งรวมข้อมูลองค์การที่สนับสนุนและดำเนิน
การวิจัยทั่วโลกมากกว่า 26,000 แห่ง อย่างละเอียด
โดยเชื่อมโยงกับสิ่งพิมพ์ในเครือ Research Centers
Directory ได้แก่ Research Centers Directory
ซึ่งรวบรวมนามานุกรมองค์การทางการวิจัยในมหาวิท
ยาลัย และองค์การที่มีได้ห้วงกว้างอื่น ๆ ในสหรัฐ
อเมริกาและแคนาดามากกว่า 12,300 แห่ง Interna
tional Research Centers Directory ซึ่งครอบคลุม
องค์การทางการวิจัย ในประเทศต่าง ๆ 145 ประเทศ
(ไม่รวมสหรัฐอเมริกา) มากกว่า 6,600 แห่ง Govern
ment Research Directory ซึ่งครอบคลุมหน่วยงาน
วิจัยของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกามากกว่า 3,700 แห่ง
และ Research Services Directory รวบรวมข้อมูล
ภาคเอกชนและบริษัทที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการ
วิจัยในเชิงธุรกิจมากกว่า 3,400 แห่ง ฐานข้อมูลนามา
นุกรมนี้ให้ข้อมูลสถานที่ติดต่อ พร้อมรายละเอียด
ขององค์การทางการวิจัยแต่ละประเภทด้วย

แผนงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

งานวิจัยทางการศึกษาบรรณารักษศาสตร์

พันทิพา มีแต้ม*

การศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไทย
เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2494 เรียกว่า วิชาจัดห้องสมุด
เป็นการศึกษาภาคพิเศษตอนเย็นสำหรับผู้สำเร็จการศึกษา
จะได้รับประกาศนียบัตรวิชาจัดห้องสมุด พ.ศ. 2498
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิด
รับผู้ที่เรียนจบปริญญาตรีแล้วมาศึกษาต่อระดับ
อนุปริญญาบรรณารักษศาสตร์หลักสูตร 1 ปี
พ.ศ. 2502 เปิดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับ
ปริญญาตรี และ พ.ศ. 2507 เปิดสอนถึงระดับ
ปริญญาโท

หลังจากเริ่มมีการศึกษามหาวิทยาลัย
ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว มหาวิทยาลัยอื่น ๆ
ได้เปิดหลักสูตรนี้ขึ้นอีกหลายแห่ง ได้แก่

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เริ่มด้วยการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์แก่นิสิต
ชั้นปีที่ 4 และครูประจำการที่ทำงานในห้องสมุด
เรียกว่า Library Under Studies เมื่อ พ.ศ. 2500
ต่อมาได้ขยายหลักสูตรเป็นประกาศนียบัตรชั้นสูง
เมื่อ พ.ศ. 2508 และเปิดหลักสูตรระดับปริญญาโท
พ.ศ. 2509 ส่วนในระดับปริญญาตรีเปิดสอนเป็น
วิชาโท

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดสอนระดับ
ปริญญาตรี ในคณะศิลปศาสตร์เมื่อ พ.ศ. 2507

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยราม
คำแหง เปิดสอนระดับปริญญาตรีในคณะมนุษยศาสตร์
เมื่อ พ.ศ. 2510 และ พ.ศ. 2514 ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น เปิดสอนบรรณารักษ
ศาสตร์ระดับปริญญาตรีครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2518
ในคณะวิทยาศาสตร์-อักษรศาสตร์ ต่อมาภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ได้แยกออกมาสังกัดคณะมนุษย
ศาสตร์และสังคมศาสตร์เมื่อ พ.ศ. 2521

กรมการฝึกครูเริ่มจัดการศึกษามหาวิทยาลัย
ด้วยการเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการ
ศึกษาชั้นสูง พ.ศ. 2510 ที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยาเป็นแห่งแรก ต่อมาได้ประกาศใช้หลักสูตร
การฝึกหัดครู พ.ศ. 2519 และได้เปิดสอนวิชา
บรรณารักษศาสตร์ทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชา
การศึกษาระดับสูง และระดับปริญญาตรี 2 ปี พ.ศ. 2524
มีหลักสูตรการฝึกหัดครูระดับปริญญาตรีซึ่งผู้เรียน
วิชาบรรณารักษศาสตร์ จะต้องเรียน ตลอดหลักสูตร 4
ปี ปัจจุบันการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ของกรม
การฝึกหัดครูในระดับปริญญาตรีแบ่งเป็น 3 หลักสูตร
ได้แก่ สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาบรรณารักษ
ศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ โปรแกรมวิชาบรรณารักษ
ศาสตร์และ โปรแกรมวิชาบรรณารักษศาสตร์และ
สารนิเทศศาสตร์

การวิจัยทางการศึกษามหาวิทยาลัย

* พันทิพา มีแต้ม อาจารย์ 2 ระดับ 6 หัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ วิทยาลัยครูบุรี

เท่าที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นงานวิจัยของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งเปิดสอนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จำแนกได้ดังนี้

การศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เปิดสอนที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เปิดสอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อักษรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เปิดสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ

ขณะนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ และ สารนิเทศศาสตร์ เป็นหลักสูตร 1 ปี หลังระดับปริญญาโท เรียกว่า Graduate Diploma (Librar and Information Science)

วิทยานิพนธ์หรือปริญญานิพนธ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในระดับปริญญาโทสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในห้องสมุด ที่ศึกษาวิเคราะห์ทางด้านการศึกษามหาบัณฑิตมีเพียง 21 เรื่อง แบ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร 4 เรื่อง การฝึกงาน 4 เรื่อง การวัดและประเมินผล 1 เรื่อง การสอน 2 เรื่อง สถานภาพการทำงานของบัณฑิต 3 เรื่อง และเรื่องอื่น ๆ 3 เรื่อง ดังรายละเอียดจากตารางประกอบ

งานวิจัยทางการศึกษามหาบัณฑิต

เรื่อง	จุฬาฯ	มศว.ประสานมิตร	รวม	คิดเป็นร้อยละของงานวิจัยทั้งหมด
หลักสูตร	4	4	8	38.09
การฝึกงาน	2	2	4	19.05
การวัดและการประเมินผล	1	-	1	4.76
การสอน	2	-	2	9.52
สถานภาพการทำงาน ของบัณฑิต	2	1	3	14.29
อื่น ๆ	3	-	3	14.29
รวม	14	7	21	

จากตารางสรุปได้ว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีงานวิจัยทางด้านการศึกษามหาบัณฑิตถึง 14 เรื่อง จาก 21 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 66.67 หัวข้อที่นิสิต-นักศึกษานิยมวิเคราะห์มากที่สุดคือเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตร มีผู้ทำการวิจัยไว้ถึงร้อยละ 38.09 ของงานวิจัยทั้งหมด

งานวิจัยด้านหลักสูตร

งานวิจัยด้านหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์มีจำนวน 8 เรื่อง เป็นการศึกษาหลักสูตรของการฝึกหัดครู 3 เรื่อง หลักสูตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ มหาวิทยาลัยรามคำแหง แห่งละ 1 เรื่อง ส่วนที่เหลือเป็นการศึกษาเปรียบเทียบรายวิชาการจัดหมู่ และทำบัตรรายการ และแนวโน้มของหลักสูตรและการสอนบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัย ผลสรุปของงานวิจัยแต่ละเรื่องมีดังนี้

พันทิพา วิทวุฒิศักดิ์. "การศึกษาและประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับ ป.กศ. ชั้นสูง พ.ศ. 2510 (วิชาโท) ในวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2516.

จุดมุ่งหมายของงานวิจัยนี้คือศึกษาความเหมาะสมของความมุ่งหมาย เนื้อหา เวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และปัญหาการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจำนวน 6 คน และนักศึกษาที่เรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาโทของปีการศึกษา 2515 จำนวน 130 คน ผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายทั่วไปเหมาะสมดีแล้ว
2. เนื้อหาสอดคล้องกับความมุ่งหมาย
3. เนื้อหาไม่สมดุลย์กันเพราะบางรายวิชามีเนื้อหาซ้ำซ้อน
4. เวลาของการเรียนการสอนควรเพิ่มให้เหมาะสมกับความสำคัญ และความมากมายของเนื้อหา

ชาญกิจ ชอบทำกิจ. "การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นและปัญหาของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.

ผู้วิจัยต้องการศึกษาความคิดเห็นและปัญหาของอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยครูเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงของสถาบันการฝึกหัดครู และศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาคือหลักสูตรเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้สอนจำนวน 36 คน นักศึกษาจำนวน 281 คน จากวิทยาลัยครูที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอกในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงในปีการศึกษา 2520-2521 11 แห่ง

ผลการวิจัยด้านความมุ่งหมายของหลักสูตร อาจารย์มีความเข้าใจค่อนข้างมากส่วนนักศึกษามีความเข้าใจปานกลางในทุกรายวิชา ด้านเนื้อหาวิชาทั้งอาจารย์และนักศึกษาเห็นด้วยค่อนข้างมากแต่เห็นด้วยค่อนข้างน้อยกับการใช้วิธีการสอนโดยการบรรยายในวิชา บรรณ. 223 การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ 1 อาจารย์และนักศึกษาเห็นด้วยค่อนข้างมากกับการประเมินผลทุกครั้งที่ยสอนหรือจัดกิจกรรมในวิชา บรรณ. 221 งานเทคนิคของห้องสมุด บรรณ. 222 การเลือกและการจัดหาวัสดุห้องสมุด และบรรณ. 223 การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ 1 ความคิดเห็นด้านอัตราเวลาเรียนมีความเหมาะสมปานกลาง

ผลการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าอาจารย์และนักศึกษามีความเข้าใจเรื่องจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน และมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องรายละเอียด

ของเนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลปลายภาคเรียน

ปัญหาในการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษาคือหนังสือและวัสดุการศึกษามีไม่เพียงพอ ปัญหาเฉพาะของอาจารย์คือการที่อาจารย์แต่ละคนต้องสอนหลายรายวิชา ส่วนปัญหาเฉพาะของนักศึกษาคือขาดทักษะในการพิมพ์ดีดสำหรับการเรียนวิชาบรรณ. 223

นิรันทร กุลทานนท์. "การศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ บัณฑิต และนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีของวิทยาลัยครู." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532.

ผลการศึกษาความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของอาจารย์ บัณฑิต และนักศึกษาต่อหลักสูตรปริญญาตรีวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ (ค.บ. 4 ปี) จำนวน 214 คน ในวิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยครูธนบุรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิทยาลัยครูพระนคร และวิทยาลัยครูสวนสุนันทา ปีการศึกษา 2530 สรุปได้ว่า ความคิดเห็นในทางที่พึงปรารถนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ. 01 ทุกด้าน ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล

มาลินี ประเสริฐวงศ์. "การศึกษาและประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ของคณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518.

จุดมุ่งหมายของการวิจัยคล้ายคลึงกับของนันท์ วิทุมศักดิ์ และศึกษาเพิ่มเติมเรื่องการใช้อุปกรณ์การสอนและวิธีวัดผลว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกันเพียงใด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาได้แก่ผู้สอนจำนวน 7 คน ผู้สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จำนวน 94 คน และผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อีกจำนวน 20 คน

ผลของการวิจัยพบว่า หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สามารถผลิตบรรณารักษ์ที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์อย่างกว้างขวางแต่หลักสูตรไม่เน้นด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในบางวิชาเล็กน้อย ด้านอุปกรณ์ยังขาดตำราภาษาไทย

ทัศนีย์ ทองศิริ. "ประสิทธิผลของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2518-2518." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

บัณฑิตที่จบการศึกษาจากภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ส่วนใหญ่เข้าทำงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย รองลงมาคือห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดเฉพาะ ร้อยละ 34.69, 30.61 และ 24.49 ตามลำดับ ตำแหน่งและหน้าที่เป็นบรรณารักษ์ เป็นอาจารย์ที่ปฏิบัติงานด้านห้องสมุด และเป็นพนักงานธุรการและผู้ประกอบกิจการส่วนตัวร้อยละ 50.00, 30.62 และ 1.12 ตามลำดับ

การนำความรู้จากการเรียนไปใช้ปฏิบัติงานโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง วิชาที่นำไปใช้ประโยชน์

มักเป็นวิชาด้านงานเทคนิคและงานบริการ บัณฑิต
ที่ทำงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมี
ความเห็นว่วิชาที่ใช้ประโยชน์ได้มากตามลำดับคือ
บริการห้องสมุด ปฏิบัติการห้องสมุด การจัดหมู่
หนังสือและการทำบัตรรายการ 2 ส่วนบัณฑิตที่
ปฏิบัติงานในห้องสมุดเฉพาะเห็นว่วิชาที่ใช้มากที่สุด
คือการจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ 1,2

ปัญหาในการปฏิบัติงานของบัณฑิตมีน้อย
ที่เป็นปัญหาในระดับปานกลางได้แก่เรื่องหนังสือ
และวัสดุการอ่าน อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้
บัณฑิตส่วนใหญ่ต้องการให้ภาควิชาเพิ่มการสอน
วิชาการจัดหมู่หนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน
และจัดทำเอกสารบรรณารักษศาสตร์ออกเผยแพร่
เป็นประจำ

พวงเพ็ญ ทิพย์พิช. "ประสิทธิผลของหลักสูตรสาขา
วิชาบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงาน
ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง."
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.

ข้อมูลในการวิจัยรวบรวมจากบัณฑิตสาขาวิชา
บรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงปีการ
ศึกษา 2520-2524 ผลการวิจัยด้านเนื้อหาวิชา คือ
ควรเพิ่มเนื้อหาวิชาการฝึกงานห้องสมุดและการจัด
หมู่หนังสือและทำบัตรรายการ บางรายวิชาควร
ลดเนื้อหาและเวลาเรียนเช่น ประวัติหนังสือและ
การพิมพ์ บรรณารักษศาสตร์เบื้องต้นและวรรณกรรม
ประเภทต่าง ๆ วิชาที่นำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้
มากตามลำดับคือ การฝึกงานห้องสมุด การจัดหมู่
และทำบัตรรายการ และการบริการห้องสมุด ส่วน
วิชาที่นำไปใช้ได้น้อยคือ ประวัติหนังสือและการ
พิมพ์ การจัดหมู่และทำบัตรรายการวัสดุพิเศษ
 เป็นต้น

ผลของการวิจัยประสิทธิผลของหลักสูตรสาขา
วิชาบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
และมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ผลสรุปส่วนใหญ่
ตรงกันจะต่างกันเล็กน้อย ก็การจัดลำดับความสำคัญ
กุลธิดา สงวนรักษ์. "การศึกษาเชิงเปรียบเทียบราย
วิชาการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เปิด
สอนในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย
ในประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

เป็นการศึกษาหลักสูตรในด้านเนื้อหาวิชา
จำนวนหน่วยกิต วิธีการสอน การใช้อุปกรณ์การสอน
การวัดผล รวมทั้งปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอ
แนะ ข้อมูลในการวิจัยรวบรวมได้จากผู้สอนวิชา
การจัดหมู่และทำบัตรรายการจำนวน 10 คน และ
นิสิตนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ระดับ
ปริญญาตรีที่กำลังศึกษาวิชานี้ในภาคปลายปีการศึกษา
2524-2525 ในมหาวิทยาลัย 6 แห่งคือ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จำนวน
150 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่เนื้อหาของ
รายวิชานี้ประกอบด้วยวิชาเกี่ยวกับการทำบัตรรายการ
ภาษาไทย และการทำบัตรรายการภาษาต่างประเทศ
คู่มือได้มาตรฐานที่ใช้เรียงตามลำดับนี้ ระบบทศนิยม
ดิวอี้ ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน กฎการทำบัตร
รายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1
และฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 หัวเรื่องของเชยส์ และ
หัวเรื่องของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน วิธีการสอนที่
ใช้มากที่สุดคือการบรรยายและการให้นิสิตนักศึกษา
ทำแบบฝึกหัด การวัดผลมีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดความ
เข้าใจและความสามารถในการนำไปใช้มากกว่า
วัดความจำ

ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนคือความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาและจำนวนหน่วยกิต ทั้งยังมีความต้องการห้องปฏิบัติการสำหรับการศึกษารายวิชานี้โดยเฉพาะพร้อมกับให้มีคู่มือเพียงพอ

ความคิดเห็นที่แตกต่างกันของผู้สอนและนักศึกษา คือ สิ่งที่ควรปรับปรุง ผู้สอนเห็นว่าสิ่งที่ควรปรับปรุงตามลำดับได้แก่ เนื้อหาวิชา จำนวนหน่วยกิต การจำแนกรายวิชา และวิธีการสอน ส่วนนักศึกษาต้องการให้ปรับปรุงเรื่องการใช้อุปกรณ์การสอน ปัญหาที่ผู้สอนประสบมากคือเนื้อหาวิชามากเกินไปจนเกินเวลาที่กำหนดให้และสภาพห้องเรียนไม่อำนวยต่อการสอน ปัญหาของนิสิตนักศึกษาคือหนังสือคู่มือไม่เพียงพอ

ชุ่มจิตต์ แซ่ฉั่น. "แนวโน้มหลักสูตรและการสอนบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือศึกษาแนวโน้มของหลักสูตรและการสอนบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2528 ผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ผู้เชี่ยวชาญทางบรรณารักษศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์ และอุดมศึกษา จำนวน 26 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคเคสฟาย

ผลการวิจัยปรากฏแนวโน้มดังนี้คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่คงเหมือนเดิมแต่จะเพิ่มเติม ด้านความสามารถในการเป็นนักเอกสารสนเทศ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด

2. หลักสูตรจะเน้นการผลิตบุคลากรเพื่อ

ทำงานในภาครัฐกิจ เอกชน ห้องสมุดเฉพาะและห้องสมุดประชาชน

3. โครงสร้างหลักสูตรจะมีความยืดหยุ่นมากขึ้น แต่ไม่เปลี่ยนแปลงมากนักในสาระสำคัญ

4. จำนวนหน่วยกิตรวมจะอยู่ระหว่าง 120-150 หน่วยกิต

5. หมวดวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ คือ หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป สาขาวิทยาศาสตร์ จะครอบคลุมด้านเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มากกว่าวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ หมวดวิชาเลือกเสรีจะเพิ่มจำนวนหน่วยกิตมากขึ้น

6. เนื้อหาหมวดวิชาชีบบรรณารักษศาสตร์ จะประกอบด้วยวิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ผสมผสาน โดยจะเพิ่มจำนวนหน่วยกิตมากขึ้น แต่มีรายวิชาบังคับน้อยลง และเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

7. จุดประสงค์ในการสอนจะเน้น การประยุกต์พัฒนาและเปลี่ยนแปลงมากที่สุด รองลงมาคือให้มีประสบการณ์ด้านการใช้เทคโนโลยีที่ใช้ในห้องสมุด ให้แสดงความคิดเห็น แก้ไขปัญหาและให้สามารถค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น

8. ใช้เทคนิคและวิธีการสอนอื่น ๆ มากขึ้น นอกเหนือจากการบรรยาย

9. ใช้อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยมากขึ้น

10. มีกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม และจัดกิจกรรมประกอบการสอนมากขึ้น

12. มีการสอบย่อยมากขึ้น โดยเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลจะขึ้นกับเนื้อหาวิชา

13. วิธีการที่ใช้ในการวัดและประเมินผล จะใช้แบบฝึกหัดเพื่อเพิ่มประสบการณ์มากที่สุด

14. เน้นการฝึกงานด้านการใช้เครื่องจักรกลที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด

งานวิจัยด้านการฝึกงาน

จากการวิจัยเรื่องประสิทธิผลของหลักสูตรสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์พบว่า การฝึกงานเป็นรายวิชาที่ให้ประโยชน์มากที่สุดรายวิชาหนึ่งต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานเมื่อจบการศึกษาแล้วการศึกษาเฉพาะเรื่องการฝึกงานจึงน่าจะอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการประกอบวิชาชีพบรรณารักษ์ยิ่งขึ้น วิชานิพนธ์ที่ศึกษาเรื่องนี้มี 4 เรื่อง รวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ บัณฑิต และบรรณารักษ์ที่ดูแลการฝึกงานของนักศึกษา ผลสรุปของการวิจัยมีดังนี้

ทรงศรี อักษรเสื่อ. "ผลการฝึกงานห้องสมุดต่อการปฏิบัติงานอาชีพบรรณารักษ์." วิชานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

ผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่องนี้ได้แก่บัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์จำนวน 274 คนจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยรามคำแหงสรุปได้ว่าการนำประสบการณ์จากการฝึกงานไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง บัณฑิตบางคนประสบปัญหาด้านการจัดหุ้หนังสือและทำบัตรรายการ บัณฑิตส่วนใหญ่ยังคงเห็นว่าการฝึกงานควรมีบังคับในหลักสูตร และควรส่งเสริมให้นักศึกษาออกไปฝึกงานในห้องสมุดต่าง ๆ ซึ่งได้คัดเลือกแล้วว่าดี

ประพิณพร เลิศธีระวัฒน์. "ปัญหาเกี่ยวกับการฝึกงานห้องสมุดของนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ระดับ ป.กศ. สูง ในวิทยาลัยครู."

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522

จุดมุ่งหมายของการวิจัยจำแนกได้ 4 ประการคือ

1. ศึกษาเปรียบเทียบการฝึกงานห้องสมุดของนักศึกษาจากวิทยาลัยครูส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาประสบปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ .01 ในด้านปัญหาส่วนตัว สถานที่ฝึกงาน อุปกรณ์เครื่องมือและการวัดและประเมินผลการฝึกงาน

2. ศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการนิเทศการฝึกงานห้องสมุดของบรรณารักษ์ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่าปัญหาที่ประสบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ การประสานงานของวิทยาลัยครูกับสถานที่ฝึกงาน การช่วยเหลือนักศึกษา และเรื่องอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้

3. ศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการฝึกงานห้องสมุดระหว่างนักศึกษาและบรรณารักษ์ในส่วนกลาง ปัญหาที่ประสบและแตกต่างกันมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ .01 คือด้านอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้และการวัดและประเมินผลการฝึกงาน

4. ศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการฝึกงานห้องสมุดระหว่างนักศึกษาและบรรณารักษ์ในส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่าปัญหาของทั้งสองฝ่ายแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยจะพบว่าปัญหาที่ประสบตรงกันในการศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างคือเรื่องอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ และการวัดและประเมินผลการฝึกงาน

อัญชลี ภูมิดิษฐ์. "การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษา วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และบรรณารักษ์ที่มีต่อการฝึกปฏิบัติงานห้องสมุด."

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาค
วิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.

กลุ่มประชากรของการวิจัยทั้ง 2 กลุ่ม คือ
นักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์จำนวน 116 คน
และบรรณารักษ์จำนวน 102 คน มีความคิดเห็น
ก่อนและหลังการฝึกงานตรงกันว่า การฝึกงานมีความ
จำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุดประเภทของงานที่ควร
จัดให้ฝึกได้แก่ การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ
หนังสือภาษาไทย กิจกรรมที่ควรจัดก่อนและหลัง
การฝึกงานคือ การปฐมนิเทศ การประเมินผลควร
ประเมินจากการนำความรู้ทางทฤษฎีมาประยุกต์ใช้
กับการฝึกงาน ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลาและ
ความถูกต้องในการเขียนรายงาน ประโยชน์ของการ
ฝึกงานคือ การสร้างเสริมประสบการณ์ความรู้ทาง
ทฤษฎี การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถ
นำประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ
ผลของการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็น
ของนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และบรรณา
รักษ์ก่อนและหลังการฝึกงานมีความแตกต่างกันอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องประเภทของ
งานที่สำคัญและควรกำหนดให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติ
ฝึกปฏิบัติ

ศิริพร ปัญญาทอง. "ความร่วมมือในการฝึกงานห้องสมุด
ระหว่างภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
กับห้องสมุดต่าง ๆ." วิทยานิพนธ์ปริญญ
ามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

จุดมุ่งหมายของการวิจัยคือศึกษาความร่วมมือ
และปัญหาของการฝึกงานห้องสมุด ประชากรที่ใช้
ในการวิจัยมี 4 กลุ่มคือ หัวหน้าภาควิชาบรรณารักษ
ศาสตร์ อาจารย์ผู้ควบคุมวิชาการฝึกงาน หัวหน้า

ห้องสมุดที่ให้การฝึกงาน และบรรณารักษ์ผู้ให้
การฝึกงาน

ผลการวิจัยด้านความร่วมมือคือ ภาควิชาบรรณา
รักษศาสตร์ได้รับความร่วมมือจากห้องสมุดทุก
ประเภททั่วประเทศเป็นอย่างดี

ปัญหาสำคัญที่สุดของการฝึกงาน คือ ความ
แตกต่างกันของนักศึกษาในด้านพื้นฐานความรู้ทาง
บรรณารักษศาสตร์และความพร้อม

บรรณารักษ์ผู้ให้การฝึกงานมีความคิดเห็นว่
รายวิชาที่มีผลต่อการฝึกงานมากที่สุดคือ วิชาการจัด
หมู่และทำบัตรรายการ

งานวิจัยด้านการวัดและการประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นองค์ประกอบสำคัญ
ของกระบวนการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นตัว
บ่งชี้พฤติกรรมของผู้เรียนและผู้สอนว่าบรรลุเป้าหมาย
ที่กำหนดไว้หรือไม่ งานวิจัยทางด้านนี้จะเป็นแนวทาง
สำหรับผู้สอนในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการ
เรียนการสอน แต่ผลปรากฏว่ามีงานวิจัยเรื่อง
การวัดและประเมินผลอยู่เพียง 1 เรื่อง ซึ่งนับว่าเป็น
จำนวนน้อยมาก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ลำปาง แม่นมาตย์. "วิธีการวัดผลที่ใช้สำหรับวิชา
บรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญา
บัณฑิตของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย."
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยา
ลัย, 2526.

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิธีการวัดผล
สำหรับวิชาบรรณารักษศาสตร์และความคิดเห็น
ของผู้สอนและนักศึกษาต่อวิธีการวัดผล ข้อมูลที่
นำมาวิเคราะห์ได้จากแบบสอบถามของผู้สอนจำนวน
34 คน และนักศึกษารุ่นปีที่ 4 จำนวน 77 คน ที่กำลัง
ศึกษาอยู่ภาคต้นปีการศึกษา 2526 จากจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

พฤติกรรมการวัดผลที่ผู้สอนต้องการวัดมากที่สุดในกลุ่มเนื้อหาวิชาคือ ความรู้ความจำ และความสามารถในการนำไปใช้ ส่วนในกลุ่มทักษะพฤติกรรมที่ต้องการวัดมากที่สุดคือ ความสามารถในการนำไปใช้ และทักษะของผู้เรียน

วิธีการวัดผลที่ผู้สอนใช้มากที่สุดในกลุ่มวิชาเนื้อหา คือ การทดสอบ และการค้นคว้าทำรายงาน ส่วนในกลุ่มวิชาทักษะใช้วิธีการทดสอบและการให้ปฏิบัติจริง แบบทดสอบที่นิยมใช้มากที่สุดคือ อัตนัย แบบตอบขยายความ แบบทดสอบที่ใช้บ่อยที่สุดคือ ปรนัยแบบจับคู่

การเลือกวิธีการวัดผลนั้น ผู้สอนไม่ได้พิจารณาจากเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว องค์ประกอบที่นำมาพิจารณาร่วมด้วยมากที่สุดคือ จุดประสงค์หลักของวิชา และวิธีการสอน นักศึกษามีความเห็นว่าการวัดผลควรได้รับการปรับปรุงในระดับปานกลางถึงมาก แต่ผู้สอนเห็นว่าต้องแก้ไขปรับปรุงในระดับน้อย

ปัญหาของผู้สอนในการวัดผลคือ การเลือกวิธีการวัดผลให้เหมาะสมกับวิชาที่สอนโอกาสในการวัดผลมีน้อยเพราะเวลาจำกัด สำหรับปัญหาของนักศึกษาคือผู้สอนเน้นการสอบมากกว่าวิธีการอื่น และมุ่งวัดความจำมากกว่าพฤติกรรมอื่น

ข้อเสนอแนะต่อการวัดและประเมินผลมีดังนี้ ผู้สอนควรมีความรู้เรื่องการวัดผล แบบทดสอบ และวิธีการตัดเกรดเป็นอย่างดี กำหนดจุดมุ่งหมายให้แน่นอนและทำความเข้าใจอย่างแจ่มชัด พร้อมทั้งแจ้งให้นักศึกษาทราบด้วย พฤติกรรมที่ต้องการวัด ควรวัดความสามารถทางการปฏิบัติมากกว่าความจำ ควรใช้วิธีการวัดผลหลาย ๆ วิธีร่วมกัน และ

เปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นต่อวิธีการวัดผลด้วย

งานวิจัยด้านการสอน

งานวิจัยด้านการสอนบรรณารักษศาสตร์มี 2 เรื่อง เป็นการศึกษาความเพียงพอของทรัพยากรในห้องสมุดวิทยาลัยครูเพื่อการสอนและการประเมินผลการสอนบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครู ผลสรุปมีดังนี้

มนต์ฤดี วัชรประทีป. "การศึกษาความเพียงพอของทรัพยากรห้องสมุดเพื่อการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ของวิทยาลัยครูในภาคกลางของประเทศ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

ข้อมูลเพื่อการวิจัยรวบรวมโดยการสังเกตการณ์ด้วยตนเอง สัมภาษณ์หัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และใช้แบบสอบถามอาจารย์บรรณารักษในวิทยาลัยครูภาคกลาง 7 แห่งที่เปิดสอนวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง ผลการวิจัยสรุปได้ว่าผู้สอนยังใช้การบรรยายในชั้นเรียนมากกว่าภาคปฏิบัติและการค้นคว้าในห้องสมุด ห้องสมุดของวิทยาลัยครูทั้ง 7 แห่งมีจำนวนหนังสือบรรณารักษศาสตร์ภาษาไทยมากกว่าหนังสือบรรณารักษศาสตร์ภาษาอังกฤษ หนังสือภาษาไทยส่วนใหญ่ทันสมัยสอดคล้องกับหลักสูตร และมีจำนวนเพียงพอ ส่วนหนังสือภาษาอังกฤษยังต้องปรับปรุงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ วิลาวัลย์ เผ่าเพ็ง. "การประเมินผลการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครู" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

วิทยาลัยครูที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลมีจำนวน 5 แห่ง เฉพาะที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอกระดับปริญญาตรี หลักสูตร 2 ปี ภาคปกติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์และนักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้เรียน สื่อการเรียน การวัดและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้สอน วิธีสอนและกิจกรรมอยู่ในระดับมากความคิดเห็นของอาจารย์ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถภาพการสอน การเตรียมการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ผลของการทดสอบความแตกต่าง ทางความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับผู้สอน สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้เรียนวิธีสอนและกิจกรรมไม่มีความแตกต่างกัน

งานวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพการทำงานของบัณฑิต

งานวิจัยสถานภาพการทำงานของบัณฑิตมี 3 เรื่อง เป็นการติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 1 เรื่อง และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2 เรื่อง ดังนี้

ลลิตา กิตติประसार. "การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จปริญญาการศึกษาบัณฑิตวิชาบรรณารักษศาสตร์ และผู้สำเร็จประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะบรรณารักษศาสตร์ จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ปีการศึกษา 2508-2516." วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518.

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าผู้สำเร็จการศึกษาทั้ง 2 ระดับทำหน้าที่เป็นทั้งบรรณารักษ์และผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงส่วนน้อยที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์

อย่างเดียว ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างมีความเห็นว่าคุณสมบัติวิชาบรรณารักษศาสตร์ทั้ง 2 ระดับมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี แต่ความสามารถในการผลิตผลงานทางวิชาการอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ชุตินา สัจจนันท์. "การสำรวจสถานภาพการทำงาน ของบัณฑิต (ปีการศึกษา 2502-2516) และมหาบัณฑิต (ปีการศึกษา 2507-2516) สาขาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาคุณสมบัติ และพื้นฐานความรู้เดิมของบัณฑิตและมหาบัณฑิต แนวโน้มที่นำมาสู่ความสนใจวิชาบรรณารักษศาสตร์ และอาชีพบรรณารักษ์ ลักษณะและชนิดของงาน สถานภาพในการทำงาน และการนำความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงาน ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน การศึกษาต่อ อบรมหรือดูงานภายหลังสำเร็จการศึกษาตลอดจนทัศนคติและข้อเสนอแนะด้านต่าง ๆ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าพื้นฐานความรู้เดิมของบัณฑิตเมื่อเริ่มเข้าศึกษาใกล้เคียงกันส่วนของมหาบัณฑิตแตกต่างกัน มหาบัณฑิตส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ปริญญาตรีทางสาขามนุษยศาสตร์และเป็นผู้มาจากอาชีพครู

ความสนใจในการเข้าศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของบัณฑิตส่วนใหญ่เกิดขึ้นเมื่อเรียนวิชาการใช้หนังสือและห้องสมุดในชั้นปีที่ 1 สิ่งจูงใจ คือ เห็นคุณค่าในการนำความรู้จากวิชานี้ไปประยุกต์กับการศึกษาค้นคว้าวิชาอื่น ๆ ส่วนมหาบัณฑิตความสนใจเกิดจากการได้รับมอบหมายให้ทำงานห้องสมุด สิ่งจูงใจส่วนใหญ่ คือ ต้องการเพิ่มพูนประสบการณ์

และความก้าวหน้าในอาชีพ

ตำแหน่งที่ได้รับหลังจบการศึกษา บัณฑิตส่วนใหญ่ไปเป็นบรรณารักษ์ อาจารย์ทำงานห้องสมุด และครูทำงานด้านห้องสมุด ตามลำดับ ต่อมาตำแหน่งเปลี่ยนไปบ้างโดยเป็นอาจารย์ทำงานด้านอื่น ๆ ด้วย มหาบัณฑิตที่เข้าศึกษาส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ เมื่อจบการศึกษาแล้วได้กลับไปประจำทำงานในตำแหน่งเดิม คือ บรรณารักษ์ และอาจารย์ทำงานด้านห้องสมุด

หน้าที่ในการปฏิบัติงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิตจำนวนสูงสุดคือ การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ ความรู้ที่นำไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางและมาก ปัญหาในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางและน้อย อย่างไรก็ตามผู้จบการศึกษาแล้วยังมีความต้องการให้แผนกวิชาจัดกิจกรรมทางวิชาการเพื่อช่วยเหลือ ในการทำงานโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

การเป็นสมาชิกในสมาคมหรือชมรมวิชาชีพ บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่เป็นสมาชิกแต่มีส่วนน้อยที่ได้แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในสมาคมหรือชมรมวิชาชีพนั้น ๆ

ผลงานทางวิชาการเท่าที่ปรากฏมีจำนวนน้อย และส่วนใหญ่ปรากฏในรูปของบทความมากกว่าหนังสือเล่ม

บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ได้มีโอกาสศึกษาต่อ อบรมหรือดูงานทางด้านบรรณารักษศาสตร์ สุวรรณ ชุตินันต์. "การศึกษสถานภาพการทำงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิตปีการศึกษา 2517-2522 สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยต่อเนื่องจากของชุดมา สัจจานันท์ ผลสรุปของการวิจัยคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ ทั้งด้านพื้นฐานความรู้ ตำแหน่ง หน้าที่ การงาน ปัญหาการปฏิบัติงานและการนำประสบการณ์จากการศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงาน ส่วนที่แตกต่างคือ ด้านแรงจูงใจในการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ทั้งบัณฑิตและมหาบัณฑิตชอบและรักการอ่านหนังสือ แรงจูงใจเฉพาะของบัณฑิตคือ เห็นว่าอาชีพบรรณารักษ์กำลังก้าวหน้า เป็นที่ต้องการของสังคม และหางานทำได้ง่าย ส่วนมหาบัณฑิตต้องการเพิ่มพูนความรู้ด้านการเป็นสมาชิกสมาคมหรือชมรมวิชาชีพบัณฑิตส่วนใหญ่ไม่เคยเป็นสมาชิก แต่มหาบัณฑิตส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของสมาคมและชมรมวิชาชีพต่าง ๆ

นอกจากงานวิจัยด้านหลักสูตร การฝึกงาน การวัดและการประเมินผลการสอน และสถานภาพการทำงานของบัณฑิตดังกล่าวมาแล้ว ยังมีงานวิจัยด้านการศึกษามหาบัณฑิตอีก 3 เรื่อง เป็นเรื่องการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครู 2 เรื่อง และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1 เรื่อง ดังนี้

ไข่มุกข์ มลิณะทะเสข. "การศึกษามหาบัณฑิตในระดับฝึกหัดครู." วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509.

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการศึกษามหาบัณฑิตในศาสตร์ในระดับฝึกหัดครูในประเทศไทยเป็นการช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนบรรณารักษ์ในห้องสมุด โรงเรียนได้มาก สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนได้แก่ อาจารย์ผู้สอน ควรเป็นผู้มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์และจัดให้มีจำนวนเพียงพอ หลักสูตรควรให้เหมาะสมกับความต้องการ

และสอดคล้องกับเวลานักศึกษาควรมีโอกาสฝึกทักษะการใช้ห้องสมุดและฝึกงานภาคปฏิบัติ สถานที่สำหรับการสอนวิชานี้ ควรจัดไว้โดยเฉพาะ ตำรา อุปกรณ์การสอน และเครื่องใช้ควรเตรียมให้พร้อม เป็นต้น ประสานสุข สุวรรณประทีป. "การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครูระหว่าง พ.ศ. 2509-2516." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

พ.ศ. 2516 มีผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา จำนวนมากที่สุดคือ 38,836 คน ในส่วนกลางวิทยาลัยครูสวนสุนันทามีผู้เรียนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 21.74 วิทยาลัยครูจันทระเกษมมีผู้เรียนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 10.01 ส่วนภูมิภาควิทยาลัยครูเชียงใหม่มีผู้เรียนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 7.29 และวิทยาลัยครูจันทบุรี มีผู้เรียนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 0.05 สาเหตุที่มีผู้เรียนน้อยเพราะความเจริญก้าวหน้าของแต่ละวิทยาลัยแตกต่างกัน ความไม่พร้อมด้านอาจารย์ผู้สอน อุปกรณ์การเรียนการสอน และตำรา วิธีการจัดให้เรียนและการให้ความสำคัญไม่เท่าเทียมกับวิชาอื่น

การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงเริ่มปีการศึกษา 2515 ที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ ผู้เรียนมีจำนวนไม่มากนัก สาเหตุที่มีผู้สนใจเรียนน้อย จากการสำรวจความคิดเห็นพบว่า ผู้ที่คิดว่าเนื้อหาวิชามากเกินไป คิดเป็นร้อยละ 26.67 เนื้อหาไม่สัมพันธ์กับประสบการณ์และความรู้เดิมของผู้เรียน คิดเป็นร้อยละ 13.33

และเป็นวิชาที่เพิ่งมีการจัดสอนมาเพียง 2 ปี เท่านั้น สหทัยา สิริคุณนิมิต. "ความแตกต่างทางด้านสัมฤทธิ์

ผลทางการศึกษาของมหابัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีพื้นฐานกับไม่มีพื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ผลการวิจัยพบว่า ความแตกต่างในเรื่องความรู้พื้นฐานทางบรรณารักษศาสตร์มีผลต่อระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษารายวิชาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 แต่ไม่มีผลต่อระดับความเป็นปัญหาและอุปสรรคในการศึกษา

สรุป

งานวิจัยทางการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ทั้ง 21 เรื่องเป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญามหาบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 66.67 และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 7 เรื่องคิดเป็นร้อยละ 33.33 เรื่องที่มีผู้วิจัยไว้มากที่สุดคือเรื่องหลักสูตร รองลงมาได้แก่ การฝึกงานสถานภาพการทำงานของบัณฑิต การสอบการวัดและประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 38.0 19.05, 14.29, 9.52 และ 4.76 ตามลำดับ สถาบันการศึกษาที่มีผู้ทำการวิจัยไว้มากที่สุดคือ วิทยาลัยครู รายวิชาที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดคือ วิชาจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ

การจัดดำเนินงานห้องสมุดเพื่อการศึกษาแพทยศาสตร์ แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning)

โดย สุดใจ ธนไพศาล *

การศึกษาเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ที่เราเรียกกันย่อ ๆ ว่า PBL เป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งในวงการศึกษแพทยศาสตร์ (Medical Education) ของเมืองไทยในปัจจุบันความคิดนี้เกิดขึ้นในซีกโลกตะวันตกและนักวิชาการศึกษาไทยกำลังนำมาใช้อยู่ในโรงเรียนแพทย์บางแห่งซึ่งมีแนวโน้มว่าหากนำมาใช้ในสถานการณ์และเงื่อนไขที่เหมาะสมก็อาจจะทำให้การศึกษแพทยศาสตร์บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการมากยิ่งขึ้น เพราะในกระบวนการนวัตกรรมต่าง ๆ ด้วยกันแล้ว PBL ดูเหมือนจะมีผลกระทบต่อการศึกษแพทยศาสตร์อย่างใหญ่หลวงมากที่สุด¹

แหล่งกำเนิดของการศึกษแพทยศาสตร์แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่ได้รับการกล่าวขวัญถึงมากที่สุดแห่งหนึ่งคือ มหาวิทยาลัยแมคมาสเตอร์ (McMaster University) เมืองแฮมิลตัน มลรัฐออนตาริโอ ประเทศแคนาดา ซึ่งประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนแบบดังกล่าว นอกจากนั้น ในโรงเรียนแพทย์ของมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ก็ได้ใช้วิธีการ PBL อีกหลายแห่ง เป็นต้นว่า University of New Mexico, University of Limburg (Maastricht, the Netherlands), Southern Illinois University, Michigan State University, University of New Castle (New South Wales, Australia) วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบ PBL เป็นการปรับปรุงข้อจำกัดซึ่งเกิดในระบบการศึกษาแบบเก่าที่มีครูผู้สอนเป็น

ศูนย์กลาง (Teacher-Centered Learning) เป็นส่วนใหญ่มาเป็นการศึกษาที่เน้นตัวผู้เรียน (Student-Centered) และเป็นการเรียนแบบถกเถียงปัญหาเป็นกลุ่ม (Discussion) อันจะทำให้เกิดผลดี เช่น

- นักศึกษาแพทย์จะได้รับความรู้ระดับปรีคลินิก (Pre-clinic) ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิชาแพทย์โดยตรงมากขึ้น ความรู้ใดที่สำคัญจะได้รับการเน้นมากขึ้นในขณะที่ความรู้ใดที่ไม่จำเป็นจะถูกจำกัดให้น้อยลง

- นักศึกษามีเวลาศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น การถกเถียงปัญหากันซึ่งนักศึกษาแสดงออกจะทำให้ศึกษานำความรู้ดั้งเดิมของตนเองออกมาประยุกต์ใช้และจดจำความรู้ใหม่ได้ดีมากขึ้นกว่าการนั่งฟังการบรรยายเป็นส่วนใหญ่

- นักศึกษาจะเกิดทักษะในการประมวลความรู้ (integrate) ด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาแก้ปัญหาทางคลินิกได้ดียิ่งขึ้น

- เมื่อจบการศึกษาไปแล้ว นักศึกษาจะมีทักษะและความชำนาญในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทำให้เกิดการศึกษาต่อเนื่อง (continuing education) ขึ้นในตัวนักศึกษาผู้นั้น

- นักศึกษาจะสามารถประยุกต์ความรู้และทักษะที่ได้รับระหว่างเรียนต่อการมองและแก้ปัญหาทางคลินิกได้ง่ายขึ้น

นอกจากนั้นยังมีประโยชน์ข้ออื่น ๆ อีก ซึ่งนักวิชาการนักการศึกษาคิดว่าวิธีการ PBL จะสามารถปรับปรุงการศึกษแพทยศาสตร์ในปัจจุบันให้ดีขึ้นได้

* นางสุดใจ ธนไพศาล หัวหน้างานห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ และรองผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนาสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ลักษณะของการเรียนการสอนในระบบ PBL นักศึกษาจะได้รับปัญหาทางคลินิก (clinical case problem) แล้วนำมาถกเถียงกันในกลุ่มเรียน (tutorial group) ซึ่งมีครูผู้สอนเรียกว่า tutor หรือ facilitator กลุ่มหนึ่งมีนักศึกษาประมาณ 5-6 คน และมี tutor 1 คน หน้าที่บทบาทของ tutor ที่มีต่อกลุ่มเรียนคือแนะแนวในระหว่างที่กลุ่มถกเถียงศึกษาปัญหา ร่วมกัน tutor ต้องสามารถอธิบายให้กลุ่มเข้าใจถึงวิธีการเรียนแบบ PBL สนับสนุนให้เกิดบรรยากาศในการเรียน ลักษณะนี้ ป้อนคำถามเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็น ตลอดจนพยายามไม่ให้เกิดการขัดแย้งขึ้นในกลุ่ม กลุ่มเรียน (tutorial group) อาจพบกันสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ๆ ละประมาณ 3 ชั่วโมง เมื่อพบกันครั้งแรกได้รับและเข้าใจหัวข้อปัญหาที่จะศึกษาแล้ว จะตั้งประเด็นการเรียนรู้ (learning issues) ออกมา เพื่อนำไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่ง (resource) ต่าง ๆ แล้วนำมาเข้ากลุ่มเรียนในครั้งต่อไป กลุ่มเรียนครั้งสุดท้ายของสัปดาห์จะสรุปผลการศึกษาปัญหานั้นออกมา ทุกครั้งในกลุ่มจะมีการประเมินผลตัวนักศึกษาแต่ละคนจากนักศึกษาด้วยกันเองและจาก tutor ในแง่ของวิธีการเรียน เช่น การใช้เหตุผล การค้นคว้าประมวลความรู้ ทักษะในการสื่อสารและความสามารถในการเรียนรู้อื่น ๆ ตัวผู้สอนหรือ tutor เองก็อาจถูกประเมินด้วยเช่นกัน นอกจากการเข้ากลุ่มเรียนแล้ว นักศึกษาในระบบ PBL จะมีช่วงเวลากการฝึกทักษะทางคลินิก (clinical skill) และเข้าห้องปฏิบัติการกายวิภาคศาสตร์ หรือเข้าร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ ที่จัดให้สำหรับการศึกษแต่ละปัญหากรณี นอกจากนั้น นักศึกษาจะมีเวลาอีกมากพอสมควรในอันที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในระหว่างสัปดาห์

มีข้อเท็จจริงว่านักศึกษาในระบบการเรียนการสอนที่ใช้วิธี PBL จะต้องค้นคว้ามากขึ้นจะต้องมีทักษะในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และต้องเข้าใช้

ห้องสมุดจะเป็นแหล่งทรัพยากร (resource) ที่สำคัญแหล่งหนึ่งสำหรับนักศึกษา นอกจากทรัพยากรบุคคลที่ให้ข้อความรู้คำปรึกษา หรือทรัพยากรอื่นซึ่งอยู่นอกห้องสมุด

ณ โรงเรียนแพทย์ มหาวิทยาลัยนิวเม็กซิโก (University of New Mexico Medical School) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการสำรวจเปรียบเทียบนักศึกษาที่เรียนในระบบเดิมและในระบบ PBL การส่งแบบสอบถามให้นักศึกษาทั้งในสองระบบ ทักเวลาและสถานที่ที่ใช้ศึกษาค้นคว้า ผลปรากฏว่า นักศึกษาในระบบ PBL ใช้เวลาส่วนใหญ่ใน UNM Medical Center Library ขณะที่นักศึกษาในระบบเดิมใช้เวลาศึกษาที่บ้านมากกว่า ในการค้นคว้าเอกสาร นักศึกษาในระบบ PBL ปีที่ 1 เลือกตำราถึงร้อยละ 89 ของตำราที่ใช้ และปีที่ 2 ร้อยละ 26 แต่ นักศึกษาในระบบเดิมเลือกตำราเองเพียงร้อยละ 26 และร้อยละ 27 ในปีที่ 1 และปีที่ 2 ตามลำดับ นอกจากนั้นนักศึกษาในระบบ PBL ปีที่ 1 ใช้สารเป็นร้อยละ 24 ของทรัพยากรที่ใช้และปีที่ 2 ร้อยละ 6 มากกว่านักศึกษาในระบบเดิมซึ่งปีที่ 1 ใช้เพียงร้อยละ 9 และปีที่ 2 ร้อยละ 8 มีนักศึกษาในระบบ PBL จำนวน 17 คนที่ค้นคว้าข้อมูล 11 ครั้ง โดยการใช้ดัชนีวารสาร (index) บัตรรายการ (card catalog) บรรณานุกรม (bibliography) คอมพิวเตอร์ (computer search) หรือไม่ก็บรรณารักษ์บริการตอบคำถาม (reference librarian) ไม่มีการค้นคว้าเอกสารข้อมูลในลักษณะนี้ของนักศึกษาระบบเดิม^๒

ด้วยเหตุนี้ ภาระหน้าที่ของห้องสมุดในการศึกษาแบบใช้ปัญหาเป็นฐานจึงเด่นชัดมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องเพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับต่อความต้องการในการใช้ห้องสมุดหรือทรัพยากรห้องสมุดดังกล่าว การจัดดำเนินงานห้องสมุดเพื่อการศึกษาแพ

ศาสตร์แบบใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถกระทำได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การสอนวิธีใช้ห้องสมุด

การสอนวิธีใช้ห้องสมุดและทรัพยากรห้องสมุด (Library resources) เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักศึกษาเรียนรู้และค้นคว้าด้วยตนเอง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักศึกษาแพทย์ที่จบการศึกษาไปแล้วสามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

ในการสอนวิธีใช้ห้องสมุดหรือทรัพยากรห้องสมุดแก่นักศึกษาแพทย์ในระบบการเรียนแบบ PBL นั้น มีวัตถุประสงค์โดยทั่วไปเพื่อให้นักศึกษา

1. สามารถเข้าใจโครงสร้างของวรรณกรรมและการอ้างอิงในสาขาชีวแพทยศาสตร์
2. สามารถระบุปัญหาการค้นคว้าซึ่งต้องการวิธีการค้นแบบต่าง ๆ
3. สามารถเลือกวิธีการค้นคว้าที่เหมาะสม
4. สามารถค้นข้อมูลจากคู่มือที่สำคัญของห้องสมุด เช่น IM (Index Medicus) SCI (Science Citation Index)
5. สามารถทราบแหล่งที่อยู่ของวัสดุหรือทรัพยากรห้องสมุด
6. สามารถจัดแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อใช้อ้างอิงต่อไปได้

ขอบเขตเนื้อหาวิชาที่จะให้กับนักศึกษาที่ต้องกล่าวถึงแน่นอนคือคู่มือค้นคว้าประเภทรายการบัตรและบรรณานุกรมต่าง ๆ นักศึกษาในชั้นปีแรก ๆ ส่วนใหญ่จะใช้หนังสือตำราเรียนมากกว่าทรัพยากรประเภทบทความวารสาร ดังนั้น การค้นหาหนังสือจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่นักศึกษาต้องทราบอย่างยิ่งสำหรับคู่มือประเภทบรรณานุกรมซึ่งใช้สำหรับค้นบทความวารสารค่อนข้างจะมีลักษณะเฉพาะเรื่อง นักศึกษา

ในชั้นปีแรกอาจใช้บ้างแต่จะน้อยกว่านักศึกษาในชั้นปีสูงขึ้นไป หรือผู้ที่ป็น tutor อาจนิยมใช้มากกว่า ซึ่ง tutor อาจเลือกใช้วิธีช่วยนักศึกษาค้นคว้าด้วยการให้รายการเอกสาร (reference resources) บ้างก็ได้ อย่างไรก็ตาม การสอนให้นักศึกษาปีแรกได้ทราบถึงการใช้คู่มือบรรณานุกรมที่สำคัญ ๆ บางเล่ม เช่น IM หรือ SCI ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเช่นกัน

ในการสอนวิธีใช้ห้องสมุดและทรัพยากรห้องสมุด ต้องมีการฝึกปฏิบัติควบคู่กันไปเสมอเพราะทฤษฎีอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะให้นักศึกษาเข้าใจถึงประโยชน์ของการเรียนรู้ได้ หรือหากเข้าใจแต่จะไม่เกิดทักษะหรือประสบการณ์ที่ดีพอ อันที่จริง นักศึกษาต้องฝึกทักษะนี้ตลอดไปแม้เมื่อจบการสอนวิธีใช้ห้องสมุดไปแล้วก็ตาม นักศึกษาต้องค้นคว้าอยู่เสมอในระหว่างที่เรียนอยู่หรือจบไปแล้ว เพราะหากขาดการฝึกฝนก็ย่อมขาดความชำนาญ ผู้ที่มาสอนในระยะแรกเพียงแต่ให้ทฤษฎีแนะแนวทาง ช่วยให้การฝึกฝนในโอกาสต่อไปเป็นไปโดยง่ายมากขึ้นเท่านั้น

วิธีฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้วิธีใช้ห้องสมุดควรจะเริ่มด้วยคำถามการค้นคว้าเพื่อนำไปสู่การเลือกใช้คู่มือต่าง ๆ ที่ได้รับการแนะนำไว้ อย่างน้อยให้มีการเลือกใช้หนังสือตำราและบทความวารสารรายการที่เหมาะสมสอดคล้องกับคำถามหรือปัญหานั้น หากมีเวลาพออาจเพิ่มเติมหรือแนะนำทรัพยากรอื่น ๆ ที่คิดว่าจะช่วยให้สมบูรณ์มากขึ้นได้ เช่น สิ่งพิมพ์เฉพาะทาง เป็นต้นว่าจุลสารเอกสาร หรือแม้แต่โสตทัศนวัสดุบางประเภท การฝึกปฏิบัติและทดลองทำแบบฝึกหัดโดยมีผู้สอนคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือจะช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความกระตือรือร้น สนใจที่จะหาคำตอบด้วยตนเอง และเกิดความสนุกมากกว่าที่จะฟังแต่ทฤษฎีซึ่งจะทำให้เบื่อหน่ายได้ง่าย บางครั้งนักศึกษาจะแข่ง

ชันกันและช่วยกันค้นคว้าเพื่อหาคำตอบด้วย การฝึกปฏิบัติของนักศึกษาควรจะได้ฝึกภายในห้องสมุดให้เหมือนกับของจริง และยังทำให้นักศึกษาได้ทราบถึงแหล่งที่เก็บทรัพยากรห้องสมุดประเภทต่าง ๆ และการค้นหาตัวเล่มที่ต้องการด้วย ซึ่งห้องสมุดก็ต้องแนะนำให้นักศึกษาทราบวิธีการใช้ตลอดจนระเบียบปฏิบัติในการใช้ทรัพยากรห้องสมุดแต่ละประเภท บางสถาบันมีการจัดนำชมห้องสมุดโดยบรรณารักษ์บางแห่งจัดให้นักศึกษาเดินดูห้องสมุดเองโดยมีเทปบันทึกเสียงบรรยายให้ฟังระหว่างที่เดินดู

ผู้สอนวิธีใช้ห้องสมุดควรเป็นผู้ที่สามารถเลือกใช้ออกสารคู่มือการค้นคว้าที่เหมาะสมได้ จำเป็นต้องเข้าใจถึงความแตกต่างของคู่มือประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในห้องสมุดและประยุกต์ใช้กับปัญหาทางการแพทย์ได้ตามที่ต้องการ ควรจะสรุปมโนทัศน์ให้นักศึกษาได้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้วิธีการใช้ห้องสมุดกับการเรียนในระบบ PBL นอกจากนั้น ผู้สอนหรือบุคคลที่จะคอยตอบคำถาม (resource person) ควรให้คำปรึกษาหารือได้แม้ในเวลาที่นักศึกษาต้องค้นคว้าจริง

ในบางสถาบัน การสอนวิธีใช้ห้องสมุดแก่นักศึกษา อาจจัดไว้รวมกับนักศึกษาในระบบการเรียนแบบเดิม บางครั้งมีลักษณะเป็นการปฐมนิเทศ (orientation) หรือบางกรณีอาจจัดเป็นการสอนในหัวข้อย่อยต่าง ๆ เช่น การเลือกหนังสือตำรา การหาบทความวารสาร การใช้คอมพิวเตอร์ค้นสารสนเทศ การจัดแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคล^๓ ซึ่งนักศึกษาสามารถเลือกเข้าเรียนในหัวข้อใดที่สนใจได้ กระนั้นก็ดี เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์สำหรับนักศึกษาก็เช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วข้างต้น

ห้องสมุดบางแห่งที่มีบทบาทและคาดหวังมากในการสอนวิธีใช้ห้องสมุด มักจะให้เนื้อหาความรู้อย่างกว้างขวาง ไม่เพียงแต่กล่าวถึงหนังสือตำราหรือ

วารสารเท่านั้น แต่รวมคู่มือหลายชนิดเข้าไว้ด้วย แม้แต่คู่มือ เช่น สารสังเขป โสภณคดีต่าง ๆ นักศึกษาอาจต้องระบுவารสารเฉพาะสาขาบางเล่มได้ ต้องเข้าใจวิธีการใช้ MeSH (Medical Subject Headings) หรือกระทั่งสามารถจะประเมินบทความวารสารและหนังสือได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ความต้องการของคณะทำงาน PBL หรือโรงเรียนแพทย์แห่งนั้น

2. การจัดทำคู่มือสำหรับสอนวิธีใช้ห้องสมุด

ในการสอนวิธีใช้ห้องสมุด คู่มือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งจะขาดเสียไม่ได้ คู่มือดังกล่าวนี้จะเป็นเครื่องมือฝึกปฏิบัติลักษณะต่าง ๆ สำหรับนักศึกษาที่ต้องเรียนรู้วิธีการใช้ห้องสมุด นอกจากนั้น ผู้ที่ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีใช้ห้องสมุดโดยตรงยังอาจอาศัยคู่มือเหล่านี้สำหรับเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง บรรณารักษ์จึงต้องจัดทำคู่มือประเภทต่าง ๆ ขึ้นใช้ควบคู่ไปด้วย

ควรมีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของคู่มือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เห็นชัดเจนว่าผู้สอนวิธีใช้ห้องสมุดหรือบรรณารักษ์นั้น ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไรบ้างหรือเกิดทักษะประการใดบ้าง เช่น คู่มือ Information Searching Guides (ISG's) ซึ่งจัดทำโดย University of New Mexico Medical School ระบุว่านักศึกษาที่ใช้ ISG's จะ

1. ค้นเคยกับทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ค้นหาข้อมูล
2. ได้เรียนรู้วิธีการค้นข้อมูลเพื่อตอบปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ได้เรียนรู้เนื้อหาข้อมูลทางวิทยาศาสตร์คลินิกและพื้นฐาน

นอกจากนั้น ยังระบุว่า ISG's เหมาะสมสำหรับนักศึกษาเนื่องจาก

1. ทำให้นักศึกษาค้นเคยกับวิธีการเรียนแบบ PBL

2. เป็นการกระตุ้นและทำให้นักศึกษารู้สึกสนุกที่จะใช้คู่มือนี้

3. เป็นการเรียนรู้ขบวนการซึ่งนำไปสู่การค้นข้อมูลในลักษณะอื่น ๆ ต่อไป

4. เป็นการรวมเอาทรัพยากรการค้นคว้าจากแหล่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ได้แก่ ห้องสมุด คณะวิชา และชุมชน

5. เน้นให้เห็นถึงคุณค่าความแตกต่างของทรัพยากรช่วยค้นประเภทต่าง ๆ

ลักษณะที่สำคัญของคู่มือคือต้องมีแบบฝึกหัดหรือแบบฝึกปฏิบัติสำหรับนักศึกษา การให้แบบฝึกปฏิบัติในรูปของปัญหาทางคลินิก จะทำให้นักศึกษาเกิดความคุ้นเคยกับวิธีการเรียนแบบ PBL ไปในตัวก่อนที่จะถึงส่วนสำคัญคือแบบฝึกปฏิบัติอาจให้ทฤษฎีโดยสรุปก่อน โดยแยกคู่มือเป็นทฤษฎีหนึ่งเล่ม แบบฝึกปฏิบัติอีกหนึ่งเล่ม หรืออาจแยกเนื้อหาทั้งหมดเป็นเนื้อหาย่อยหัวข้อต่าง ๆ แล้วรวมทฤษฎีกับแบบฝึกปฏิบัติในแต่ละหัวข้อย่อยเข้าไว้ด้วยกันเป็นเล่มเดียว ก็จะได้คู่มือหลาย ๆ เล่มแยกตามหัวข้อเนื้อหา การฝึกปฏิบัติควรฝึกจากปัญหาง่ายไปสู่ปัญหายาก ปัญหาที่ไม่จำเป็นต้องสลับซับซ้อนแต่ต้องมุ่งให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกฝนการค้นคว้าตามขั้นตอนการค้นข้อมูลลักษณะต่าง ๆ ซึ่งนักศึกษาควรแสดงให้ผู้สอนเห็นได้ด้วย ในบางปัญหาที่ผู้สอนเห็นว่า จะยากเกินไปสำหรับนักศึกษา ก็อาจจะບแหล่งข้อมูลไว้ให้บ้าง แต่ไม่ควรให้มากหรือยุ่งเกินไป มิฉะนั้นนักศึกษาจะไม่สามารถเปรียบเทียบหรือผสมผสานวิธีการค้นจากทรัพยากรประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้

ISG's เป็นตัวอย่างของคู่มือฝึกปฏิบัติการค้นข้อมูลซึ่งค่อนข้างจะใช้ยากสักเล็กน้อย แบ่งเนื้อหาของข้อมูลออกเป็น 5 เรื่องได้แก่

1. Diagnosis and Treatment : Hirsutism
ลักษณะของข้อมูลที่ให้ค้นในเรื่องนี้จะเป็นข้อมูลด้าน

การวินิจฉัยและรักษาซึ่งได้มาตรฐานและถูกกำหนดไว้แล้ว

2. Subacute Bacterial Endocarditis เป็นการเสนอปัญหาการค้นข้อมูลในสองลักษณะคือ การหาข้อมูลวิทยาศาสตร์พื้นฐานที่อ้างอิงโดยตรงและข้อมูลเฉพาะสาขาวิชามากขึ้น

3. Drug Side Effects เป็นการค้นข้อมูลซึ่งใหม่ ๆ มาก

4. Psychosocial : An Irresistible Urge to Steal เป็นการค้นหาค้นข้อมูลเฉพาะด้าน psychosocial

5. Patient Education : Multiple Sclerosis เน้นการหาข้อมูลด้าน non-technical medical โดยเฉพาะจากแหล่งข้อมูลที่ต่างจากทั่วไป

แบบฝึกหัดของ ISG's จะเริ่มด้วยการให้สถานการณ์ปัญหาทางคลินิก (clinical case) ซึ่งต้องการข้อมูลเป็นคำตอบ แล้วนักศึกษาจะเลือกหาแหล่งคำตอบหรือเอกสารอ้างอิง ที่จะตอบปัญหานั้นจากรายการบัญชี (Roster of Resources) อีกเล่มหนึ่ง ซึ่งมีเอกสารทั้งสิ้นประมาณ 180 รายการโดยการรวบรวมมาจากห้องสมุดและแหล่งต่าง ๆ เมื่อนักศึกษาเลือกเอกสารอ้างอิงนั้น ๆ แล้ว ก็กลับไปเปิดดูในเล่ม ISG จะพบว่า มีสรุปความเกี่ยวกับเอกสารนั้นไว้ให้ โดยบอกให้ทราบถึง 1) เวลาที่ใช้บริการอ่านค้นคว้าเอกสารนั้น (time expenditure) 2) ค่าใช้จ่ายสำหรับเอกสารนั้น (monetary expenditure) เช่น ค่าค้นจากเครื่องคอมพิวเตอร์ 3) คะแนนคุณค่าของเอกสารนั้น (efficacy score) ในการตอบปัญหาที่ถาม มีตั้งแต่ -1 ถึง +5 และสรุปความยังมีการประเมินคุณค่าของเอกสารนั้นโดยย่อให้ไว้ด้วย

นักศึกษาก็จะเลือกใช้เอกสารอ้างอิงไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้ข้อมูลเพียงพอที่จะตอบปัญหาทางคลินิกได้ นักศึกษาอาจทำแบบฝึกหัดคนเดียวหรือทำด้วยกันเป็นกลุ่มก็ได้และจดบันทึกคะแนนต่าง ๆ ไว้ เมื่อจบ

จากการทำแบบฝึกหัดแล้วก็จะมีการถกปัญหาระหว่าง นักศึกษากับอาจารย์หรือผู้สอนถึงวิธีที่ใช้กันเหล่านั้น ซึ่งวิธีการใช้ ISG's ในการฝึกหัดค้นข้อมูลนั้น มีการ ประเมินผลเบื้องต้นที่ University of Illinois-UC แล้วพบว่าทำให้นักศึกษาใช้ขั้นตอนน้อยลงในการหา ข้อมูลและเลือกแหล่งข้อมูลได้ดีขึ้นด้วย

8. การจัดทรัพยากรห้องสมุดสำหรับผู้ใช้

ทรัพยากรที่ห้องสมุดควรจัดให้แก่ผู้ใช้คือนัก ศึกษาและผู้สอนหรือ tutor อาจแบ่งกว้าง ๆ เป็น 2 ประเภทคือ

1. สิ่งตีพิมพ์ (printed materials) ที่ใช้มาก ได้แก่ หนังสือตำรา บทความวารสาร นอกจากนั้น ก็มีสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ ที่อาจใช้บ้าง เช่น จุลสาร เอกสาร

2. สื่อทัศนวัสดุอุปกรณ์ (Audio-visual materials) ซึ่งจัดเป็นประเภทสิ่งไม่ตีพิมพ์ (Non-Printed) มีหลายประเภท เช่น สไลด์เทป เป็นต้น

จากการประเมินการใช้ที่ McMaster University พบว่าในจำนวนทรัพยากรการเรียนรู้ประเภท ต่าง ๆ เช่น ตัวผู้สอน (resource faculty) หนังสือ วารสาร (readings) และสื่อทัศนวัสดุอุปกรณ์ (Audio-visual resources) หนังสือวารสารหรือสิ่ง ตีพิมพ์เป็นทรัพยากรที่มีการใช้มากที่สุดและนักศึกษา จะค่อย ๆ เรียนรู้การเลือกและใช้ทรัพยากรประเภท ต่าง ๆ ด้วยตนเอง^๗

ดังนั้นห้องสมุดจึงต้องให้ความสำคัญกับการ จัดทรัพยากรประเภทหนังสือวารสารสำหรับนักศึกษา ด้วย รายชื่อหนังสือหรือบทความที่คัดเลือกให้นักศึกษา ใช้ควรจะมียูนิในคู่มือการเรียนรู้ในระบบ PBL ของ นักศึกษาหรือผู้สอนอาจให้มาต่างหากก็ได้ ซึ่งแล้วแต่ วิธีการเรียนของแต่ละแห่งว่าจะมีรายชื่อหนังสือและ บทความให้นักศึกษาหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด ห้อง สมุดต้องมีงบประมาณส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อจัด ชื่อตำราและวารสารเหล่านี้ให้มีปริมาณเพียงพอ

โดยมีเกณฑ์การจัดซื้อว่าควรจะมีรายชื่อละกี่เล่ม จึง จะเพียงพอสำหรับนักศึกษากลุ่มต่าง ๆ คุณภาพเนื้อ หาของตำราเหล่านั้นก็ควรคำนึงว่าเหมาะสมยากง่าย ที่นักศึกษายกจะใช้ได้อย่างไร จะมีหลาย ๆ ชื่อเรื่องในเนื้อ หาเดียวกันเพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบเรียนรู้หรือไม่ หนังสือที่ดีไม่จำเป็นต้องมีราคาแพงเสมอไปและ ควรใช้ประโยชน์ได้หลายกรณีหรือมีผู้ใช้หลายคน หลายกลุ่มด้วยอย่างไรก็ตาม นักศึกษาทั่วไปจะ จัดซื้อตำราสำคัญ ๆ ส่วนหนึ่งด้วยตนเองเพื่อไว้ศึกษา ค้นคว้าประจำตัวห้องสมุดควรพิจารณาว่าจะช่วย เสริมนักศึกษาในจุดใดบ้าง เช่น อาจเลือกซื้อหนังสือ ราคาแพงมีคุณภาพที่นักศึกษาจะใช้ค้นคว้าเฉพาะ บางบทบางตอน สำหรับนักศึกษาที่ต้องการจัดซื้อ หนังสือส่วนหนึ่งด้วยตนเองในกรณีนี้ห้องสมุดก็ควร ช่วยอำนวยความสะดวกจัดซื้อให้ได้เช่นกัน

นอกจากมีหนังสือวารสารเพียงพอแล้ว ห้อง สมุดต้องจัดให้บริการด้านต่าง ๆ เช่น เมื่อนักศึกษา ค้นไม่พบสิ่งที่ต้องการ ควรช่วยบริการค้นคว้าให้ได้ ทันตามต้องการ จัดให้ยืมหนังสือวารสารโดยอาจจัด ขึ้นชั้นเป็นหนังสือทั่วไปหรือหากมีงบประมาณน้อย หนังสือมีไม่มาก ก็อาจจัดเป็นหนังสือสำรอง (reserve book) กำหนดระยะเวลาให้ยืมให้สั้นลง เพื่อให้ได้ยืมกันทั่วถึงมากขึ้น บริการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของห้อง สมุดคือบริการถ่ายเอกสารซึ่งควรต้องมีประจำอยู่ ตลอดเวลาเพื่อให้นักศึกษาหรือผู้สอนได้ถ่ายเอกสาร บทความหนังสือวารสารที่ต้องการเพื่อนำไปใช้ประ กอบการเรียนรู้ได้

สำหรับสื่อทัศนวัสดุอุปกรณ์ เป็นทรัพยากร ประเภทที่เสริมจากหนังสือวารสาร มีหลายลักษณะ เช่น สไลด์เทป (slide-tape presentation) ซึ่งจัด ทำไว้เป็นเรื่องหรือชุดตามเนื้อหาอาจจัดเป็นแบบซิน ไครไนส์ หรือใช้ผังธรรมชาติเป็นชุดอุปกรณ์ที่เรียกว่า audiovisual module นอกจากนั้นก็มีเทปบันทึกเสียง

(audiocassette) เทปวิดีโอ (videocassette) บางครั้งจัดไว้เป็นชุดแสดงพวกอุปกรณ์อวัยวะเทียม (anatomical model) ต่าง ๆ ห้องสมุดบางแห่งมีชุดการเรียนไว้ให้นักศึกษาด้วยตนเองเป็นประเภท CAI (Computer Assisted Instruction) ประกอบด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์วิดีโอไดสก์หรือเลเซอร์ดิสก์ เทปบันทึกเสียง

โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ เหล่านี้อาจจัดทำขึ้นเอง โดยคณะทำงาน PBL หรือผู้สอน โดยความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ช่างภาพ ช่างเขียน บรรณาธิการการแพทย์ หรือบางครั้งห้องสมุดอาจซื้อหรือบอกรับจากผู้จัดทำ เช่น เทปบันทึกเสียงชุด Audio-Digest เป็นต้น นอกจากโสตทัศนวัสดุจะเสริมเนื้อหาของทรัพยากรประเภทหนังสือวารสารแล้ว มีผู้นิยมใช้กันเพราะเป็นสื่อการศึกษาที่เร้าหรือกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ง่ายขึ้น นักศึกษาที่เลือกใช้โสตทัศนวัสดุมีหลายประการ ได้แก่ เป็นการปูพื้นฐานของเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ต้องการ ใช้ในกรณีที่ต้องการติดตามแก้ปัญหาทางคลินิกของตน อย่างไรก็ตาม นักศึกษาบางคนก็อาจไม่ได้ใช้โสตทัศนวัสดุมักนัก แต่ห้องสมุดที่ดีควรมีโสตทัศนวัสดุมากที่สุดไว้ให้นักศึกษาได้เลือกใช้

การเลือกจัดหาโสตทัศนวัสดุเข้าห้องสมุดก็เช่นเดียวกับหนังสือวารสาร ควรได้รับการเสนอแนะรายชื่อจากผู้สอนในแต่ละหัวข้อ ซึ่งทรัพยากรโสตทัศนวัสดุที่ใช้ได้ดีก็ไม่จำเป็นต้องจัดทำขึ้นด้วยความยุ่งยาก เปลืองแรงงานของผู้สอนโดยใช้เหตุ หรือมีราคาสูง แต่ควรเป็นทรัพยากรประเภทที่กระตุ้นให้นักศึกษาเกิดคำถามเพื่อการเรียนรู้ซึ่งจะเป็นที่น่าสนใจมากกว่าสำหรับนักศึกษา

4. การจัดบริการค้นข้อมูลเทศ

นอกจากจัดทรัพยากรห้องสมุดไว้ให้นักศึกษา

ได้ค้นคว้าให้เพียงพอมากที่สุดแล้ว ห้องสมุดต้องพัฒนาปรับปรุงงานบริการค้นข้อมูลให้ทันต่อความต้องการด้วย บริการหลาย ๆ ประเภทที่ห้องสมุดควรจัดให้แก่นักศึกษาและผู้สอนนอกเหนือจากการให้ยืมบรรณาคแล้ว ได้แก่ การค้นข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าช่วยเพื่อให้การค้นคว้าเป็นไปอย่างรวดเร็ว ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามต้องการและเป็นข้อมูลที่ทันสมัยถูกต้อง

ฐานข้อมูลสำคัญทางการแพทย์คือ Index Medicus ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของฐานข้อมูล MEDLARS/MEDLINE ซึ่งมีข้อมูลทางพยาบาลศาสตร์รวมอยู่ด้วย ห้องสมุดส่วนใหญ่ในเมืองไทยขณะนี้ได้พัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ไปค่อนข้างมาก โดยเฉพาะห้องสมุดทางการแพทย์หรือในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีฐานข้อมูล MEDLINE ซึ่งไม่จำเป็นต้องค้นทางออนไลน์ทำให้สิ้นเปลืองเงินจำเป็นอีกต่อไป โดยเราใช้เลเซอร์ดิสก์ที่พัฒนาขึ้นเป็น CD-ROM (Compact Disk = Read Only Memory) ทำให้ค้นข้อมูลได้รวดเร็วและประหยัดขึ้นมาก ขณะนี้ห้องสมุดบางแห่งในต่างประเทศมี CD-Plus ใช้ คือ พัฒนาจาก CD-ROM ให้สามารถค้นข้อมูลที่เก็บไว้หลาย ๆ ปีพร้อมกัน ครั้งเดียวได้ ทำให้การค้นคว้าสะดวกรวดเร็วและได้ข้อมูลครบถ้วนยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ห้องสมุดบางแห่งสามารถพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ ขึ้นใช้เพื่อให้บริการค้นคว้าแก่นักศึกษาและผู้สอน เช่น โปรแกรม Grateful Med ซึ่ง University of New Mexico Medical Center Library จัดทำขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ค้นฐานข้อมูล การค้นข้อมูลปัจจุบันห้องสมุดแต่ละแห่งจะพยายามสร้างฐานข้อมูลของตนเองให้เก็บลงในเครื่องคอมพิวเตอร์แทนที่จะ

เป็นระบบการจัดเก็บด้วยมืออย่างที่ยังคงมีอยู่ การสร้างฐานข้อมูลของห้องสมุดนอกจากจะสะดวกแก่ผู้ใช้ในการค้นคว้าข้อมูลจากห้องสมุดนั้น ๆ แล้ว ยังสามารถสร้างข่ายงาน (network) กับห้องสมุดและศูนย์เอกสารภายในมหาวิทยาลัยเดียวกันและแห่งอื่น ๆ เพื่อให้ฐานข้อมูลเกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง บริการผู้ใช้ได้มากที่สุด และการค้นคว้าจากห้องสมุดโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่จะทำให้ตอบคำถามได้กว้างและลึกยิ่งขึ้น ในห้องสมุดที่พัฒนาคอมพิวเตอร์ใช้จนค่อนข้างเป็นระบบแล้วนั้น จะสามารถตอบคำถามการค้นคว้าแก่ผู้ใช้ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งคำถามที่เป็นวิชาการและคำถามต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เช่น การให้ยืมรับคืนหนังสือ เป็นต้น

เมื่อค้นคว้าได้รายการเอกสารที่ต้องการแล้ว ห้องสมุดยังต้องจัดบริการหาข้อมูลเอกสารตัวจริงให้แก่ผู้ใช้ได้ด้วย ในลักษณะของการยืมเอกสารระหว่างห้องสมุด (Interlibrary loan) เอกสารใดที่ไม่สามารถหาได้จากสถาบันอื่นภายในประเทศแล้ว จะต้องบริการขอจากต่างประเทศให้แก่ผู้ใช้ได้ด้วยและในเวลาอันรวดเร็วเท่าที่ควร

5. การจัดบริการข้อมูลสำหรับนักศึกษาและ preceptor

ในระบบการเรียนการสอนแบบ PBL จะมีช่วงระยะเวลาให้นักศึกษาได้ฝึกงานตามโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลในชนบท เพื่อให้มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตแพทย์และฝึกการทำงานร่วมกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสังคมให้เกิดความคุ้นเคยกับการรักษาคนไข้ในชุมชน และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาในการรักษาคนไข้ เช่น การขอคำปรึกษา การส่งต่อผู้ป่วย ปัญหากฎหมายทางการแพทย์ เป็นต้น

ที่ University of Minnesota ในปี 1972 มีการจัด Rural Physician Associate Program ขึ้น

สำหรับวัตถุประสงค์ดังกล่าว^๕ ส่วนที่ University of New Mexico School of Medicine เรียกโปรแกรมลักษณะนี้ว่า Phase IB ซึ่งใช้เวลานาน 1 สัปดาห์ สำหรับนักศึกษาแพทย์ปีที่ 1 โดยส่งนักศึกษาออกไปฝึกหัดตามคลินิกและสถานพยาบาลในชุมชนภายในรัฐ New Mexico ที่มีประมาณ 20 แห่ง ให้นักศึกษาเลือก สถานพยาบาลแห่งที่อยู่ไกลมากที่สุดจะส่งให้นักศึกษาออกไปเป็นคู่เพื่อให้เป็นเพื่อนกัน ในช่วงเช้านักศึกษาจะออกตรวจคนไข้ประมาณ 3-4 รายต่อวัน โดยทำงานร่วมกับแพทย์ประจำชี ทำหน้าที่ดูแลนักเรียนนั้น เรียกว่า preceptor

Preceptor ทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือผู้ฝึกหัดให้นักศึกษาระหว่างที่นักศึกษาออกฝึกหัดงานเป็นแพทย์ประจำสถานพยาบาลหรือโรงพยาบาลแห่งนั้น ซึ่งอาจเป็นหัวหน้าหน่วยงานเองหรือแพทย์ระดับรองลงมที่มีความสามารถในทางวิชาชีพและเต็มใจที่จะทำหน้าที่นี้ให้ preceptor จะอยู่กับนักศึกษาตลอดเวลา ระหว่างฝึกงาน ดังนั้น จึงค่อนข้างจะสนิทสนมกับนักศึกษาพอสมควร

ระหว่างที่ออกไปฝึกหัดนี้ บางครั้งนักศึกษารับมอบหมายให้ทำรายงานวิจัยในลักษณะที่ท้าทายนักเพื่อกลับมาเสนอต่อผู้สอนที่รับผิดชอบโปรแกรมการฝึกนี้ด้วย ดังนั้นนักศึกษาจึงต้องหาข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์หลายอย่างทั้งเพื่อการวินิจฉัยรักษาคนไข้และเพื่อค้นคว้ารายงานด้วย

ในการจัดให้บริการแก่นักศึกษาและ preceptor ห้องสมุดควรคำนึงว่าทำอย่างไรบุคคลทั้งสองกลุ่มนี้จะเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวกรวดเร็ว ได้ผลดีและประหยัดพอสมควร ซึ่งต้องพิจารณาถึงวิธีการติดต่อสื่อสารที่จะนำมาใช้และวิธีการค้นข้อมูลที่ต้องการส่วนใหญ่การโทรศัพท์ติดต่อภายในรัฐหรือจังหวัดเดียวกันจะช่วยให้อวดเร็วขึ้นมาก เป้าหมายของการจัดบริการข้อมูลสำหรับนักศึกษาและ preceptor

ก็เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการดูแลรักษาคนไข้ การค้นคว้าทำรายงาน การตัดสินใจวางแผนการรักษา นอกจากนั้น ยังทำให้นักศึกษาเกิดความคุ้นเคยกับวิธีการหาข้อมูลในสภาวะที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งข้อมูลใหญ่ได้ ซึ่งเมื่อจบการศึกษาแล้ว นักศึกษาที่ต้องออกไปอยู่ตามท้องที่ต่าง ๆ จะต้องรู้วิธีแก้ปัญหาในส่วนห้องสมุดเองก็จะมีบทบาทมากขึ้นในการให้บริการข้อมูลที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาและ preceptor ในกรณีดังกล่าว

ก่อนที่นักศึกษาจะออกไปฝึกงานในโปรแกรมดังกล่าว ทางห้องสมุดควรจะสรุปให้นักศึกษาทราบว่าจะใช้บริการของห้องสมุดได้อย่างไรบ้าง นอกจากห้องสมุดจะจัดบริการข้อมูลแก่นักศึกษาแล้ว ยังต้องจัดให้ preceptor มีความสำคัญอย่างมากต่อการเรียนการสอนในระบบนี้ ห้องสมุดอาจจัดทำเอกสารแจกพร้อมทั้งแจกตัวอย่างแบบการขอใช้บริการ และอธิบายให้นักศึกษาและ preceptor ได้ทราบถึงบริการที่จะสามารถจัดให้ได้ว่าที่นักศึกษามีฝึกงานอยู่นั้น

โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลที่นักศึกษาออกไปอยู่บางแห่ง อาจมีห้องสมุดประจำเช่น local hospital library ซึ่งนักศึกษาหรือ preceptor สามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลแห่งแรกได้ ห้องสมุดโรงเรียนแพทย์อาจช่วยแนะนำห้องสมุดโรงพยาบาลเหล่านั้นให้รู้จักการจัดบริการพื้นฐานแก่ผู้ใช้ นับตั้งแต่ตำรามาตรฐานบางเล่มที่ควรมีประจำเพื่อให้แหล่งข้อมูลแรกนี้สมบูรณ์มากที่สุด เพื่อให้นักศึกษาและ preceptor เปิดค้นคว้าได้เมื่อต้องใช้อย่างปัจจุบันทันด่วน บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ของห้องสมุดเหล่านี้ต้องสามารถประสานงานกับห้องสมุดใหญ่เพื่อจัดให้บริการข้อมูลหรือเอกสารที่ไม่มีภายในห้องสมุดของตนได้

นอกเหนือจากนั้น นักศึกษาที่ออกไปฝึกงานยังอาจอาศัยข้อมูลเบื้องต้นจากแฟ้มข้อมูลส่วนบุคคล

ที่ตนเองได้จัดทำไว้ ห้องสมุดโรงเรียนแพทย์ก็สามารถจะช่วยแนะนำการจัดแฟ้มดังกล่าวเพื่อเก็บข้อมูลสำคัญ ๆ เฉพาะของตนเองไว้ใช้ค้นคว้าอ้างอิงในยามที่ติดต่อจากห้องสมุดใหญ่ได้ไม่ยากนัก

ปัจจุบันในห้องสมุดโรงเรียนแพทย์ต่างประเทศ การจัด direct access ถึงห้องสมุดโดยตรงทำได้ง่ายกว่าในเมืองไทยมาก เพราะมีระบบ online โดยทั่วไปถึง โรงเรียนแพทย์บางแห่งที่สอนระบบ PBL และมีงบประมาณเพียงพอ จะมอบเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัวให้กับนักศึกษาที่ออกไปฝึกงานแห่งละหนึ่งเครื่อง และนักศึกษาสามารถค้นข้อมูลกลับมายังห้องสมุดใหญ่ได้ตลอด 24 ชั่วโมง อันทำให้สะดวกรวดเร็วมาก อย่างไรก็ตาม บริการที่สามารถจัดให้กับนักศึกษาและ preceptor โดยทั่วไปได้แก่การค้นขอเสนอแนะในหัวข้อ ที่ต้องการ หากค้นจากฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ได้ก็จะเป็นการอำนวยความสะดวกมากขึ้น เป็นการให้บริการตอบคำถามหรือรวบรวมบรรณานุกรม และเมื่อค้นแล้วอาจบริการในหลายลักษณะ เช่น จัดถ่ายเอกสารบทความทั้งหมดที่ค้นส่งไปให้หรือบรรณารักษ์อาจคัดเลือกเฉพาะบางบทความหรืออาจจัดส่งเฉพาะบทความย่อยเอกสารนั้นหรือเฉพาะรายการอ้างอิงไปให้ก่อน แล้วภายหลังจึงค่อยจัดส่งบทความฉบับจริงไปให้ ส่วนใหญ่แล้วเพื่อความสะดวกรวดเร็วบรรณารักษ์จะได้รับการขอร้องให้คัดเลือกเฉพาะบทความที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการและถ่ายเอกสารบทความฉบับจริงส่งให้โดยมีรายการอ้างอิงที่ค้นได้แนบส่งไปด้วย

บริการจัดส่งหนังสือและสไลด์ทัศนวัสดุให้ยืมนั้น ห้องสมุดบางแห่งก็อาจจัดทำให้ ทว่าต้องมีการติดต่อคมนาคมที่ดีพอ ห้องสมุดต้องมีทรัพยากรมากเพียงพอ มิฉะนั้น จะทำให้การยืมไม่ทั่วถึงและเป็นปัญหายุ่งยากในการติดตามคืน สำหรับในกรณีที่ห้องสมุดโรงเรียนแพทย์หรือห้องสมุดใหญ่นั้นไม่มีเอก

สารที่ต้องการก็ควรติดต่อขอถ่ายเอกสารหรือใช้บริการยืมระหว่างห้องสมุดจากห้องสมุดอื่น ๆ ที่มีให้ได้เช่นเดียวกัน

สำหรับ preceptor แล้ว ห้องสมุดก็ต้องจัดบริการให้ใช้โปรแกรมการค้นข้อมูลได้เช่นเดียวกับนักศึกษา และอาจจะดีกว่าด้วยเพราะถือว่าต้องพึ่งพาให้ช่วยสอนนักศึกษา ที่ University of New Mexico ในโครงการ Physician Outreach Program (POP) ที่ Medical Center Library จัดขึ้นให้กับแพทย์ภายในรัฐนิวเม็กซิโกนั้น ทางโรงเรียนแพทย์ UNM เองก็จัดให้ preceptor จำนวน 20 คนของตนได้เป็นสมาชิก โดยจ่ายให้ห้องสมุดปีละ 100 เหรียญสหรัฐ เพื่อให้ preceptor ใช้บริการจากโปรแกรมค้นข้อมูลนี้ได้ ปรากฏผลเป็นที่พอใจสำหรับผู้ใช้บริการดังกล่าว^{๑๐} ส่วนทาง Medical Center Library เองในปีแรกก็ได้รับความช่วยเหลือถึง 15,000 เหรียญสหรัฐ จากโปรแกรมการสอนแบบ PBL นี้เพื่อใช้สำหรับเตรียมการให้บริการค้นข้อมูลแก่นักศึกษาและ preceptor ดังกล่าว

เอกสารข้อมูลที่ค้นส่วนใหญ่พบว่าขึ้นอยู่กับชั้นปีของนักศึกษาแพทย์ด้วย เช่น นักศึกษาปีที่ 1 หรือ 2 จะเป็นข้อมูลทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานที่ต้องใช้ศึกษาค้นคว้า หากเป็นนักศึกษาในชั้นสูงขึ้นไปก็อาจเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการรักษาโรคทั่ว ๆ ไปซึ่งพบในชุมชน อย่างเช่นที่ University of Minnesota พบว่าในระยะ 3 เดือนของโปรแกรมการค้นข้อมูลจากห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นเรื่องของอาการหรือโรคต่าง ๆ เช่น การรักษาเบาหวาน การให้น้ำนม การลดความอ้วน^{๑๑} เป็นต้น

ปัญหาที่ห้องสมุดอาจพบในการให้บริการลักษณะนี้คือ ความล่าช้าในการสื่อสารคมนาคมวิธีแก้ไขได้แก่จัดให้การฝึกหัดงานนั้นอยู่ภายในรัฐหรือจังหวัดที่สามารถติดต่อสื่อสารได้โดยสะดวกและ

ข้อมูลทางโทรศัพท์ภายในพื้นที่เดียวกัน การพัฒนาห้องสมุดของสถานพยาบาลนั้นให้เป็นฐานที่ดีพอสำหรับการค้นข้อมูลเบื้องต้นที่อยู่ใกล้ตัว และการจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับการจัดส่งข้อมูลให้รวดเร็วขึ้นโดยเฉพาะสำหรับ preceptor ก็จะเป็นทางออกของปัญหาได้เช่นกัน

6. การจัดบริการสถานที่ห้องสมุด

เนื่องจากนักศึกษา PBL จะค้นคว้าจากห้องสมุดมากกว่านักศึกษาในระบบเดิมดังกล่าว จึงควรจัดสถานที่ภายในห้องสมุดให้อำนวยความสะดวกและเหมาะสมกับการเข้าไปนั่งศึกษาค้นคว้าด้วย หากพิจารณาเห็นว่า ยังจำเป็นต้องจัดแยกทรัพยากรห้องสมุดที่ใช้ในการเรียนระบบ PBL ออกจากระบบเดิมเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องความเพียงพอของทรัพยากรแล้ว ห้องสมุดก็ต้องจัดแยกออกไว้เฉพาะชั้นหรือมุมหนึ่งต่างหากและจัดสถานที่ให้ศึกษาค้นคว้าได้ในบริเวณนั้น และห้องสมุดควรจัดให้มีห้องเพื่อการศึกษาค้นคว้าไว้เพียงพอ เช่น ห้องศึกษาค้นคว้าเดี่ยว ห้องสัมมนากลุ่มย่อย ห้องศึกษาค้นคว้าจาก CAI เป็นต้น

กล่าวโดยแท้จริงแล้ว ไม่ว่าการศึกษาแพทยศาสตร์จะเป็นแบบใดระบบใด การจัดดำเนินงานห้องสมุดเพื่อให้สามารถบริการได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา หากแต่ในการศึกษาแพทยศาสตร์แบบใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น เป็นที่เข้าใจกันว่านักศึกษาจะต้องใช้บริการของห้องสมุดมากขึ้นดังกล่าวแล้ว ด้วยเหตุนี้ ห้องสมุดและบุคลากรห้องสมุดจึงจำเป็นต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา เพื่อให้ห้องสมุดเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาแผนใหม่ เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่งานมีอยู่ และเพื่อให้

เอกสารอ้างอิง

1. อุดลย์ วิริยเวชกุล. แพทยศาสตร์ศึกษาในสหรัฐอเมริกา. แพทยสภาสาร. 2532 ; 18 : 236.
2. Saunders, K, Northup, DE, Mennin, SP. The library in a problem-based curriculum. In : Kaufman A, ed. **Implementing problem-based medical education : lessons from successful innovations**. New York : Springer, 1985 ; 73-5.
3. Northup, DE, Moore-West, M, Skipper, B, Teaf, SR. Characteristics of clinical information searching : Investigation using critical incident technique. **Journal of Medical Education**. 1983; 58 : 878.
4. Saunders, K, Northup DE, Mennin, SP. The library in a problem-based curriculum. In : Kaufman A, ed. **Implementing problem-based medical education : lessons from successful innovations**. New York : Springer, 1985 ; 76.
5. **Information Searching Guides**. Albuquerque, New Mexico : University of New Mexico School of Medicine, 1989; unpagued.
6. Ibid.
7. Neufeld, VR, Spaulding, WB. Use of learning resources of McMaster University. **British Medical Journal**. 1973; 3, 101.
8. Foreman, G, Wuff, LY, Verby, JE. An information service for Rural Physician Associate Program students. **Minnesota Medicine**. 1976; 59, 200.
9. Ibid., p. 202.
10. Saunders, K, Northup RD, Mennin, SP. The library in a problem-based curriculum. In : Kaufman A, ed. **Implementing problem-based medical education : lessons from successful innovations**. New York : Springer, 1985; 84.
11. Foreman, G, Wulff, LY, Verby, JE. An information service for Rural Physician Associate Program students. **Minnesota Medicine**. 1976; 59, 202.

หมายเหตุ : ในโอกาสนี้ขอขอบคุณคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้ทุนผู้เขียนได้ไปศึกษาดูงานห้องสมุดและเข้าประชุมเรื่อง Options in Medical Education ระหว่างวันที่ 6-17 พฤศจิกายน 2532 ณ School of Medicine. University of New Mexico. U.S.A. อันเป็นจุดเริ่มของบทความนี้

สรุปรายงานการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2534

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

เรื่อง “กลยุทธ์การจัดการสารนิเทศเพื่อการพัฒนา”

ระหว่างวันที่ 18- 21 ธันวาคม 2534

ณ โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพมหานคร

แผนกวิชาการ

ความนำ

สารนิเทศเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าความสำเร็จมาสู่การบริการและการพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับประเทศ และเพื่อให้ผู้ใช้สารนิเทศได้รับสารนิเทศที่มีคุณภาพและคุณค่าสอดคล้องกับความต้องการโดยรวดเร็วที่สุด สถาบันบริการสารนิเทศจึงควรหากกลยุทธ์ในการจัดการตามแนวความคิดใหม่ มาประยุกต์สำหรับการจัดการระบบสารนิเทศของตน สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ตระหนักถึงความสำคัญในด้านนี้จึงได้จัดการประชุมวิชาการในเรื่อง กลยุทธ์การจัดการสารนิเทศเพื่อการพัฒนาขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์และกลยุทธ์ที่จำเป็นต่อการจัดการสารนิเทศ
2. เพื่อให้สามารถนำกลยุทธ์การจัดการไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการจัดระบบสารนิเทศของ

สถาบันบริการสารนิเทศทุกประเภท

ผู้เข้าร่วมประชุม

สมาชิกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ และสมาชิกชมรมต่าง ๆ ในสังกัดสมาคมฯ บรรณารักษ์ อาจารย์ ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป 679 คน

คำกล่าวรายงาน

ในพิธีเปิดการประชุมใหญ่สามัญและการประชุมทางวิชาการ ประจำปีพุทธศักราช 2534
ของ ดร.ประจักษ์ พุ่มวิเศษ นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
วันพุธที่ 18 ธันวาคม 2534 เวลา 09.00 น.
ณ โรงแรมบางกอกพาเลส

กราบเรียน ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ

ในนามของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์
ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และผู้เข้าร่วมประชุม ณ ที่นี้กระผมรู้สึกเป็นเกียรติและขอ
ขอบพระคุณ ฯพณฯ องคมนตรีและรัฐบุรุษ เป็นอย่างยิ่งที่ได้กรุณาให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุม
ใหญ่สามัญทางวิชาการประจำปีพุทธศักราช 2534 ในวันนี้

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ มีนโยบายในการสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาของชาติในระดับ
ต่าง ๆ เพื่อยังประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างกว้างขวาง โดยการส่งเสริมวิชาชีพ
บรรณารักษ์ให้ก้าวหน้าพัฒนายิ่งขึ้น ด้วยการจัดดำเนินการทางสารสนเทศที่เหมาะสม รวมทั้งการนำเทคโนโลยีที่
ทันสมัยมาใช้

การดำเนินงานของสมาคมฯ ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์สำคัญในอันที่จะพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์
โดยการจัดการศึกษา การฝึกอบรมบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด จัดการบรรยาย
อภิปราย สัมมนา สันทนาการ จัดนิทรรศการ ทักษิศึกษา จัดพิมพ์หนังสือวิชาการบรรณารักษศาสตร์ และ
สารนิเทศศาสตร์ วารสารห้องสมุด และเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ

กิจการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งและปรับปรุงห้องสมุดประเภทต่าง ๆ นั้น สมาคมฯ มีโครงการ
แนะนำ วางแผน ร่วมมือในการจัดตั้งห้องสมุด อำนวยความสะดวกในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สนับสนุน
การปรับปรุงห้องสมุดให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน จัดทำมาตรฐานห้องสมุดประเภทต่าง ๆ จัดโครงการคัดเลือก
ห้องสมุดดีเด่นประจำปี และโครงการสรรหาผู้มีอุปการคุณต่อห้องสมุดเพื่อประกาศเกียรติคุณ

ในการดำเนินงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศภายในประเทศ บรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ และ
เจ้าหน้าที่ห้องสมุดซึ่งเป็นสมาชิกสมาคมฯ ได้กระจายกันปฏิบัติงานตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ
ทั้งด้านบริหาร ด้านบริการ และพัฒนางานกิจการห้องสมุด ตลอดจนการจัดการศึกษาและฝึกอบรมด้านบรรณารักษ-
ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพออกไปปฏิบัติงานให้เป็นผลดีต่อส่วนรวม นอกจากนี้
คณะกรรมการบริหารของสมาคมฯ ยังได้ร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการต่าง ๆ อาทิ เช่น คณะกรรมการ
พัฒนาหนังสือในคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ และคณะ

กรรมการแห่งชาติว่าด้วยปึกฎหนังสือสากล นอกจากนั้น ยังได้จัดส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมสมัชชาสากลว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ ได้เข้าร่วมการประชุมเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชน ได้เข้าร่วมการประชุมสัมมนา เรื่องการจัดการประชุมนานาชาติตลอดจนเป็นกรรมการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนตามแนวพระราชดำริ และคณะกรรมการโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

ในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศนั้น สมาคมฯ และหน่วยงานของสมาชิกได้รับความร่วมมือจากองค์การระหว่างประเทศ สนับสนุนโครงการด้านห้องสมุดเป็นจำนวนมาก อาทิ โครงการสารนิเทศทั่วไปขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO General Information Program Asia/Pacific Bangkok) สนับสนุนการเงินให้สมาคมฯ จัดโครงการทดลองเพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนในจังหวัดนครนายกให้เป็นแหล่งความรู้เกื้อกูลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท สมาคมฯ ได้ประสานงานจัดตั้งสำนักงานภูมิภาคเอเชียของสหพันธ์สมาคมห้องสมุดนานาชาติ (International Federation of Library Associations หรือ IFLA) ขึ้นซึ่งได้ดำเนินงานมาเป็นปีที่ 4 แล้ว นายกสมาคมฯ และอุปนายกยังได้ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารของสภาบรรณารักษ์แห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้ร่วมประชุมครั้งที่ 8 ณ ประเทศอินโดนีเซีย นอกจากนี้ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ยังได้รับเกียรติให้ดำเนินการจัดการประชุมสภาบรรณารักษ์แห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ครั้งที่ 9 (Congress of Southeast Asian Librarians-CONSAL 9) ในปีพุทธศักราช 2536 ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างเตรียมงาน โดยได้รับการสนับสนุนและความร่วมมืออย่างใกล้ชิด จากหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัย และห้องสมุดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

สำหรับการประชุมใหญ่สามัญประจำปี พุทธศักราช 2534 นี้ คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ พิจารณาเห็นว่า ในปัจจุบันประเทศไทยยังคงอยู่ในระหว่างการพัฒนาสารนิเทศหรือข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงานด้านการพัฒนาองค์กรต่าง ๆ และประเทศชาติในที่สุด จึงกำหนดจัดการประชุมทางวิชาการเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการสารนิเทศเพื่อการพัฒนา” โดยสมาคมฯ มุ่งหวังให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้นำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนางานเผยแพร่สารนิเทศให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

การจัดประชุมครั้งนี้ สมาคมฯ ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณารับเชิญเป็นวิทยากร ซึ่งกระผมในนามของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว กระผมขออนุญาตให้ นายชลิข ลียะวิช อุปนายกคนที่ 2 ประกาศรายนามผู้มีอุปการคุณต่อกิจการห้องสมุด และประกาศผลการคัดเลือกห้องสมุดดีเด่นประจำปีพุทธศักราช 2534 และขอกราบเรียนเชิญ ฯพณฯ องคมนตรีและรัฐบาล มอบเกียรติบัตรประกาศเกียรติคุณแก่ผู้มีอุปการคุณและผู้แทนห้องสมุดดีเด่นและให้โอวาทแก่คณะกรรมการ สมาชิกสมาคมฯ ตลอดจนผู้มีอุปการคุณ และผู้สนใจในกิจการห้องสมุด ที่เข้าร่วมประชุมอยู่ ณ ที่นี้

โอวาท

ของ

ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ

ในพิธีเปิดการประชุมใหญ่สามัญและการประชุมทางวิชาการ ประจำปี 2534

ณ โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพมหานคร

วันพุธที่ 18 ธันวาคม 2534

ผมมีความยินดี ที่มีโอกาสมาร่วมในพิธีเปิดการประชุมใหญ่สามัญและการประชุมทางวิชาการ ประจำปี 2534 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวันที่

การดำเนินงาน และการจัดกิจกรรมของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ที่ผ่านมาเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามของบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ และผู้ปฏิบัติงานในสายวิชาชีพด้านห้องสมุด ในอันที่จะช่วยกันพัฒนา ยกระดับกิจการห้องสมุดให้มีมาตรฐานจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล การนี้สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ นอกจากการส่งเสริมช่วยเหลือเกื้อกูลและร่วมกันจัดกิจกรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศแล้ว ยังได้ช่วยจัดโครงการความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ ดังเช่น ร่วมประชุมสภาบรรณารักษ์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 8 ครั้ง และจะได้เป็นเจ้าภาพดำเนินการจัดประชุมสภาบรรณารักษ์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ครั้งที่ 9 ในปีพุทธศักราช 2536 นั้นจะช่วยพัฒนาความก้าวหน้าของระบบห้องสมุดของประเทศ และยังประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติยิ่งขึ้นไปอีก จึงนับเป็นเรื่องดีที่ควรช่วยกันสร้างสรรค์ต่อไป

การที่จัดให้มีการประชุมทางวิชาการขึ้นเป็นประจำทุกปี เช่น ครั้งนี้นั้นจะช่วยให้บรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ จากทั่วประเทศได้มีโอกาสมาประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้รับความรู้ใหม่ ๆ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อนำกลับไปพัฒนางานในหน่วยของตนให้ทันต่อเหตุการณ์ในยุคของข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะบังเกิดผลต่อการพัฒนาประเทศในที่สุด

เรื่อง “กลยุทธ์การจัดการสารสนเทศเพื่อการพัฒนา” ซึ่งสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ กำหนดเป็นหัวข้อการประชุมในปีนี้ ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการอีกก้าวหนึ่งของวงการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของเราว่า เป็นการก้าวที่ทันยุคสมัย และในภาวะที่ประเทศชาติกำลังได้รับการเร่งรัดพัฒนาอย่างจริงจังในทุกด้าน เช่นนี้ “การจัดการสารสนเทศ” เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลต่าง ๆ จำเป็นต้องมี “กลยุทธ์” ในการดำเนินการอย่างเหมาะสมจึงจะสามารถ “พัฒนา” บ้านเมืองไปสู่เป้าหมายในทุกด้านตามแผนโครงการที่วางไว้ได้

ผมขออวยพรให้การประชุมครั้งนี้สำเร็จผลตามที่ตั้งใจไว้ทุกประการ และขอเปิดการประชุมใหญ่สามัญและการประชุมทางวิชาการประจำปี พุทธศักราช 2534

สรุปผลการประชุมใหญ่สามัญประจำปี เรื่อง กลยุทธ์การจัดการสารนิเทศเพื่อร่วมพัฒนา

องค์ประกอบในการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปีมี 2 ประการ

1. การรายงานผลงานประจำปีและการเงินให้แก่สมาชิกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ได้ทราบ และมีการแก้ไขกฎระเบียบการนับคะแนน การเลือกตั้งกรรมการบริหารสมาคมฯ ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการในปี พ.ศ. 2535

2. การประชุมวิชาการที่จะให้สมาชิกได้เข้าใช้เกี่ยวกับศาสตร์ และกลยุทธ์ที่จำเป็นต่อการจัดการสารนิเทศโดยมีทั้งการบรรยาย อภิปราย และสนทนา โดยปูพื้นเรื่องการจัดการทั่วไป แล้วเข้าสู่การจัดการสารนิเทศซึ่งมีทั้งการจัดการเพื่อให้บริการไม่คิดมูลค่า และในเชิงพาณิชย์ แนวคิดในการกระจายสารนิเทศไปสู่ชนบท ทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท การจัดการสารนิเทศเพื่อใช้ในการพัฒนาธุรกิจ อุตสาหกรรม พัฒนาการศึกษา และคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป สุดท้ายเป็นมุมมองจากในวงการผู้ใช้สารนิเทศต่าง ๆ และตัวบรรณารักษ์เอง ทัศนศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมเลือกสถานที่ที่จะไปทัศนศึกษาได้ตามความสนใจ โดยกำหนดการทัศนศึกษาไว้ 3 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มที่ 2 ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

กลุ่มที่ 3 ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา

กำหนดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2534

ของ

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ในพระบรมราชูปถัมภ์ของ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เรื่อง

กลยุทธ์การจัดการสารสนเทศเพื่อการพัฒนา

วันที่ 18-21 ธันวาคม 2534

ณ โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ 17 ธันวาคม 2534

13.30- 15.00 น. สมาชิกลงทะเบียนและรับเอกสาร

วันพุธที่ 18 ธันวาคม 2534

07.00- 08.30 น. สมาชิกลงทะเบียนและรับเอกสาร
(เพิ่มเติม)

08.00- 08.30 น. ผู้รับผิดชอบจัดเตรียมงานตัวและเข้า
นั่งประจำที่เพื่อซักซ้อมการเข้ารับ
เกียรติบัตร

08.30- 08.45 น. ผู้รับผิดชอบจัดเตรียมและสมาชิกเข้านั่ง
ประจำที่ในห้องประชุม

09.00- 09.30 น. ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
องคมนตรีและรัฐบุรุษ ประธานใน
พิธีถึงโรงแรมบางกอกพาเลส

- คณะกรรมการบริหารต้อนรับ
พร้อมมอบของที่ระลึกและนำ
เข้าสู่ห้องประชุมใหญ่ชั้นที่ 3

- ดร.ประจักษ์ พุ่มวิเศษ นายก
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
กล่าวรายงาน

- นายชัช ลิขะวณิช อุปนายก
คนที่ 2 ประกาศรายชื่อผู้มี
อุปการคุณต่อวงการห้องสมุด
และผู้แทนห้องสมุดดีเด่นประจำ
ปี 2534 แล้วเชิญผู้มีอุปการะคุณ
และผู้แทนห้องสมุดดีเด่นเข้ารับ
เกียรติบัตรประกาศเกียรติคุณ
- ประธานในพิธีกล่าวเปิดการ
ประชุมฯ และให้อวาท
- นายกสมาคมฯ นำผู้เข้าประชุม
กล่าว
กล่าวปฏิญาณตนตามจรรยา-
บรรณบรรณารักษ์
- ประธานเยี่ยมชมร้านจำหน่าย
หนังสือแล้วเดินทางกลับ

09.30- 10.00 น. ปฐมนิเทศ

10.00- 11.00 น. รายงานกิจการสมาคมฯ

11.00- 12.00 น. ปาฐกถา "กลยุทธ์การจัดการ"

วิทยากร : ดร.ชินวุธ สุนทรสัณณะ

13.00- 16.00 น. อภิปราย “การบริการสารนิเทศ
: การจัดการ”

วิทยากร :

ดร.ประจักษ์ พุ่มวิเศษ

ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

นายสุรเดช มุขยางกูร

ดร.อนุภาพ ถิรลาภ

นายสุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์

ผู้ดำเนินรายการ :

นางสาวพิมพ์อจจรา ปวนะฤทธิ์

วันพฤหัสบดีที่ 19 ธันวาคม 2534

09.00- 12.00 น. อภิปราย “การใช้และการกระจาย
สารนิเทศสู่ชุมชน”

วิทยากร :

ดร.ฉวีลักษณ์ บุญชะกาญจน

ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง

นายจักรภพ เพ็ญแข

นางสมบุญรัตน์ สิงฆมานันท์

ผู้ดำเนินรายการ :

นางสาวศิริพร สุวรรณะ

13.00- 16.00 น. อภิปรายกลุ่มย่อย

ห้องประชุม 1

การอภิปราย กลุ่มที่ 1 “การกระจาย
สารนิเทศเพื่อธุรกิจและอุตสาหกรรม”

วิทยากร :

ดร.สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์

นายวิชุด คุ้มวงศ์

นางสาวประดิษฐา ศิริพันธ์

นางสมลมาลย์ กัลยาศิริ

ผู้ดำเนินรายการ :

ดร.พิมพ์ร่ำไพ เปรมสมิทธิ์

ห้องประชุม 2

การอภิปราย กลุ่มที่ 2 “การกระจาย

สารนิเทศเพื่อการศึกษาและ
พัฒนาคุณภาพชีวิต”

วิทยากร :

คุณหญิงแม่นมาศ ขวลิต

ดร.ธนอมวงศ์ ถ้ายอดมรรคผล

ดร.พิบูล ประเสริฐศรี

นางจุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงษ์

นางสุภาวดี หาญเมธี

ผู้ดำเนินรายการ :

นางขนิษฐ ดันชาวิรัตน์

วันศุกร์ที่ 20 ธันวาคม 2534

09.00- 12.00 น. ประชุมชมรมต่าง ๆ ในหัวเรือ
ที่สอดคล้องกับการประชุม
ชมรมห้องสมุดเพื่อการศึกษา
และเทคโนโลยี

08.30- 08.45 น. ลงทะเบียน

09.00- 09.15 น. ประธานชมรมรายงานกิจกรรมของ
ชมรม

09.15- 10.45 น. อภิปรายเรื่อง “นโยบายการจัดการ
สารนิเทศ เพื่อการพัฒนาอาชีพ
ศึกษา และเทคโนโลยี”

วิทยากร :

อธิบดีกรมอาชีวศึกษา

อธิบดีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

11.00- 11.30 น. บรรยายเรื่อง “การสร้างควม
ร่วมมือระหว่างห้องสมุด เพื่อการ
อาชีวศึกษาและเทคโนโลยี : ด้าน
วารสาร”

วิทยากร :

นายสมชาย ฉัญญุนนท์

11.30- 12.00 น. กิจกรรมสังสรรค์ระหว่างสมาชิก
ชมรมห้องสมุดเฉพาะ

และชมรมผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์

“Dynix : ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ”

08.30- 08.45 น. ลงทะเบียน

08.45- 09.15 น. แลกเปลี่ยนกิจกรรมชมรมและเสนอข้อ

กรรมการเสนอแนะ

09.15- 09.30 น. พัก

09.30- 12.00 น. บรรยายและสาธิต “Dynix : ระบบ
ห้องสมุดอัตโนมัติ”

ชมรมเพื่อห้องสมุดแห่งชาติ

08.45- 09.00 น. ลงทะเบียน

09.00- 09.30 น. รายงานกิจการของชมรมและคัดเลือกกรรมการเสนอแนะ

09.30- 12.00 น. บรรยายเรื่อง “เทคนิคการทำงาน
ให้มีประสิทธิภาพ”

วิทยากร :

นายธำรง ธรรมเกษม

ผู้ตรวจการประสานนครหลวง

ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน (ช.บ.ช.)

การอภิปรายเรื่อง ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
กับบรรณารักษ์การแนวใหม่

วิทยากร นางเรณู เปียชื่อ

นางสาวพูนสิน หัสดี

ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

(ช.บ.อ.)

การอภิปรายเรื่อง การแสวงหาสารสนเทศเพื่อการผลิต
รายการสู่มวลชน

วิทยากร นายสุทธิชัย หยุ่น

นายศศิกร ฉันทะเศรษฐ์

นายสุรินทร์

รศ.สมพิศ

แปลงประสมโชค

กุศรีพิทักษ์

ผู้ดำเนินการอภิปราย ผศ.จิราภรณ์ สุวรรณวาทกิจ

ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน (ช.บ.ร.)

การอภิปรายเรื่อง กลยุทธ์ในการจัดการห้องสมุด
สู่ความเป็นเลิศ

วิทยากร บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนดีเด่น 6 แห่ง

ผู้ดำเนินการอภิปราย อ.พิมลรัตน์ เทียนชูบ

13.00- 15.00 น. สันทนา “มุมมองบุคลากรในงาน
สารนิเทศ”

ผู้ร่วมสนทนา :

ดร.โกวิท วรพิพัฒน์

นายชนประคัลภ์ จันทร์เรือง

นายไมตรี อึ้งภากรณ์

ผู้ดำเนินรายการ :

ดร.จิรวรรณ ภักดีบุตร

15.00- 16.00 น. สรุปการประชุมใหญ่สามัญประจำปี
โดยประธานแผนกวิชาการ

วันเสาร์ที่ 21 ธันวาคม 2534

09.00- 16.00 น. ทักษะศึกษา มี 4 กลุ่มให้เลือก

กลุ่มที่ 1 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

เข้าชมคอมพิวเตอร์ใช้กับงานห้อง
สมุด และการจัดให้บริการในด้าน
ต่าง ๆ

สรุปปาฐกถาเรื่อง : กลยุทธ์การจัดการ (สารนิเทศ)

วันที่ 18 ธันวาคม 2534 เวลา 11.00-12.00 น.

วิทยากร : พ.อ.พิเศษ ดร.ชินวุธ สุนทรสීමะ เลขาธิการพรรคพลังธรรม

กลยุทธ์การจัดการ (สารนิเทศ) หมายถึง การสรรหา รวบรวม จัดเก็บข่าวสารให้เป็นระเบียบเพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้อย่างมีคุณภาพ สะดวก มีประสิทธิผล ประหยัด และควรให้มากกว่าความต้องการของผู้ใช้ ในการดำเนินงานตามกลยุทธ์เริ่มจากกำหนดวัตถุประสงค์เป็นการศึกษากลุ่มเป้าหมายหรือความต้องการของผู้ใช้ ขึ้นต่อไปเป็นการศึกษาวิธีดำเนินงานเพื่อให้บรรลุความต้องการ โดยศึกษาข้อเท็จจริงและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง กำหนดหนทางปฏิบัติที่เป็นไปได้ วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของแต่ละทาง วางแผนจัดการตัดสินใจ บิดประเด็นหรือปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อปัญหาหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ แล้วนำแผนการจัดการตัดสินใจไปกำหนดข้อตกลงใจ (decision making) ขึ้นต่อไปคือ การวางแผนการปฏิบัติจากข้อตกลงใจในรายละเอียด จัดหาทรัพยากร ดำเนินงานตามแผน ติดตามประเมินผล และปรับปรุงแผนเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป หลักการสำคัญของบริการสารนิเทศคือบริการให้ผู้ใช้พอใจ บริการอย่างจริงใจและมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างระบบงาน ใช้งบประมาณอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพ ประการสำคัญบุคลากรหรือคนจะต้องมีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม ติดตามเทคโนโลยีหรือความก้าวหน้า รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ และมีมนุษยสัมพันธ์

สรุปโดย สุธันนี กี่ศิริ สุภาภรณ์ สังข์ศรี

สรุปการอภิปรายเรื่อง : บริการสารนิเทศ : การจัดการ

วันพฤหัสบดี 18 ธันวาคม 2534 เวลา 13.00-15.00 น.

ผู้ร่วมอภิปราย

: ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ รองศาสตราจารย์ ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

: ดร.อนุภาพ ธีระลาภ ที่ปรึกษา ศูนย์เทคโนโลยีการไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์แห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน

: ดร.ประจักษ์ พุ่มวิเศษ นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย รองศาสตราจารย์คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ดำเนินการอภิปราย : นางสาวพิมพ์อัจฉรา ปวนะฤทธิ์ อาจารย์ประจำสำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ในโลกปัจจุบัน บริการสารนิเทศอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่สำคัญ 5 ประการคือ เทคโนโลยีที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ประชากรที่เพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพ และสารนิเทศที่ขยายตัวไปอย่างกว้างขวางในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางข้อมูลและความคาดหวังของผู้ใช้ต่อสารนิเทศเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นผู้ให้บริการสารนิเทศจึงควรตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และปรับตัวให้ทันต่อสภาพการณ์ด้วย

ดร.อนุภาพ ธีระลาภ

คุณค่าของสารนิเทศอยู่ที่ความรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ ความถูกต้อง ครบถ้วน ความต่อเนื่องในตัวสารนิเทศ และการตอบสนองข้อมูลเฉพาะด้าน หรือความกระตือรือร้น

บริการสารนิเทศเริ่มจากการรวบรวม จัดหมวดหมู่ การประมวลเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหา ที่สัมพันธ์กับการวิเคราะห์ซึ่งเป็นการนำเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาพิจารณา และการเผยแพร่สารนิเทศที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ เพื่อให้ผู้ใช้เก็บความสำคัญของหน่วยงานบริการสารนิเทศ บริการสารนิเทศต้องเป็น (Profit Center) ซึ่งกำไรไม่ได้หมายถึงเงินเพียงอย่างเดียว แต่หากเป็นความพอใจในเบื้องต้นและตัวเงินในโอกาสต่อมา การจัดการแบ่งหน่วยงานบริการสารนิเทศลงดำเนินงานตามหลักการบริหาร

อ.สุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์ ประเภทของข้อมูลแบ่งตามสารนิเทศได้ 2 ประเภท คือ ข้อมูลของหน่วยงานเป็นปฐมภูมิ (Primary Source) ซึ่งผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องรู้และจัดการเองได้ และข้อมูลที่ป็น “ทุติยภูมิ” (Secondary Source) ซึ่งเป็นข้อมูลของห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศต่าง ๆ

ระดับและขอบเขตความต้องการบริการสารนิเทศ

1. ต้องการทราบแหล่งข้อมูลและวิธีเข้าถึง
2. ต้องการข้อมูล (Data) ไปประมวลเอง
3. ต้องการข่าวสาร (Information)
4. ต้องการการวิจัยเพื่อนำผลวิจัยไปใช้
5. ต้องการคำชี้แนะ (Consultation)
6. ต้องการนโยบาย/แผนงาน
7. ต้องการการปฏิบัติการ

แนวโน้มการจัดการบริการสารสนเทศ

1. มีลักษณะเป็นอัตโนมัติมากขึ้น (library automation)

2. มีลักษณะเชิงรุก (aggressive) มากขึ้น ใช้หลักการตลาด marketing for non-profit organization เก็บสารสนเทศเฉพาะเพื่อที่จะใช้ ไม่เก็บทุกอย่าง

3. การเติบโตของข่าวสารเชิงพาณิชย์

4. การเรียนการสอนทางบรรณารักษศาสตร์จะน้อยลง มีการปรับปรุง มีการผสมผสาน (integration) กับสาขาอื่น ๆ

อ.สุรเดช มุขยางกูร

สารสนเทศเพื่อการจัดการมีความสำคัญมากต่อการตัดสินใจของผู้เรียนรู้ บริการด้านนี้มาเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะที่สหรัฐอเมริกา

บริการสารสนเทศอาจแบ่งประเภทได้ดังนี้

1. แบ่งตามลักษณะข้อมูลที่จัดเก็บ

1.1 Data Base House เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม

1.2 Information Provider เป็นการรับข้อมูลจาก Data Base House มาจัดระบบ (develop) เป็น package ใหม่ เพื่อกระจายไปตามความต้องการของผู้ใช้

2. ใช้สิ่งพิมพ์และการจัดเก็บ

2.1 บริการสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร ฯลฯ

2.2 บริการคอมพิวเตอร์

3. แบ่งการบริการข้อมูลของ Data Base ที่สำคัญ

3.1 ฐานข้อมูลด้านข่าว (News Data Base)

3.2 ฐานข้อมูลหน่วยงานธุรกิจ (Company Information)

3.3 ฐานข้อมูลเอกสารรวม (Indentry Information)

2.4 ฐานข้อมูลด้านกฎหมาย (Legal Information) เช่น กฎหมาย คำพิพากษาศาล สิทธิบัตร เป็นต้น

หลักการจัดการบริการสารสนเทศ

1. สารสนเทศ จะต้องถูกต้องและทันสมัย

2. เทคโนโลยีและการสื่อสาร ในอนาคต ข้อมูลจะต้องจัดเก็บในรูปแบบข้อมูลคอมพิวเตอร์

3. การตลาด บรรณารักษ์หรือผู้ให้บริการจะต้องลองพิจารณาในฐานะที่เป็นผู้ใช้

จากประสบการณ์ในการจัดการศูนย์ข้อมูล ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ การเลือกบุคลากร ซึ่งถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จ (critical success factor) ผู้ปฏิบัติการบริการสารสนเทศควรมีความรู้ในสาขาต่าง ๆ ได้แก่ บรรณารักษศาสตร์ นิเทศศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และการบริหาร

ดร.ประจักษ์ พุ่มวิเศษ

บริการสารสนเทศ คือ การบริการที่ให้ผู้ใช้งานได้สารสนเทศตรงตามความต้องการ ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องคือ สารสนเทศ ผู้ให้บริการ/บรรณารักษ์ และผู้ใช้

สารสนเทศ คุณสมบัติสำคัญ เช่น เนื้อหามีคุณภาพ มีปริมาณเพียงพอ เข้าถึงได้ง่าย สะดวก และราคายุติธรรม

แหล่งสารสนเทศ สถานที่ของห้องสมุด ศูนย์เอกสาร ครัวสว่าง สะอาด เงียบ สะดวกสบาย

ผู้ให้บริการ/บรรณารักษ์ คุณสมบัติสำคัญ เช่น รักงาน อารมณ์ดี ยิ้มแย้ม อธิบายดี พุดจาไพเราะ ไม่มีอคติ มีความรู้ ความเข้าใจ (ช่วยเหลือ แนะนำผู้ใช้ให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ) รับผิดชอบ/เอาใจใส่/เชื่อถือได้ (ตรงเวลา รวดเร็ว สม่ำเสมอ) รับฟัง (เมื่อตรงกับที่ความต้องการ เพื่อ Feedback กลับมา รับเทคโนโลยี พัฒนาก้าวหน้า สะดวกกับผู้ใช้) ปรับปรุงตนเอง (การฝึกอบรม ดูงาน รับฟัง)

ผู้ใช้ ความพอใจของผู้ใช้ทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธา และไว้วางใจในที่สุด

การจัดการหน่วยงานสารสนเทศ จะต้องมีความหมาย แผนไปสู่เป้าหมาย และการประเมินผลสรุปโดย สุธีรัตน์ กี่ศิริ สุภาภรณ์ สังข์ศรี

สรุปการอภิปรายการใช้และการกระจายสารนิเทศสู่ชุมชน

วันพฤหัสบดีที่ 19 ธันวาคม 2534 เวลา 09.00-12.00 น.

วิทยากร : ศ.ดร.ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์ ผู้อำนวยการหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม

: อาจารย์สมบุรณ์ สิงฆมานันท์ อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

: นายจักรกฤษ เพ็ญแข ข้าราชการ กระทรวงการต่างประเทศ

ดำเนินรายการ : นางสาวศิริพร สุวรรณะ อาจารย์ประจำสำนักบรรณสารสนเทศ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วิทยากรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานทั้ง 2 ด้าน คือ เป็นผู้ใช้และผู้กระจายสารนิเทศไปสู่ชุมชนเมือง และชุมชนชนบท

ศ.ดร.ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์

เน้นชุมชนชนบท โดยกล่าวว่า เป็นชุมชนที่น่าสนใจ และการเอาใจใส่ชุมชนชนบทต้องการสารนิเทศแต่ไม่ค่อยมีโอกาสได้รับ

ข้อคิดในการกระจายสารนิเทศสู่ชนบท

1. ควรรู้จักชุมชนนั้นอย่างแท้จริง ทราบประวัติของชุมชน ประชากร ลักษณะสถาบัน ในครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ สถาบันศาสนาของชุมชน จุดรวมของชุมชน สถาบันสังคม การบริหารชุมชน

2. ทราบถึงความแตกต่างของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น โดยมีการแบ่งชุมชนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ

บทบาทของสังคมต่อกลุ่มชุมชน ความต้องการข่าวสารของกลุ่มชุมชน ได้แก่ เหตุการณ์ประจำวัน นันทนาการ อาชีพ การศึกษา

ในการเข้าถึงผู้อ่านหรือชุมชนนั้น ต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้มาก ๆ สร้างศรัทธาและความพอใจให้แก่ชุมชน ดังประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เข้าใจวัฒนธรรมของท้องถิ่น และใช้สื่อเด็กเป็นผู้นำไปสู่พ่อแม่

3. กระจายสารนิเทศไปสู่ชุมชนทุก ๆ รูปแบบ โดยการใช้สื่อต่าง ๆ หรือให้ตัวบุคคล เช่น สารนิเทศเชิงท่องเที่ยว สารนิเทศสุขภาพ สารนิเทศด้านวัฒนธรรม สารนิเทศเกี่ยวกับเขาทราบ

การใช้อาจารย์ได้ฉายสไลด์โครงการต่าง ๆ ที่ได้จัดทำ เช่น

- โครงการบริการวิชาการสู่เด็กและชนบท
- โครงการศูนย์ส่งเสริมความรู้สู่ชนบท
- สารนิเทศเคลื่อนที่สำหรับชุมชน

ผศ.สมบุรณ์ สิงฆมานันท์

กล่าวถึงกลยุทธ์ในการกระจายสารนิเทศหนังสือเด็กสู่ชุมชน ซึ่งมีหลักสำคัญ 2 ประการคือ

1. แสวงหาโอกาส โดยจัดทำโครงการที่ดีและน่าสนใจ
2. เมื่อได้รับโอกาสนั้นแล้ว ทำอย่างไรจึงจะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ยกประสบการณ์ของอาจารย์มาเป็นตัวอย่าง ได้แก่ การจัดทำโครงการหนังสือเด็กเพื่อชนบท ซึ่งจัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2522 อันเป็นปีเด็กสากล โครงการ

นี้ดำเนินไปด้วยดี ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหลาย ๆ ฝ่าย และอาจารย์เองก็ประสบผลสำเร็จกับโครงการดังกล่าวมากจนถึงขั้นได้รับรางวัลนานาชาติ ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ และผู้มีจิตศรัทธาที่มีฐานะในประเทศ

รศ.ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง

ให้แก่งคิดแก่ผู้ฟังจากประสบการณ์ 3 ส่วนคือ

1. ในฐานะของผู้ได้รับสารนิเทศ
2. ในฐานะอาจารย์
3. ในฐานะผู้เกี่ยวข้องกับสื่อโทรทัศน์

ลักษณะการใช้และการกระจายข่าวสารของไทย มีลักษณะจากบนลงล่างผู้มีอำนาจหรือผู้ควบคุมสื่อ โดยเฉพาะทางวิทยุและโทรทัศน์ เป็นผู้กำหนดข้อมูลให้ชุมชนโดยหาจากชุมชน ชุมชนกลายเป็นผู้ให้ความร่วมมือโดยไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้ให้พยายามหาเทคนิคกลไกหลอกล่อให้ผู้รับทำข่าวสารเชื่อ โดยยึดเยียดค่านิยมส่วนตัวลงไป ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ว

สื่อเป็นของรัฐ และรัฐก็คือประชาชน ประชาชนทั่วไปก็ยอมรับลักษณะดังกล่าว แม้จะไม่เห็นด้วย การพัฒนาจึงอยู่ในกรอบที่ไม่มีวันเจริญเติบโต พวกธุรกิจเอกชนก็ทำงานลำบากเช่นกัน ดังนั้นการผลิตรายการก็จะทำให้อยู่เฉพาะภายในกรอบ เพื่อให้ธุรกิจของตนอยู่ได้

การให้สารสนเทศกับประชาชนการแยกระหว่างข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น ในการให้ข้อคิดเห็นนั้น การให้หลาย ๆ ทางเลือก และให้ประชาชนตัดสินใจเอง

การกระจายข่าวสารข้อมูล ผู้ให้ต้องเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย ทราบสิ่งที่เขาต้องการ ซึ่งชาวบ้านมักสนใจในสิ่งที่มีสถานภาพคล้ายคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ให้เป็นชาวบ้านด้วยกัน นอกจากนั้นการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ได้ให้แก่งคิดในการช่วยเหลือชาวบ้านว่าควรให้เขาช่วยตัวเองได้ในระยะยาว แม้ขาดผู้ให้ เขาก็จะสามารถเดินไปได้ด้วยตนเอง

คุณจักรภพ เพ็ญแข

ในสมัยก่อนมีการนำข้อมูลจากหนังสือและนิตยสารมาสร้างเป็นภาพยนตร์ ต่อมากลับตรงกันข้าม ฉะนั้นหนังสือหรือนิตยสารส่วนใหญ่จึงเป็นภาพมาก ซึ่งเหมาะกับสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งชอบภาพมากกว่าตัวอักษร

ประสบการณ์เรื่องสื่อสารมวลชน

1. ร่วมจัดรายการโทรทัศน์ 3 รายการคือ

- วิเทศกรณีย์ เป็นรายการของช่อง 5 แต่มีเรื่องธุรกิจคือสปอนเซอร์เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นรายการวิจารณ์ชาวต่างประเทศ มีกลุ่มเป้าหมายที่แน่นอน ไม่กว้างขวาง

- เสาร์สโมสร เป็นรายการราชการ ซึ่งทางสถานีเกรงใจ มีลักษณะอนุรักษนิยม ไม่ได้ได้รับความสนใจที่จะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงรายการ เป็นรายการสด ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนเรื่องค่าใช้จ่าย

- เสนาพาที เป็นรายการที่คุยกับข้าราชการเป็น

ส่วนใหญ่ หรือเอกชนที่มีความสัมพันธ์กับรัฐ รูปแบบชัดเจน มีกลุ่มผู้ชมจำกัด เป็นรายการของช่อง 11

2. ทำฐานกรรมสารนิเทศ กระทรวงต่างประเทศ ซึ่งใช้สื่อตอบสนองนโยบายต่างประเทศ ตั้งแต่การให้ความรู้ความเข้าใจ จนถึงการโฆษณาชวนเชื่อแก่ประชาชน

3. ทำงานกบว. โดยควบคุมเรื่องที่มาจากประเทศสังคมนิยม

ได้ให้ข้อสรุปตอนท้ายว่า การให้สื่อในการกระจายสารนิเทศจำเป็นต้องมีทักษะที่ถูกต้องและเหมาะสม อย่าให้ธุรกิจเข้ามาทำให้เกิดช่องว่างในการใช้สื่อและการรับรู้ข่าวสาร นอกจากนั้นการแข่งขันกันทางธุรกิจโดยการใช้สื่อโทรทัศน์ ไม่ได้ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีกว่าเสมอไป การนำไปใช้ในทางสาธารณูปโภคมากกว่า

สรุปโดย พูลสุข ปรวิตรวรุณี

สรุปการอภิปรายกลุ่มที่ 1 เรื่อง: การกระจายนิเทศเพื่อธุรกิจและอุตสาหกรรม วันพฤหัสบดีที่ 19 ธันวาคม 2534 เวลา 13.00-16.00 น.

วิทยากร : ผศ.ดร.สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ อาจารย์
ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์

: นายวิจิต คุ้มวัตร ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้าน
ระบบข้อมูลการพาณิชย์ กรมเศรษฐกิจการ
พาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์

: นางสุมลาลัย กลัวยศิริ ผู้อำนวยการ
กองพัฒนาอุตสาหกรรม กรมส่งเสริม
อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

: นางสาวประดิษฐา ศิริพันธ์ เจ้าหน้าที่
สารนิเทศอาวุโส ศูนย์บริการสารสนเทศ
ทางเทคโนโลยี (TIAC)

ดำเนินการ : ดร.พิมพ์ร่ำไพ เปรมสมิทธิ

ปัจจุบันเราอยู่ในยุคของสังคมสารสนเทศ ซึ่งมีการ
ทะลักทะลายนของสารสนเทศ (Information Explosion)
จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการสารสนเทศให้มากขึ้น
ให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

ดร.สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ กล่าวถึงเรื่องใหญ่ ๆ
3 ด้าน คือ

1. การเปลี่ยนแปลงของสารสนเทศ
2. การใช้สารสนเทศ
3. การบริหารสารสนเทศ

ด้านการเปลี่ยนแปลงของสารสนเทศมีตัวแปรต่าง ๆ คือ

- ระบบอุตสาหกรรมมีการขยายตัวมากขึ้น
- การเปลี่ยนแปลงของผู้ใช้สารสนเทศ
- เศรษฐกิจในเรื่องของการค้าระหว่างประเทศ
- บทบาทของตลาดการเงินมีการขยายตัวรวดเร็ว

- โครงการของประชากรมีการขยายตัวมากขึ้น
ด้านการใช้สารสนเทศ ผู้ใช้มีการศึกษาสูงขึ้น การใช้
สารสนเทศในเรื่องที่เฉพาะด้านจึงมีมากขึ้นและกว้าง
ขวางขึ้น ประกอบกับเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลง
และมีระบบของการแข่งขัน ดังนั้น การจัดการสาร
นิเทศจึงต้องให้บริการอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และทัน
สมัย ด้านการบริหารสารสนเทศ ต้องคำนึงถึง สารนิเทศ
ที่จะให้ต้องตรงเป้าหมายของผู้ใช้ และคำนึงถึงบ
ประมาณ ต้องให้เหมาะสม โดยคุณภาพการใช้ และอาจจะ
เชื่อมโยงหรือประสานงานกับองค์การอื่นที่เกี่ยวข้อง
เช่น ธนาคารพาณิชย์ บริษัทประกันภัย บริษัท
ต่างชนิดต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ ซึ่งบรรณารักษ์ห้องสมุด
สามารถขอข้อมูลได้จากหน่วยงานดังกล่าว
สุมลาลัย กลัวยศิริ

กล่าวถึงศูนย์บริการข้อมูลอุตสาหกรรมว่ามี
สถานภาพเป็นฝ่ายหนึ่งในกองพัฒนาอุตสาหกรรมให้
บริการข้อมูลกับผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมตามคำขอ
เฉพาะราย โดยการกระจายข้อมูลไปตามหน่วยงาน
ต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน เพื่อให้ผู้ประกอบการ
สามารถนำไปใช้ประโยชน์โดยมีวิธีดำเนินงาน คือ

1. เก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 สำรวจความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลจากผู้
ประกอบการว่าต้องการอะไร

1.2 ติดต่อขอข้อมูลจากหน่วยงานที่มีหน้าที่โดย
ตรง ทั้งจากรัฐบาลและเอกชน

1.3 รวบรวมข้อมูลที่ผู้ประกอบการต้องการ
และจัดส่งให้อย่างรวดเร็ว

2. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ คัดเลือก ปรับปรุง โดยนำมาจากหลาย ๆ แห่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ และตรงกับการใช้งาน และเป็นข้อมูลที่ทันสมัย สมบูรณ์ด้วย

ลักษณะของข้อมูล ที่ศูนย์ให้บริการ คือ

1. นโยบาย กฎระเบียบ การดำเนินงานธุรกิจ
2. เทคโนโลยีและกรรมวิธีการผลิต
3. การจัดการการลงทุนและการเงิน
4. แหล่งต่าง ๆ ทางด้านการตลาด เช่น วัตถุดิบ
5. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้ชำนาญการ

กลุ่มเป้าหมาย

คือผู้ประกอบการใน 7 สาขาอุตสาหกรรม คือ

1. อุตสาหกรรมการเกษตร
2. อุตสาหกรรมไม้และเฟอร์นิเจอร์
3. อุตสาหกรรมโลหการและเครื่องจักร
4. อุตสาหกรรมซีเมนต์
5. อุตสาหกรรมเซรามิก
6. อุตสาหกรรมยาง
7. อุตสาหกรรมไหม

นอกจากนี้ยังเปิดให้บริการกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ตลอดจน นิสิต นักศึกษา และบุคคลภายนอกอีกด้วย โดยเปิดให้บริการฟรี

กระจายข้อมูล

ในรูปของสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น จดหมายข่าว ข้อมูลอุตสาหกรรม ราย 2 เดือน เพื่อส่งให้กับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมกว่า 6 พันราย ขณะเดียวกัน ให้ผู้ประกอบการส่งข่าวที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ มาตีพิมพ์เผยแพร่ด้วย

ประดิษฐา ศิริพันธ์

ได้กล่าวถึงบรรณารักษ์ผู้นำสารนิเทศจากแหล่งต่าง ๆ มาบริการ จะต้องมีความเข้าใจของผู้ให้บริการ ศึกษา

หาความรู้ให้เข้าใจผู้ใช้บริการ และจัดหาข้อมูลให้ได้ว่ารวดเร็ว เพื่อบริการข้อมูลทางธุรกิจ และอุตสาหกรรม ให้ถูกต้องเชื่อถือได้ ทันสมัยและมีระบบ

แหล่งที่ให้ข้อมูลที่จะให้บริการได้จาก สิ่งพิมพ์ รัฐบาล ข่าวสารธุรกิจจากวารสารและหนังสือพิมพ์ ข้อมูลจากธนาคารพาณิชย์และหน่วยงานเอกชน ฐานข้อมูลจากต่างประเทศ ข้อมูลสิทธิบัตร และมาตรฐาน ข้อมูลจากสิ่งพิมพ์รัฐบาลเชื่อถือได้ แต่ค่อนข้างช้ามาก นอกจากนั้นยังขัดแย้งกับข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ ซึ่งออกได้รวดเร็ว และต้องอาศัยการพิจารณาอย่างรอบคอบ สำหรับข้อมูลจากทางธุรกิจ ต้องการรายละเอียดมาก เป็นแบบนามานุกรม ข้อมูลมากมายบันทึกในฐานข้อมูล มีโอกาสเรียกใช้ได้สะดวก และสามารถติดต่อขอข้อมูลซึ่งกันและกันมาบริหารแก่ผู้ใช้ได้

การกระจายสารนิเทศสู่ภาคธุรกิจต้องประกอบ ด้วยคุณภาพฐานข้อมูลมีระบบ การเผยแพร่ และบริการ ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ มีการแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานราชการด้วยกัน และระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน และได้แนะนำบริษัทศูนย์ข้อมูลและธุรกิจ Business Information Center (BIC) มีการค้นข้อมูลโดยวิธี on line ได้

นอกจากนี้ศูนย์ยังให้บริการบทความทางวิชาการ (Current Awareness Service) รายเดือน เพื่อสรุปบทความส่งให้สมาชิกผู้สนใจด้วย

บุคลากรที่ให้บริการข้อมูลจะต้องทราบความต้องการของผู้ประกอบการ ติดตามผลข้อมูลที่ให้บริการไปแล้วว่าเป็นที่พอใจหรือไม่ ตลอดจนต้องค้นคว้าตลอดเวลาและก้าวไปให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอยู่เสมอ

วิจิต ภูมวัตร

กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรค มุมมองรูปแบบของการใช้สารนิเทศ และการให้บริการข้อมูลข่าวสารการ

พาณิชย์ว่า ปัญหาของข้อมูลในปัจจุบันอยู่ในลักษณะการกระจัดกระจาย ไม่มีคุณภาพ ไม่เปิดเผย ปัจจุบันโครงสร้างการตลาดเปลี่ยนไป การค้ามีคู่แข่งมากมายทั้งในและต่างประเทศ สารสนเทศมีความสำคัญมากขึ้น จึงควรปรับปรุงบริการข้อมูลข่าวสารให้มีคุณภาพรวดเร็ว และเป็นมาตรฐาน โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย มีการประสานผลประโยชน์ แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกัน

และกัน และเชื่อมโยงข้อมูลได้ทั่วถึงกันหมด การให้บริการสารสนเทศต้องทราบว่าผู้ใช้ต้องการอะไร และจัดหาข้อมูลให้โดยอาจเป็นเพียงการชี้แนะแหล่งที่จะมีข้อมูลนั้น ๆ ก็ได้

สรุปโดย นางกอบแก้ว โชติคุณุชร

นางสาวสุรวงศ์ ศรีสุวรรณ

นางสาววิภาวี ประพฤทธิธรรม

สรุปการอภิปรายกลุ่มที่ 2

: การกระจายสารสนเทศเพื่อการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิต

วันพฤหัสบดีที่ 19 ธันวาคม 2534 เวลา 13.00-16.00 น.

วิทยากร : ดร.พิศุล ประเสริฐศรี ศึกษาพิเศษ กรม
การฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

: นางจุฑารัตน์ เสรีเชษฐพงษ์ ผู้สื่อข่าว
เกษตร ประจำบริษัทแปซิฟิกันเตอร์
คอมมิวนิเคชั่น จำกัด

: นางสุภาวดี หาญเมธี กรรมการผู้จัดการ
และบรรณาธิการนิตยสาร “รักลูก”
บริษัท แพลนพับลิชชิง จำกัด

ดำเนินการอภิปราย : ดร.ถนอมวงศ์ ถ้ายอดมรรคผล
อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร.ถนอมวงศ์ กล่าวถึง

สารสนเทศมีความสำคัญ คือ เพิ่มความรู้ นำสู่
การปฏิบัติและเพื่อกล่อมเกลารวมกันพร้อมทั้งปรับ
ปรุงเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ดร.พิศุล ประเสริฐศรี กล่าวถึงขอบข่ายของการศึกษา
และพัฒนาคุณภาพชีวิตและเน้นถึงการเพิ่มความรู้
แก่ประชาชนในพื้นฐานโดยนำไปสู่การปฏิบัติซึ่งทำ
ให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพชีวิตในการเป็นอยู่ในปัจจุ
บันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อการพัฒนาในปัจจุบัน
โดยใช้เครื่องชี้วัด ความจำพื้นฐาน (จ.ป.ฐ) ซึ่งมีอยู่
ด้วยกัน 32 ตัวชีวิตในปัจจุบันจัดแบ่งออกเป็น 8
หมวดดังนี้

1. ประชาชนกินอาหารถูกสุขลักษณะ เพียงพอ
ของร่างกาย
2. ประชาชนมีที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม
ที่เหมาะสม
3. การมีโอกาสดึงบริการของสังคมขั้นพื้นฐาน
4. มีความมั่นคงปลอดภัย
5. การผลิตและการเพิ่มผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ
6. กำหนดการมีบุตร
7. การพัฒนาความเป็นอยู่
8. การพัฒนาจิตใจ

ส่วนการกระจายสารสนเทศ นั้น จะต้องส่งผ่านสื่อหลาย
ด้าน

1. ผ่านด้านสัญลักษณ์เป็นเครื่องหมายต่าง ๆ
เช่นภาพกระโหลกไขว้หมายถึงอันตราย
2. ผ่านภาษาพูด เป็นการแก้ปัญหาการอ่าน
ไม่ออก
3. ใช้วัสดุการอ่าน เช่น หนังสือ
4. ผ่านสื่อท้องถิ่นหรือกลุ่มท้องถิ่น เช่น หมอ
ล่า ลำดัด ละครเร่ และจุดสำคัญ คือ วัด
5. การกระจายข้อมูลทางสื่อมวลชน
6. คาวเทียมและคอมพิวเตอร์
7. โทรคมนาคม เช่น โทรสาร โทรศัพท์ โทร
เลข

สุภาวดี หาญเมธี

ปัญหาคุณภาพชีวิต ในสภาพปัจจุบัน คุณภาพชีวิตที่เป็นปัญหาน่าจะเป็นเรื่องคุณภาพจิตใจมากกว่าสิ่งอื่น จะเป็นทางพัฒนาบุคคลมาก คุณภาพชีวิตที่ขาดหายไปจากประชาชนทั่วไป ก็ทางด้านจิตใจ และภูมิปัญญารึ้นภายในของแต่ละบุคคล

ประการแรก ปัญหาทางด้านจิตใจ ในสภาพสังคมปัจจุบันจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ อาจเนื่องมาจากสภาพทางครอบครัว หรือความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในปัจจุบัน

ประการที่สอง ปัญหาทางวัตถุ และเครื่องมือ ซึ่งเกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโตมากขึ้น ทำให้สภาพสังคมต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่การเกิดปัญหายังน้อยกว่าประการแรก

สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัญหาแก่สภาพสังคมในปัจจุบัน และเป็นผลกระทบต่อดังต่อไปนี้เป็นอย่างมาก พ่อ แม่ จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับลูกโดยต้องให้ความใกล้ชิดกับลูก นอกจากนั้นสิ่งสำคัญในการที่จะพิจารณาคุณภาพชีวิตให้กับเด็กให้ดีขึ้น คือ การอ่าน เพราะจะช่วยสร้างความสมดุลย์ให้กันและกัน การที่จะพัฒนาการอ่านได้ดีจำเป็นต้องพัฒนาระบบห้องสมุดตามไปด้วย

การพัฒนาระบบห้องสมุด

1. สร้างความเชื่อถือให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติงาน การให้บริการแก่บุคคลทั่วไป
2. ทำอย่างไรที่จะทำให้ห้องสมุดพร้อมที่จะบริการเพื่อให้คนมาใช้ได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง
3. การให้กำลังใจกับบรรณารักษ์เพื่อพัฒนางานห้องสมุดให้มีระบบ และมีชีวิตชีวาเพื่อจะกระจายไปสู่ประชาชน

สรุปการอภิปรายเรื่อง การแสวงหาสารนิเทศเพื่อการผลิตรายการสู่มวลชน

วันศุกร์ที่ 20 ธันวาคม 2534 เวลา 9.00-12.00 น.

วิทยากร : นายสุรินทร์ แปลงประสบโชค / หัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย นางศศิกร ฉันท์เศรษฐ์/ผู้จัดการฝ่ายครีเอทีฟ บริษัทกันตนา จำกัด นางพรพิมล เฉลิมพลาณภาพ / หนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น
รศ.สมพิศ คุศรีพิทักษ์/ผู้อำนวยการสำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ดำเนินรายการ : ผศ.จิราภรณ์ สุวรรณวาจกกสิกิจ / ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คำว่า สารนิเทศ ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ ก็คือคำว่า Information นั่นเอง การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันต้องอาศัยสารสนเทศหลาย ๆ แบบโดยสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และแหล่งข้อมูลที่จะให้สารสนเทศเอง

ข่าวหนังสือพิมพ์ หัวใจของงานหนังสือพิมพ์ ก็คือ สารนิเทศที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นกลาง กระบวนการเริ่มต้นในการทำข่าว คือ SMCR S = Sender ได้แก่ผู้ที่ทำหน้าที่ส่งข่าวสาร คือ นักข่าว นักประชาสัมพันธ์ องค์การระหว่างประเทศ M = Message ได้แก่เนื้อหาของข่าวสาร ซึ่งรูปแบบอาจจะแตกต่างกัน เช่น ข่าวหนังสือพิมพ์ รายการวิทยุ รายการสารคดี C = Channel ช่องทางต่าง ๆ ที่ใช้ส่งข่าวสาร เช่น ทางโทรศัพท์ โทรสาร by hand หรือ on line ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์กระเป๋าทัวร์ R = Receiver ผู้รับข่าวสาร ได้แก่ บรรณาธิการ rewriter

การเข้าถึง และวิธีการที่จะให้ได้ข่าวนั้นมีแหล่งที่มาดังนี้

- ข่าวเจาะ เป็นข่าวประเภท exclusive นักข่าวที่มีประสบการณ์จะทราบว่าจะไปเจาะข่าวที่ใด ข่าวแถลง ได้แก่ข่าวแจก ข่าวแนะนำสินค้า
- ข่าวเหตุการณ์สดที่เกิดโดยไม่คาดคิด เช่น ข่าวอุบัติเหตุต่าง ๆ
- ข่าวจากการวิเคราะห์ข้อมูลและงานวิจัย จะเป็นข่าวที่พัฒนาและสำคัญในอนาคต
- ข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศ จาก wide service เช่น รอยเตอร์ เอพี ยูพีไอ
- นักข่าวจะต้องมีพื้นฐานความรู้ มีข้อมูลพิเศษต่าง ๆ ซึ่งจะหาได้จากห้องสมุด บรรณารักษ์เป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลเหล่านี้ไว้ให้ ห้องสมุดมีส่วนเอื้ออำนวยต่อสิ่งเหล่านี้มากที่สุด เช่น จะทำข่าวเรื่องมันสำปะหลัง ก็จะต้องศึกษาเรื่องของนโยบายมันสำปะหลังตั้งแต่เริ่มต้น ทั้งในระดับกระทรวงและระดับชาติ นักข่าวที่ไม่รู้จะไปทำข่าวไม่ได้หรือไม่ละเอียด ไม่ดีเท่าที่ควร

เทคโนโลยีที่ทันสมัยมีส่วนช่วยให้การเสนอข่าวรวดเร็วขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ข่าวหนังสือพิมพ์ก็ต้องแข่งขันกับข่าววิทยุและข่าวโทรทัศน์ ดังนั้นข่าวหนังสือพิมพ์จึงต้องฉีกแนวเป็นข่าวประเภทเจาะลึกให้มากขึ้น

วิธีการเจาะหาข้อมูล ต้องครอบคลุมถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่จะให้รายละเอียดทุกด้านทั้งหมดกับผู้อ่าน ได้แก่ แหล่งข่าวที่เป็นภาครัฐบาล เช่น กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ภาคเอกชน ตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเรื่องนั้น ๆ

ศูนย์ข้อมูลเนชั่น (NIC) ได้รับรางวัลห้องสมุดเฉพาะดีเด่นประจำปี 2534 ของสมาคมห้องสมุดฯ เก็บรวบรวมภาพ ข่าว และสไลด์ และจัดทำ Clipping Service ซึ่งได้รับความนิยมมาก เก็บตั้งแต่แรกตั้งบริษัท จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 20 ปีแล้ว โครงการในอนาคตจะเก็บข้อมูลด้วย scanner บรรณารักษ์จะให้ index ในเครื่องคอมพิวเตอร์แทน

วิชาบรรณารักษศาสตร์ ควรผนวกความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์เข้ามาด้วย ก็จะเป็นแขนงวิชาที่มีประโยชน์และเป็นที่ต้องการมาก

รายการวิทยุกระจายเสียง ข่าวสารมีมากมาย สื่อมวลชนจะต้องคัดเลือกข่าวสารที่จะนำเสนอ ทั้งนี้ต้องมึลักษณะของความน่าสนใจเป็นหลัก มีความทันสมัย และเกี่ยวเนื่องต่อคนจำนวนมาก แต่ทั้งนี้ต้องมีนโยบายการนำเสนอด้วย โดยแต่ละสื่อก็จะแตกต่างกันออกไป

นอกจากสารนิเทศประเภทหนังสือแล้ว ผู้ทำรายการวิทยุต้องการเสียงจริง เสียงของสิ่งต่าง ๆ เช่น เสียงสัมภาษณ์ เสียงเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการนำเสนอ แต่การเก็บข้อมูลในปัจจุบัน วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้บันทึกมีคุณภาพดีเพียงพอหรือไม่ เช่น เก็บภาพเคลื่อนไหวด้วยวิดีโอเทป เก็บเสียง ด้วย คาสเซตเทป ซึ่งเก็บไว้ไม่นานก็เสื่อม

การได้มาซึ่งสารนิเทศนั้นอาจได้จากหน่วยต่าง ๆ ส่งมา ซึ่งบางครั้งก็มากเกินไป ยาวเกินไป ควรเป็นข้อมูลที่พร้อมจะนำเสนอได้ทันทีและควรกำกับคำอ่านที่ถูกต้องของคำสำคัญบางคำมาให้ด้วย นอกจากนี้ผู้ทำรายการอาจเสาะแสวงหาเองจากหน่วยงานต่าง ๆ สัมภาษณ์บ้าง ติดตามข่าวเองบ้าง ซึ่งบางครั้งก็ได้ข้อมูลไม่ถูกต้องเพราะผู้ให้ข่าวให้ไม่ถูกต้อง ดังนั้นข่าวที่ยังไม่มั่นใจว่าถูกต้องก็ยังไม่ควรส่งให้สื่อมวลชนแต่ทั้งนี้ก็ไม่ควรปิดกั้นไม่ให้สื่อมวลชนรู้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการแสวงหาส่วนหนึ่งเกิดจากการเข้าไม่ถึงข่าวนั้นจริง ๆ คิดความผิดไป หรือผู้ให้ข้อมูลให้ไม่หมด ทำให้การประชาสัมพันธ์สับสน

ผู้ทำรายการจะทำงานเฉพาะตัวสะสมข้อมูลข่าวสารไว้ที่ตนเอง ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ของข่าวสารร่วมกันได้

การให้ความสำคัญของห้องสมุดในหน่วยงานต่าง ๆ นั้น นำเป็นห่วงมาก ทำอย่างไรบรรณารักษ์จะยื่นมือเข้ามาช่วยจัดระบบต่าง ๆ ในการพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการผลิตรายการ

รายการวิทยุโทรทัศน์ ประเภทของรายการโทรทัศน์จำแนกได้เป็น 4 ประเภทคือ ละคร สารคดี โชว์ และข่าว ในการทำละคร ข้อมูลหลักก็คือบทประพันธ์ ต่อจากนั้นต้องแปลงเป็นบทโทรทัศน์ให้ได้ทั้งภาพและเสียงประกอบกัน ต้องศึกษาเพิ่มเติมถึงส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น การแต่งกาย การดำเนินชีวิต เป็นต้น การทำรายการโชว์ เช่น รายการทำพิธีซึ่งจัดเป็นปกิณกะโชว์ จะได้ข้อมูลจากจดหมายผู้แนะนำจากทั่วประเทศ แต่ทั้งนี้ต้องศึกษาเพิ่มเติมเองด้วย เพราะเรื่องที่แนะนำเข้ามาอาจไม่เหมาะสมที่จะนำเสนอออกอากาศ เรื่องที่เลือกจะเน้นความน่าสนใจน่าตื่นเต้น เหลือเชื่อ และทันสมัยพอสมควร ส่วนการทำสารคดีนั้น ข้อมูลต้องเป็นจริง ถูกต้อง มีหลักฐานยืนยันทั้งภาพและเสียง

ในการทำสารคดีเรื่อง “แผ่ดสยาม” นั้นได้แนวเรื่องจาก The Two หนังสือที่เป็นเรื่องของอิน-จัน จะต้องสร้างคำถามในทุก ๆ ตอนที่อ่านพบเพื่อจะได้ไปค้นคว้าต่อแล้วสร้างมาเป็นภาพ เช่น ตอนเกิดคลออย่างไร ทำไมจึงชื่ออิน-จัน วิวัฒนาการในการเจริญเติบโตเป็นอย่างไร แต่งานอย่างไร ต้องศึกษาโดยละเอียดทุกช่วงทุกตอน ดังนั้น ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมจะเป็นทางด้านประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ แพทยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ฯลฯ แหล่งของข้อมูลที่ได้ก็มาจากห้องสมุดและหอจดหมายเหตุ ทั้งจากในเมืองไทยและจากต่างประเทศ และสิ่งของต่าง ๆ ไว้เป็นอย่างดี มีระบบเก็บรักษาที่ดีมาก ในกรณีที่ข้อมูลขัดแย้งกันก็จะให้ผู้เชี่ยวชาญในปัจจุบันวินิจฉัยว่าถูกต้องควรเป็นอย่างไร แต่ถ้าบางอย่างหาข้อสรุปไม่ได้จริง ๆ ก็ไม่สรุป

ในต่างประเทศเขามีระบบการเก็บภาพทั้งภาพเคลื่อนไหวไว้อย่างดี และภาพเหล่านี้จะมีราคาค่อนข้างสูงของไทยก็น่าจะมีหรือเก็บรวบรวมเอาไว้บ้าง จะได้ติดต่อขอใช้ได้โดยสะดวก

ห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ ลักษณะของแหล่งบริการสารนิเทศในประเทศไทย ได้แก่ บริการของห้องสมุด บริการเอกสารประเภทจดหมายเหตุ ศูนย์เอกสารหรือศูนย์ข้อมูล และผู้ประกอบการให้บริการสารนิเทศเชิงพาณิชย์ ปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ส่งเสริมการให้บริการสารนิเทศให้รวดเร็วและกว้างขวางขึ้น เช่น โครงการระบบสารนิเทศแห่งชาติ จำแนกตามสาขาต่าง ๆ และแต่งตั้งผู้รับผิดชอบของสาขานั้น ๆ โครงการ CHULA - LINET โครงการเนคเทค โครงการ PULINET เป็นต้น แต่ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่มากทั้งจากเรื่องเทคโนโลยี งบประมาณ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

ดังนั้นอาจเป็นไปได้ที่เอกชนผู้ทำธุรกิจการให้บริการสารนิเทศเชิงพาณิชย์จะมาร่วมมือกับทางห้องสมุดหรือศูนย์สารนิเทศต่าง ๆ เพื่อทำการค้าข้อมูลสารนิเทศเหล่านั้น หรือแลกเปลี่ยนข่าวสารกับต่างประเทศได้

หลักสูตรทางบรรณารักษศาสตร์ก็ได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในปัจจุบันทั้งในด้านของการให้บริการและเทคโนโลยีต่าง ๆ

โลกกำลังเปลี่ยนเป็นสังคมเศรษฐกิจสารนิเทศ บรรณารักษ์จะต้องปรับตัวเข้าหาสังคม เรียนรู้เทคโนโลยี เรียนรู้สภาพสังคม เพื่อปรับตัว ปรับบริการ ดังที่มีผู้กล่าวว่าผู้ใดมี information ผู้นั้นมีอำนาจและเป็นที่สังคมยอมรับ

สรุปการอภิปรายเรื่อง นโยบาย การจัดการสารนิเทศเพื่อการพัฒนาอาชีวศึกษา และเทคโนโลยี (ชมรมกิจกรรมอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี)

วันศุกร์ที่ 20 ธันวาคม 2534 เวลา 9.15-10.30 น.

วิทยากร : นายบุญเลิศ ภพลาภ หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมอาชีวศึกษา

: นายนำยุทธ สงค์ธนาพิทักษ์ ผู้ช่วยอธิการบดีและคณบดีคณะวิศวกรรมและเทคโนโลยีการเกษตร
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ศ.ดร.ลมูล รัตตากร

นายบุญเลิศ ภพลาภ ได้กล่าวถึงความสำคัญของสารนิเทศ และเทคโนโลยีต่อชีวิตประจำวัน สำหรับการศึกษาโดยเฉพาะทางด้านอาชีวศึกษามีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องมาก ถ้าจัดการสอบแบบเดิม ครูมีเอกสารประกอบการสอน (Sheet) เพียงเล็กน้อยแล้วนำไปสอนนักศึกษาคงจะไม่พอต่อการพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานในปัจจุบัน ขณะนี้กรมอาชีวศึกษามีอายุครบ 50 ปี เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2534 เมื่อเริ่มตั้งกรมอาชีวศึกษาได้จัดการสอนวิชาชีพเพียงไม่กี่อย่าง เช่น ช่างไม้ ช่างกล และเกษตร บัดนี้ได้ขยายกิจการกว้างขวางออกไปตามความจำเป็นและการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันมีสอน 5 สายอาชีพ จำนวน 207 แห่ง ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มีนักศึกษาในระบบหลักสูตรปกติ 220,000 คน และมีนักศึกษาในระบบหลักสูตรระยะสั้นประมาณ 200,000 คน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 นี้ คาดว่า จะมีสถานศึกษาในสังกัดกรมอาชีวศึกษาประมาณ 234 แห่ง มีครู อาจารย์ 18,500 คน และมีนักศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบประมาณ 700,000 คน จากข้อมูลดังกล่าว เรื่องสารนิเทศจึงมีความจำเป็นต่อกรมอาชีวศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ห้องสมุดต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อจัดหาเอกสารตำราสำคัญต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนให้สามารถทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีมาตรฐานสอดคล้องกับตลาดแรงงาน และสามารถประกอบอาชีพอิสระได้

เพื่อเร่งรัดพัฒนาระบบข้อมูลสารนิเทศทุกระดับให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ กรมอาชีวศึกษาได้จัดทำแผนพัฒนาฉบับที่ 7 เพื่อพัฒนาห้องสมุดกรมอาชีวศึกษา ในการจัดหาวัสดุสิ่งพิมพ์ ตำราเรียน และสื่อต่าง ๆ ตามมาตรฐานของกรมอาชีวศึกษา สำหรับมาตรฐานของห้องสมุดกรมอาชีวศึกษา ได้มีการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานร่วมกันกับ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ให้ความสนับสนุน ในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 กรมอาชีวศึกษายังได้ระบุให้มีโครงการพัฒนาระบบข้อมูลสารนิเทศดังนี้คือ

1. โครงการพัฒนาระบบข้อมูลสารนิเทศของกรมอาชีวศึกษา และหน่วยงานในสังกัดให้มีเครือข่ายสัมพันธ์กัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. โครงการสารนิเทศทางอาชีพระดับกรม ให้สถานศึกษาจัดเก็บรวบรวมวิเคราะห์ในเรื่องการศึกษา การประกอบอาชีพ ผู้ที่สำเร็จมีงานทำหรือไม่ ให้สถานศึกษาเป็นหน่วยประสานงานทางานให้ผู้สำเร็จการศึกษาในสังกัด ตลอดจนเป็นเครือข่ายของศูนย์ข้อมูลระดับชาติ

โครงการเหล่านี้ กรมอาชีวศึกษามีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาระบบสารนิเทศให้มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมที่จะใช้ส่งเสริม การเรียนการสอนที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานสอดคล้องกับ

ตลาดแรงงานและเหมาะสมที่จะไปประกอบอาชีพ นอกจากนี้กรมอาชีวศึกษา ได้กำหนดยุทธศาสตร์ได้ดังนี้ คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์วิจัยสภาพปัญหาของห้องสมุดก่อนดำเนินการให้การสนับสนุนจัดตั้งงบประมาณ
2. ให้กลุ่มสถานศึกษาร่วมมือกันพัฒนา ถ้าต่างคนต่างทำจะมีมาตรฐานไปคนละอย่าง และจะมีปัญหา

ในการพัฒนา

3. เรื่องงานต่าง ๆ ไม่ว่าห้องสมุด การนิเทศลูกเสือ เนตรนารี ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญ และเอาใจใส่เรื่องนี้มาก การจัดห้องสมุดภายในต้องให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

4. กรมอาชีวศึกษามี ศึกษานิเทศก์รับผิดชอบ มีการติดตามประเมินผลใกล้ชิด จึงทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

อาจารย์นายยุทธ สงค์ธนาพิทักษ์ พูดในฐานะผู้ให้บริการห้องสมุด สำหรับนโยบายการจัดการสารสนเทศเพื่อการพัฒนาการอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งเป็นหัวข้อการอภิปรายในวันนี้ ท่านอธิการบดีได้ให้นโยบายไว้ในเอกสารประกอบแล้ว จึงขอเสนออีกมุมมองหนึ่งในฐานะผู้ให้บริการ

อยากจะเปรียบเทียบว่าห้องสมุดควรจะเป็นตู้เย็น หรือหนังสือพิมพ์ ลักษณะของตู้เย็นซึ่งเป็นที่เก็บรักษาเนื้อจะอยู่ได้นาน เช่นเดียวกับหนังสือเก่าที่เป็นภาระที่จะต้องรักษาไว้ ของที่เก็บจะไม่ได้รับการพัฒนาเลย ในขณะที่หนังสือพิมพ์จะต้องเสนอสาระที่เป็นปัจจุบัน ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เช่นเดียวกับห้องสมุดซึ่งควรพัฒนางานให้ตอบสนองต่อผู้ให้บริการได้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์เช่นกัน

ในการพัฒนาห้องสมุด ห้องสมุดได้เคยสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาต่าง ๆ ของห้องสมุดหรือไม่ อาทิเช่น หนังสือบางเล่มไม่มีผู้ใช้ การจัดซื้อหนังสือที่เก่า จำนวนผู้ให้บริการ และจำนวนผู้ยืมหนังสือมาน้อยเพียงใด ประเภทของหนังสือที่ยืมออก กลุ่มผู้ให้บริการและความต้องการ ระบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการใช้ห้องสมุดในการศึกษาค้นคว้าหรือไม่ ตำแหน่งที่อยู่ของห้องสมุดอยู่ในจุดศูนย์กลางหรือไม่ บุคลากรของห้องสมุดให้บริการบกพร่องอย่างไร เป็นต้น เพื่อนำสิ่งเหล่านี้มาวิเคราะห์เพื่อวางแผนพัฒนา แก้ไข และปรับปรุงงานห้องสมุดด้วยการบริหาร, การจัดการ และการตลาด

ท่านสามารถพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้ว อย่างเป็นลำดับ โดยกำหนดนโยบายจากการสำรวจดังกล่าวข้างต้นว่าจะพัฒนาสิ่งใดก่อนและหลัง

3. แนะนำบรรณารักษ์ดีเด่นจาก ห้องสมุดวิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา กรมอาชีวศึกษา และ ห้องสมุดวิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

4. การบรรยายเรื่อง ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดเพื่อการอาชีวศึกษาและเทคโนโลยีด้านวารสาร โดยนายสมชาย ติญญนนท์

5. เลือกกรรมการสรรหาของสมาคมฯ ได้แก่ วิชาวิ ประพตดิษฐรม และกรรมการสรรหาของชมรม คือ ศิริกุล คุณากรพันธุ์ วิทยาลัยเทคนิคปราจีนบุรี, สมมนา สุวรรณบดี วิทยาลัยการอาชีพนครปฐม, นางศิริพรตั้งจรัสวงษ์ วิทยาเขตเพาะช่าง

6. กิจกรรมสังสรรค์ระหว่างสมาชิก

ฝ่ายวิชาการ ชมรมห้องสมุดเพื่อการอาชีวศึกษาและเทคโนโลยี

สรุปการอภิปรายเรื่อง “กลยุทธ์ในการจัดการห้องสมุดสู่ความเป็นเลิศ”

ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน

วันที่ 20 ธันวาคม 2534 เวลา 09.00-12.00 น.

- วิทยากร : ม.ล.ประทานพร เศรษฐวัฒน์ อาจารย์
บรรณารักษ์ โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
: นางวันเพ็ญ อนุรัตน์ อาจารย์บรรณารักษ์
โรงเรียนเทพศิลา
: นางเปรมจิตต์ เอี่ยมประสงค์ อาจารย์
บรรณารักษ์ โรงเรียนไชยฉิมพลี
: นางศิริพร ไชยดิษฐ์ อาจารย์บรรณา
รักษ์ โรงเรียนเซนโยเซฟ
: นางดวงพร เชื้อเนตร อาจารย์บรรณา
รักษ์ โรงเรียนสวนลุมพินี

ดำเนินรายการโดย : นางสาวพิมพ์รัตน์ เทียนขุบ
อาจารย์ 2 ระดับ 5 โรงเรียนสีกัน

ม.ล.ประทานพร ท่านให้แนวคิดว่

ห้องสมุดเปรียบเทียบกับเสมือนร้านค้า ทำอย่างไรจะให้
ลูกค้ามาใช้บริการมาก ๆ ท่านได้เล่าถึงตอนที่ท่านเรียน
มีอาจารย์ได้แนะนำให้ท่านอ่านและตั้งแต่นั้นมาก็ทำให้
ท่านได้แรงบันดาลใจจากนั้นมา จึงทำให้เกิดความรัก
ห้องสมุด

นอกจากนั้นท่านยังบอกว่าสิ่งที่บันดาลใจให้
บรรณารักษ์ทำงานได้ดีมี 3 ประการ คือ

1. ผู้บริหาร ควรที่จะทำให้ผู้บริหารเข้าใจงาน
ของห้องสมุด ไม่ใช่เฉพาะตามคำสั่งของผู้บริหาร และ
ควรที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย
2. ผู้ร่วมงาน ต้องเข้าใจนิสัยผู้ร่วมงานและให้
ผู้ร่วมงานเข้าใจนิสัยเราด้วย

อาจารย์วันเพ็ญ อนุรัตน์ท่านให้คำจำกัดความ
ของคำว่า “สู่ความเป็นเลิศ” มีความหมาย 2 ข้อ
ความหมายที่ 1 “คือเสร็จแล้วได้รับรางวัล
แล้ว”

ความหมายที่ 2 “สนองตอบให้กับผู้ใช้บริการ
ได้สะดวกรวดเร็ว”
และยังให้ข้อเสนอแนะว่ามีครูทั่วไปและบรรณารักษ์
ชอบพูดว่า ผู้บริหารไม่สนับสนุน ผู้บริหารไม่ชอบห้อง
สมุดแต่แท้จริงแล้วผู้บริหารกำลังมองว่าบรรณารักษ์ทำ
อะไรบ้าง เท่าที่อาจารย์วันเพ็ญทำงานมา เมื่อมีโอกาส
ได้พูดในที่ประชุมครูว่าห้องสมุดได้รับเลือกเป็นตัวแทน
กลุ่มเข้ารับการประกวดมาแล้ว 2 ปีแล้ว และท่าน
เข้าใจว่า จุดนี้ที่ทำให้ผู้บริหารสนใจขึ้นมาบ้าง

ในการจัดกิจกรรมสัปดาห์ห้องสมุดควรเชิญ
ครู- อาจารย์ ด้วยวาจา หรือส่งบัตรเชิญ และมีของที่
ระลึกเล็ก ๆ น้อย ๆ มีกิจกรรมของเด็กและครูเป็นการ
เชื่อมสัมพันธ์กับอาจารย์ในโรงเรียนอีกด้วย

การทำงานของบรรณารักษ์ ต้องมีการลงทุน
และต้องมีจิตใจที่รักงานด้วย คือ

- บรรณารักษ์ทำได้ตั้งแต่ การทำความสะอาด จนถึงผู้บริหารงานห้องสมุด
- ผู้ร่วมงาน คือทีมงานต้องรักและสามัคคีกัน
ไว้ เปิดโอกาสให้ได้แสดงความสามารถและชมเชยเมื่อ
ทำดี และชมให้ผู้บริหารรับรู้ด้วย
- แนะนำกลยุทธ์ในการทวงหนังสือ
และแนะนำกลยุทธ์ในการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับ
อาจารย์หมวดต่าง ๆ บ้าง โดยการส่งดอกไม้หรือของที่

ระลึกเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปมอบให้กับครูอาจารย์ที่เกิดในวันนั้น ๆ ต่อไปก็จะทำให้มีครู- อาจารย์มาให้บริการมากขึ้น เพียงแต่ใช้รอยยิ้ม และน้ำใจซึ่งไม่ต้องอาศัยเงินเลย

นางเปรมจิตต์ เอี่ยมประสงค์ ท่านให้สาเหตุที่มาทำงานบรรณารักษ์ว่า สาเหตุมาจากการรักหนังสือ และมีความคิดว่าทำอะไรจะให้นักเรียนรักการอ่านหนังสือและรักหนังสือให้มาก ท่านก็เลยมาอยู่ที่ห้องสมุด

ทำอะไรให้ผู้บริหารสนับสนุน คือ

1. บันทึกลงถึงผู้อำนวยการ บางครั้งก็เชิญท่านผู้อำนวยการขึ้นมาดู และผลที่ตามมา คือ

- ขยายพื้นที่ห้องสมุด 3 ห้องเรียน อุทยานความรู้ จัดระเบียบความรู้ และได้รู้จักห้องสมุดหมวด

- การจัดบริการ ตอบคำถาม ช่วยกันคว่ำ หนังสือจอง หนังสือแบบเรียน กล้องความรู้ตามห้องเรียน ตะกร้าหนังสือค้นคว้าไปยังห้องเรียน ตะกร้าหนังสือไปหมวด ถ่ายเอกสาร เกมส่งเสริมการอ่าน ทำรายชื่อกลุ่ม 8 กลุ่มไหนทำวิชาอะไรก็นำมาแลกกัน

- งานบริการชุมชน ให้บริการถ่ายเอกสาร ให้ยืมหนังสือ และจัดทำกล่องหนังสือไปบริการตาม ศาลารอบ ท่าลงเรือ และร้านอาหาร

- จัดรายการเพื่อส่งเสริมการอ่าน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์

วันจันทร์ จัดเสียดามสายทุกวัน

วันอังคาร เกร็ดความรู้จากวารสาร

วันพุธ รื่นรสดนตรีไทย (บรรยายที่มาของเพลง)

วันพฤหัสบดี เทียวไปกับเสียงเพลง 71 จังหวัด, เพลงเพราะในวรรณคดี เช่น เล่าเรื่องพระอภัยมณีก็เปิดเพลง คำนันสัญญา, และมีรายการฟังเพลงดีมีรางวัล

วันศุกร์ บทความรู้ทางวิชาการ

นอกจากนี้ได้จัดรายการต่าง ๆ จัดสัปดาห์ห้องสมุด แนะนำหนังสือ อ่านดีมีรางวัล ได้ว่าที่ (ร่วมกับหมวดภาษาไทย) นิทรรศการ ป้ายนิเทศ บรรณนิทัศน์ ทายปัญหา 2 สัปดาห์ต่อ 1 หมวด จัดกิจกรรมในวันสำคัญ DEAR TIME แจกให้นักเรียนอ่านหลังเข้าแถว

ประกวดยอดนักอ่าน โดยแยกประเภทครูกับนักเรียน

หลักฐานที่สำคัญนอกจากบันทึกแล้วคือรูปถ่าย

นางศิริพร ไชยดิษฐ์ ก่อนทำงาน

1. ต้องมีการวางแผนงาน เขียนโครงการ และมีการรายงานหรือประเมินผล

2. บุคลากร อาจจะได้คนไม่ตรงสายงาน พยายามปรับตัวหัวหน้างานให้เข้ากับผู้ร่วมงานนอกจากบุคลากรในหมวดแล้วก็ควรขอความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากหมวดด้วย

3. กิจกรรม เน้นมาเรื่อง การอภิปราย จัดนิทรรศการ จัดงานเทศกาล การประกวดคำขวัญ ประกวดภาพ และมีการบรรยาย ให้เด็กทำสมุดเป็นเล่มเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป มุมข้ามัน แต่ครูต้องตรวจในเรื่องของภาษาให้ชื่อว่าเข้าใจ ๆ ทำหนังสือนิทาน (เด็กหัด

มุมหรือกิจกรรม) เน้นเรื่องลายมือ เป็นนิทานสั้น ๆ เกม มารยาทการใช้ห้องสมุด ระเบียบการยืมหนังสือ (เกมหมากฮอส) โครงการเล่านิทานพี่เล่าให้น้อง ฟัง กิจกรรมที่คั่นหนังสือให้เด็กทำแจกด้วย แล้วจัดบอร์ดบอกประโยชน์ด้วย

นางดวงพร เชื้อเนตร

1. ต้องรู้งานและรู้ว่าเราจะทำอะไร

กลยุทธ์สิ่งแรก คือ รู้งาน สำรวจปัญหาขั้นพื้นฐาน หาวิธีแก้ปัญหา (คิดและวิเคราะห์หากลยุทธ์เลือก) เลือกทางแก้ปัญหาที่ได้กำไร ประเมินผลงาน ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์

2. รักงาน จะตั้งปณิธานในการทำงาน (ต้องขยัน, ต้องอดทน) มีการกำหนดแผนงาน เป็นแผนระยะสั้น 1 ปี แผนระยะยาว 4 ปี พร้อมทั้งจะฝ่าฟันทุกรูปแบบ และหากำลังใจ พลังงาน มีความคิดสร้างสรรค์

3. รู้คน น้ำใจในการร่วมงาน ทำแล้วต้องศึกษาด้วย ในลักษณะใจประสานใจ ค้นหาคุณค่าผู้ร่วมงาน เลียบเคียง, เชิญชวนให้มีส่วนร่วม มอบงานตามความเหมาะสม ยกย่อง ชื่นชมผลงาน

นางสาวกาญจนา วรรณะวาสิน

ผู้สรุปฝ่าย ข.บ.ร.

จุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงษ์

เจน

มุ่งเน้นสารนิเทศเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางการเกษตรโดยใช้สื่อมวลชนนำเสนอด้านสื่อโทรทัศน์ โดย

บ้าง

กำหนดการถ่ายทอดสื่อโทรทัศน์ทางการเกษตร มี 2 แนวทาง คือ เชิญชวนเกษตรกรให้พึ่งตนเองได้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรให้เกษตรกร

ขั้นตอนในการนำเสนอ จะกำหนดปฏิทินงานว่าจะเสนอรายการอะไรบ้างโดยให้สอดคล้องกับความสนใจ และเศรษฐกิจที่จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรทั้งประเทศ

รูปแบบการนำเสนอ ยึดหลักของ ดร.นิพนธ์ ศศิธร คือ

1. เรียกร้องความสนใจ
2. เรื่องเกี่ยวข้องกับผู้ที่มิชอบเปรียบเทียบได้ชัด

3. เล็งเห็นผลที่เกิดว่าจะมีอะไร และทำอะไรได้

การผลิตรายการ

ขั้นแรก เตรียมข้อมูล โดยศึกษา จากเอกสาร ตำราที่เป็นปัจจุบัน แบ่งงานกันปฏิบัติ

ขั้นที่สอง หาข้อมูลเพิ่มเติม ในท้องที่โดยถ่ายภาพและเก็บข้อมูลจากเกษตรกร

ขั้นที่สาม เขียน Script หรือบทโทรทัศน์

ขั้นที่สี่ นำเสนอ

(สนใจขอรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ คุณจุฬารัตน์ เสรีเชษฐพงษ์ โทรศัพท์ 249- 9449)

สรุปโดย กาญจนา วรรณะวาสิน

อำไพ รอดเชื้อ

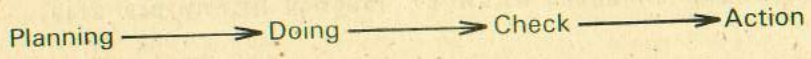
สรุปการบรรยายเรื่อง "เทคนิคการทำงานให้มีประสิทธิภาพ"
ชมรมเพื่อหอสมุดแห่งชาติ

วันที่ 20 ธันวาคม 2534 เวลา 9.00-12.00 น.

วิทยากร : นายธำรง ธรรมเกษม ผู้ตรวจการประสานครหลวง
ดำเนินการรายการ : นางธรา กนกมณี ผู้อำนวยการ กองหอสมุดแห่งชาติ ประธานชมรมเพื่อหอสมุดแห่งชาติ

การทำงานให้มีประสิทธิภาพ ก็คือการพัฒนาชีวิตเพื่อพิชิตงาน โดยเน้นด้านการให้บริการประชาชน ผู้ที่จะเป็นผู้บริการที่ดีจะต้องพัฒนาชีวิตของตัวเอง สิ่งแรกที่จะต้องกระทำก็คือ การคิดเพื่อให้รู้ถึงปัญหาที่แท้จริง ซึ่งจะต้องมีการจัดบันทึกและนำมาปรับปรุง เป็นผู้มองโลกในแง่ดี และมีความคิดริเริ่ม

เทคนิคการทำงานให้มีประสิทธิภาพ จะต้องมียอดประกอบที่สำคัญคือ เวลา จะต้องมีการบริหารเวลา โดยการ

ข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข คือ

1. ระเบียบวินัย จะต้องแก้ไขที่ตัวเองก่อนโดยคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้คือ สะสาง สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสม่ำเสมอ
2. การทำงานเป็นทีม ซึ่งจะต้องฝึกตั้งแต่เด็ก
3. ขกย่องคนดี
4. ตรงต่อเวลา
5. ขจัดความซ้ำซ้อน
6. ขอมรับความคิดเห็นของคนอื่น
7. การเป็นคนมักน้อย ทำให้ขาดความกระตือรือร้น
8. ขอบอิสระ
9. ขอบสนุก

แนวทางเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขหรือเทคนิคในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

1. ปัญหา
จะต้องค้นหาสาเหตุใหญ่และสาเหตุย่อย
2. หาทางแก้ไข - พัฒนาจิตใจ
 - สร้างความภูมิใจ
 - สดชื่นตอนการทำงาน

ปิดประชุม เวลา 12.00 น.

นางสาวลำดวน เทียรขนิธิกุล บันทึกการประชุม
นางสาวกนกอร สักดาเดช
นางสาววันศิริ เลิศภิรมย์ลักษณ์ ตรวจ

สรุปการสนทนาเรื่อง : มุมมองบุคลากรในงานสารนิเทศ

วันที่ 20 ธันวาคม 2534 เวลา 13.30-15.30 น.

- ผู้ร่วมสนทนา :** นางสาวกานต์มณี สักดิ์เจริญ ศึกษาานิเทศก์ 7 หน่วยศึกษานิเทศก์ กระทรวงศึกษาธิการ
 : นายชนประคัลภ์ จันทร์เรือง อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 : นายไมตรี อึ้งภากรณ์ นักเขียนข่าวเศรษฐศาสตร์อิสระ อดีตนักเขียนข่าวเศรษฐศาสตร์
 หนังสือพิมพ์ The Nation
 : นางสาวพิมพ์รัตน์ เทียนชูบ อาจารย์ 2 ระดับ 5 บรรณารักษ์ห้องสมุด โรงเรียนสีกัน ซึ่งเป็น
 ห้องสมุดดีเด่น ทั้งจากกรมสามัญศึกษาและสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ผศ.ดร.จิรวรรณ ภักดีบุตร ผู้อำนวยการสำนักบรรณสารการพัฒนาสถาบันบัณฑิต
 พัฒนบริหารศาสตร์

คณะผู้อภิปรายซึ่งประกอบด้วยผู้ให้บริการและผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ห้อง
 สมุดเป็นคลังแห่งความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ผู้ให้บริการต้องการข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ครบถ้วน ตรงตามความต้อง
 การอย่างสะดวก รวดเร็ว เพราะฉะนั้นบรรณารักษ์ต้องมีความรู้ ความสามารถในการจัดระบบเพื่อการค้นคว้า
 มีความรู้เฉพาะสาขาและรู้ถึงความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงของเรื่องต่าง ๆ ต้องมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีเพื่อนำมา
 ประยุกต์ใช้ และผู้อภิปรายชายทั้ง 2 ท่านมีความเห็นว่าบรรณารักษ์เป็นผู้หญิงสวย มีความสามารถที่จะสร้าง
 บรรยากาศห้องสมุดให้น่าสนใจตามประเภทของห้องสมุดและลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้ใช้ นอกจากนี้บรรณารักษ์
 จะต้องมีใจรักงาน มีจิตบริการ มีความสามารถในการประสานงานและสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อ
 ให้ผู้ให้บริการได้รับความพึงพอใจและรู้สึกประทับใจ

อาจารย์ไมตรี อึ้งภากรณ์ ไม่อยากเห็นบรรณารักษ์ทำลายหนังสือ เผาหนังสือ ควรหาวิธีการเก็บหนังสือ
 เก่าที่มีคุณค่า

สรุปโดย นางสาวฟองจันทร์ เพชรมาก
 นางสาวปัทมา หมดนุรักษ์

สรุปคำกล่าวปิดประชุมสามัญประจำปี
ของ
รศ.ดร.ประจักษ์ พุ่มวิเศษ
นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
20 ธันวาคม 2534

การจัดการประชุมสามัญประจำปีครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการทุกท่านที่พยายามให้งานออกมาให้ดีที่สุด ถึงเราจะตั้งใจทำงานกันหนักขนาดไหน เพื่อให้งานออกมามีคุณภาพที่สุดเท่าที่จะทำได้ ก็ยังต้องมีข้อบกพร่องอีกหลายประการ จึงต้องเรียนขออภัยถ้ามีอะไรขาดตกบกพร่อง ขอขอบคุณคณะกรรมการชมรมต่าง ๆ ที่ช่วยงานของสมาคมฯ ทุกงานจนถึงวันนี้ รวมทั้งเลขานุการบริหาร และเจ้าหน้าที่ของสมาคมที่เหน็ดเหนื่อยอยู่ข้างหลัง สุดท้ายขอขอบคุณทุก ๆ ท่านที่เข้าประชุม

แผนกวิชาการ
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

บรรณนิวารสารห้องสมุด ปีที่ 35 พ.ศ. 2534

แบ่งเป็น 2 ภาค

- บรรณนิข้อผู้แต่ง
- บรรณนิหัวเรื่อง

บรรณนิข้อผู้แต่ง

กนกจันทร์ พัฒนพิชัย “ผลกระทบเรือนกระจก : ความโหดร้ายของธรรมชาติหรือของมนุษย์”

วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 38- 40.

จิตรรา วีรบุรินทร์ “สิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 59- 69.

จิรพันธุ์ อินทรสมใจ “ข้อมูลสิ่งแวดล้อม : แหล่งศึกษาค้นคว้า” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 12- 15.

จิราพรณ สวัสดิพงษ์ “พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตามความคาดหวังของบุคลากร” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 56- 61.

ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์ “ห้องสมุดชาวเขื่อน” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค. - มี.ค. 34), 81- 82.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ “แนะนำบุคคลเด่นบุคคลดัง” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 90- 97.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ “แนะนำบุคคลเด่นบุคคลดัง วารสารห้องสมุด (ก.ค.- ก.ย. 34), 43- 58.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ “รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (รางวัลซีไรต์)”

วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 34- 37.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ “ห้องสมุดช่วยการสอนได้อย่างไร” “วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 41- 42.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ และสุนิษฐ์ เย็นสบาย “แนะนำบุคคลเด่น บุคคลดัง” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 62- 70.

เวลิต ผู้ภักดี “สิรินธร” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 1.

ไพวัลย์ วงษ์ประเสริฐ “แนะนำงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ผู้บริหารงานห้องสมุด : ทักษะจากผลการวิจัย” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 51- 55.

ติมา สัจจนันท์ “ฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 70- 73.

ชุติมา สัจจามันท์ “ฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์” วารสารห้องสมุด 35 (ค.ค.- ธ.ค. 34), 66- 68.

ชุติมา สัจจามันท์ “แนะนำงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ : งานวิจัยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย.), 39- 46.
เทือน ทองแก้ว “การจัดศูนย์วิชาการในห้องเรียนชั้นประถมศึกษา” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 76- 80.

ธีรศักดิ์ ททวนิช “แพทย์ชนบทกับงานสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 83- 107.

นฤมล รุจิพร “เฉลิมพระเกียรติองค์ปราชญ์แห่งรัตนโกสินทร์” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 2- 8.

นักเลงหนังสือ (นามแฝง) “ความรู้นอกหนังสือ” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 49- 50.

บอบินสกี, จอร์จ “ยุคทองของบรรณารักษศาสตร์สหรัฐอเมริกา” ถอดความโดย พงศ์ศักดิ์ สังขิบุญโญ วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 1- 10.

บานชื่น ทองพันชั่ง “การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ห้องสมุด” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 22- 33.

เบญญา รุ่งเรืองศิลป์ “การอภิปรายเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 9- 14.

พงศ์ศักดิ์ สังขิบุญโญ “ยุคทองของบรรณารักษศาสตร์ สหรัฐอเมริกา” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 1- 10.

พจน์ สะเพียรชัย “ความต้องการด้านการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ค.ค.- ธ.ค. 34), 9- 22.

พันทิพา มีเด็ม “แนะนำงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : งานวิจัยทางการศึกษาบรรณารักษศาสตร์” วารสารห้องสมุด 35 (ค.ค.- ธ.ค. 34), 69- 80.

มนต์ฤดี วัชรประทีป “เจ้าฟ้าแม็กไซไซ” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 15- 20.
มัลลิกา มัสอูดี “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการเป็นนักประวัติศาสตร์”

วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 26- 38.

วรพจน์ วีรพลิน “การหมุนเวียนนิทรรศการระหว่างห้องสมุด” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 11- 21.

วรพจน์ วีรพลิน “ในหลวงกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 30- 35.

วรรณิ ศิริสุนทร “การเขียนคู่มือปฏิบัติงานในห้องสมุด” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 71-75.

วรรณิ ศิริสุนทร “แนะนำทรัพยากรสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 43-48.

วรรณิ ศิริสุนทร “แนะนำทรัพยากรสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 47-56.

วรรณิ ศิริสุนทร “แนะนำทรัพยากรสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 41-42.

วรรณิ ศิริสุนทร “แนะนำทรัพยากรสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 61-65

วรรณิ ศิริสุนทร “พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 79-89.

วรรณิ ศิริสุนทร “ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 70-73.

วิชาดา สุคันธรัต “บทบาทของห้องสมุด : การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 16-29.

วีระ สุภากิจ “สัมมนา” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 1-8.

ศรีเพ็ญ มะโน และนิวัติ สุทธิสว่าง “การพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 47-52.

สัจด์ ภูเขาทอง “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระผู้อุปถัมภ์คนตรีไทย” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 57-60.

สมสรวง พฤติกุล “บทรายการวิทยุกระจายเสียง รายการสาระความรู้จากสมาคมห้องสมุดฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ กับกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 21-25.

สันติเทพ ศิลปบรรเลง “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้านักคนตรีไทย” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 61-64.

สุดใจ ธนไพศาล “การจัดดำเนินงานห้องสมุดเพื่อการศึกษาแพทยศาสตร์ แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 81-91.

สุดใจ ธนไพศาล “การประเมินผลการใช้งานข้อมูล CD-ROM MEDLINE ในประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 53-60.

สุดธิดา คชเสนาพิทักษ์ “เราจะปล่อยน้ำเสียลงน้ำดีกระนั้นหรือ” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 36-37.

สุนิตย์ เข็นสบาย “แนะนำบุคคลเด่น บุคคลดัง” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 62-70.

เสาวณิต วิงวอน “สมเด็จพระเทพรัตนฯ ถัดจากวรรณกรรม วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 65-69.

ห้องสมุดแห่งประเทศไทย, สมาคม แผนกวิชาการ “สรุปรายงานการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2534, วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 92- 122.

อรพินท์ เอี่ยมศิริ “บทบาทขององค์กรในการพิทักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 1- 11.

อุดมศักดิ์ พลอยบุตร “ห้องสมุด : หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 38- 40.

อุมาวดี โกศล และสุนทร แก้วลาย “การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ : เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 23- 46.

อุษณีย์ เกษมสันต์ “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับงานพัฒนาห้องสมุด โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 74- 78.

ครุฑนี้หัวเรื่อง

การประชาสัมพันธ์-ห้องสมุด

บานชื่น ทองพันชั่ง “การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ห้องสมุด” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 22- 33.

การพิมพ์

ศรีเพ็ญ มะโน และนิชวีดี สุทธิสว่าง “การพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 47- 52.

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

วรพจน์ วีรพลิน “ในหลวงกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 30- 35.

อรพินท์ เอี่ยมศิริ “บทบาทขององค์กรในการพิทักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 1- 11.

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ---การศึกษาและการสอน

จิตรา วีรบุรินทร์ “สิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 59- 69.

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ-บรรณานุกรม

วิชาดา สุคันธรัต “บทบาทของห้องสมุด : การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 16- 29.

ซีดี-รอม (CD-ROM)

สุดใจ ธนไพศาล “การประเมินผลการใช้ฐานข้อมูล CD-ROM MEDLINE ในประเทศไทย”

วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 53- 60.

ฐานข้อมูล

ชุติมา สัจจันนท์ “ฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.-

ก.ย. 34), 70- 73.

ชุติมา สัจจันนท์ “ฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 66- 68.

สุดใจ ธนไพศาล “การประเมินผลการใช้ฐานข้อมูล CD-ROM MEDLINE ในประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 35- 60.

ดนตรี---ไทย

สัจด์ ภูเขาทอง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระผู้อุปถัมภ์ดนตรีไทย

วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 57- 60.

สันติเทพ ศิลปบรรเลง “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้าฯ ดนตรีไทย” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 61- 64.

เทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ

ชาวลิต ผู้กำกับ “สิรินธร” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 1.

นฤมล รุจิพร “เฉลิมพระเกียรติองค์ปราชญ์แห่งรัตนโกสินทร์” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 2- 8.

เบญจา รุ่งเรืองศิลป์ “การอภิปราย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 9- 14.

มนต์ฤดี วัชรประทีป “เจ้าฟ้าแม็กไซไซ” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 15- 20.

มัลลิกา มัสอูดี “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการเป็นนักประวัติศาสตร์” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 26- 38.

สัจด์ ภูเขาทอง “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระผู้อุปถัมภ์ดนตรีไทย” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 57- 60.

สันติเทพ ศิลปบรรเลง “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้าฯ ดนตรีไทย” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย.), 61- 64.

เทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ---พระราชนิพนธ์

วรรณิ ศิริสุนทร “พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 79- 89.

เสาวณิต วิวอน “สมเด็จพระเทพรัตนฯ ถัดกรแก้ววรรณกรรม” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 65- 69.

นักบริหาร

จิราพรรณ สวัสดิพงษ์ “พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรามคำแหง ตามความคาดหวังของบุคลากร” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 56- 61.

นักประวัติศาสตร์---ไทย

มัลลิกา มัสอูดี “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการเป็นนักประวัติศาสตร์” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 26- 38.

น้ำเสีย---การบำบัด

ฉวีวรรณ อุทากินันท์ “แนะนำบุคคลเด่น บุคคลดัง” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 43- 58.

นิทรรศการ

วรพจน์ วีรพลิน “การหมุนเวียนนิทรรศการระหว่างห้องสมุด วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 11- 21.

นิเวศวิทยา---การศึกษาและการสอน

จิตรา วีรบุรินทร์ “สิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 59- 69.

บรรณนิทัศน์

ชุติมา สัจจามันท์ “แนะนำงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ : งานวิจัยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย.), 39- 46.

วรรณิ ศิริสุนทร “แนะนำทรัพยากรสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 43- 48.

วรรณิ ศิริสุนทร “แนะนำทรัพยากรสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 47- 56.

วรรณิ ศิริสุนทร “แนะนำทรัพยากรสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34) 41- 42.

วรรณิ ศิริสุนทร “แนะนำทรัพยากรสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 61- 65.

บรรณารักษศาสตร์

พจน์ สะเพียรชัย “ความต้องการด้านการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ ในประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ค.ค.- ธ.ค. 34), 9- 22.

อุมาวดี โกศล และสุนทร แก้วลาย “การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ค.ค.- ธ.ค. 34), 23- 46.

บรรณารักษศาสตร์---วิจัย

ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ “แนะนำงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ผู้บริหารงาน ห้องสมุด : ทักษะจากผลการวิจัย” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 51- 55.

พันทิพา มีแต้ม “แนะนำงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : งานวิจัยทางการ ศึกษาบรรณารักษศาสตร์” วารสารห้องสมุด 35 (ค.ค.- ธ.ค. 34), 69- 80.

บรรณารักษศาสตร์---สหรัฐอเมริกา

บอบินสกี จอร์จ “ยุคทองของบรรณารักษศาสตร์สหรัฐอเมริกา” ถอดความโดย พงศ์ศักดิ์ สังข- ภิญญา วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 1- 10.

ประจักษ์ พุ่มวิเศษ

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ และสุนิตย์ เย็นสบาย “แนะนำบุคคลเด่น บุคคลดัง” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 62- 70.

ผลกระทบเรือนกระจก (Green-House Effect)

กนกจันทร์ พัฒนพิชัย “ผลกระทบเรือนกระจก ความโหดร้ายของธรรมชาติ หรือของมนุษย์” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 38- 40.

แพทยศาสตร์ศึกษา

สุดใจ ชนไพศาล “การจัดดำเนินงานห้องสมุดเพื่อการศึกษาแพทยศาสตร์ แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน” วารสารห้องสมุด 35 (ค.ค.- ธ.ค. 34), 81- 91.

มลพิษทางน้ำ

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ “แนะนำบุคคลเด่น บุคคลดัง” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 43- 58.

สุดธิดา คชเสนาพิทักษ์ “เราจะปล่อยน้ำเสียลงน้ำดีกระนั้นหรือ” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34), 36- 37.

ไม้ เมืองเดิม (ก้าน พึงบุญ ณ อยุธยา)

นักเลงหนังสือ (นามแฝง) “ความรู้นอกหนังสือ” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34)
49- 50.

รางวัลซีไรต์

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ “รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (รางวัลซีไรต์)
วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 34- 37.

รางวัลแม่ไก่ไข่

มนต์ฤดี วัชรประทีป “เจ้าฟ้าแม่ไก่ไข่” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 15- 2

รามคำแหง, มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดกลาง

จิราพรรณ สวัสดิพงษ์ “พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัย
รามคำแหงตามความคาดหวังของบุคลากร” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34)
56- 61.

โรงพยาบาลป่าปาง จังหวัดลำพูน

ธีรศักดิ์ คทวนิช “แพทย์ชนบทกับงานสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34)
83- 107.

ศรัชัย เอี่ยมละออ

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ และสุนิตย์ เข็นสบาย “แนะนำบุคคลเด่น บุคคลดั่ง” วารสารห้องสมุด
35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 62- 70.

ศูนย์การเรียนรู้

เทือน ทองแก้ว “การจัดศูนย์วิชาการในห้องเรียนชั้นประถมศึกษา” วารสารห้องสมุด
(ม.ค.- มี.ค. 34), 76- 80.

สัมมนา

วีระ สุภากิจ “สัมมนา” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 1- 8.

สาธิตานุสรณ์มูลฐาน

ธีรศักดิ์ คทวนิช “แพทย์ชนบทกับงานสารนิเทศ” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค. 34), 83- 10

สารนิเทศศาสตร์

พจน์ สะเพียรชัย “ความต้องการด้านการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 9- 22.

สารนิเทศศาสตร์

อุมาวดี โกศล และสุนทร แก้วลาย “การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ :
เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34),
23- 46.

สิ่งแวดล้อม

จิรพันธุ์ อินทรสมใจ “ข้อมูลสิ่งแวดล้อม : แหล่งศึกษาค้นคว้า” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.-
ก.ย. 34), 12- 15.

สุจินต์ พนาปวุฒิกุล

ฉวีวรรณ อุทากินันท์ “แนะนำบุคคลเด่นบุคคลดัง” วารสารห้องสมุด 35 (ก.ค.- ก.ย. 34),
43- 58.

ห้องสมุด---คู่มือ

วรรณิ ศิริสุนทร “การเขียนคู่มือปฏิบัติงานในห้องสมุด” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค.
34), 71- 75.

ห้องสมุดกับการศึกษา

ฉวีวรรณ อุทากินันท์ “ห้องสมุดช่วยการสอนได้อย่างไร” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค.
34), 41- 42.

ห้องสมุดโครงการชลประทานจังหวัดปัตตานี

ฉวีลักษณ์ บุญชะกาญจน “ห้องสมุดชาวเขื่อน” วารสารห้องสมุด 35 (ม.ค.- มี.ค.), 81- 82.

ห้องสมุดประชาชน

วรรณิ ศิริสุนทร “ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย.
34), 70- 73.

ห้องสมุดแพทย์

สุดใจ ธนไพศาล “การจัดดำเนินงานห้องสมุดเพื่อการศึกษาแพทยศาสตร์ แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน”
วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 81- 91.

ห้องสมุดโรงเรียน

อุดมศักดิ์ พลอยบุตร “ห้องสมุด : หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533” วารสารห้องสมุด 35
(ม.ค.- มี.ค. 34), 38- 40.

ห้องสมุดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

อุษณีย์ เกษมสันต์ “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับงานพัฒนาห้องสมุด

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 74- 78.

ห้องสมุดแห่งประเทศไทย, สมาคม

สมสรวง พฤติกุล “บทรายการวิทยุกระจายเสียง รายการสาระความรู้จากสมาคมห้องสมุดฯ :

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ กับกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตน-

ราชสุดาฯ” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34), 21- 25.

ห้องสมุดแห่งประเทศไทย, สมาคม---การประชุม

ห้องสมุดแห่งประเทศไทย สมาคม แผนกวิชาการ “สรุปรายงานการประชุมใหญ่สามัญประจำปี

2534” วารสารห้องสมุด 35 (ต.ค.- ธ.ค. 34), 92- 122.

อรอนงค์ เย็นอุทก

ฉวีวรรณ อุทากินันท์ “แนะนำบุคคลเด่น บุคคลดัง” วารสารห้องสมุด 35 (เม.ย.- มิ.ย. 34)

95- 97.

พจนานุกรมไทย ฉบับมานิต มานิตเจริญ

เป็นพจนานุกรมไทยที่ เขียวชัย เอี่ยมวรเมธ คือ
เป็นแนวสำหรับเรียบเรียงพจนานุกรมไทย-
อังกฤษฉบับใหม่ (เล่มใหญ่สุด) และพจนานุกรม
ไทยฉบับอธิบาย 2 ภาษา

A New Thai Dictionary With Bilingual Explanation

(ออกวางตลาดแล้วเล่มละ 150 บาท)

มีจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป และที่

บริษัท รวมสาส์น (1977) จำกัด

864 ถนนกาญจนาภิเษก รัชบุรีพา ถนน 10200 โทร. 2260808, 2216483 FAX. 2222036

นาคราช แก้วแก้ว	เล่มละ	170 บาท
ร่วง ภูเตศวร	เล่มละ	150 บาท
ทิพย์ แก้วแก้ว	เล่มละ	150 บาท
จิตา ทมยันตี	เล่มละ	220 บาท
นางตลาด ชลาลัย	เล่มละ	150 บาท
ลิขิตกามเทพ อาริตา	เล่มละ	210 บาท
มนต์ตราสวาท สีดา วิษณุ	เล่มละ	110 บาท
ระบำมาร กฤษณา อโศกสิน	เล่มละ	185 บาท
โสมส่องแสง ทมยันตี	เล่มละ	140 บาท
รอยอินทร์ ทมยันตี	เล่มละ	140 บาท

ทุกเล่มออกจำหน่ายแล้ว ซื้อได้ตามร้านหนังสือทั่วไป

รวมสาส์น 1091/86-7 ศูนย์การค้าเมโทร มักกะสัน ถนน 10400

ท่านที่สนใจจะส่งไปรษณียบัตรไปขอรับ รายการหนังสือประจำปี ได้ฟรี !

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
๒๕๓๓-๒๕๕๕ เชียงสะพานลอยสุทธิสาร ถ.วิภาวดีรังสิต พญาไท กทม. ๑๐๕๐๐

ให้บริการ

- จัดตั้งห้องสมุด
- ออกแบบแปลนห้องสมุด
- จัดหาวัสดุ/อุปกรณ์ห้องสมุด
- จัดหาครุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับห้องสมุด
- จัดทำบัตรรายการ ครอบชุด
- รับปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานห้องสมุด
- เป็นศูนย์กลางการรับและบริจาคหนังสือ

จำหน่าย

ครุภัณฑ์ วัสดุ อุปกรณ์ ทุกประเภทในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน พร้อมด้วยคุณภาพดีเยี่ยม ในราคายุติธรรม เงินสดลดเปอร์เซ็นต์

สมาชิกสมาคม

โปรดริบสมัครเป็นสมาชิกสมาคมห้องสมุดฯ ตั้งแต่วันนี้ และท่านจะได้รับ วารสารห้องสมุด ข่าวสมาคม และข่าวสารต่าง ๆ จากสมาคม

สนใจใช้บริการ โปรดโทรศัพท์ติดต่อโดยตรงได้ที่ ๒๗๑-๒๐๘๔
หรือตามที่อยู่ข้างบน